

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap. Redactie: drs L.F.W. Adriaenssen, voorzitter, dr ir C.H.J. van den Brekel, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel. 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 37,50; buitenland f 40,50 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 41

- no 1 -

1992

De herkomst van een Tilburgs geslacht Smulders

J.A.M. Smulders

Koningsvaren 4, 5062 JA Oisterwijk

De naam Smulders, in oorsprong een genitiefvorm van de beroepsnaam mulder, is in Tilburg van oudsher zeer verbreid. In de oudste Tilburgse registers vinden we veelal de spelling Smolders, soms ook Smoelders. De minder voorkomende grondvormen die Molder, respectievelijk die Moelder, worden door elkaar met de genitiefvormen gebruikt. Andere oude vormen van dezelfde naam zijn Smoelneers en Smoelners, respectievelijk die Moelnecr en die Moelner. In middeleeuws Latijn vinden we naast Multor (Multoris) en Molitor (Molitoris) het fraaie Molendinarius (Molendinarii).

De meeste Tilburgse naamdragers zijn onder te brengen in een vijftal geslachten, waartussen een familieband (nog) niet kan worden aangetoond. Vervut het meest uitgebreide van die vijf geslachten begint in Tilburg met twee takken, met aan het hoofd van de ene tak Gherijt Smoelneers en van de andere tak Adriaen Smoelneers, twee gebroeders wier gezinnen vanaf het begin in de rond 1500 aanvangende Tilburgse schepenregisters vermeld worden. Hun afstammelingen zijn bij de invoering van de Burgerlijke Stand voor het overgrote deel ingeschreven als Smulders, in de spelling met 'u' dus. Een kleine, inmiddels echter ook flink

uitgedijde groep, werd geboekt in de spelling met 'eu': Smeulders.

In de zestiende eeuw is een aantal leden van de toen reeds uitgebreide familie geheel andere namen gaan voeren, zoals Keyzers (die Keyser), Leenhouders (die Leenhouter), Rondens (die Ronde), terwijl Adriaen ook de rechtstreekse voorvader in mannelijk linie is van een belangrijke tak-Mutsaerts.

De verschillende al of niet gepubliceerde fragment-genealogieën welke mij tot nu toe onder ogen zijn gekomen, blijven ergens in de zeventiende of zestiende eeuw steken of gaan in elk geval niet verder terug dan tot een van de hierboven vermelde broers Gherijt en Adriaen. In dit artikel wil ik de voorlopige resultaten van mijn onderzoek naar hun herkomst bekendmaken en tevens trachten de eerste generaties van hun nakomelingschap in het juiste verband weer te geven. Wegens de uitgebreidheid van het geslacht zal ik mij voorshands beperken tot de oudst bekende acht generaties.

De eerste generaties, welke hier fragmentarisch behandeld zijn, worden gevonden in de vrijheid van Oisterwijk, met name in Berkel en in Udenhout, alsmede in aangrenzende gebieden, zoals Helvoirt en Loon op Zand. De oudste mij tot nu toe bekende voorvader is:⁰

I. HESSEL SNABBE¹, die geboren zal zijn omstreeks 1290 en die overleden is voor 11 maart 1364. Waarschijnlijk woonde hij in Udenhout. Blijkens de inschrijvingen in het hertogelijke cijnsboek van 1340 betaalde Hessel cijnzen uit zijn eigen erfgoederen en uit goederen afkomstig van Wouter Bigghen, Jacop van den Hout, Hille en Jutta Liscop, Heylwijch van den Hovel, Peter Toyt, Tho-

0) De hierna volgende voetnoten geven het bronnenmateriaal van zowel de ouders als de kinderen. Bij de dateringen is steeds de jaardagstijl aangehouden. Voor zover de akten, met name die uit het Bossche protocol, op de microfilm geraadpleegd moesten worden, waren de data soms moeilijk te bepalen. Daarom is bij de betrokken registers het tijdvak aangegeven dat zij globaal omvatten, terwijl indien mogelijk de juiste dagtekening is toegevoegd.

1) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 45038 ff 110^v, 112 (1340 e.v.). Gemeentearchief Oisterwijk, cartularium van de Heilige Geest, f 113, 11 maart 1364.

maes Valant en Berijs Pigghen. Een van de posten ging in de loop der jaren door verkoop of anderszins over naar Goeswijn Heynen van Vlimen. Het is nog niet duidelijk of Snabbe een overgeërfde familienaam was dan wel of Hessel als eerste met die (toe)naam werd aangeduid. Wellicht zal het verdere onderzoek meer bijzonderheden over zijn gezin aan het licht brengen. Voorlopig weten we slechts dat hij een zoon had, die volgt onder II op pagina 3.

II. JACOP SNABBE², ook genaamd Jacop Hessels, geboren rond 1320, overleden tussen 1364 en 1380. Hij trouwde met Aleyt³, nog vermeld in 1380, uit welk huwelijk de volgende kinderen met zekerheid bekend zijn:

1. Hessel Snabbe die oude, volgt onder III-a op pagina 4.
2. Hessel Jacopssoen, volgt onder III-b op pagina 6.
3. Jan Bettensoen, volgt onder III-c op pagina 8.
4. Liesbeth Jacop Hessels trouwde met Willem Hayghen (= Hadewigen) alias Glavyman, zoon van Daniel van der Hautart, uit welk huwelijk een zoon Jacop en een dochter Baet werden geboren. Willem hertrouwde met Weyndelmoet, dochter van Willem Backers, niet te verwarren met zijn hierna volgende naamgenoot.
5. Soffye Jacop Hessels, overleden omstreeks 1380, trouwde met Willem Backers of die Backer, uit welk huwelijk een zoon Willem werd geboren, later genoemd die outste. Na het vroege overlijden van Soffye hertrouwde Willem met Juette Pag-

2) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 45072, ff 59, 60, 65 (1380 e.v.). Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1176, f 54, 1376/83. R 1179, f 37, 26 januari 1391. R 1180, f 296, 4 februari 1395; f 482, 8 juli 1395. R 1182, f 272^v, 1400/01. R 1184, f 404, 24 september 1405. R 1186, f 357^v, 1408/09. R 1187, f 66, 10 februari 1411. R 1188, f 315, 29 december 1413. R 1197, f 102, 2 mei 1426. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 143, f 3, 24 augustus 1418; f 60, 27 december 1420. R 147, f 37, 15 augustus 1430.

3) Hessel Snabbe en de vrouw van Jacob Snabben stichtten jaargetijden te Oisterwijk, die nadien werden betaald door Willem van der Hautart (schoonzoon van de laatste) uit een onderpand te Udenhout (G. Berkelmans, „Jaargetijden en maandstonden gesticht in de kerk van Oisterwijk in de veertiende en het begin van de vijftiende eeuw”, in: L.F.W. Adri-aenssen, *Welpen van de Braantse leeuw. Genealogie tussen geld en geloof in Noord-Brabant* ('s-Hertogenbosch, 1991) 248, 249, 262) - mededeling van de redactie.

ghen, uit welk huwelijk zeven kinderen bekend zijn, onder wie wederom een Willem, die later als Willem die Backer die jonghe door het leven zou gaan.

In dit gezin hebben de zonen dus ieder een andere (toe)naam gekregen, een merkwaardige gewoonte uit die tijd, waarvan nog een voorbeeld te vinden is onder III-a.

III-a. HESSEL SNABBE DIE OUDE⁴, overleden voor 1407, was in 1388 gegoed in Udenhout. De naam van zijn echtgenote is mij niet bekend. Misschien was zij ene Aleyt van den Woude. De enige aanwijzing hiervoor is een akte uit 1401, waarbij Bruysten van Andel, zoon van Aleyt van den Woude, aan Henric Toyt een pacht verkocht van 1 mud rogge Oisterwijkse maat en in Oisterwijk te leveren uit een huis, hof en aanhorigheden in *Westilborch*. Daar de naam Bruysten van Andel in verschillende families voorkomt, geeft deze enkele vermelding onvoldoende zekerheid voor een vaste plaats in de onderhavige genealogie. Kinderen van Hessel Snabbe die oude:

1. Claes die Voecht, vader van een *naturael soen* Jan. Deze Jan die Voecht trouwde met Liesbeth, dochter van Godevaert Wouter Back Onmaten uit diens huwelijk met Elisabeth Claeus Sterts.
2. Bruysten van Andel, volgt onder IV-a op pagina 5.
3. Jacob Hessels, volgt onder IV-b op pagina 5.
4. Heylwijch Hessel Jacobs trouwde voor 18 november 1395 met Willem Willemssoen van den Stake.
5. Bertha Hessel Jacobs trouwde met Herman Venman.
6. Goedelt Hessel Jacobs trouwde met Goyaert Stevenssoen van der Amervoert.
7. Een niet met name genoemde dochter, gehuwd met Gyelijs

4) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1178, f 33, 10 april 1388. R 1179, f 207, 19 januari 1391; f 209, 19 januari 1391; f 361, 1390/94; f 470, 11 juli 1392. R 1180, f 377, 18 november 1395; f 382, 12 december 1395. R 1182, ff 429, 439^v, 1400/01; f 477^v, 25 augustus 1401. R 1185, f 16^v, 1406/07. R 1188, f 402^v, 1412/13. R 1189, f 147^v, 12 juni 1415; f 149^v, 13 juni 1415. R 1190, f 188, 1416/17. R 1192, f 20, 19 december 1420. R 1193, f 7, 26 januari 1422; f 100^v, 22 mei 1422. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 143, f 4^v, 24 augustus 1418. R 144, f 1^v, 10 augustus 1413. R 152, f 53, 21 september 1440.

van Heyst.

Curiositeitshalve vermeld ik hierbij een akte uit het Oisterwijkse schepenregister R 144, dat de jaren 1421, 1422 en 1423 omvat, maar waarin op folio 1^{verso} een akte te vinden is van 10 augustus 1413: *Jacob Hessels zoen acht lopen rogge jaerlijcs ende erfelijcs pachts hem toebehorende (...) heeft hy vercoft in enen wittigen cope Bruysten geheiten van Andel sinen brueder (...) int jaer ons heren dusent vyerhondert ende dertyen op Sente Laureyns dagh marteleers.*

IV-a. BRUYSTEN VAN ANDEL⁵, geboren rond 1370, overleden in de zomer van 1440, trouwde met Elisabeth, die in 1440 reeds overleden was. Hun kinderen:

1. Jan Bruystens van Andel, leefde in 1440. Was hij ongehuwd?
2. Bruysten van Andel, geboren omstreeks 1413 en overleden voor 1453, trouwde met Elisabeth, dochter van Jan van Hu-kelem, uit welk huwelijk een dochter werd geboren, eveneens genaamd Elisabeth.
3. Margriet Bruystens van Andel trouwde omstreeks 1440 met Jan Laureyns Henric Toyt Vannijs alias Scoemekers en her-trouwde voor 1454 met Jan die Bye, zoon van Wouter Ber-tout Groet Wouters.
4. Aleyt Bruystens van Andel trouwde in 1440 met Aert Jans-soen die Wolf.

IV-b. JACOB HESSELS⁶, ook genaamd Jacob Hessel Snabben, overleden tussen 1436 en 1442, trouwde met Aleyt. Uit dit huwe-

5) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1180, ff 615, 736, 1393/96. R 1184, f 62, 1404/05. R 1192, f 20, 19 december 1420. R 1214, f 137, 9 januari 1444. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 143, f 63^v, 25 september 1420. R 144, f 99, 28 juni 1423. R 149, f 39a (los blad), 28 december 1435. R 152, f 8^v, 12 februari 1420; f 12^v, 23 februari 1440; f 18^v, 31 maart 1440; f 21, 5 april 1440; f 53, 21 september 1440. R 162, f 2, 12 januari 1454. R 183, f 22^v, 19 september 1477.

6) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1207, f 102^v, 1436/37. R 1213, ff 32^v, 254, 1442/43. R 1215, f 231, 4 september 1445. R 1216, f 59^v, 16 maart 1446. R 1218, f 243, 10 februari 1448. R 1220, f 350, 29 november 1449. R 1225, f 27^v, 21 januari 1455. R 1240, f 247^v, 1470/71. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 153, f 12, 20 maart 1443. R 154, f 2, 14 januari 1444. R 155, f 10, 28 april 1445.

lijk:

1. Dirck Jacob Hessels, vader van Jacob, die in 1448 nog onmondig was.
2. Hessel Jacob Hessels.
3. Bruysten Jacob Hessels.
4. Jan Jacob Hessels.
5. Aleyt Jacob Hessels trouwde met Tieleman Jan Pauwels, uit welk huwelijk een dochter Willemijn geboren werd, die in 1454 gehuwd was met Jan Gyelijs Vogels.

In 1443 verkochten Aleyt weduwe Jacob Hessels en haar kinderen aan Willem den Backer den ouden, Peter van Beerse, Stheven en Meeus (gebroeders, zonen van Meeus Sthevens) van der Amervoert en aan Peter Stheven Heynenzoen een partij eikehout, staande op een goed te Berkel, dat was nagelaten door Jacob Hessels, om 34 gouden peters, te betalen aan Aleyt op Remigius aanstaande. Bij zijn overlijden liet Jacob ook een hoeve na, gelegen in Udenhout bij *die Houtsche straet aen die Gruenstraet*, welke hoeve 18 bunder groot was.

III-b. HESSEL JACOPSSOEN⁷ leefde in 1409, was gegoed in Udenhout, trouwde met Margriet Willemsdochter van den Stake. Margriet was in 1407 reeds overleden. Uit dit huwelijk:

1. Jacob Hessel Jacobssoen, volgt onder IV-c op pagina 6.
2. Jan Hessel Jacobssoen trouwde met Margriet Aert Greven, welke huwelijk vermoedelijk kinderloos bleef. In 1420 droeg Jan al zijn goederen en die van zijn echtgenote Margriet op aan Jacob Hessel Jacobssoen, zijn broer, en aan Willem die Backer, zijn neef.

IV-c. JACOB HESSEL JACOBSSOEN⁸, overleden voor 1474, trouw-

7) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1185, ff 289, 398, 1406/07. R 1186, f56^v, 17 januari 1409. R 1188, f 359^v, 16 februari 1414; f 360, 16 februari 1414. R 1193, f 26, 27 november 1421. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 143, f 60, 27 december 1420.

8) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1187, f 255, 5 november 1411; f 467, 28 juli 1412. R 1188, f 327^v, 17 januari 1414; f 357^v, 23 februari 1414; f 374^v, 15 maart 1414. R 1189, f 165, 10 juli 1415. R 1193, f 97^v, 12 mei 1422. R 1197, f 11^v, 13 december 1425; f 12, 20 december 1425; f 73^v, 14 februari 1426. R 1202, f 97, 30 april 1432. R 1205, f 58^v, 2 april 1435; f

de met Kathelij, dochter van Peter Haerman. Kinderen:

1. Kathelij Jacob Hessels trouwde met Bartholomeus Peter Metten den Waghenmaker.
2. Peter Jacob Hessels trouwde met Elisabeth Jan Aert Langerbeens.
3. Yda Jacob Hessels trouwde met Peter Henrickssoen van Vucht.
4. Margriet Jacob Hessels trouwde met Steven Wouterssoen van den Loe.
5. Henrick dictus Snabbe Jacob Hessel Jacobssoen.

In 1425 verkocht Jacob Willem Danelssoen van der Hautart aan Jacob Hessel Jacobssoen de hoeve geheten *die hoeve van Heyst*, gelegen in Udenhout bij Winckel, en de hof geheten *Swriters hof*, eveneens gelegen bij Winckel. De lasten:

- een hertogcijs van 20 oude groten en een Engelse penning
- 8 pond payment aan Heylwijch, weduwe van mr Jacob van Uden
- 2 mud rogge aan Gherijt van Meyelsvoirt
- 1 mud rogge Bossche maat aan Philip die Mesmaker
- 2 mud rogge Bossche maat aan de erfgenamen van Jacop Rovers
- 20 lopen rogge Oisterwijkse maat aan Jan van den Camp en diens broer Hubrecht
- 20 lopen rogge Oisterwijkse maat aan de erfgenamen van Henrick Bogen
- 1 mud rogge Oisterwijkse maat aan de erfgenamen van Elisabeth Henrics
- 12 lopen rogge Oisterwijkse maat aan de tafel van de Heilige Geest in *Oesterwijk*
- 12 lopen rogge Oisterwijkse maat aan de erfgenamen van

209^v, 30 juni 1435. R 1211, f 41, 1440/41. R 1213, f 327, 1442/43. R 1216, f 72^v, 21 april 1446; f 152^v, 1446; f 244^v, 23 juli 1446. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 143, f 15^v, 7 maart 1419; f 25, 24 juni 1419; f 29, 3 september 1419; f 34^v, 27 december 1419; f 68, 1 december 1420; f 92, 5 mei 1421; f 111, 8 september 1421. R 145, f 30^v, 11 augustus 1426. R 149, f 10^v, 5 maart 1434. R 152, f 3, 22 januari 1440; ibidem, 10 april 1440; f 22, 10 april 1440. R 154, f 17^v, 25 maart 1444. R 159, f 7^v, 28 maart 1451. R 163, f 2^v, 18 januari 1455. R 167, f 6^v, 15 juli 1459. R 180, f 11, 2 maart 1474.

Jan Oebrechts

- 4 lopen rogge Oisterwijkse maat aan heer Willem Broc, priester
- 6 lopen rogge aan Wouter Priem
- $\frac{1}{2}$ mud rogge Oisterwijkse maat aan Elisabeth, zuster van Wouter Beerten
- 10 lopen rogge Oisterwijkse maat aan Gyelijs van Heyst en Elisabeth Henric Brocken.

De hoeve had eerder toebehoord aan Willem Writer, daarna aan Willem Danelssoen van der Hautart. In 1434 wordt de ligging van 'des writers hof' nog iets nader omschreven: *aenden Wynckel opten hoeck vander Gomelaer straten.*

III-c. JAN BETTEN⁹, ook genaamd Jan Smoelneers, geboren omstreeks 1345, overleden voor 1420, woonde in 1413 in Udenhout. Hij trouwde met Hyllegont, nog vermeld in 1437. Jan Betten bezat in 1384 de hoeve *toet te Heyst*, gelegen in Udenhout, welke hoeve hij verkregen had van Claeus Stert. In 1388 verkocht Jan de helft van goederen gelegen in Udenhout ter plaatse geheten *die hoeve te Heyst*, aan Gherijt Peter Vanny. Het gezin van Jan en Hyllegont vertrok tussen 1413 en 1420 naar Westilborch, waar het zich vestigde te Loven. Kinderen:

1. Wouter Betten.
2. Aert Betten trouwde met Heylwijch, dochter van Jan Nesen, welke Jan een zoon was van Henrick van den Teynden uit diens huwelijk met Kathelijn. Aert hertrouwde met Aleyt dochter Peter Melijs.
3. Angnees Jan Betten trouwde met N.N. Kinderen: Jan en Hubrecht.
4. Gherijt Betten Smoelneers, volgt onder IV-d op pagina 9.
5. Peter Betten.
6. Jan Betten.
7. Henrick Betten.

9) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1177, f 161^v, 1382/87. R 1178, f 55, 1387/89. R 1181, 172^v, 1397/99. R 1182, f 6, 4 maart 1400. R 1188, f 271, 12 oktober 1413. R 1227, f 408, 27 april 1457. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 143, f 54, 23 juni 1420. R 144, f 75, 5/6 april 1423. R 145, f 6, 15 februari 1426. R 149, f 59^v, 9 april 1437.

8. Herman Betten.
9. Hubrecht Betten trouwde met Liesbeth dochter Jan Willems van den Haenberch.

IV-d. GHERIJT BETTEN SMOELNEERS¹⁰, geboren omstreeks 1375, overleden voor 1440, trouwde eerst met Kathelijnn Melijs Bollaerts en daarna met Elisabeth. Elisabeth hertrouwde voor 1446 met Jan Willem Stickers. De kinderen uit het eerste huwelijk zijn:

1. Hubrecht Betten.
2. Gherijt Betten trouwde met Elisabeth Jan Vranck Poppen.
3. Amelijns Betten, overleden tussen 1445 en 1452, trouwde met Mechtelt Peters van Boerden.
4. Agnes Gherit Betten, gehuwd met Peter Gherijt Feytman.
5. Margriet Gherijt Betten trouwde met Stheven Jan Vlemyncks.
6. Peter Betten.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

7. Gherijt Smoelneers, volgt onder V-a op pagina 10.
8. Adriaen Smoelneers, volgt onder V-b op pagina 25.

Gherijt Betten Smoelneers had van Jan Bac Bertouts landerijen met aanhorigheden gekocht, welke vroeger hadden toebehoord aan Wouter Kristinen en welke gelegen waren in Westilborch, ter plaatse geheten Loven, om 4 mud rogge Oisterwijkse maat, jaarlijks op Lichtmis. Wanneer precies deze transactie plaats vond, is niet duidelijk. Zij is mij slechts bekend uit een Bossche schepenakte van 1430, waarbij Willem Jans van Wijfliet, die blijkbaar de erfpacht van 4 mud rogge van Jan Bac Bertouts verworven had, deze overdroeg aan Aert Jan Betten en aan Jacob Aerts van der Hoeven.

In 1428 verwierf Gherijt de helft van de hoeve ter Rijt (of van der Riet; zie hieromtrent de studie van Martin W.J. de Bruyn,

10) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1198, f 72^v, 22 mei 1428; f 129^v, 1427/28. R 1200, f 8^v, 9 november 1429; f 62^v, 1429/30. R 1210, f 346, 18 juli 1440. R 1213, f 84, 30 april 1443. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Oisterwijk R 145, f 16^v, 9 april 1426; f 35, 28 oktober 1426. R 152, f 12^v, 23 februari 1440; f 46^v, 25 juli 1440; f 68, 26 januari 1441. M.W.J. de Bruijn, „Twee hoeven Ter Rijt”, *Actum Tilliburgis* (1981) no 1.

getiteld „Twee hoeven ter Rijt”). Later kwam die helft in het bezit van de zes kinderen van Gherijt en Kathelij n en in 1440 kwam een transactie tot stand, waarbij vijf van de zes kinderen ieder hun aandeel overdroegen aan hun broer Gherijt.

Na het overlijden van zijn echtgenote Kathelij n was vader Gherijt rond 1418 hertrouwd met ene Elisabeth, die hem nog twee zonen schonk: Gherijt en Adriaen (of Adriaen en Gherijt, het is niet duidelijk wie de oudste was, misschien waren zij tweelingen). Deze twee zonen gingen zich definitief Smulders noemen. Met hen zijn we gekomen bij de twee hoofdtakken van ‘Tilburgse’ Smuldersen, waarover in de inleiding van deze genealogie is gesproken. In de loop van de nu volgende eeuwen is de familienaam op allerlei manieren gespeld, met soms twee of meer schrijfwijzen in één serie akten. Ter wille van de uniformiteit en omdat de meeste leden van dit geslacht de schrijfwijze Smulders zijn gaan gebruiken, zal ik deze spelling hier verder aanhouden, behalve natuurlijk in transcripten.

V-a. GHERIJT SMULDERS¹¹, geboren omstreeks 1420, overleden voor 1500, trouwde met N.N. Volgens een notitie van de heer Van Dijk zou deze Gherijt gehuwd zijn geweest met Agnes Willemsdochter de Bont. Ik heb hiervoor geen bewijzen kunnen vinden en vermoed dat deze veronderstelling berust op een onjuiste interpretatie van een Tilburgse schepenakte van 30 januari 1512. Kinderen:

1. Henrick Gherit Smulders, volgt onder VI-a op pagina 11.
2. Gherit Gherit Smulders, volgt onder VI-b op pagina 16.
3. Elisabeth Gherit Smulders, overleden voor 9 maart 1519, trouwde met Lambrecht Janssen van den Hoeff, ook genaamd Hoeffmans.

11) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1234, f 176, 9 mei 1465. R 1239, f 423^v, 5 maart 1470. R 1268, f 199^v, 23 oktober 1499. Gemeentearchief Tilburg, R 253c, f 7, 1498; f 17, 13 mei 1499; f 25, 15 december 1499. R 258bis, f 9, 1507. R 263, f 11, 30 januari 1512. R 268, f 12, 9 maart 1519; f 33, 26 november 1519. R 293, f 82^v, 22 maart 1547. Collectie Van Dijk, kaartje in voce Gerit Smolders.

VI-a. HENRICK GHERIT SMULDERS¹², geboren omstreeks 1455, nog vermeld in 1532, trouwde met N.N. Kinderen:

1. Gherit Henrick Smulders, volgt onder VII-a op pagina 12.
2. Pauwels Henrick Smulders, volgt onder VII-b op pagina 13.
3. Jan Henrick Smulders, volgt onder VII-c op pagina 14.
4. Elisabeth Henrick Smulders trouwde met Peter Jan Merten Gielis Back.
5. Peter Henrick Smulders.
6. Cornelis Henrick Smulders, volgt onder VII-d op pagina 15.
7. Adriaen Henrick Smulders.
8. Claeus Henrick Smulders, volgt onder VII-e op pagina 15.
9. Margriet Henrick Smulders trouwde eerst met Eel Jan Symons en vervolgens met Jan Wijtman Joosten, weduwnaar van Cornelia Denijs Mutsaerts. Zie ook onder VIII-p.
10. Marij Henrick Smulders, gehuwd met Jan Henricks van Lieshout.
11. Peterken Henrick Smulders.

Tegen het einde van 1521 raakten Henrick en zijn zonen Pauwels, Gherit en Peter betrokken in een gevecht, waarbij de in hun omgeving wonende Cornelis Laureys Elens Mutsaerts om het leven kwam. Zoals gebruikelijk in die tijden werd de zaak in der minne geschikt. Er kwam een zeer uitgebreide zoenakte tot stand, waarvan ik hier enkele bepalingen vermeld:

- Henrick en zijn zonen Gherit en Peter moesten *ter ewiger memoriën* op het graf van de verslagene een kruis doen zetten naar model van het kruis op het graf van Henrick Matthijs Beerthensoen, *beheltelijck datten steen off den voet vanden cruys nog eens soe swaer sal syn als den steen vanden vorsejde Henrix cruys*;
- zoon Pauwels moest een bedevaart doen naar Rome *ende die te porren met syns selfs voeten binnen seventhynen weken naestcomende*;

12) Gemeentearchief Tilburg, R 268, f 18, 8 april 1519; f 27^v, 22 juli 1519. R 269, f 8, 3 februari 1520. R 271, f 71^v, 9 januari 1522. R 272, f 4, 24 april 1522. R 280, f 8^v, 21 juni 1532. R 285, f 17, 31 december 1538. R 287, f 29, 15 december 1540. R 288, f 9^v, 27 juni 1541. R 292, f 84^v, 5 april 1546. R 295, f 4, 15 mei 1549. R 306, f 10^v, 10 mei 1560. R 316, f 19^v, 31 oktober 1570.

- Henrick en zijn zonen Gherit en Peter moesten drie bedevaarten doen naar Wlisenaken, *besuekende dat eerwerdighe heylighe bloet aldaer*;
- Henrick c.s. moesten in handen van de kerkmeesters van Tilburg ten behoeve van de familie van de verslagene een bedrag betalen van *tweehondert ende twee ende negentich soen gulden ende vyff stuver van 10 stuver het stuck gerekent*.

VII-a. GHERIT HENRICK SMULDERS¹³, geboren omstreeks 1490, overleden tussen januari en mei 1556, trouwde met Gheertruyd van Spaendonck, nog genoemd in 1562, dochter van Henrick van Spaendonck uit diens huwelijk met Marye Lemmen Weymers. Uit dit huwelijk:

1. Henrick Gherit Smulders, volgt onder VIII-a op pagina 12.
2. Gherit Gherit Smulders, volgt onder VIII-b op pagina 13.
3. Marij Gherit Smulders trouwde voor 1557 met Jan Jan Claes Stevens Reynen.

VIII-a. HENRICK GHERIT SMULDERS¹⁴, overleden voor 1566, trouwde omstreeks 1540 met Anthonia, dochter van de echtelieden Jan Claes Steven Reynen en Helena (of Magdalena) Elen Peter Eelkens. Anthonia hertrouwde in 1568 met Meeus Anthonis Jan Adriaen Smulders (VII-1-8). Kinderen uit het huwelijk van Henrick en Anthonia:

1. Pauwels Henrick Smulders trouwde met Cornelia Jan Henrick Leyten.
2. Catharina Henrick Smulders trouwde met Wouter Peter Wouters Vermee.
3. Jenneken Henrick Smulders trouwde met Henrick Jan Henrick Leyten.
4. Geertruyd Henrick Smulders trouwde met Andries Huybert

13) Gemeentearchief Tilburg, R 267, f 36, 19 juli 1518. R 293, f 11^v, 5 juni 1546. R 298, f 80, 4 februari 1553. R 347, f 256^v, 12 januari 1609. R 349, f 210, 28 februari 1615.

14) Gemeentearchief Tilburg, R 296, f 60, 4 februari 1551. R 307, f 60^v, 31 januari 1562. R 311, f 43, 29 januari 1566. R 314, f 7^v, 19 juni 1568. R 337, f 14, 13 juni 1590. R 347, f 230, 24 november 1608. R 391, f 122^v, 28 februari 1587.

Marten Salen.

5. Mariken Henrick Smulders trouwde met Jan Cornelis Smulders (VIII-z).
6. Gerit Henrick Smulders.
7. Adriaenken Henrick Smulders trouwde met Peter Willem Henrick Rondens, zoon van VIII-k.
8. Jan Henrick Smulders trouwde met Laureysken Anthonis Laureyns Jan Berthouts, ook genaamd Spijckers.

VIII-b. GHERIT GHERIT SMULDERS¹⁵ trouwde met Dingena Mutsaerts, dochter van Denijs Aryaen Mutsaerts en diens echtgenote Daniela Claes Steven Reynen. Uit dit huwelijk werd waarschijnlijk een zoon Jan geboren, later aangeduid als Jan Gerit Geritss genoemd Leenhouwer, die trouwde met Agneta Jan Joost Daniels uit Enschoot en die de stamvader werd van een uitgebreide familie Leenhouwers.

VII-b. PAUWELS HENRICK SMULDERS¹⁶, overleden tussen 1529 en 1532, trouwde met Goelleken, dochter van Jan Zomers uit diens huwelijk met Elisabeth Peter Maes. Kinderen:

1. Cornelis Pauwels Smulders, volgt onder VIII-c op pagina 14.
2. N.

Misschien waren er meer kinderen. In 1532 traden de voogden van de kinderen van Pauwels op zonder dat hierbij hun namen waren vermeld. Pauwels was de man die volgens de zoenakte uit 1522 (zie onder VI-a) een voetreis naar Rome moest maken. Zijn gezin werden rampen niet bespaard. Zo lezen we in een akte van 12 november 1532, welke werd opgemaakt naar aanleiding van de verkoop van een perceel land aan de Stokhasselt: *dit stuck landts voerseyt is vercocht in groeten noode om die voerseyde kynder meede op te helpen ende deese penningen verteert in den tyde*

15) Gemeentearchief Tilburg, R 300, f 69, 28 maart 155. R 304, f 27^v, 10 december 1558. R 312, f 6, 27 april 1566. R 313, f 44^v, 13 februari 1568. R 314, f 7^v, 19 juni 1568.

16) Gemeentearchief Tilburg, R 267, los stuk, 2 maart 1517; f 37^v, 10 augustus 1518. R 268, f 3, 24 januari 1519. R 271, f 20^v, 18 februari 1521; f 24^v, 4 maart 1521. R 272, f 4^v, 27 april 1522; f 46^v, 11 januari 1522. R 277, f 24^v, 31 mei 1529; f 55^v, 9 maart 1530. R 280, f 17^v, 20 juni/12 november 1532. R 284, f 36^v, 18 februari 1538.

datse ghevisiteert waerden metter pestilentie.

VIII-c. CORNELIS PAUWELS SMULDERS¹⁷, overleden voor 1583, trouwde met Aleyt, dochter van Pauwels Cornelis Hermans van Heyst en Henricksken Peter Henrick Pulskens. Hij hertrouwde met Marie Henrick Librechts. Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Andries Pauwels Smulders trouwde met Peterken Jan Willem Mutsaerts.
2. Lijsbeth Pauwels Smulders trouwde voor 1583 met Goossen Gherit Francken Lemmens, weduwnaar van Peterken Cornelis Sberen.

VII-c. JAN HENRICK SMULDERS¹⁸, geboren rond 1493, in 1531 reeds overleden, trouwde met Kathelijn van Spaendonck, dochter van Peter Willems van Spaendonck uit diens huwelijk met Margriet Boeyen Rosen. Uit dit huwelijk:

1. Margriet Jan Smulders, overleden voor 1564, trouwde met Henrick Wouter Jan Wouters, uit welk huwelijk in 1567 vijf kinderen genoemd worden.
2. Goyaert Jan Smulders, volgt onder VIII-d op pagina 14.

Kathelijn als weduwe van Jan Smulders en haar kinderen bezaten in 1537 goederen *aen die Cleyne Hasselt*.

VIII-d. GOYAERT JAN SMULDERS¹⁹ trouwde met Barbara Jan Steven Willems. Beide echtelieden waren in 1584 reeds overleden. Kinderen:

1. Cornelis Goyaert Smulders trouwde met Jenneken Jan Lauveys Aerdts Lenssen.
2. Geertruydt Goyaert Smulders, waarschijnlijk overleden voor 1587.

17) Gemeentearchief Tilburg, R 302, f 66, 30 maart 1557. R 312, f 23, 15 november 1566. R 330, f 47, 15 december 1583.

18) Gemeentearchief Tilburg, R 279, f 17, 2 november 1531. R 283, f 39, 5 februari 1537. R 286, f 50^v, 4 februari 1540. R 300, f 55, 31 januari 1555. R 309, f 60^v, 8 januari 1564. R 312, f 56^v, 25 februari 1567.

19) Gemeentearchief Tilburg, R 309, f 44^v, 8 februari 1564. R 313, f 44, 12 februari 1568; f 53, 6 maart 1568. R 331, f 37, 25 april 1584. R 334, f 22, 14 mei 1587.

VII-d. CORNELIS HENRICK SMULDERS²⁰, overleden tussen 1556 en 1559, trouwde met Barbara, dochter van Lucas Jan Oerlmans die men heet die Bye uit diens huwelijk met Jenneken Peters Verscueren. Barbara was in 1536 reeds overleden. Kinderen:

1. Cornelis Cornelis Smulders, geboren omstreeks 1529.

2. Jan Cornelis Smulders, geboren omstreeks 1531.

De twee zonen verkopen begin 1559 diverse goederen, waaronder een huis met aanliggende gronden, gelegen *achter den Hoevel theynden die Coestraet aen die leemscuylen aldaer*.

VII-e. CLAES HENRICK SMULDERS²¹ trouwde omstreeks 1528 met Jenneken, dochter van Henrick Leyten uit diens huwelijk met Aleydt Huybrecht Smitten. Kinderen:

1. Marie Claes Smulders.

2. Adriaen Claes Smulders is mogelijk identiek met Adriaen Claessone, de vader van Nicolaes Adriaen Claessen, welke laatste gehuwd was met Lijsbeth Adam Cornelis Spapens. In 1585 was Jan Claes Henrick Geridt Smulders een der voogden van de drie kinderen uit dat huwelijk.

3. Henrick Claes Henrick Smulders, volgt onder VIII-e op pagina 16.

4. Jan Claes Henrick Smulders, volgt onder VIII-f op pagina 16.

5. Bernaert Claes Smulders huwde misschien met Paulijn Laureys Aert Leyten

6. Lenaert Claes Smulders.

7. Barbara Claes Smulders.

8. Anneken Claes Smulders.

9. Kathelijn Claes Henrick Smulders.

De ouders van dit gezin zijn voor 1556 overleden. De onder 2 tot en met 9 vermelde kinderen waren toen nog minderjarig. Vader Claes werd wel Claes Heyn Geenen genoemd (Geen = Gerit) en

20) Gemeentearchief Tilburg, R 273, f 100^v, 1 februari 1541. R 282, f 49, 15 februari 1536. R 297, f 1, 6 april 1551. R 304, f 36, 30 januari 1559. R 314, f 26, 5 november 1568.

21) Gemeentearchief Tilburg, R 287, f 43^v, 19 januari 1541. R 302, f 4^v, 23 mei 1556. R 303, f 60^v, 4 maart 1558. R 332, f 15, maart 1558. R 388, f 214, 30 maart 1568. Inv. Visvliet 212, Commerboek 1575, f 11.

ook sommige zonen vinden we met dat patroniem aangeduid: Jan Claes Heyn Geenen in 1568 en Lenaert Niclaes Henrick Geenen in 1575.

VIII-e. HENRICK CLAES SMULDERS²², overleden voor 1597, trouwde met N.N. Het enige bekende kind is:

1. Niclaes Henrick Smulders trouwde met Marije Jan Peter Mathijssoen van den Eynde.

VIII-f. JAN CLAES SMULDERS²³, overleden tussen 1592 en 1599, trouwde met N.N. Kinderen:

1. Adriaen Jan Smulders trouwde met Marye Peter Denijs Jan Reynen.
2. Jan Jan Smulders.

VI-b. GHERIT GHERIT SMULDERS DE OUDE²⁴, overleden tussen 1546 en 1555, trouwde in eerste echt met Henrickken, dochter van Cornelis Zegers uit diens huwelijk met Kathelijn Heyn Peter Aerts, en hertrouwde met Marije Jan Wouters. Uit het eerste huwelijk:

1. Jenneken Gherit Smulders trouwde met Jan Jan Symons van Maerl.
2. Margriet Gherit Smulders trouwde met Steven Willems Verschueren.
3. Cornelis Gherit Smulders, volgt onder VII-f op pagina 17.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

4. Gherit Gherit Smulders, volgt onder VII-g op pagina 17.
5. Henrick Gherit Smulders, volgt onder VII-h op pagina 19.
6. Cornelis Gherit Smulders de jonge, volgt onder VII-i op pagina 22.

22) Gemeentearchief Tilburg, R 343, f 11, 14 februari 1597.

23) Gemeentearchief Tilburg, R 345, f 15, 30 januari 1599; f 43^v, 26 maart 1599. R 313, f 15, 20 december 1567. R 388, f 214, 30 maart 1568; f 228^v, 3 februari 1569. R 391, f 69^v, 27 mei 1584. R 392, f 48, 2 januari 1592.

24) Gemeentearchief Tilburg, R 254, f 32, 3 november 1501. R 257, f 19^v, 12 april 1505; f 23, 22 april 1505. R 261, f 30^v, 28 januari 1509. R 268, f 18, 8 april 1519; f 31, 3 november 1519. R 269, f 11^v, 27 februari 1520. R 276, f 10^v, 1 februari 1529. R 278, f 32^v, 27 januari 1531. R 293, f 16^v, 12 juli 1546; f 40, 4 januari 1547.

7. Adriaen Gherit Smulders, volgt onder VII-j op pagina 23.
8. Marij Gherit Smulders, trouwde met Peter Henrick Leyten.

VII-f. CORNELIS GHERIT SMULDERS D'OUDE²⁵ (ook: *vanden voerbedde*), geboren omstreeks 1495, nog genoemd in 1565, trouwde voor 1531 met Marij, dochter van de echtelieden Anthonis Zebrecht Betten alias Diercks en Arijaenken Jan Peyman. Hun kinderen waren:

1. Henrick Cornelis Smulders, volgt onder VIII-g op pagina 17.
2. Jan Cornelis Smulders woonde in 1575 aan de Hoeven ten huize van zijn broer Henrick.
3. Adriaen Cornelis Smulders.
4. Anthonia Cornelis Smulders, overleden voor 1569, trouwde met Cornelis Laureys Henricx, uit welk huwelijk in 1569 vier kinderen vermeld worden.
5. Anna Cornelis Smulders trouwde met Emont Adriaen Ghijsbrechts.
6. Jenneken Cornelis Smulders.

VIII-g. HENRICK CORNELIS SMULDERS²⁶ trouwde voor 1554 met Mathijsken Willem Mathijs van Gorp. Uit dit huwelijk:

1. Willem Henrick Smulders trouwde met Ghijsbertken Jan Henrick Cornelissoen d'oude.
2. Adriaen Henrick Smulders trouwde met Deliana Marcelis Jan Mutsaerts.
3. Marye Henrick Smulders trouwde met Jan Denijs Huybert Leyten.
4. Jan Henrick Smulders trouwde met Catharina Peter Peter Denijs Mutsaerts.

VII-g. GHERIT GHERIT SMULDERS²⁷ leefde nog in 1575, trouwde

25) Gemeentearchief Tilburg, R 274, f 60^v, 17 januari 1529. R 278, f 32^v, 27 januari 1531. R 279, f 49^v, 15 februari 1532. R 287, f 25, 8 november 1540. R 296, f 74^v, februari 1551. R 300, f 30^v, 14 december 1554. Inv. Visvliet 212, Commerboek 1575, f 11.

26) Gemeentearchief Tilburg, R 334, f 51^v, 30 december 1587. R 337, f 25^v, 7 februari 1591.

27) Gemeentearchief Tilburg, R 283, f 9, 8 oktober 1536. R 291, f 12, 25 oktober 1544. R 293, f 47, 17 januari 1547. R 294, f 16, 20 oktober 1547.

met Laureysken, dochter van Claeus Wouter Willem Marijen uit diens huwelijk met Sennijken Laureys Mutsaerts (= Susanna). Kinderen uit het huwelijk van Gherit en Laureysken:

1. Jan Gherit Smulders, volgt onder VIII-h op pagina 18.
2. Marije Gherit Smulders.
3. Gherit Gherit Smulders.
4. Nicolaes Gherit Smulders, volgt onder VIII-i op pagina 18.
5. Anna Gherit Smulders trouwde met Jan Willem Francken.

De vader uit dit gezin was de vierde in successie met de voornaam Gherit. Zijn hierboven genoemde zoon Gherit, nummer 5 dus, is misschien jong gestorven; ik ben hem niet meer tegengekomen.

VIII-h. JAN GHERIT SMULDERS²⁸, overleden in 1587 of 1588, trouwde omstreeks 1567 met Adriana Jan Laureys Wouters. Kinderen uit dit huwelijk:

1. Gherit Jan Smulders trouwde met Marie Andries Cornelissen.
2. Laureys Jan Smulders trouwde met Jenneken Jan Jeronimus Rutgers van Hulst.
3. Jan Jan Smulders.
4. Anna Jan Smulders.

VIII-i. NICOLAES GHERIT SMULDERS²⁹ trouwde met ene Marie, wier familienaam ik niet ken. Kinderen:

1. Jacob Nicolaes Smulders trouwde met Anna Willem Jan Soffaerts.
2. Lijsken Claes Smulders trouwde met Jan Jaspar Anthonis die Molder.
3. Gerit Claes Smulders trouwde met Marie Jaspar Anthonis die Molder, weduwe van Willem Henricks.
4. Margriet Claes Smulders trouwde met Peter van Gans, zoon van Victor Mahon.

R 346, f 30^v, 2 september 1604. Inv. Visvliet 212, Commerboek 1575, f 3.

28) Gemeentearchief Tilburg, R 312, f 46^v, 7 februari 1567. R 335, f 9, 1 maart 1588. R 361, f 239^v, 26 november 1648.

29) Gemeentearchief Tilburg, R 350, f 261^v, 23 januari 1620. R 355, f 146, 1 februari 1634; f 250^v, 22 mei 1635. R 619, f 1, 30 april 1635.

VII-h. HENRICK GHERIT SMULDERS³⁰, leefde in 1585, was getrouwd met Mechteld, dochter van Denijs Peter Mutsaerts uit diens (tweede) huwelijk met Jenneken Peters die Beer. Kinderen:

1. Cornelis Henrick Smulders, volgt onder VIII-j op pagina 19.
2. Willem Henrick Smulders, volgt onder VIII-k op pagina 20.
3. Denijs Henrick Smulders, volgt onder VIII-l op pagina 21.
4. Marije Henrick Smulders trouwde met Symon Embrechts Symon Mathæussoon.
5. Jan Henrick Gherit Smulders trouwde met Lijsbeth Adriaen Goyaert Jan Reynen. Dit echtpaar woonde blijkens akten uit de jaren 1591 en 1594 elders, niet te Tilburg.
6. Nicolaes Henrick Smulders, volgt onder VIII-m op pagina 22.

VIII-j. CORNELIS HENRICK SMULDERS³¹, overleden tussen 1598 en 1600, trouwde voor 1559 met Peterken, dochter van Peter Vrancken uit diens huwelijk met Margriet Jan Leemans de oude. Margriet Jan Leemans trouwde voor de tweede maal met Jan Claes van Vucht, anders genaamd Piers, en het merkwaardige is dat deze Jan van Vucht in verscheidene akten als vader van Peterken wordt vermeld, terwijl hij in feite haar stiefvader was. Peterken overleed in 1622 of 1623 in haar woonhuis te Loven. Uit dit huwelijk:

1. Jan Neel Heynen Smulders trouwde met Anna Heyliger Jan Crillaerts.
2. Margriet Cornelis Smulders trouwde met Adriaen Cornelis Henrick Cornelis Baesten.
3. Gheridt Cornelis Smulders overleed voor 1650. Zijn erfgenamen waren zijn neven en nichten.

30) Gemeentearchief Tilburg, R 282, f 9^v, 2 juni 1535. R 285, f 42^v, 8 februari 1539. R 317, f 26^v, 15 juli 1571. R 337, f 46^v, 6 december 1591. R 340, f 18, 5 april 1594.

31) Gemeentearchief Tilburg, R 304, f 63^v, 11 maart 1559. R 306, f 30, 21 oktober 1560. R 313, f 25^v, 30 januari 1568. R 322, f 15, 20 maart 1576. R 347, f 23^v, 17 mei 1606; f 214, 11 september 1608. R 348, f 170^v, 2 juni 1611; f 244^v, 21 maart 1612. R 352, f 41, 12 mei 1625. R 355, f 136^v, 16 januari 1634. R 363, f 30^v, 13 maart 1651; f 37, 1 april 1651. R 364, f 185, 6 april 1655. R 393, f 64, 17 maart 1597; f 99, 18 februari 1598. R 394, f 32, 7 mei 1600. N 13-II, f 361, 12 mei 1650.

4. Pauwels Cornelis Smulders, overleden voor 1650. Een van de erfgenamen was zijn neef Cornelis Jan Neel Heynen Smulders.
5. Anna Cornelis Smulders trouwde met Pauwels Peter Pauwels Nelen.
6. Jenneken Cornelis Smulders trouwde in 1607 met Peter Peter Cornelis Vennix.
7. Lijsbeth Cornelis Smulders trouwde in 1609 met Denijs Joist Jan Adriaenssoon Taet.
8. Mathijsken Cornelis Smulders.

VIII-k. WILLEM HENRICK GHERIT SMULDERS³² trouwde voor 1565 met Lijsbeth Peter Jan Adriaen Smulders (VII-m-3) en hertrouwde omstreeks 1588 met Marye van Gorp, weduwe van Jan Berthoults. Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Peter Willem Henrick Rondens trouwde omstreeks 1592 met Adriana Henrick Smulders (VIII-a-7) en hertrouwde te Tilburg op 28 november 1619 met Heyltken Willems, weduwe van Nicolaes Peter Anthonissoon van Beurden. Zijn derde vrouw werd Maijken Eelkens, weduwe van Aert Cornelis Jan Dircx.
2. Cornelis Willem Smulders trouwde voor 1597 met Jenneken Sebastiaen Daniel Gheridt Hermans.
3. Marye Willem Smulders trouwde voor 1594 met Jan Jans van Aerl, weduwnaar van Marye Joost Jacobs van den Wouwe.
4. Jan Willem Smulders trouwde met Jenneken Aerdt Jan Aerdt. (Zij hertrouwde met de hierboven genoemde Jan Jans van Aerl).
5. Anna Willem Smulders trouwde met Cornelis Denijs Huybert Leyten en hertrouwde met Wouter Cornelissoon (in 1607 woonachtig te Rotterdam).

Kinderen uit het tweede huwelijk:

6. Jan Willem Smulders.

32) Gemeentearchief Tilburg, R 310, f 48^v, 23 februari 1565. R 326, f 9^v, 16 februari 1580; f 33^v, 7 november 1580. R 335, f 21^v, 16 mei 1588. R 344, f 4, 8 januari 1598; f 58, 14 september 1598. R 347, f 23^v, 17 mei 1606; f 27, 17 mei 1606; f 98^v, 10 april 1607. R 348, f 7, 11 februari 1610. R 402, f 94^v, 5 juli 1625. N 3, no 50, 27 oktober 1609.

7. Willem Willem Smulders.
8. Adriaen Willem Smulders.
9. Hendrick Willem Smulders trouwde te Tilburg op 13 januari 1615 met Anna Aert Jan Aert Reymbouts en hertrouwde daar op 7 februari 1619 met Wouterken Servaes Antonis Matheusson.
10. Dingna Willem Smulders trouwde met Matijs Adriaen Henrick Smulders, een kleinzoon van Henrick onder VIII-g.
11. Lijsbeth Willem Smulders trouwde te Tilburg op 21 januari 1620 met Laureys Henrick Colen.

Een illustratie van de roerige tijden waarin dit gezin leefde, vinden we in een schepenakte van 5 juli 1625 betreffende een bedrag van 225 carolusgulden, dat Marie weduwe van Willem Henrick Smulders ontvangen had van Heylwich, weduwe van Jan Jan Matijssoen van Gorp, *dairaff de voirschreven Heijlwich aende voirgenoomde Marie met hare kinderen omtrent twee jaren alhier schepene geloofte gedaen heeft, welcke geloofte oversulx de voirschreven Marie met hare kinderen verclaren tevreden te sijne, als wanneer den registre mits dese tegenwoirdige oirloge buijten den dorpe gevlucht inde secretarije gecomen sal sijn, datmen sal cassen, doot ende te nijet doen, als bekennde hieraff ten vollen vernoecht ende gecontenteert te syne.*

VIII-1. DENIJS HENRICKX GERIT SMULDERS³³, overleden omstreeks 1622, trouwde rond 1575 met Huybertken, dochter van Jan Willems van den Loo uit diens huwelijk met Catharina van Mespelen. Uit dit huwelijk:

1. Gerit Denijs Smulders trouwde te Tilburg op 5 juni 1605 met Barbara Adriaen Peter Hicxpors.
2. Adriaen Denijs Smulders³⁴ trouwde te Tilburg op 3 juni 1606 met Jenneken Aelbert Thonis Appels en hertrouwde aldaar op 2 december 1628 met Adriaentken Aert Jan Scheijven.

33) Gemeentearchief Tilburg, R 342, f 30^v, 21 september 1596. R 346, f 11^v, 31 januari 1604. R 351, f 210^v, 24 mei 1623. N 4, f 11^v, 20 november 1613.

34) J.A.M. Smulders en A.J.A. van Loon, „Een genealogisch onderzoek door schepenen van Tilburg in 1769”, J.P.M. Strijbosch, A.Th. Winnubst en P.J.M. Wuisman (red.), *In de permetatie* (Z.pl., 1982) 99.

3. Anna Denijs Smulders trouwde te Tilburg op 23 mei 1610 met Gerit Andries Geritssoen van Broecheven.

Op 20 november 1603 vermaken Denijs en Huybertken een bedrag van honderd gulden aan *Peerken, wesende een bastaerde dochter van Denis Henricz Gerits Smolders.*

VIII-m. NICOLAES HENRICK SMULDERS³⁵ leeft in 1594. Zijn echtgenote, wier naam mij nog niet bekend is, schonk hem twee kinderen:

1. Marye Claes Smulders trouwde met Thomas Henricxs van Spaendonck.
2. Wouter Claes Smulders trouwde met Marye Denijs Henrick Wouters.

VII-i. CORNELIS GHERIT SMULDERS DE JONGE³⁶, overleden voor 1559, woonde aan de Hoeven, trouwde met Jenneken Willem Mathijs van Gorp en hertrouwde met Anna Jan Aerts die Kersmeyer van Den Bosch, weduwe van Adriaen Steven Willem Stevens. Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Jan Cornelis Smulders trouwde eerst met Adriana Henrick Bogairten, weduwe van Adriaen Jan Cornelis Wouters, en in tweede echt met Heylwig Jan Aerdt Jacobssoon. Alleen uit het tweede huwelijk is mij een kind bekend: een dochter Cornelia, die in 1592 nog onmondig was.
2. Willem Cornelis Smulders.
3. Marten Cornelis Smulders koopt in 1603 een heiveld *aen die Heydsijde.*
4. Lijsbeth Cornelis Smulders.
5. Adriaenken Cornelis Smulders trouwde in 1568 met Steven Henrick Steven Smits.
6. Anneken Cornelis Smulders, overleden tussen 1556 en 1559.
7. Mariken Cornelis Smulders.

35) Gemeentearchief Tilburg, R 340, f 14^v, 25 maart 1594.

36) Gemeentearchief Tilburg, R 293, f 49^v, 17 januari 1547; f 60^v, 3 februari 1547. R 300, f 30^v, 14 december 1554. R 301, f 38, 9 januari 1556. R 302, f 106^v, 15 januari 1557. R 304, f 56^v, 28 februari 1559. R 319, los stuk, 12 september 1573. R 409-2, ongef., 8 januari 1603.

VII-j. ADRIAEN GHERIT SMULDERS³⁷, leeft in 1597, trouwde met Marij, dochter van Jan Gherit Cornelis Ancems uit diens huwelijk met Kathelijn *naturael dochter* van heer Peter Burgers, priester. Kinderen:

1. Gherit Adriaen Smulders, volgt onder VIII-n op pagina 23.
2. Marije Adriaen Smulders trouwde met Cornelis Joachims.
3. Magdalena Adriaen Smulders trouwde met Jan Cornelissoen, in 1594 *biercruyer* te Breda.
4. Gheritken Adriaen Smulders trouwde met Jan Steven Dircx.
5. Laureys Adriaen Smulders, volgt onder VIII-o op pagina 24.
6. Jan Adriaen Smulders, volgt onder VIII-p op pagina 24.

Bij akte van 29 september 1569 koopt Adriaen van zijn schoonvader een huis met hof en aanliggende gronden, gelegen aan de Hoeven, met de bepaling dat Adriaen aan dat huis voor half april 1570 een kamer van twee gebonten zal timmeren, waarvan de helft aan zijn schoonouders hun leven lang voor bewoning beschikbaar zal zijn. De kinderen Marije, Magdalena en Gheritken en hun gezinnen verblijven in 1594 in Breda respectievelijk in Rotterdam.

VIII-n. GHERIT ADRIAEN SMULDERS³⁸ was in 1616 schepen van de heerlijkheid Tilburg en Goirle. Hij trouwde omstreeks 1583 met Catharina, dochter van Jan Henrick Cornelissoen de jonge en Jenneken Aerds van Ael. Kinderen uit dit huwelijk:

1. Jan Gherit Smulders trouwde te Tilburg in 1611 met Peterken Jan Cornelis Jan Symons.
2. Adriaen Gherit Smulders trouwde te Tilburg op 15 februari 1615 met Jenneken Cornelis Joost Swagemakers.
3. Peter Gherit Adriaen Smulders, geboren omstreeks 1590, trouwde te Goirle in 1616 met Angelken Huybert Bacx.
4. Cornelis Gherit Smulders trouwde te Tilburg op 25 februari 1631 met Anthontken Niclaes Anthonis.

37) Gemeentearchief Tilburg, R 315, f 20^v, 29 september 1569. R 340, f 40, 16 oktober 1594. R 393, f 64, 17 maart 1597.

38) Gemeentearchief Tilburg, R 331, f 31, 11 april 1584. R 350, f 54^v, 1 september 1617. R 352, f 194, 12 februari 1627. R 404, f 24, 17 mei 1630; f 61, 11 februari 1632. N 6, f 7, 14 november 1616; f 14^v, 1 augustus 1617; f 71^v, 5 mei 1631.

5. Angela Gherit Smulders trouwde te Tilburg op 25 januari 1622 met Antonis Adriaen Niclaes Jan Geritssoen en hertrouwde voor 1631 met Jan Jan Steven Janssoen.
6. Heyltgen Gherit Smulders trouwde te Tilburg op 26 januari 1627 met Jan Huybert Denijs Leyten, weduwnaar van Huybertken Adriaen Jan Dirxssoen van Schijndel.
7. Jenneken Gherit Smulders trouwde te Tilburg op 25 januari 1633 met Cornelis Herman Remijssoen.

VIII-o. LAUREYS ADRIAEN SMULDERS³⁹ overleed eind 1621 of begin 1622 en was getrouwd met Judith Heyliger Crillarts. Hun kinderen waren:

1. Jan Laureys Smulders de oude trouwde te Tilburg in 1609 met Geritken Jan Hendrick Wouters en hertrouwde aldaar op 30 juni 1644 met Maeycken Adriaen Adriaensz.
2. Jan Laureys Smulders de jonge trouwde met Maeycken Henricx.
3. Adriaen Laureys Smulders trouwde te Tilburg op 2 juni 1619 met Jenneken Joost Dirick Goyaerts de Becker.
4. Marie Laureys Smulders was 'simpel'.

VIII-p. JAN ADRIAEN SMULDERS⁴⁰, overleden voor 1587, trouwde eerst met Marye, dochter van Jan Wijtman Joosten uit diens (eerste) huwelijk met Cornelia Denijs Mutsaerts. Deze Jan Wijtman Joosten huwde in tweede echt met Margriet Henrick Smulders (VI-a-9). Jan Smulders hertrouwde met Jenneken, dochter van Jan Peeter Huyben en Marye. De kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Peeter Jan Smulders, geboren rond 1567, trouwde met Jenneken Jan Henricx van Asten, ook genaamd van Heyst.
2. Cornelia Jan Adriaen Smulders.
3. Katharijne Jan Smulders trouwde te Tilburg op 28 juli 1602

39) Gemeentearchief Tilburg, R 347, f 136^v, 1 oktober 1609. R 348, f 256, 8 mei 1612. R 351, f 42^v, 1 februari 1622; f 113, 9 september 1621. R 363, f 4^v, 10 januari 1651.

40) Gemeentearchief Tilburg, R 316, f 13^v, 23 juni 1570; f 19^v, 31 oktober 1570; f 27^v, 20 december 1570. R 329, f 6^v, 12 januari 1582. R 340, f 40, 16 oktober 1594. R 350, f 107, 13 februari 1618; f 276, 18 februari 1620. R 351, f 20^v, 10 maart 1621. R 355, f 252^v, 1 juni 1635.

met Laureys Denijs Laureys Colen, weduwnaar van Aleydt Corstiaen Cornelis Anthonis van Buerden, en hertrouwde aldaar op 13 februari 1620 met Jan Willem Jan Mutsaerts, weduwnaar van Catharina Daniel Adriaen Gerit Hermans.

De kinderen uit het tweede huwelijk:

4. Jan Jan Smulders.
5. Marye Jan Smulders.

V-b. ADRIAEN SMULDERS⁴¹, overleden in het voorjaar van 1512, trouwde met Elisabeth, die in 1512 reeds overleden was. Uit dit huwelijk:

1. Gherit Adriaen Smulders, volgt onder VI-c op pagina 25.
2. Jan Adriaen Smulders, volgt onder VI-d op pagina 28.
3. Cornelis Adriaen Smulders, volgt onder VI-e op pagina 33.
4. Adriaenken Adriaen Smulders trouwde met Henrick Jacob Huyben en hertrouwde met Jan Andries van Boerden.

Adriaen Smulders bezat onder meer land in het Ghilshot en een huis in de Rijt *aenden Dreyboem*.

VI-c. GHERIT ADRIAEN SMULDERS⁴², overleden voor 1509, trouwde met Agnees Peters van Boerden, overleden na 1532. Agnees hertrouwde met Michiel Henric Roeloffs alias Stappaerts, bij wie zij kinderen kreeg. Michiel had kinderen uit zijn vorige huwelijk(en). In 1504 wordt hij vermeld als *heyligeestmeester*, in 1507 als *kerckmeester*. Kinderen uit het huwelijk van Gherit en Agnees:

1. Elisabeth Gherit Smulders trouwde in of voor 1518 met Laureys Henrick Lambert Weymers.
2. Peter Gherit Adriaen Smulders, volgt onder VII-k op pagina

41) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1246, f 220, 19 juni 1477. R 1250, f 301^v, Misericordia 1481. Gemeentearchief Tilburg, R 263, f 3^v, 25 januari 1512; f 20^v, 19 april 1512. R 266, f 25, 1 augustus 1517. R 267, f 15, 1 maart 1518. R 269, f 18, 1 mei 1520; f 9, 4 februari 1520. R 271, f 55^v, 13 december 1521. R 277, f 51, 1 februari 1530.

42) Gemeentearchief Tilburg, R 257, f 22^v, 21 april 1505. R 258bis, f 9^v, 24 februari 1508. R 263, f 20^v, 19 april 1512; f 23^v, 20 mei 1512; f 24, 20 mei 1512. R 266, f 7^v, 31 januari 1517. R 267, f 14, 28 februari 1518; f 38, 12 jui 1518. R 273, f 71^v, 31 mei 1527. R 274, f 30, 30 april 1528. R 276, f 40, 19 maart 1529. R 277, f 48^v, maart 1530.

Op 28 februari 1518 sluiten Lauwreys Henrick Weymers en Peter Gherit Adriaen Smulders een contract *omme bij een te woenen ende ghelycke neringhe met malcanderen te doen, het sy metten ambacht vanden wolwerck off metter toellinge*. Ook uit een deling in 1527 blijkt dat dit gezin zich met het wolweven bezighield: *Hyer tegen soe sullen Lauwereijns ende Peter voerseyt hebben, houwen ende tot honder erffelyckheyt besitten, te weten bedden, weefgetou ende nog andere dingen daer Lauwereyns ende Peter voerseyt mede te vreden zijn*.

VII-k. PETER GHERIT SMULDERS⁴³, overleden tussen 1585 en 1593, trouwde voor 1530 met Jenneken Mutsaerts, dochter van de echtelieden Jan Willem Mutsaerts en Katelijne Henricks de Canter. Kinderen:

1. Denijs Peter Smulders.
2. Anna Peter Smulders, overleden voor 1570, trouwde met Peter Goyaert Jan Michiels, uit welk huwelijk een zoon Jan werd geboren.
3. Goyaert Peter Smulders, volgt onder VIII-q op pagina 26.
4. Jan Peter Smulders, volgt onder VIII-r op pagina 27.
5. Gerit Peter Smulders, volgt onder VIII-s op pagina 27.

Op 18 oktober 1593 werd door Peter Steven Janssoon een klacht ingediend over Denijs en over twee zonen van Goyaert Peter Smulders, *van dat deselve hem Peeteren met gewelt hebben benomen te gebruijcken oft te eren zeecker lant, dwelck hij als man ende momboir Jennekens synder huysvrouwe vermochte te gebruijcken, versueckende aenden schouteth tselve van des heeren weghe te willen vuytrichten, opdat hem van egeenen nood en ware voinder te versuecken*.

VIII-q. GOYAERT PETER SMULDERS⁴⁴ trouwde omstreeks 1560

43) Gemeentearchief Tilburg, R 266, f 7^v, 31 januari 1517. R 277, f 48^v, 1530. R 296, f 6^v, 16 april 1550. R 301, f 31^v, 23 oktober 1555. R 322, f 6, 1 februari 1576. R 392, f 88^v, 18 oktober 1593.

44) Gemeentearchief Tilburg, R 323, f 48^v, 7 januari 1578. R 329, f 64^v, 25 oktober 1582. R 331, f 26^v, 14 maart 1584. R 335, f 14, 12 april 1588. R 339, f 7, 20 februari 1593; f 9^v, 8 maart 1593. R 346, f 41, 29 mei 1601. R 354, f 54^v, 5 februari 1632.

met Mechtelt (ook Metken), dochter van Goyaert Jan Michiels uit diens huwelijk met Marie Adriaen Jan Leyten. Hun kinderen waren:

1. Jenneken Goyaert Smulders trouwde voor 1593 met Willem Jan Cornelis Veramelvoirt.
2. Gerit Goyaert Smulders trouwde met Catharina Adriaen Aertssoen.
3. Adriaen Goyaert Smulders trouwde te Tilburg op 25 juni 1600 met Ida Adriaen Lenaert Mutsaerts. Uit dit huwelijk werd onder anderen Goyaert geboren, die zich Mutsaerts ging noemen en de eerste naamdrager was van een uitgebreide familie Mutsaerts.⁴⁵
4. Jan Goyaert Smulders trouwde voor 1601 met Marye Adriaen Lenaert Mutsaerts (zij hertrouwde aldaar op 21 februari 1607 met Jan Cornelis Jan Meeussen).
5. Peter Goyaert Smulders trouwde te Tilburg op 25 juni 1600 met Marie Wouter Aert Cauwenberchs.

VIII-r. JAN PETER SMULDERS⁴⁶, overleden voor 1593, trouwde met N.N., uit welke echtverbintenis mij alleen een zoon bekend is:

1. Willem Jan Smulders trouwde met Jenneken Willem Cornelis Peters.

VIII-s. GERIT PETER SMULDERS⁴⁷, overleden voor 1603, trouwde met Adriana Crillaerts, die geboren was uit het huwelijk van Sebastiaen Peter Crillaerts met Marye Niclaes Peter Aerds. Kinderen:

1. Jan Gerit Smulders trouwde te Tilburg op 5 februari 1602 met Willemken Joost Wouter Jan Reynen en hertrouwde aldaar op 25 juli 1652 met Heesken Jan Stevens, weduwe van Denis Jan Denis.

45) L. Langeweg, *Het geslacht Mutsaerts te Tilburg 1450-1960* (Z.pl., z.j.) 24 e.v.

46) Gemeentearchief Tilburg, R 339, f 7, 20 februari 1593.

47) Gemeentearchief Tilburg, R 340, f 34^v, 13 juli 1594. R 346, f 42, 30 december 1605. R 348, f 255^v, 5 mei 1612; f 273^v, 19 september 1612; f 282, 14 december 1612. R 349, f 123^v, 1 maart 1614. R 356, f 129, 4 mei 1637.

2. Jenneken Gerit Smulders trouwde voor 1603 met Antonis Joost Wouter Jan Reynen.
3. Anna (of Adriana) Gerit Smulders trouwde te Tilburg op 7 oktober 1607 met Geridt Adriaen Gerit Meussoon de jonge.
4. Engele Gerit Smulders trouwde te Tilburg op 3 juni 1608 met Jan Cornelis Embrecht Jan Meeussen.
5. Peterken Gerit Smulders trouwde te Tilburg op 15 januari 1613 met Jan Jan Willems van Gorp en hertrouwde aldaar op 27 januari 1618 met Adriaen Jan Laureys Eelkens.

VI-d. JAN ADRIAEN SMULDERS⁴⁸, overleden tussen 1546 en 1552, trouwde met Dierckxken Jan Leemans, die in 1546 reeds overleden was. Uit dit huwelijk:

1. Anthonis Jan Smulders, volgt onder VII-l op pagina 29.
2. Peter Jan Smulders, volgt onder VII-m op pagina 31.
3. Jenneken Jan Smulders trouwde met Peter Peter Faessen.
4. Margriet Jan Smulders trouwde met Cornelis Peter Crillaerts.
5. Ariaenken Jan Smulders trouwde met Pauwels Henrick Pluy-men, schepen van 1562 tot 1566, plotseling overleden in 1566.
6. Elisabeth Jan Smulders trouwde met Ghijsbrecht Peters van Boerden.
7. Jenneken Jan Smulders, overleden in of voor 1528, trouwde met Steven Claeus Steven Reijnen.

We vinden Jan op verschillende plaatsen in Tilburg en ook in Goirle. Op 1 mei 1520 verkreeg hij van zijn broer Cornelis recht van weg over een stuk erf in Tilburg, *neven Willems dyck en Willem Pijlijzers goet*. Op 24 december 1521 verpacht hij een hoeve in Goirle aan zijn zoon Anthonis. Op 29 november 1530 draagt hij aan zijn zoon Anthonis een hoeve over, gelegen in *Tilborch by die steenen camer*. Op 22 juni 1540 is er weer sprake van goederen in Goirle, te weten huis, hof, schuur, schaapskooi en

48) Gemeentearchief Tilburg, R 269, f 18, 1 mei 1520. R 272, f 21, 24 december 1521. R 276, f 80^v, 8 januari 1530. R 278, f 10, 14 november 1530; f 11^v, 29 november 1530. R 287, f 14^v, 22 juni 1540. R 293, f 21^v, 3 september 1546; f 28, 1546; f 32, 26 oktober 1546; f 35, 22 januari 1547. R 294, f 39^v, 31 januari 1548. R 300, f 54, 30 januari 1555. R 312, f 22, 21 oktober 1566.

land, welke goederen door uitwinning in het bezit van Jan waren gekomen. Hij draagt deze over aan Henrick Laureys Hoefkens.

VII-1. ANTHONIS JAN ADRIAEN SMULDERS⁴⁹, leeft in 1585, trouwde rond 1530 met Marij, dochter van Gerit Herman Heysten uit diens huwelijk met Aleyt Jan Jacobs van Zon. Marij was in 1561 reeds overleden. In 1536 wordt Anthonis samen met anderen vermeld *als deecken in der tijt vander gulden van Sinte Barbaren autae inder kercken van Tilborch*; in 1551 is hij *deken en provisor vander ghilde van Sinte Peter* in die kerk en in 1578 *deecken ende directeur vander ghulde van Sinte Peters altair*. Kinderen uit het huwelijk van Anthonis en Marij:

1. Adriaen Anthonis Smulders trouwde met N.N. en hertrouwde voor 1560 met Ghijsbrechtken Aerts van Hulst.
2. Jan Anthonis Smulders den ouden, volgt onder VIII-t op pagina 30.
3. Gherit Anthonis Smulders, volgt onder VIII-u op pagina 31.
4. Symon Anthonis Smulders.
5. Cornelis Anthonis Smulders, volgt onder VIII-v op pagina 31.
6. Aleydt Anthonis Smulders trouwde met Wierck Cornelis Aertssoon.
7. Elizabeth Anthonis Smulders trouwde met Joost Willem Joosten de Beer.
8. Bartelmeeus Anthonis Smulders trouwde met Antonia Jan Claes Steven Reynen, weduwe van Henrick Gherit Smulders (VIII-a).
9. Mayken Anthonis Smulders trouwde met Jan Wouter Jansen, uit welk huwelijk enkele kinderen bekend zijn. Zij hertrouwde met Denijs Peter Wouter Vermee.
10. Jan Anthonis Smulders de jonge.

49) Gemeentearchief Tilburg, R 278, f 14^v, 5 december 1530; f 30^v, 28 januari 1531. R 280, f 30, 9 januari 1533. R 283, f 53, 19 maart 1537. R 290, f 26^v, 17 januari 1544. R 297, f 40^v, 23 december 1551. R 306, f 22^v, 23 september 1560; f 59^v, 28 januari 1561. R 310, f 2^v, 19 april 1564; f 41^v, 3 februari 1565. R 312, f 65^v, 13 maart 1567. R 314, f 7^v, 19 juni 1568. R 324, f 30, 22 maart 1578. R 332, f 28, 20 mei 1585. R 337, f 14, 12 juni 1590. R 341, f 3^v, 18 januari 1595. R 346, f 44, 20 april 1603. R 617, f 18, 3 juli 1561.

11. Anna Anthonis Smulders trouwde eerst met Jan Peter Henrick Leyten en vervolgens met Jan Boudewijn Peters van Spaendonck, weduwnaar van Jenneken Adriaen Geridt Nijss. Anthonis en zijn gezin komen in talloze akten voor. Het volgende verhaal intrigeerde mij, omdat het een licht werpt op de nogal drastische methoden welke ten opzichte van niet-betalers werden toegepast, ook wanneer het naaste familieleden betrof: *alsoo de kinderen van Thonis Jan Adriaenssen Adrianen hennen brueder ende zwager respective hadden doen arresteren alhier ende den zelve in banden van ijsseren doen setten ten huijsse des vorsters, overmits gebreck van betalinge van zekere erffpenningen, zoo is voor scepenen ondergeschreven gecompareert Jan Witloex ende heeft hem selven cautionariis ende borge gestelt voor Adrianen, geapprehendeerde voerseyt, dat zoo wat de zelve kinderen opten voerseyden Adrianen hennen brueder sullen mogen winnen metten recht, dat hij tzelve ende all des daer aen cleeft sall opleggen ende betalen, zoo wel de costen van recht als de principael penningen, daer voor hem selven ende alle zijne goeden hebbende ende vercrijgende verbijndende.*

VIII-t. JAN ANTHONIS SMULDERS⁵⁰ trouwde met Cornelia, dochter van Henrick Cornelis Appels en Jenneken Jan Jan Nauwen. Kinderen van Jan en Cornelia:

1. Cornelis Jan Smulders trouwde omstreeks 1580 met Claesken Geridt Denijs Reynen, uit welk huwelijk vijf kinderen bekend zijn. Daaronder een zoon Adriaen, die de naam Keyser zou gaan voeren.
2. Marye Jan Smulders trouwde voor 1584 met Jan Peter Peeter Zwijsen, weduwnaar van Jenneken Peter Huybert Smitten.
3. Antonia Jan Smulders trouwde te Tilburg op 14 oktober 1625 met Michiel Denijs Stevens, laatst weduwnaar van Willemken Cornelis Janssen, en hertrouwde met Sebastiaen Adriaen Bruijsten.

50) Gemeentearchief Tilburg, R 307, f 1, 26 april 1561; f 10^v, 11 april 1561; f 37, 24 december 1561. R 313, f 75, 28 oktober 1567. R 331, f 38, 9 mei 1584. R 337, f 16^v, 10 september 1590. R 352, f 166, 12 december 1626.

VIII-u. GHERIT ANTHONIS JAN ADRIAEN SMULDERS⁵¹ trouwde omstreeks 1560 met Cornelia, dochter van Denijs Peter Crillaerts en Jenneken Claeus die Wijze. Hun kinderen waren:

1. Denijs Gherit Anthonis Jan Adriaen Smulders trouwde met Agnes Sebastiaen Claes Willems Verhoeven, weduwe van Aerdts Cornelis Cornelis Adriaen Smulders (VIII-y).
2. Jan Gherit Smulders.
3. Cornelis Gherit Smulders, geboren omstreeks 1570.
4. Jenneken Gherit Smulders trouwde met Geraert Cornelis-
soon van Gorp (in 1586 te Breda woonachtig).
5. Marije Gerit Smulders trouwde met Sebastiaen Sebastiaen
Claes Verhoeven.

VIII-v. CORNELIS ANTHONIS SMULDERS⁵² trouwde met Peterken, dochter van Heyliger Jan Crillaerts en Yken Wouter Anthonis Zib Betten. Kinderen uit dit huwelijk:

1. Cornelis Cornelis Smulders trouwde met Jenneken Jan Claes
Jan Geritsen.
2. Jan Cornelis Smulders en N.N. hadden minstens vier kinde-
ren.
3. Ida Cornelis Smulders trouwde met Daniel Adriaen Daniel
Peter Hermans.
4. Anna Cornelis Smulders trouwde met Adriaen Willem Jan
Peeter Huyben.
5. Marie Cornelis Smulders trouwde met Jan Steven Jans.
6. Adriaen Cornelis Smulders trouwde met Lijsbeth Jan Cor-
nelis Peters.

VII-m. PETER JAN SMULDERS⁵³ trouwde omstreeks 1531 met

51) Gemeentearchief Tilburg, R 313, f 13^v, 13 september/13 oktober 1567. R 332, f 32^v, 4 juli 1585. R 333, f 28, 5 april 1586. R 338, f 8^v, 17 februari 1592. R 342, f 29^v, 8 augustus 1596.

52) Gemeentearchief Tilburg, R 310, f 69^v, 7 september 1564. R 341, f 28^v, 21 mei 1595. R 346, f 41^v, 31 december 1604. R 347, f 96, 28 maart 1607.

53) Gemeentearchief Tilburg, R 307, f 21^v, 12 november 1561. R 309, los stuk, 18 januari 1564; f 27^v, 29 januari 1564. R 316, f 9, 8 mei 1570; f 36^v, 27 januari 1571. R 320, f 21, 27 januari 1575. R 326, f 9, 15 februari 1580. R 348, f 68^v, 25 mei 1610; f 246^v, 28 maart 1612. R 390, f 17, 10 september 1579.

Marie, dochter van de echtelieden Michiel Jan Soffaerts en Elisabeth Jan Jacob Hoefkens. Peter en Marie waren in 1561 reeds overleden. Hun kinderen waren:

1. Jan Peter Smulders, overleden tussen januari en september 1579, trouwde met Daniela Daniel Claes Jan Huybert Melis Leyten, weduwe van Peter Denijs Crillaerts. Hij stierf kinderloos.
2. Huybrecht Peter Smulders, volgt onder VIII-w op pagina 32.
3. Lijsbet Peter Smulders trouwde met Willem Henrick Gerit Smulders (VIII-k).
4. Marie Peter Smulders trouwde voor 1561 met Adriaen Reyner Jans Grooten.
5. Quirijn Peter Smulders, volgt onder VIII-x op pagina 33.
6. Dierickxken Peter Smulders trouwde voor 1570 met Henrick Jan Jacobs die Smit.
7. Geertruyt Peter Smulders trouwde voor 1580 met Cornelis Jan Meeus.
8. Margriet Peter Smulders trouwde voor 1580 met Cornelis Adriaen Adriaen Somers.

VIII-w. HUYBRECHT PETER SMULDERS⁵⁴ trouwde voor 1564 met Lucia, dochter van Herman Gerit Hermans van Heyst en Anna Denijs Adriaen Mutsaerts. Kinderen:

1. Jenneken Huybrecht Smulders trouwde met Cornelis Gijsbert Geridt Beykens.
2. Peeter Huybrecht Smulders trouwde met Adriana Marcehis Cornelis Otten.
3. Jan Huybrecht Smulders trouwde te Tilburg op 17 februari 1608 met Marye Cornelis Jan Peeter Geridtssoon en hertrouwde daar op 16 februari 1620 met Aenken Aert Cornelissen.
4. Marie Huybrecht Smulders trouwde met achtereenvolgens Cornelis Jan Peeters en Hendrick Jaspar Hendricxssoon Verhoeven.

54) Gemeentearchief Tilburg, R 309, f 38, 23 februari 1564. R 316, f 57^v, 29 maart 1571. R 349, f 169^v, 15 oktober 1614; f 181, 29 december 1614. R 350, f 45, 2 juni 1617. R 351, f 216^v, 10 juli 1623. R 356, f 99^v, 18 februari 1637. R 396, f 217^v, 23 juni 1615.

5. Anna Huybrecht Smulders trouwde te Tilburg op 29 februari 1604 Jan Goyaert Adriaen Pessen van Oudheusden en hertrouwde aldaar op 24 februari 1626 met Anthonis Niclaes Anthonis van Beurden, weduwnaar van Judith Hendrick Damen.
6. Herman Huybrecht Smulders, absent en innocent in 1614, werd in 1617 overleden verklaard.

VIII-x. QUIRIJN PETER SMULDERS⁵⁵ trouwde met Paulijn, dochter van mr Jan Jacop Tristanus, chirurgijn, en Marie Jan Janssen van Buerden. Uit dit huwelijk:

1. Jacob Quirijn Smulders trouwde in 1606 met Lijsken Jan Peters en hertrouwde mogelijk op 19 januari 1616 aldaar met Lijsken Jan Denijs.

VI-e. CORNELIS ADRIAEN SMULDERS⁵⁶, overleden voor 1530, trouwde voor 1500 met Cornelye Peters van der Schueren en hertrouwde voor 1509 met Aleyt Jan Maes Aelwijns. Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Adriana Cornelis Smulders trouwde met Henrick Henrick Claes Truyen. Deze echtelieden lieten geen kinderen na. Henrick overleed voor 8 februari 1557 en Adriana tussen 24 januari en 18 februari 1569. Op 24 januari 1569 maakte zij haar testament, waarbij zij, afgezien van enkele legaten, haar goederen vermaakte aan haar *brueder ende susteren, zoo wel vanden geheellen als vanden halfffen bedde*.
2. Marije Cornelis Smulders trouwde met Jan Aerts Verhoeven.

Kinderen uit het tweede huwelijk:

3. Cornelis Cornelis Smulders, volgt onder VII-n op pagina 34.
4. Lijsbeth Cornelis Smulders trouwde met Korstiaen Lenaerts Verbunt.

55) Gemeentearchief Tilburg, R 314, f 15^v, 3 september 1568. R 317, f 48, 8 maart 1572. R 326, f 9, 15 februari 1580. R 388, f 220, 4 september 1568. R 396, f 270, 28 mei 1616.

56) Gemeentearchief Tilburg, R 254, f 17, 14 juni 1500. R 260, f 16, 22 januari 1509. R 278, f 22^v, 21 december 1530. R 279, f 21^v, 5 december 1531. R 285, f 38^v, 5 februari 1539. R 314, f 37^v, 24 januari 1569; f 55^v, 18 februari 1569. R 325, f 3, 22 januari 1579. R 340, f 21, 26 april 1594.

5. Arijaen Cornelis Smulders, ongehuwd. Hij maakte zijn testament op 24 januari 1569 en opnieuw op 22 januari 1579. Zijn erfgenamen waren *alle syne broeders ende susteren, zoo wel geheelle als halfve*.
6. Anna Cornelis Smulders trouwde met Jan Henrick Leyten. Op 26 april 1594 maakten deze echtelieden hun testament. *Anna scheen met sieckte bevangen te zijn*.

VII-n. CORNELIS CORNELIS SMULDERS⁵⁷, overleden voor 15 mei 1582, trouwde in eerste echt met Kathelij, dochter van Peter Cornelis Zegers uit diens huwelijk met Jenneken Wouter Jan Wouters en hertrouwde in 1572 met Lijsbeth Jan Mutsaerts, weduwe van Peter Thoniss van Buerden. Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Peter Cornelis Smulders trouwde met N.N., uit welk huwelijk een zoon Cornelis werd geboren. In 1582 was Peter reeds overleden.
2. Wouter Cornelis Smulders woonde volgens het *commerboek* van 1580 aan de Berkdijk.
3. Aert Cornelis Smulders, volgt onder VIII-y op pagina 35.
4. Jan Cornelis Smulders, volgt onder VIII-z op pagina 35.
5. Jenneken Cornelis Smulders d'oude trouwde met Hubert Daniel Gerit Hermans.
6. Cornelia Cornelis Smulders trouwde met Gerit Jan Peters van Hooff.
7. Engele Cornelis Smulders trouwde met Adriaen Gijsbert Jans van Buerden en hertrouwde met Wouter Gijsbert Goossen in den Acker, weduwnaar van Goyaertken Anthonis Goyaert Pulskens.
8. Jenneken Cornelis Smulders de jonge trouwde met Claes Claes Thonis van Buerden.
9. Adriaen Cornelis Smulders.
10. Marie Cornelis Smulders trouwde met Peter Bartholomeus

57) Gemeentearchief Tilburg, R 288, f 19, 5 november 1541. R 316, f 23, 9 juni 1570. R 317, f 41^v, 4 februari 1572. R 318, f 3^v, 19 juni 1572. R 329, f 43, 12 mei 1582. R 346, f 27, 12 april 1602. R 352, f 6^v, 20 januari 1625; f 276, 2 december 1627. R 389, f 51, 29 december 1572. Inv. Visvliet 212a, Commerboek 1580, f 10^v.

Peter Andriess.

11. Anna Cornelis Smulders trouwde met Niclaes Steven Jan Stevenss.

De kinderen uit dit gezin worden in de meeste akten patronymisch aangeduid: Wouter Cornelis Cornelis Adriaens, Jan Cornelis Cornelis Adriaens, -waarbij soms de namen onderling worden verwisseld: Jenneken Cornelis Adriaen Cornelis.

VIII-y. AERT CORNELIS CORNELIS ADRIAEN SMULDERS⁵⁸, overleden voor 1582, trouwde met Agnes, dochter van Sebastiaen Claes Willem Verhoeven en Beatrix Willem Peeters. Agnes hertrouwde voor 1591 met Denijs Gheridt Anthonis Jan Adriaen Smulders (VIII-u-1). Kinderen uit het huwelijk van Aert en Agnes:

1. Sebastiaen Aert Smulders.
2. Catharina Aert Smulders.

VIII-z. JAN CORNELIS SMULDERS⁵⁹ trouwde met Mariken Henrick Gheridt Smulders (VIII-a-5). Kinderen:

1. Hendrick Jan Smulders trouwde in 1607 met Jenneken Cornelis Dircx.
2. Adriaen Jan Smulders trouwde te Tilburg op 8 februari 1622 met Mayken Goyart Anthonis Spijkers.
3. Geridt Jan Smulders trouwde te Tilburg op 9 februari 1620 met Huybertken Adriaen Jans.
4. Digna Jan Smulders trouwde te Tilburg op 28 januari 1630 met Jan Anthonis Cornelis Wouters.
5. Cornelis Jan Smulders trouwde te Tilburg op 20 februari 1624 met Anneken Cornelis.

De huwelijken van de zonen uit dit gezin geef ik met enig voorbehoud, daar de trouwakten in kwestie slechts summiere gegevens bevatten en in de betrokken schepenakten tegenstrijdigheden voorkomen. Nader onderzoek is gewenst.

58) Gemeentearchief Tilburg, R 329, f 43, 12 mei 1582. R 331, f 35^v, 20 april 1584. R 337, f 21, 18 januari 1591. R 338, f 8, 25 februari 1592.

59) Gemeentearchief Tilburg, R 329, f 8^v, 25 januari 1582. R 344, f 1, 3 januari 1598. R 349, f 198^v, 4 februari 1615. R 350, f 300, 16 mei 1620. R 354, f 14, 5 maart 1630. R 391, f 209^v, 16 maart 1589. R 401, f 57, 23 februari 1619.

Tot slot wil ik mijn dank betuigen aan de heer W. de Bakker te Oisterwijk, die mijn aandacht vestigde op de in noot 1 vermelde akte uit 1364 en die mij kennis liet nemen van een belangrijk cijnsregister uit het Algemeen Rijksarchief Brussel. Evenzeer gaat mijn dank uit naar de heer J.A.M. Coolen te Tilburg, die mij attent maakte op diverse voor mijn onderzoek van belang zijnde akten uit het Bossche protocol.

Echte liefde of een schijnhuwelijk?

Het gebeurde in Den Bosch in het rampjaar 1543. Maarten van Rossem hield niet als enige in de meierij huis. 's Zondags voor vastenavond riep de grote klok van de Sint Jan de burgers te wapen. Zij grepen zeven boerenknechten, die Helvoirt in bendeverband onveilig hadden gemaakt. Daags voor Maria Onbevleete Ontvangenis werden zes van hen ophangen. Na drie dagen bungelen aan de galg werden zij in een kuil begraven. De zevende, een 'boef' uit Diessen, was door een dienstmeid ten huwelijk gevraagd en ter plekke getrouwd. Zo redde zij zijn leven.^a

a) C.R. Hermans, *Verzameling van kronyken, charters en oorkonden, betreffende de stad en meierij van 's Hertogenbosch* ('s-Bosch, 1848) 119.

Nijver en notabel Goirle Van Gorp

J. van Gils

Doelenstraat 68, 5081 CM Hilvarenbeek

Van de familie Van Gorp, in de negentiende eeuw de grootste familie in Goirle, behoorden slechts drie gezinnen tot de dorpsnotabelen: dat van linnenkoopman Adriaan van Gorp, van zijn zoon Wouter van Gorp en zijn kleinzoon Piet van Gorp. Deze personen waren zowel in het dorpsbestuur als in de textielnijverheid actief.

De familie Van Gorp was reeds in de zestiende eeuw woonachtig in Goirle. Na het vertrek van Adriaan Mathijszn van Gorp naar Tilburg omstreeks 1680 keerde diens te Tilburg geboren zoon Adriaan met zijn gezin terug naar Goirle, waar al zijn afstammelingen werkzaam waren in de textielnijverheid.

I. ADRIAAN VAN GORP¹, gedoopt te Tilburg op 28 maart 1687 als zoon van Adriaan Mathijs van Gorp en Maria Adriaen Jan Reijnen, was wever en woonde te Tilburg in de herdgang Korvel. Hij trouwde aldaar op 28 januari 1720 met Maria Kercke, gedoopt te Tilburg op 17 december 1689, dochter van Huijbregt Cornelis Kercke en van Arnolda Peter Aert Paulussen. Met hun te Tilburg geboren kinderen verhuisde het echtpaar na 1731 naar Goirle, waar Adriaan van Gorp op 12 juni 1752 begraven werd. Zijn vrouw werd aldaar op 20 februari 1764 begraven. In 1763 bepaalde Maria Kercke dat haar twee oudste zonen, Adriaan en Peter, *vooruijt sullen genieten eene somme van 115 guldens, alsmede een bedt met toebehoiren en dat alles ter voldoening van de contitiële diensten en voordelen die gemelde haar testatrice twee oudsten zonen met hunne getrouwe arbeijt, ijver en vlijt haar testatrice gedurende haaren weduwlijke staat hebben toegebracht, terwijl haaren twee jongere kinderen hunnen eijsen voordeel hebben gesogt en daarenboven van tijt tot tijt ondersteun behoeften*. Bij de erfdeling krijgt zoon Arnoldus een akker, in 1763 gekocht van Maria Helena Vijgen, weduwe van Arnoldus van der Flaes, en 100 gulden. De zonen Adriaan en Peter en Jennemarie Spapens, weduwe van Cornelis van Gorp, delen samen 750 gulden. De kinderen zijn:

1. Adriaan van Gorp, volgt onder II op pagina 39.
2. Peter van Gorp², te Tilburg gedoopt op 11 oktober 1723, trouwde te Goirle op 13 mei 1764 met Johanna Beckers, aldaar gedoopt op 29 augustus 1729, dochter van Cornelis Jan Gosen Backers en van Peternel Jan Botermans. Zij werd op 17 mei 1769 te Goirle begraven. Haar weduwnaar hertrouwde te Goirle op 11 mei 1772 met Aldegundis Spapens, daar gedoopt op 5 februari 1739 en er begraven op 9 september 1794. Haar ouders waren Cornelis Dirk Spapen en Catha-

1) Gemeentearchief Tilburg, R 442, f 94^v, 7 april 1763. R 443, ff 97^v, 98^v, 4 juni 1767. R 473, f 275^v, 5 november 1733. R 479, f 186, 5 juni 1766. R 575, ongef., 15 februari 1763. N 91, no 169, 1763.

2) Gemeentearchief Tilburg, R 480, f 122, 11 mei 1772. R 505, f 103^v, 11 mei 1772. N 144, no 35, 9 augustus 1795. J. van Gils, „Spapen is de zoon van de paap”, *De Brabantse Leeuw*, XXVIII (1979) 188.

rina op de Heij. Peter van Gorp werd op 26 oktober 1784 te Goirle begraven. Bij zijn tweede huwelijk werd een alimentatieregeling getroffen voor de zonen Adriaan en Peter, die in 1795 overgingen tot de boedelscheiding. In 1772 bezat Peter een boerenbedrijf aan het Dorp te Goirle met een veestapel welke bestond uit een os en drie koeien. Daarnaast werden *twee linde weeffgetouwen, 100 pond gare en 200 pond werk* aangetroffen.

3. Cornelis van Gorp³ is op 7 mei 1728 te Tilburg gedoopt, werd wever van beroep en trouwde te Goirle op 1 februari 1756 met Anna Maria van Haaren. Zij was aldaar gedoopt op 2 juli 1723 als dochter van Paulus van Haaren en Elisabeth Pijnenborg; zij overleed in het kraambed en werd op 16 juli 1757 te Goirle begraven. Cornelis van Gorp hertrouwde aldaar op 14 september 1760 met Jennenie Spapens, gedoopt te Tilburg op 17 september 1720, dochter van Cornelis Dirk Spapen bij zijn eerste vrouw Maria Adriaen Peter Snellen. Cornelis van Gorp, die te Goirle in de herdgang 't Ven een huurhuis van Jan Baptist Brouwers bewoonde, werd aldaar op 13 augustus 1765 begraven. Zijn weduwe hertrouwde te Goirle op 7 juli 1766 met Adriaan Sanders, gedoopt te Moergestel op 2 december 1735 als zoon van Hendrik Adriaan Sanders en van Clasina Peter de Bresser. Jennemie Spapens werd op 20 mei 1772 te Goirle begraven. Sanders hertrouwde aldaar op 25 juli 1773 Johanna Otten, gedoopt te Diessen op 1 juli 1731 als onwettige dochter van Peter Otten bij Cornelia Moonen. Johanna Otten overleed te Goirle op 5 juli 1807. Adriaan Sanders overleed aldaar drie dagen later, op 8 juli 1807. Tot de inboedel van Cornelis van Gorp behoorden *een lindeweeffgetouw, het beste spoelgetouw, een slegt weeffgetouw en twee dito spoelgetouwen, een scheerraam* en vele ponden garen en linnen. Uit zijn tweede huwelijk had Cornelis een zoon Adriaan, voor wie in 1766 een alimentatieregeling getroffen werd

3) Gemeentearchief Tilburg, R 479, f 187^v, 21 juni 1766. R 480, f 181^v, 21 juni 1773. R 504, ongef., 21 juni 1766. Van Gils, „Spapen is de zoon van de paap”, 187, 188.

en die na de dood van zijn moeder bij de boedelscheiding met zijn stiefvader eigenaar werd van een kist, het beste weefgetouw en het beste spoelgetouw.

4. Arnoldus van Gorp⁴, op 23 juni 1731 te Tilburg gedoopt, trouwde te Goirle op 20 november 1763 met Margo van der Grinten, gedoopt te Tilburg op 27 september 1722, dochter van de molenaar Christiaan van der Grinten en van Angela de Laure. Het huwelijk bleef kinderloos. Arnoldus van Gorp werd op 2 november 1780 te Goirle begraven. Zijn vrouw werd aldaar op 1 mei 1798 begraven. Het echtpaar was ge-goed in de herdgang 't Dorp.

II. ADRIAAN VAN GORP⁵, te Tilburg gedoopt op 1 januari 1721, was linnenwever en bezat geen onroerende goederen. In 1760 stond hij borg voor Adriaan Martens, pachter van $\frac{1}{4}$ in een *clomp of wagentiende, genaamt de Nieuwenwagen van het nonnenclooster St. Catharinadal tot Oosterhout*. Te Goirle trouwde hij op 29 april 1764 met Johanna van Ravels, spinster, aldaar gedoopt op 14 juni 1737, dochter van Cornelis van Ravels en van Margaretha de Louw. Adriaan van Gorp werd te Goirle begraven tijdens de rode-loopepidemie, op 6 oktober 1794. Zijn vrouw overleed enkele maanden later en werd op 11 december 1794 te Goirle begraven. Hun kinderen waren:

1. Adriaan is op 22 december 1764 te Gorp gedoopt en werd daar op 27 december 1764 begraven als *het kint van Adriaan van Gorp, benaemt Adriaan van Gorp*.
2. *Een kind van Adriaan van Gorp, zijnde dood gekoomen*, begraven te Goirle op 22 december 1764.
3. Margaretha van Gorp, te Goirle gedoopt op 27 december 1765, trouwde daar op 29 april 1792 met de wever Godefridus van Enschoot, gedoopt te Goirle op 1 mei 1771 en aldaar begraven op 16 maart 1795. Zijn ouders waren Antonij van Enschoot en Lucia Couwenberg. Zij hertrouwde te Goirle op 8

4) Gemeentearchief Tilburg, R 442, ff 116, 117^v, 27 augustus 1763. R 445, f 75^v, 19 maart 1774. R 446, f 34^v, 30 september 1776. R 473, f 31, 3 mei 1766; f 41, 19 juli 1766; f 256^v, 2 september 1769.

5) Gemeentearchief Tilburg, R 575, ongef., 17 juli 1760.

februari 1796 met de linnenwever Jan Couwenberg, gedoopt te Arendonk op 1 mei 1771, zoon van Peter Couwenberg en van Maria de Proost. Hij werd op 23 maart 1802 te Goirle begraven. Margo van Gorp overleed te Goirle op 15 januari 1830. Haar zoon Willem van Enschoot was grondlegger van de firma W. van Enschoot & Zn.

4. Adriaan van Gorp, volgt onder III op pagina 42.
5. Cornelis van Gorp⁶ is op 7 september 1769 te Goirle gedoopt en trouwde op 17 april 1796 met Maria Catharina Spapens. Zij was te Goirle gedoopt op 24 augustus 1770 als dochter van Cornelis Cornelis Spapens, landbouwer op het *Pannenhuis* te Goirle, en van Lucia Stooopen. In januari 1798 verhuisde het gezin naar Hilvarenbeek, waar Cornelis het landbouwbedrijf uitoefende. Catharina Spapens overleed te Hilvarenbeek op 30 december 1808. Haar man overleed te Goirle op 1 november 1851. Zijn nagelaten goederen te Goirle bestonden uit een huis met tuin en erf en een perceel bouwland. Ook uit zijn nageslacht gaan leden behoren tot de dorpselite. Zijn onge- trouwde zoon Simon van Gorp was te Goirle stoelenmaker en kerkregent. Zijn dochter Johanna was bij Jan Baptist Rens moeder van Cornelis Rens, raadslid, wethouder en fabrikant van weversbenodigdheden, en grootmoeder van burgemees- ter Jan Baptist Rens.
6. Maria van Gorp⁷, op 22 november 1771 te Goirle gedoopt, trouwde aldaar op 16 januari 1797 met de uit Hilvarenbeek afkomstige landbouwer Antonij Bekkers, zoon van Jan Bek- kers en van Cornelia Rijkers. Maria werd op 4 augustus 1799 te Goirle begraven. Haar man hertrouwde aldaar op 27 okto-

6) Gemeentearchief Tilburg, Oud Administratief Archiefno 139, 140, 27 janua- ri 1798. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 65, 28 november 1851. Van Gils, „Spapen is de zoon van de paap”, 190-193.

7) Gemeentearchief Tilburg, R 463, f 1, 2 januari 1806. R 493, f 67, 26 oktober 1800. R 512, f 164, 11 oktober 1800. N 145, no 68, 25 september 1796. N 221, no 217, 30 september 1815. N 234, no 28, 2 maart 1820. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 63. 20 januari 1849.

ber 1800 met Adriana Jacobs uit Eersel, die op 10 augustus 1803 te Goirle werd begraven. Antonij trouwde voor de derde maal te Goirle op 13 mei 1805 met de spinster Johanna van Gorp, gedoopt te Goirle op 14 juli 1770, dochter van Mathijs van Gorp en van Anna Barbara Lemmens. Zij overleed te Goirle op 10 augustus 1848. Antonij Bekkers overleed aldaar op 19 mei 1812. Te Goirle had hij eind 1796 een boerderij aan de Abcoven van Jan Storms gehuurd. In 1806 kocht hij aldaar tweederde deel in een huis aan het Ven van Willem van Gorp en Jan Swaanen, getrouwd met Catharina van Gorp, woonachtig in Ginneken. Het resterende derde deel bleef eigendom van Mathijs van Gorp. Voor Cornelia Bekkers, zijn dochter bij Maria van Gorp, werd een alimentatieregeling getroffen door de voogden Adriaan Adriaan van Gorp en Dionijs Bekkers. De derde vrouw van Antonij, Johanna van Gorp, leende in 1829 met haar stiefdochter Cornelia Bekkers, getrouwd met landbouwer Adriaan van Gool, f 110 van de kaatsballenmaker Adriaan van Besouw. In 1815 kocht zij van haar vader voor f 19 een derde deel in een lemen huisje in de herdgang 't Ven. Haar goederen werden in 1849 gedeeld door haar stiefdochter Cornelia Bekkers en haar zoon, de timmerman Jan Baptist Bekkers.

7. Laurentiusvan Gorp⁸, te Goirle op 15 november 1773 gedoopt, dagloner en spinner aan de kerk aldaar, trouwde er op 16 april 1804 met Petronella van Oirschot uit Hilvarenbeek, dochter van Hubertus van Oirschot en van Maria van Loon. Zij overleed te Goirle op 10 april 1811. Laurens hertrouwde te Goirle op 4 november van dat jaar met de spinster Petronella Dickens, gedoopt te Poppel op 22 augustus 1783 en overleden te Goirle op 20 februari 1827. Haar ouders waren Joseph Dickens en Adriana Maria van Hal. Laurens van Gorp overleed te Goirle op 10 september 1829, *nalatende gene goederen*.

8. Catharina, te Goirle gedoopt op 27 december 1775 en begra-

8) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 14, 21 februari 1825. Idem 19, 9 augustus 1827. Idem 25, 16 maart 1830.

ven op 3 januari 1776.

9. Helena, te Goirle op 26 oktober 1776 gedoopt en op 4 november 1776 begraven als Lenemie van Gorp.
10. Jan, te Goirle gedoopt op 26 oktober 1776, daar begraven op 4 november 1776.
11. Maria Aldegundisvan Gorp⁹ werd te Goirle op 29 januari 1778 gedoopt en trouwde daar op 13 april 1801 met Arnoldus van Gils, spinner, gedoopt te Lage Mierde op 26 augustus 1780, zoon van Dirk van Gils en van Catharina Janssens. Het gezin woonde te Goirle aan de Ketsheuvel, waar Arnoldus in 1811 een half huis kocht van Peter Verstedden. Hij overleed te Goirle op 26 oktober 1842, zij overleed aldaar op 14 april 1848.

III. ADRIAAN VAN GORP¹⁰ is op 24 augustus 1767 te Goirle gedoopt en trouwde aldaar op 2 maart 1794 met Johanna Maria Brenders, dochter van de armmeester Wouter Brenders en van Adriana van Hees. Zij overleed te Goirle op 15 januari 1838. Adriaan van Gorp was linnenwever toen hij trouwde, maar later linnenkoopman, fabrikant in linnen, raadslid en lid van het college van zetters. Hij overleed te Goirle op 6 november 1836. In 1814 leende hij f 250 aan de landbouwer Johannes Philipsen, acht jaar later f 240 aan Jan Baptist van Osch en Adriana Snels, weduwe van Hendrik van Osch. Van Cornelis Adriaan van Erven, *voorheen wever, thans spoelder*, kocht hij een perceel heide aan

9) Gemeentearchief Tilburg, N 160, no 120, 10 september 1811. N 237, no 172, 8 november 1833. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 55, 13 november 1843. Idem 63, 5 augustus 1848.

10) Gemeentearchief Tilburg, N 167, no 120, 9 december 1814. N 175, no 55, 24 mei 1822. N 180, no 144, 2 november 1827. N 237, no 25, 8 februari 1833. N 269, no 67, 23 september 1831. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 2, f 61, 8 juli 1823. No 3, f 19, 21 december 1824; f 21, 18 januari 1825. No 767, kohieren van de hoofdelijke omslag 1814-1815. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 35, 28 november 1832. Idem 44, 22 mei 1837. Idem 46, 21 juni 1838. De doopacte van Johanna Maria Brenders te Goirle werd niet gevonden, ondanks het feit dat zowel haar trouw- als overlijdensacte Goirle als geboorteplaats aangeven.

de Hoge Vonder te Goirle voor f 90. Later volgde de aankoop van een huisje in de wijk Dorp en twee percelen schaarhout van linnenwever Jan Cornelis van Erven. Adriaan Adriaan van Gorp werd in 1814 te Goirle het hoogst aangeslagen in de dorpsbijdrage voor de landmilitie en behoorde in 1814-1815 tot de hoogste betalers in de hoofdelijke omslag uit de groep ambachtslieden en handelaren. Zijn nalatenschap bestond uit twee huizen met erf en tuin, twee percelen hakhout een perceel heide en een weiland te Goirle en een perceel heide onder Hilvarenbeek. De kinderen van Adriaan van Gorp en Johanna Maria Brenders waren:

1. Adrianus van Gorp¹¹, gedoopt te Goirle op 11 december 1794, linnenwever en linnenkoopman, overleden te Goirle op 27 oktober 1860. Hij trouwde aldaar op 22 augustus 1814 met de spinster Maria Catharina van Erven, gedoopt te Goirle op 24 januari 1792, dochter van de linnenwever Cornelis van Erven en van Anna Elisabeth Vekemans. Zij overleed te Goirle op 19 december 1846, Adrianus van Gorp overleed aldaar op 27 oktober 1860. Hij was minder kapitaalkrchtig dan zijn vader. In 1840 nam hij een hypotheek van f 350 op zijn huis, tuin en erf, een perceel bouwland, een perceel hakhout en een heideveld.
2. Maria Elisabeth van Gorp, gedoopt te Goirle op 8 augustus 1796, trouwde aldaar op 17 april 1820 met Cornelis van de Lisdonk, rietdekker, gedoopt te Goirle op 18 juni 1796, zoon van de klompenmaker Jan van de Lisdonk en van Johanna Princen. Door dit huwelijk werd Maria Elisabeth een schoonzuster van de fabrikanten Willibrordus en Peter van de Lisdonk. Zij overleed te Goirle op 6 maart 1876. Cornelis van de Lisdonk overleed aldaar op 9 december 1849.
3. Jan Baptist, gedoopt te Goirle op 13 april 1798, begraven te Goirle op 20 april 1801.
4. Henricus, gedoopt te Goirle op 24 maart 1801, daar begraven

11) Gemeentearchief Tilburg, N 276, no 155, 25 september 1840. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 23, 4 augustus 1829. Idem 27, 13 september 1830. Idem 33, 15 juni 1832. Idem 38, 29 maart 1834. Idem 42, 28 december 1835. Idem 61, 19 mei 1847.

op 9 mei 1801.

5. Johanna van Gorp is gedoopt te Goirle op 27 juli 1802 en daar op 5 november 1894 overleden. Zij was in haar geboorteplaats op 26 augustus 1822 getrouwd met Peter Spapens, linnenwever en metselaar, gedoopt te Goirle op 18 april 1801, zoon van de linnenkoopman Willibrordus Spapens en van Christina van Ravels. Hij overleed te Goirle op 25 augustus 1879.
6. Huberta van Gorp, gedoopt te Goirle op 8 maart 1804, trouwde er op 8 januari 1834 met Cornelis van Gestel, kuiper te Gilze, aldaar gedoopt 10 september 1786. Hij was een zoon van Theodorus van Gestel en van Petronella de Jong en weduwnaar van Johanna van Loon.
7. Walterus van Gorp, volgt onder IV op pagina 44.
8. Johanna Maria, geboren te Goirle op 18 april 1811 aldaar dezelfde dag overleden.

IV. WOUTER VAN GORP¹², gedoopt te Goirle op 3 april 1807, kam- en rietmaker, bakker, herbergier, winkelier, linnenfabrikant, burgemeester, raadslid, gemeentesecretaris en ambtenaar van de burgerlijke stand, overleed te Goirle op 8 oktober 1871. Hij trouwde aldaar op 8 januari 1834 met Adriana Damen, landbouwster, gedoopt te Goirle op 25 mei 1810, dochter van Peter Damen en van Catharina Luijten. Damen was te Goirle landbouwer, herbergier, armmeester, gildekoning van het Sint-Jorisgilde en een van de hoogstaangeslagen ingezetenen van het dorp in

12) Gemeentearchief Tilburg, N 309, no 105, 9 augustus 1854. N 321, no 191, 14 juni 1854. N 331, no 160, 20 juni 1861. N 446, no 157, 21 mei 1870. N 459, no 170, 20 juni 1882. N 460, no 198, 200, 207, 16 juli 1883; no 208, 23 juli 1883; no 229, 6 augustus 1883. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Provinciaal Bestuur no 4265, 1844. Idem no 10033, gemeentefinanciën Goirle, 1852. Memories van Successie, kantoor Tilburg 84, 7 april 1872. Idem 100, 14 april 1883. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 772-777, kohieren van de hoofdelijke omslag, 1840-1871. Zie J. van Gils, „Nijver en notabel”, in: L.F.W. Adriaenssen (red.), *Welpen van de Brabantse leeuw. Genealogie tussen geld en geloof in Noord-Brabant* ('s-Hertogenbosch, 1991) § 6.1. H.W. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle* (Voorhout, 1953) 42, 55, 180.

de grondbelasting en de hoofdelijke omslag. Adriana Damen, die bijverdiende als schoonmaakster van het raadhuis en door de leverantie van kaarsen en steenkool aan de gemeente, overleed te Goirle als winkelierster op 25 december 1882.

In 1844 hoorde Wouter van Gorp bij de vierentwintig rijkste inwoners van Goirle; volgens de kohieren van de hoofdelijke omslag was zijn jaarinkomen te vergelijken met dat van de kleine linnenfabrikanten. Hij nam in 1854 een hypotheek van *f* 1.000 op zijn huis met achterbouw, erf en schuur aan de Kerkstraat en drie percelen hakhout onder Goirle. De geldschietster was de Tilburgse goud- en zilversmid Wiercx. Datzelfde jaar leende hij nog *f* 450 van schoenmaker Adrianus van Eulem uit Tilburg, waarbij hij een huis verbonden, bestaande uit twee woningen met tuin aan de Kerkstraat te Goirle. Zeven jaar later volgde een nieuwe lening van *f* 1.000. Vlak voor zijn dood waren de oude schulden afgelost en stelde hij zich met zijn onroerende goederen borg ten behoeve van de Johannes Vrancken, kassier van de firma Vrancken en Verschure, voor geldleningen tot *f* 6.000 door de firma W. van Gorp & Zn. In de herberg van Willem van Puijenbroek verkocht hij in die periode publiek zijn huis, bestaande uit twee woningen aan de Kerkstraat, dat gekocht werd door linnenwever Jan van Erven, een perceel heide, waarvan Willem van Puijenbroek eigenaar werd en een perceel heide onder Hilvarenbeek, dat gekocht werd door fabrikant Cornelis van de Lisdonk. De verkoop van een perceel hakhout aan de Hoge Vonder werd opgehouden.

Na Wouters dood maakte Adriana Damen een testament, waarin zij bepaalde dat haar aandeel in het huis aan de Kerkstraat binnen zes maanden na haar overlijden tegen een inbreng van *f* 1.800 eigendom moest worden van haar kinderen Jan Peter, Johanna en Adriaan van Gorp. Na haar overlijden werd voor de bepaling van de successierechten het huis met tuin aan de Kerkstraat getaxeerd op een waarde van *f* 3.000; een perceel hakhout op *f* 200. Verder werden aangetroffen broodbakkersgereedschappen, bakkers- en kruidenierswaren, vorderingen van verschillende graan- en meelhandelaren, schulden van *f* 320 aan Jan Peter van Gorp, van *f* 300 aan de kwezel Petronella Damen en van *f* 1600

aan J.F.J. van de Mortel te Tilburg. Een schuld van f 850 aan de armen van Goirle werd verworpen. Bij de tegoeden van de boedel vinden we bedragen voor geleverde bakkerswaren aan de fabrikanten Appels, Van Besouw, Peijnenborg, Van Puijenbroek, en P. van Gorp. Deze bakkerswaren werden door het systeem van de gedwongen winkelnering afgezet onder hun werknemers. Volgens de opgave voor de successierechten bedroeg de zuivere nalatenschap van Adriana Damen slechts f 476,67 $\frac{1}{2}$, een bedrag dat nog eens door zes gedeeld moest worden om het aandeel van ieder kind te bepalen. Door de erfgenamen werd eerst het perceel hakhout voor f 180 verkocht aan Cornelis Rens. Ook het woonhuis werd publiek te koop aangeboden, ondanks de testamentaire bepaling van Adriana Damen, maar deze koop werd opgehouden, waarna het huis met bakkerij voor f 3700 eigendom werd van Jan Peter van Gorp. De verkoopsom van deze onroerende goederen werd daarna verdeeld onder de kinderen, die elk recht hadden op f 646,66. Jan Peter van Gorp betaalde zijn overbedeling van f 3350,34 in contanten. Piet van Gorp ontving hiervan f 466,66 naast de vordering op Cornelis Rens van f 180. De anderen ontvingen hun gehele aandeel in contanten. De kinderen van Wouter van Gorp en Adriana Damen:

1. Adriana Maria van Gorp¹³ is op 10 december 1834 te Goirle geboren. Zij trouwde daar op 13 november 1854 met Gerrit van Dusseldorp, geboren te Waspik op 21 januari 1817, zoon van Dingman van Dusseldorp en van Elisabeth van de Griend. Gerrit woonde aan 't Dijkje te Waspik en was aldaar kuiper, winkelier en beurtschipper op het schip *de Twee Gebroeders*. Pas vanaf 1871 werd de familienaam definitief Van Dusseldorp, eerder werd hij ook geschreven als Van Disseldorp. Het gezin behoorde in Waspik tot de dorpsnotabelen. Hun zoon Willibrordus Josephus werd gemeentesecretaris. Adriana van Gorp overleed te Waspik op 2 oktober 1907. Gerrit van Dusseldorp overleed aldaar, 93 jaar oud, op 26

13) Streekarchief Oosterhout, Bevolkingsregister Waspik 1860-1879, deel I, f 180. Idem 1880-1889, deel III, f 24. Idem 1890-1899, deel III, f 20. Idem 1900-1909, deel III, f 21. Idem 1910-1913, deel III, f 23.

oktober 1910.

2. Peter van Gorp¹⁴, te Goirle geboren op 9 december 1836, linnenfabrikant van beroep, volgde op 29 december 1871 te Goirle zijn vader op als gemeentesecretaris en op 14 september 1872 Peter Cornelis Anssems als gemeenteontvanger. Zijn schoonmoeder, Adriana Maria Maria Mijnaars, gaf een zekerheidstelling van f 600 ten behoeve van haar schoonzoon, toen deze de functie gemeenteontvanger aanvaardde. Hij behoorde uit hoofde van zijn functies tot de dorpselite en was lid van de sociëteit *Gaudium Internus* en secretaris van de Goirlese afdeling van de Sint-Vincentiusvereniging. Als dorpsnotabele gaf hij een bijdrage van f 25 voor de bouw van het liefdegesticht te Goirle. Piet van Gorp overleed te Goirle op 21 december 1892 aan *longtering*. In de eerstvolgende raadsvergadering werd hulde gebracht aan Van Gorp, die *zijn beste krachten gegeven heeft aan de gemeente met offering van zijn eigen zaak*. Piet van Gorp trouwde te Goirle op 25 mei 1868 met Catharina van de Lisdonk, geboren te Goirle op 12 maart 1838, dochter van de linnenfabrikant Wilibrordus van de Lisdonk en van Adriana Maria Mijnaars. 'Madame' van Gorp-van de Lisdonk overleed te Goirle op 21 augustus 1891 aan *longtering ten gevolge van suikerziekte*. In 1873 werd Peter bij testament enige en universele erfgenaam van zijn tante, de geestelijke dochter en norbertuskwezel Petronella Damen. Na de dood van zijn schoonmoeder gaf hij zelf een zekerheidstelling van f 675 ten behoeve van de ge-

14) Gemeentearchief Tilburg, N 350, no 357, 7 november 1872. N 352, no 208, 14 juni 1873. N 352, no 363, 9 december 1873. N 374, no, 85, 86, 28 oktober 1891. N 447, no 245, 21 juli 1871. N 514, no 222, 13 september 1880; no 291, 15 december 1880. N 546, no 35, 2 maart 1893. N 1896-1905 nr 31, no 57, 10 februari 1896. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 1842-1895, nr 1869, no 157, 6 oktober 1879. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 6, f 39*, 21 januari 1893. No 189A, persoonsdossier P. van Gorp, nrs. 275-276, overlijdensverklaringen 1888-1893. No 320, gegevens betreffende de gemeenteraad vanaf 1851. Parochiearchief Sint Jans Onthoofding Goirle, 'notulen', f 100. *Idem*, stukken betreffende de Sint-Vincentiusvereniging. Collectie heemkundekring 'de Vyer Heertganghen' te Goirle, map Van Diessen.

meente Goirle. In 1871 leende hij f 1700, maar leende hij f 1200 uit aan zijn zwager Gerrit van Dusseldorp. Enkele jaren later leende hij f 700 van notaris Joseph Antonie Daamen uit Tilburg en in 1880 f 5.500 van Jan Vermeer, landbouwer en raadslid te Helvoirt en diens broer Nicolaas Vermeer, landbouwer en kerkmeester aldaar. Onderpand voor deze leningen was steeds een huis met erf, fabriek en bouwland aan de Kerkstraat. Op een perceel bouwland, gekocht in 1880 voor f 735 van de erven Spijkers, werden door hem een aantal arbeiderswoningen gebouwd. Na zijn dood werden de roerende goederen, getaxeerd op een waarde van f 587,55, publiek verkocht door de linnenfabrikant Gerard van Besouw, voogd van de dochter van Piet van Gorp. Daarnaast was er toen nog f 6100 te vorderen van verschillende debiteuren. De onroerende werden pas in 1896 publiek verkocht door Gerard van Besouw, gemachtigde van Maria C.W.L. van Gorp, religieuse te Sittard. Haar ouderlijke huis, tot 15 april 1896 verhuurd aan genoemde Van Besouw, werd voor f 2600 verkocht aan de nieuwe gemeentesecretaris van Goirle, Antonie van Vugt. Het resterende onroerende goed, vijf arbeiderswoningen, werd voor f 3600 eigendom van Cornelis Rens als lasthebber van de kinderen van Elias Peijnenborg en Godefrida van Croonenburg. De enige dochter van Piet van Gorp en Adriana van de Lisdonk was:

A. Maria Catharina Wilhelmina Leonarda van Gorp¹⁵, geboren te Goirle op 12 juli 1872. Zij trad op 4 april 1893 in bij de zusters van het Kostbaar Bloed. Haar kloosternaam was zuster Maria Celestine. Zij overleed op 30 augustus 1960.

3. Johannes Adriaan¹⁶, te Goirle geboren op 8 april 1839, daar overleden op 20 september 1839.

4. Johannes van Gorp¹⁷, te Goirle op 23 augustus 1840 geboren

15) C. Boon en N. de Vries, *Liefdezusters van het Kostbaar Bloed in Goirle* (Goirle, 1990) 82.

16) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 51, 6 juli 1840.

17) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg

en op 18 september 1841 gestorven.

5. Adriaan van Gorp¹⁸ is op 23 augustus 1840 te Goirle geboren en overleed daar op 22 november 1840.
6. Adriaan van Gorp, op 19 september 1841 te Goirle geboren, bakker, overleed ongehuwd op 15 januari 1892 te Goirle.
7. Johanna van Gorp¹⁹, te Goirle geboren op 15 mei 1844. Zij nam in 1911 haar intrek in het Sint-Adrianusgesticht te Hilvarenbeek en overleed aldaar op 25 augustus 1917. Te Goirle was zij op 15 oktober 1883 getrouwd met de bakker Theodorus Adrianus Smits, geboren te Moergestel op 11 oktober 1859, zoon van Hendrik Smits, tapper, en van Cornelia Libregts. Hij overleed te Goirle op 16 juli 1896. Te Moergestel verkocht Theodorus Smits in 1884 voor f 2.000, mede namens zijn familieleden, een huis met vergunning, waarin een tapperij, aan Louis van Gils, koopman te Rotterdam.
8. Jan Peter van Gorp²⁰, te Goirle op 18 juni 1848 geboren, trouwde met Cornelia Helena Thomassen. In 1885 kocht hij van de erfgenamen van de linnenfabrikant Adriaan van de Ven een perceel weiland met erf en een was- en drooghuis voor f 1200. Vijf jaar later kocht hij voor f 1600 een perceel weiland van de erfgenamen van Adriana van der Schoot. Na de dood van zijn moeder werd hij eigenaar van zijn ouderlijke huis aan de Kerkstraat te Goirle. Voor de financiering van deze aankopen leende hij in 1890 f 2500 en in 1892 nog eens f 3.000 van de Tilburgsche Hypotheekbank. Jan Peter was

53, 10 december 1841.

- 18) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 52, 17 mei 1841.
- 19) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 1842-1895, nr 1748, no 32, 14 februari 1884; no 38, 42, 3/10 maart 1884. Raadhuis Hilvarenbeek, Bevolkingsregister van het klooster 1906-1930.
- 20) Gemeentearchief Tilburg, N 373, no 159, 15 september 1890. N 462, no 284, 296, 9 november 1885. N 469, no 309, 15 september 1890. N 473, no 169, 20 april 1892. N 547, no 108, 16 april 1894; no 127, 28 april 1894. De *Tilburgsche Courant*, jrg. 27 (1891) d.d. 29 januari 1891, bericht dat J.P. van Gorp op zijn verzoek eervol ontslag heeft gekregen als gemeentesecretaris van Druten in verband met zijn burgemeestersbenoeming „in een naburig dorp”.

gemeentesecretaris van Druten en werd later burgemeester van Horssen. Kort voor zijn overlijden maakte hij te Druten voor notaris Van de Garde een testament, waarin hij de helft van zijn goederen vermaakte aan zijn vrouw en de wederhelft aan Laurens van Gorp, Gerrit van Dusseldorp en Theodorus Smits. In april 1894 werden zijn onroerende goederen te Goirle publiek te koop aangeboden door zijn weduwe en de verdere erfgenamen. Het weiland met erf en het was- en drooghuis werd voor f 1350 eigendom van de kinderen van Elias Peijnenborg. Enkele percelen weiland werden voor f 1050 verkocht aan landbouwer Godefridus Vermeer en de verkoop van zijn ouderlijk huis werd opgehouden. Dit huis werd enkele dagen later voor f 2.225 eigendom van Theodorus Smits.

9. Laurens van Gorp²¹, te Goirle geboren op 16 januari 1851, aldaar bakker, herbergier, koffiehuis- en sociëteithouder aan de Tilburgseweg, overleed te Goirle op 4 november 1911. Hij trouwde aldaar op 19 april 1875 met Johanna Maria Hendriks, geboren te Goirle op 10 september 1853, dochter van de koopman Arnoldus Hendriks en van Maria Broers. Zij overleed te Goirle op 5 november 1925. Op zijn trouwdag huurde hij de herberg van Cornelis van Boxtel aan de steenweg voor f 104 per jaar en de verplichting het pand *als een goed huisvader te bewonen en te gebruiken en er het beroep van herbergier uit te oefenen*. De glasruiten moest hij voor eigen rekening onderhouden. Dit pand aan de Tilburgseweg werd in 1878 voor f 1600 zijn eigendom, waarvoor hij f 1500 leende van landbouwer Leonardus Bruers. Ook later volgden nog verschillende leningen: in 1878 nog eens f 1000 van Leonardus Bruers, in 1880 f 2500 van Godefridus van Enschoot, in 1894 f 600 van Maria Thomassen, weduwe Van Heere-

21) Gemeentearchief Tilburg, N 361, no 4, 7 januari 1878; no 18, 18 januari 1878; no 214, 8 november 1878. N 451, no 143, 1 mei 1874. N 514, no 200, 20 augustus 1880; no 207, 208, 27 augustus 1880. N 547, no 260, 4 september 1894. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief, Bevolkingsregister fratershuis. J. Hoogendoorn en N. de Vries, *Gemeentehuizen* (deel II van de serie „2 eeuwen Goirle”; Goirle, 1988) 41.

veld te Druten. Zijn herberg, die in de negentiende eeuw de sociëteit Gaudium Internus huisvestte, kreeg in de twintigste eeuw de naam café *De Tramhalte*. Nadat in 1918 het Goirlese gemeentehuis was afgebrand, werden gemeentebestuur en secretarie tot 1921 gehuisvest op de bovenverdieping van De Tramhalte. Laurens van Gorp en Johanna Maria Hendriks maakten in 1880 hun testament, waarin zij bepaalden dat bij kinderloos overlijden de helft van hun nalatenschap geërfd werd door zijn bloedverwanten en de wederhelft door de hare. Een jaar later werd te Goirle hun zoon geboren:

A. Wouter Arnoldus van Gorp, te Goirle geboren op 12 april 1881, verbleef op de kostscholen van de fraters van Tilburg te Goirle en Reusel. Later was hij koffiehuishouder te Goirle. Hij bleef ongehuwd en overleed te Tilburg op 23 april 1926.

10. Catharina²², te Goirle geboren op 30 maart 1853, daar overleden op 17 juli 1856.

Van Roosmalen, een geslacht afkomstig uit Schijndel?

J.H.T. van Roosmalen
Elsdonk 14, 5708 AC Helmond

De stamvader van dit geslacht, Rutger Roelofs, is vermoedelijk omstreeks 1530 geboren. Zijn ouders zijn niet gevonden. Een mogelijke oorzaak hiervan is, dat de comparanten in het Schijndelse protocol in de zestiende eeuw veelal slechts met patroniemen zijn omschreven, zonder daarbij de familie- of achternamen op te geven. Weliswaar zijn er potentiële stamvaderkandidaten bekend, maar de bewijsvoering die leidt tot de juiste stamvader ontbreekt nog. Een mogelijke aanvulling of een goede suggestie van de geïnteresseerde lezer is erg welkom. Het voorgeslacht van aangetrouwden van Rutgers kinderen en kleinkinderen kon enkele

22) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 70, 21 november 1856.

generaties verder worden opgevoerd.

De periode tussen de jaren 1625 en 1680 bleek aanvankelijk slechts moeizaam te kunnen worden overbrugd, mede omdat twee opeenvolgende generaties slechts een mannelijke nakomeling telde. In de periode tussen 1700 en 1800 werd de rechte lijn gevonden door meer dan dertig doopaangiften in een periode van drie generaties zorgvuldig te onderzoeken. Dit was nodig, omdat de namen van de ouders en die van de getuigen van deze dopelingen door de betrokken pastoors vaak naar eigen inzicht verbasterd werden. Op geheel eigen wijze werd de naam Rudolphus verlatiniseerd tot Tholif, Thollis en Odulphus.

Zoals nog zal blijken is de naam Tolof binnen het geslacht van Van Roosmalen van essentiële betekenis. De oorsprong van de naam Tolof, voorkomend in het voorgeslacht van de moeder van Ruth Roelof Rutten, die volgt onder III-b, wordt hierna in het kort behandeld.

In 1566 gaven de schepenen van Schijndel op verzoek van de priester Andries Lambertszoon van Ven een kopie van een gezeelde akte de dato 27 mei 1524 van erfscheiding tussen de zeven kinderen van Gisbert Peter Smits.¹ Olof Janssen, als man en momboir van Katerijn, een van die zeven kinderen, viel drie loppense land ten deel in Schijndel aan het Lutteleind en tweeënhalf lopen onder de Borne. Oloff werd daarbij hoofdebiteur voor de andere kinderen. In een akte van 1540² wordt een belendend perceel genoemd van deze Katerijn, dan de weduwe van Olof Janssen. Ook in 1554 wordt Katerijn, —een dochter van Gisbert Peter Smits—, als de weduwe van Tolof Janssen vermeld.³

De naam Tolof werd hier gebruikt als een synoniem voor Olof. In een woordenboek van voornamen staat bij Odulf, Odulphus, Olof, een aparte verwijzing dat in 1479 de naam ook Tolof was, bijvoorbeeld de *capelle van Sint Tolof tot Best*.⁴ Ook in Oirschot werd *Odulphus genoemd Tholef* geschreven in een schepenakte van 1599.⁵

1) Streekarchief Vught, Schijndel R 50, 21 juli 1566.

2) Streekarchief Vught, Schijndel R 43, losse inleg, 9 april 1540.

3) Streekarchief Vught, Schijndel R 45, 25 april 1554.

4) J. van der Schaar, *Woordenboek van voornamen* (Utrecht, 1981) 282.

5) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1437, f 243^v, 4 maart 1599.

Genoemde Tolof Janssen en Katerijn hadden drie kinderen: Catheline, die gehuwd was met Dielis Aert Lauwerijns, Gijsbert, de man van Willemken Aerts Verweteringe, en een zoon Jan. Na het overlijden van hun moeder, de voornoemde Katerijn, bleek bij de erfdeling op het laatst van 1564, dat ook Gijsbert was overleden, met achterlating van de mondige kinderen Olof, Aert en hun beide zusters, Wilhelma, de vrouw van Jan Jan Roverszoon, en Caterijn. Verder waren er nog de onmondige kinderen Peter en Meriken.⁶ Direct hierna, in januari 1565, gaven de mondige kinderen te kennen dat zij ruim honderd gulden ontvangen hadden van heer Andries Lambertszoon van Ven.⁷ In 1569 blijkt Caterijn Gijsbert Tolofs de huisvrouw te zijn van Jan Henricks van Dijck.⁸ Op 8 februari 1571 verkochten de kinderen van Gijsbert Olofs, samen met hun oom, een stuk land in Schijndel onder de Borne, genaamd 'de Schitbosch', aan Jan Gerit Joordens⁹ (Tolof, hun oudste broer, was gehuwd met Catharina, een dochter van Jan).

In januari 1577 blijkt uit een schepenakte, dat Peter Gijsbert Tolofs inmiddels mondig geworden is.¹⁰ Dit komt goed overeen met een attestatie uit 1624, die aangeeft dat hij toen 70 jaar oud zou zijn.¹¹ Hij zou dan in 1554 geboren zijn. In 1579 is Meriken, zijn jongere zuster, mondig, blijkens een door haar gekozen nomber.¹²

Gijsbert Tolof Gijsberts werd voor het eerst gezien in 1595.¹³ Hij werd in 1600 met Jan Ariens Verhagen tot voogd benoemd van de twee kinderen van de timmerman Jan Rutten.¹⁴ Gijsbert was gehuwd met Metgen, een dochter van Dirck Claes Vranc-ken, en is overleden in 1608.¹⁵ Hij liet drie onmondige kinderen

6) Streekarchief Vught, Schijndel R 50, 13 december 1564.

7) Streekarchief Vught, Schijndel R 49, losse inleg, 9 januari 1565.

8) Streekarchief Vught, Schijndel R 50, laatste twee foliozijden, 21 november 1569.

9) Streekarchief Vught, Schijndel R 52, 8 februari 1571.

10) Streekarchief Vught, Schijndel R 53, f 119, 19 januari 1577.

11) Streekarchief Vught, Schijndel R 87, 5 augustus 1624.

12) Streekarchief Vught, Schijndel R 54, f 40^v, 30 april 1579.

13) Streekarchief Vught, Schijndel R 58, f 21^v, 21 september 1595.

14) Streekarchief Vught, Schijndel R 59, ff 208^v en 209, 27 februari 1600.

15) Streekarchief Vught, Schijndel R 61, f 93^v, 2 september 1608.

achter.¹⁶ In 1616 beloofde Roelof Rutten (generatie II van deze familie) aan deze kinderen en hun mombers de jaarlijkse interest over een som van 66 gulden te betalen, zijnde 4 gulden en 2½ stuiver, of 6¼% rente per jaar. Als onderpand diende daarbij 6 lopen land onder de Elschot. De kinderen van Gijsbert verkochten op 29 december 1625 *hun gerechte helft* van dat stuk land en verklaarden de kooppenningen ontvangen te hebben, zoals Roelof Rutten beloofd had.¹⁷

Pas in 1645 duikt de geslachtsnaam Van Roosmalen voor het eerst op en wel bij Hendrick Roelof Rutten, woonachtig te Schijndel.

I. RUTGER ROELOFS is omstreeks 1530 geboren en mogelijk rond 1573 gestorven. Hij was toen gehuwd met Geertruyt, ook wel Trycken genoemd. Zij was een dochter van Henric Dirc Gielis. Hun huwelijk wordt voor het eerst vermeld omstreeks 1610.¹⁸ Blijkens een akte uit dat jaar heeft Trycken ten overstaan van heer Andries Jacopszoon van Bogaert, pastoor van Schijndel, een testament gemaakt.¹⁹ In dit testament, dat overigens niet is teruggevonden, vermaakte ze aan haar zoon Jan Swits Jacops een legaat van 50 gulden.

De grootvader van Trycken, Dyrck Gielis, was getrouwd met Ghertruyt. Ze hadden vier kinderen: Gielis, Aert, Henrick en Delijs, die in 1536 na het overlijden van hun ouders een huis met land aan de Elschot in Schijndel deelden.²⁰ Hun derde kind, Henrick Dyrck Gielis, trouwde met Barbara Gerart Josephs.²¹ Deze Henrick had de kinderen Henrick, Diricxken en de reeds eerder genoemde Trycken.

Uit het huwelijk van Rutger en Trycken stammen:

1. Roelof Rutten Roelofs, volgt onder II in de volgende aflevering.
2. Gielis Rutten Roelofs is voor december 1592 getrouwd met

16) Streekarchief Vught, Schijndel R 61, ff 176^v, 178, 21 oktober 1610.

17) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 170^v, 29 december 1625.

18) Streekarchief Vught, Schijndel R 61, f 123, 16 augustus 1609; f 157, 27 maart 1610; ff 158, 158^v, 16 april 1610; f 179, 3 oktober 1610.

19) Streekarchief Vught, Schijndel R 61, f 156^v, 27 maart 1610.

20) Streekarchief Vught, Schijndel R 42, f 46, 9 mei 1536.

21) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1411, f 183, 3 maart 1566.

Aleydis, dochter van Emond Jan Daniel Landmeter alias Bontwerker.²² Gielis had toen een *minnelijke* overeenkomst gesloten met Jan en Willem, broers van zijn vrouw, over een huis, hof en 9 lopen land in Schijndel *onder d'Lutteleynd*. Gielis Rutten Roelofs is begin 1639 overleden.²³ Zijn en Aelkens kinderen waren:

- A. Ruth Gielis Rutten.
- B. Margriet Gielis Rutten.
- C. Corstiaan Gielis Rutten.
- D. Jenneken Gielis Rutten.
- E. Emondus werd gedoopt op 12 december 1605 in Schijndel.
- F. Maria, op 18 september 1606 te Schijndel gedoopt.
- G. Geertrudis, te Schijndel gedoopt op 19 oktober 1609.
- H. Barbara, te Schijndel gedoopt op 10 maart 1610.

Na de dood van Rutger Roelofs hertrouwde Tryuken met Swits Jacop Jacops.²⁴ In dit huwelijk werden twee zonen geboren; Roelof en Gielis kregen daarmee twee halfbroers:

- a. Jacop Swits Jacops, geboren in 1575 of 1576.²⁵ Deze huwde op 4 oktober 1605 met Aelken, een dochter van Claes Daniel Smolders en Margriet. Hierdoor werd Jacop de aange trouwde schoonzoon van zijn halfbroer Roelof Rutten. Hun respectieve kinderen waren geboren: Anna in 1606, Nicolaus in 1608, Anthonia in 1611, Geertrudis in 1613 en Quirina in 1617. Van deze laatste was Ruth Roelof Rutten (III-b) de peter.
- b. Jan Swits Jacops. Hij was gehuwd met Margareta Bartolomeus Gijsberts.

(Wordt vervolgd)

22) Streekarchief Vught, Schijndel R 57, 16 december 1592. Streekarchief Veghel, Oud Administratief Archief Veghel R 25-F, 29 oktober 1550.

23) Streekarchief Vught, Schijndel R 72, f 31, 23 februari 1639; f 10, 30 maart 1639.

24) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1478, ff 56^v, 57^v, 8 november 1606. R 1480, f 333, 10 maart 1608.

25) Streekarchief Vught, Schijndel R 88, 7 maart 1636; 3 maart 1631.

De erfgenamen van heer Ghijsel Back

§ 16. Nouwen

Drs L.F.W. Adriaenssen

Van der Hoopstraat 85-3, 1051 VD Amsterdam

(Vervolg van p. 250 van de vorige jaargang)

IV. WILM PETER NOUWEN²³ was schepen van Hilvarenbeek. Hij kocht in 1551 zijn broer en zusters uit het ouderlijke huis in de Wouwerstraat.²⁴ Zijn vrouw was Anneken Cornelis Maes²⁵, dochter van Cornelis Peter Maes en van Aleyt Heyman Plattynmekers. Oir.²⁶

1. Wilm Wilm Nouwen, volgt onder V op pagina 56.
2. Hens Nouwen, volgt onder Vbis op pagina 58.

V. WILLEM WILLEM NOUWEN bezat samen met zijn broer een huis aan de Gemene Plaats, dat zij in tweeën splitsten; in 1619 verkocht hij zijn (oostelijke) part.²⁷ Hij was *rentmeester vanden aerdt*.²⁸ Op 3 juli 1602 trouwde hij te Hilvarenbeek met Jenneken Thomas Dircks. Haar kinderen gingen in 1640 een erfdeling aan.²⁹

1. Claesken Willem Nouwen, gehuwd met Jan Adriaen Peerbooms³⁰, zoon van Adriaen Jan Peerbooms en van Elizabeth Sijmon Anthonis Moonen. Deze volgde zijn schoon-

23) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 24, f 67^v, 25 juli 1531. R 25, f 220, 15 maart 1550; f 39, 6 augustus 1550; f 89^v, 16 maart 1551; f 107^v, 13 juli 1551; f 142, 25 januari 1552. R 26, f XXXVIII^v, 7 april 1560. J.J. Vugs, „De Vrijthof van Hilvarenbeek”, in: N. Heerkens (red.), *Hilvarenbeek in heden en verleden* (Z.pl., 1970) 96.

24) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 25, f 58^v, 24 januari 1551.

25) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 25, f 26, 20 april 1550; f 40, 10 augustus 1550; f 41, 26 augustus 1550.

26) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 38, f 110.

27) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1519, f 193, 21 februari 1619.

28) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 21, 6 september 1611.

29) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 49, f 433^v, 3 maart 1640.

30) Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, Staten-Generaal 12558-18, *Innecommen vande canonincreeckers*, Hilvarenbeek, 1648; annotatie van het altaar

vader op als schutter en breukmeester van *wegens de gemeijnte van Hilvarenbeecq*.³¹ Hun kinderen, die een huisje op het Voortse Pad erfden, volgen hierna.³² Jan hertrouwde te Hilvarenbeek op 28 februari 1661 met Maeyken Aerts uit Baarschot onder Diessen.

- a. Peter Jan Peerbooms verkocht in 1664 het van zijn ouders geërfd huis met grond en twee hoeven of hoven *t'eynden Lysken Nouwens hoff gelegen* en een halve aanstede, waarop een huis had gestaan, *opden Voortsen Padt*, aan zijn zwager Claes Reynders.³³ Weduwnaar geworden van Jenneken Hendrick Taet hertrouwde hij te Hilvarenbeek op 17 februari 1670 met Jenneken Adriaens van den Sande.
- b. Frans Jan Peerbooms³⁴, geboren in 1634, op 26 januari 1665 te Hilvarenbeek getrouwd met Maeyken Wouter Lodewijcx uit Oost- of Middelbeers. Hij kocht in 1676 voor $f\ 350\ \frac{1}{88}$ van de Vorselaarse tiende te Hilvarenbeek.³⁵
- c. Willemijntjen Jan Peerbooms is te Hilvarenbeek op 25 januari 1671 getrouwd met Claes Janssen van Sprangh, zoon van de marktkramer Jan Henricx van Sprang en van Maeyken Claes Leenderts. Een jaar later kocht hij voor $f\ 335$ een huis(je) in de Wouwerstraat.³⁶ In 1692, toen hij krankzinnig was geworden, werd in hun huis onder meer zwavel, gewichten en weversgerei aangetroffen.³⁷ De hoofdgeldlijst van 1688–1689 zegt over Claes

van Naria Magdalena, Hilvarenbeek, 1648. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 43, f 98, 4 maart 1620. R 52, ongef., 12 april 1649. R 53, ongef., 11 juni 1652. L. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen. Namen, data, anekdotes”, *De Brabantse Leeuw*, XIX, XX (1970, 1971), XIX, 6.

31) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 207, ongef., 9 december 1687. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, N 2864, f 181, 16 juli 1688.

32) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 65, f 167^v, 9 juni 1664.

33) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 65, f 167^v, 9 juni 1664.

34) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, N 2864, f 181, 16 juli 1688.

35) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 67, f 434^v, 23 januari 1676. Raad van Brabant 1115, f 123^v, 25 maart 1676.

36) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 67, f 166, 1 februari 1672.

37) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 149, ongef., 12 februari

en Willemijn: *den man is voort merendeel vanden tijt buijten om sijnen cost te winnen.*³⁸ Hij was marskramer, volgens zijn paspoort uit 1687 *houdende een kleijn winckeltjen van glazen, swaewel ende spillen, welcke ge-laesen, soo binnen sHertogenbosch als hooger tot Ceulen en int lant van Cleeff, met sijne marsse nu ende dan gaet haelen ende incoopen, gaende oock met de selve sijn marsse hier en daer door de meijerije als andere quartiere omme sijn coopmanschap met de selve glazen, swavel ende spillen te doen, omme alsoo voor hem ende syn vrouw den soberen kost te winnen.*³⁹

d. Maeijken Jan Peerbooms⁴⁰ trouwde met Jan Willem Baeijens en overleed te Riel op 2 augustus 1678.

e. Anneken Jan Peerbooms.

f. Lijsken Janssen Peerbooms trouwde te Hilvarenbeek op 17 december 1663 met met Claes Reijnders⁴¹ uit Kaulille. Hij was een zoon van Reynier Bruynen.⁴²

g. Adriaen Jan Peerbooms was onmondig in 1664.

2. Lysken Willem Willem Nouwen⁴³ trouwde met Cornelis Cornelis de With.⁴⁴

Vbis. HENS NOUWEN wordt in 1619, bij een vernaderingskwestie, een bloedverwant genoemd van wijlen Suzanna van Gilze, uit wiens nagelaten leengoed van de Bekerdijk te Hilvarenbeek hij een akker probeert te verwerven.⁴⁵ Als voerman verdiende hij zijn kost. Hij bezat en bewoonde eerst (sinds 1584) een huis

1692. R 231, weesrekening kinderen Hendrick Willem Daemen, waarin een betaling aan Claes van Sprangh *voor lijnwaet te weven*.

38) Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 682.

39) L.F.W. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog en onder de generaliteit. Sociale en ekonomische geschiedenis van een Kempens dorp tussen 1400 en 1800* (Hilvarenbeek, 1987) 95.

40) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 192, ongef., 2 maart 1679.

41) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 65, f 167^v, 9 juni 1664.

42) Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 1466, 8 april 1670.

43) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 66, f 196, 12 juli 1668.

44) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 11, weesrekening kinderen C.C. de With, *gesloten* 10 juli 1687.

45) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 43, f 33^v.

in de Gelderstraat⁴⁶ en later een aan de Gemene Plaats op de hoek van de Paardenstraat, welke hoek de paardenmarkt werd genoemd.⁴⁷ Met zijn vrouw Delyken Jan Mercx testeerde hij in 1633.⁴⁸ Zij was een dochter van Jan Jan Mercx en van Jenneken Frans Jans van Noulant. In 1648 wordt zij gezien als weduwe met haar kinderen:⁴⁹

1. Willem Jan Nouwen, volgt onder VI op pagina 59.
2. Tanneken Jan Nouwen trouwde te Hilvarenbeek op 9 januari 1607 met Goyaert Ghysbrechts de Bont te Sint-Gillis in het land van Waas. Zij was in 1633 wijlen. Haar kinderen waren in 1649 en 1651:⁵⁰
 - a. Gysbrecht de Bont, vader van Wouter Ghysbrechts de Bont.
 - b. Mayken de Bont, gehuwd met Gery Beaux.
 - c. Janneken de Bont, gehuwd met Peter Vrynaer.
3. Willemyntken Jan Nouwen trouwde met Symon Jan Lode-wycx⁵¹, die in 1649 zijn vrouws mede-erfgenamen uit het huis aan de paardenmarkt kocht en het in 1651 verkocht.
4. Cathalyne Jan Willem Nouwen trouwde met Adam Walscharts te Antwerpen.
5. Cornelis Jan Nouwen, gehuwd met Michiel Aertsen van Maes.

VI. WILLEM JAN NOUWEN⁵² was voerman, boterkramer, vetwei-

46) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 31, f 173^v, 18 februari 1584.

47) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1524, f 514^v, 30 september 1624. R 1527, f 178, 11 mei 1626. R 1539, f 271, 4 maart 1628. R 1596, f 180, 30 oktober 1638.

48) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4309, 11 juli 1633.

49) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, f 33, 9 augustus 1649; f 40, 18 augustus 1649. R 110, ongef., 23 juli 1649. N 4305, 14 augustus 1648; 13 februari 1649.

50) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, f 40, 18 augustus 1649; f 185, 8 februari 1651.

51) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, f 184, 17 februari 1651. R 110, ongef., 23 juli 1649.

52) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 54, f 203, 14 februari 1656. R 62, ongef., 22 september 1651. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen“, XX, 7, 8 (niet Willem was vorster en kastelein, maar zijn gelijknamige

der, paardenkoper en smokkelaar. In 1646 bestelde hij een *steenoven ter plaetse geheeten opt Bevervelt onder Hilvarenbeeck*.⁵³ Terzelfder tijd was hij impostpachter.⁵⁴ Hij werd in 1642 door de gereformeerde kwartierschout van Oisterwijk aangesteld tot zijn stadhouder, dat is schout van Hilvarenbeeck. In de vijftiger jaren was hij schepen. In de Paardenstraat bewoonde hij een huis dat hij in 1637 had laten bouwen, –als een van de eersten liet hij het volgens de toen in zwang komende mode te Hilvarenbeeck in *steen* opmetselen–, en waar hij voorts een bierbrouwerij dreef.⁵⁵ Willem was getrouwd met Agneetgen Peters van Heze⁵⁶, dochter van Peeter Janssen van Heze en van Isabeel Jasper Thielmans. Hun kinderen deelden in 1668 de nalatenschap.⁵⁷

1. Peternella Willem Nauwen trouwde te Hilvarenbeeck op 16 december 1659 met Hendrick Marten Bosmans alias Moonen⁵⁸, zoon van Marten Cornelis Martens alias Bosmans en van Heylwich Henrick Moonen. Hij is te Hilvarenbeeck op 6 augustus 1636 gedoopt en daar woonde hij in de Paardenstraat als voerman, boterkramer, steenbakker en bierbrouwer. Aan het dorpsbestuur nam hij deel als schepen, meerdere malen was hij borgemeester en belastingkollekteur.
2. Helena Willem Nouwen⁵⁹ is op 30 juli 1634 te Hilvarenbeeck gedoopt en trouwde daar op 4 januari 1666 met Jan Servaes Middegaels.⁶⁰ Deze was te Hilvarenbeeck gedoopt op 13 maart 1624 als zoon van Servaes Matthijs Middegaels, voerman, en

oom). Adriaenssen, *Hilvarenbeeck onder de hertog*, 82, 84-87, 98, 108, 118, 122, 125, 173.

53) Gemeentearchief Tilburg, N 13, f 6, 29 januari 1646.

54) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeeck R 109, ongef., 13 december 1645.

55) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1607, f 347^v, 1 juni 1641.

56) L.F.W. Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes. Genealogie van het geslacht Van den Nieuwenhuysen 1400-1800* ('s-Hertogenbosch, 1988) 461.

57) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeeck R 21, 25 juni 1670. R 66, f 199, 10 augustus 1668.

58) Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, XX, 47.

59) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1644, f 239^v, 6 februari 1669.

60) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1646, f 287, 9 februari 1672. L.F.W. Adriaenssen, „Middegaels te Hilvarenbeeck”, *De Brabantse Leeuw*, XXXIII (1984) 148.

van Maeyken Willems van der Linden. Zijn gelijknamige oudere broer werd voerman, maar Jan de jonge werd bakker en molenaar. In zijn huis aan de Gemene Plaats dreef hij voorts een tapperij. In eerste echt was hij gehuwd geweest met Elysabeth Cornelis Schilders. Helena Nouwen erfde van haar ouders het huis met de brouwerij en de schuur in de Paardenstraat. Zij is op 22 juli 1702 te Hilvarenbeek begraven. Jan Middegaels, die jaren lang schepen was geweest van Hilvarenbeek, is daar op 29 mei 1713 begraven.

3. Maria Willem Nouwen is op 30 juli 1634 te Hilvarenbeek gedoopt. Met Willem Janssen van Liemde trouwde zij daar op 2 november 1664, met Cornelis Servaes Moonen⁶¹ op 12 september 1666. Willem Janssen van Liemde⁶², veehandelaar en voerman, schepen van Hilvarenbeek, was een zoon van Jan Willems van Liempde en van Elysabeth Rutten; in eerste echt was hij getrouwd geweest met de molenaarsdochter Elysabeth Jan Wouters Verryth. Moonen was op 25 september 1635 te Hilvarenbeek gedoopt, was een zoon van Servaes Henrick Moonen, voerman en herbergier, en van Lysbeth Jans van Pelt. Aan de Gemene Plaats dreef hij een herberg en brouwde hij koopbier. Hij was als voerman en boterhandelaar veel onderweg. Op 21 oktober 1690 is hij te Hilvarenbeek in de kerk begraven. Hij werd overleefd door Maria.
4. Jenneken Willems Nouwen⁶³ trouwde te Hilvarenbeek op 9 mei 1667 met Arnouwt van Liemde⁶⁴, geboren in 1635, zoon van de veehandelaar Willem Janssen van Liemde alias van Eyndhoven en van Elysabeth Janssen Verryth. Hij kocht in 1670 voor f 737:10:0 een huis met bakhuis, schuur, turfschop

61) Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, XX, 5-8.

62) L.F.W. Adriaenssen, „Van Gijsel. Vijfenveertig molenaars”, *De Brabantse Leeuw*, XVIII (1969) 92, 93.

63) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, N 2826, f 282^v, 7 januari 1692. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 22, 25 juni 1670. R 208, ongef., 26 oktober 1711.

64) Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 682, hoofdgeldlijst 1688/1689. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 784, 16 juli 1676. N 785, 20 november 1692. Hilvarenbeek R 15, 1680. R 208, ongef., 26 juli 1715. R 209, f 116, 27 mei 1724. R 231, 16 januari 1668. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1634, f 290, 3 maart 1671.

en tuin in de Paardenstraat.⁶⁵ Arnouwt wordt gezien als voerman, -in 1688 heet hij *meest buijten op de baen*⁶⁶-, en als leverancier van brood en tabak. Verder tapte hij alkoholhoudende dranken.⁶⁷ In 1720 waren beiden door ouderdom armlastig geworden.⁶⁸ Van hun kinderen zijn mij bekend:

- a. Willem Aerts van Eijnhoven, schutter van Hilvarenbeek, gehuwd met Berbel van Thulden. De beroemde schilder was haar oudoom.
 - b. Francis van Eijnhoven, tollenaar van Hilvarenbeek.⁶⁹
5. Cathalyne Willem Nouwen trouwde te Hilvarenbeek op 16 maart 1666 met de voerman en boterkramer Hendrick Cornelis Bruers⁷⁰ Deze was een zoon van Cornelis Jan Willem Bruers, voerman, en van Jenneken Peters van Heese. Hij kocht in 1669 voor *f* 900 een huis aan de noordzijde van de Gemene Plaats, op de hoek van de Paardenstraat.⁷¹ Cathalyne tapte later in haar huis in de Gelderstraat sterke dranken. Als weduwe verkocht zij in 1709 de boterkramersalem, bestaande uit zeven botertonnen, vier andere tonnen, schalen, paardentuig, gewichten, een boterschotel en olievaten.⁷²
6. Jaspas Willem Nouwen kreeg in 1652 van zijn ouders paard, wagen en tuig om voor zichzelf te beginnen als voerman.⁷³ Voor 1667 is hij kinderloos gestorven.

(Wordt vervolgd)

65) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 67, f 11, 7 februari 1670.

66) Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 682.

67) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 175, f 70^v, 8 november 1712 (hij tapt); f 206^v, 18 oktober 1715 (hij tapt niet); f 371, 5 oktober 1718 (hij tapt); f 446, 6 november 1719 (hij tapt).

68) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 209, f 32, 1 augustus 1720.

69) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 209, f 32^v, 7 augustus 1720.

71) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1644, f 324^v, 28 maart 1669.

72) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 150, ongef., 20 april 1709.

73) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 62, ongef., 25 januari 1652.

Welpen van de Brabantse Leeuw

Het Nieuwsblad van het Zuiden noemt het een „onthullende publicatie”, „een bundel verhalen van meerdere schrijvers die tesamen een aardig beeld geven van de genealogie in Brabant.”

Stamboom van de Brabantse Leeuw gaat over de ontwikkelingen van het voorouderonderzoek in Noord-Brabant: over de democratisering van de stamboom, over oude en nieuwe archiefbronnen, over het verband tussen genealogie en geschiedenis. *Nijver en notabel* vertelt hoe rond de eeuwwisseling een dorpselite ontstond toen de ene Goirlenaar de andere ging uitbuiten. *De priester-spekulant Christiaan de Cort* is lid van een familie van alle gezindten, die een Waddeneiland droog maalt. *Van Baar: rooms, rijk en regentesk*, de titel zegt het al, handelt over een familie die, na in de textielnijverheid fortuin te hebben gemaakt, politiek invloedrijk werd. *Jaargetijden en maandstonden* geeft een lijst van de doden die in de middeleeuwen werden herdacht te Oisterwijk. *Ex familia Sancti Norberti*: familiale vriendjespolitiek bij de norbertijnen. *Vervallen wapens en vlaggen*, een rijk geïllustreerd artikel over in onbruik geraakte Noordbrabantse gemeentewapens en -vlaggen.

De auteurs, Adriaenssen, Berkelmans, Van Gils en Van Ham, zijn de lezers van De Brabantse Leeuw wel bekend.

Welpen van de Brabantse Leeuw. Genealogie tussen geld en geloof in Noord-Brabant is een jubileumuitgave ter gelegenheid van het veertigjarige bestaan van De Brabantse Leeuw. U kunt het boek (391 bladzijden, met register) bestellen bij Het Noordbrabants Genootschap, postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel. 073-139484. Het kost voor leden van het genootschap f 25 en voor niet-leden f 34,50.

Vragenrubriek

Vragen en antwoorden kunnen worden toegezonden aan de redactie van *De Brabantse Leeuw*, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

VRAGEN

AELIUS GRAJUS

Wie zijn de voorouders van Aelius Grajus, krijgsheld die in ± 742 leefde en gehuwd was met Beatrix, dochter van Dirck van Kleef?

BOERDONK, REIJNEN, HEIJS

Gezocht: informatie over de Oostbrabantse molenaarsgeslachten Boer-

donk, Reijnen en Heijs.

SCHEIJ

Anna Maria Petronilla Scheij, te Veghel geboren in 1809, trouwde in 1841 met Lambertus van Hout. Wie weet er meer over deze familie Scheij?

COCKX

Op 1 april 1713 trouwden katholiek te Zevenbergen Hendrik Jacobse Cockx en Adriana Cavelaar. Getuigen bij de dopen van hun kinderen zijn onder meer: Adrianus Cornelisse Cockx, Maria van Meer en Eva Sebastianze. Gevraagd: datum en plaats van de doop van Hendrik Cockx en de namen van zijn ouders.

ANTWOORDEN

VAN DIEPENDAELE, BONXS (*De Brabantse Leeuw* 1991/4)

Johannes Diependael(s) trouwt te Nispen op 20 oktober 1619 met Catharina Johannis, waaruit: Adriaen Jansse Diependael, gedoopt te Nispen-Essen op 17 oktober 1621 (doopgetuigen zijn Severinus Christophori en Maria Quirinii), trouwt te Sprundel op 17 mei 1654 met Maria Willemsen Bons.

Willem Geertssen Bonx trouwt^a te Sprundel op 5 oktober 1627 met Antonia Cornelisse Nelemans de Bruijn), waaruit: Maria Bonx, te Sprundel gedoopt op 7 juli 1630 (getuigen zijn Matthijs Adriaen Bonx en Margaretha Rijcken), trouwt met genoemde Diependael.

Wijlen Geert Willemsen Bonx en wijlen Neeltken Geertsen zijn blijkens de voogdij- en boedelrekening^b de ouders van Willem, Dingeman en Dingentken, van wie beide laatsten in 1631 onmondig zijn. Voogd is Jacob Cornelis Jacobsen, toezien der Cornelis Jan Jonge Nelen.

Antonia Cornelisse Nelemans (de Bruyn) is op 24 oktober 1604 te Sprundel gedoopt (getuigen: Cornelis Marijnisse en Maria Adriaens) als dochter van Cornelis Cornelisse de Bruijn en Margaretha Adriaens Cruijt.

a) Gemeentearchief Rucphen, Vorenseinde inv. 8, 31 juli 1663: *conditiën voor de weduwe en erfgenen van Willem Geertsse Bonx*.

b) Gemeentearchief Rucphen, Vorenseinde inv. 13, no 2, 1631; vgl. no 11, 1643.

P. Peeters-Veraart, Sint-Janstraat 100, 4714 EJ Sprundel

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap. Redactie: drs L.F.W. Adriaenssen, voorzitter, dr ir C.H.J. van den Brekel, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel. 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 37,50; buitenland f 40,50 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 41

- no 2 -

1992

Van Roosmalen, een geslacht afkomstig uit Schijndel?

J.H.T. van Roosmalen
Elsdonk 14, 5708 AC Helmond

(Vervolg van p. 55)

II. ROELOF RUTTEN ROELOFS²⁶, geboren in 1562 en overleden in 1644.²⁷ Hij was koopman in hop en was gegoed te Schijndel, Berlicum en Middelrode in het Wout.²⁸

Als 60-jarige verklaarde²⁹ Gerit Gijsberts Cuyper ten behoeve van Roelof Rutten, dat hij op 24 april anno 1619 in 's-Hertogenbosch aan de licentmeester Adriaan van Druynen het verschuldigde licent, de tol, betaalde over zeven zakken hop van samen 650 pond, die hij had vervoerd naar Turnhout, waar hij op 27 april 1619 de hop geleverd had aan Anthonie Geritz van de Berge. Omdat deze hop binnen Brabant gebleven was, ging hij bewijzen

26) Streekarchief Vught, Schijndel R 54, f 200^v, i.m. 15 februari 1614. R 61, ff 105, 106, 123^v-125, 157^v. R 87, 7 januari 1627. R 67, f 79. R 88, 11 december 1637. R 88, 19 februari 1638. R 70, f 45^v. Gemeentearchief Helmond, Huisarchief van Helmond, 146-I, f 218, 1585-1620.

27) Streekarchief Vught, Schijndel R 73, ff 8^v, 9, 17 december 1643.

28) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1479, f 24^v, 5 april 1607.

29) Streekarchief Vught, Schijndel R 87, f 10, 5 mei 1620.

dat de levering te Turnhout had plaatsgevonden en wilde hij het betaalde licent terugvorderen. Licentmeester Van Druynen weigerde dat evenwel en sprak: „*Gij comt om my te bedriegen, gij sijt een stuck schelms ende een stuck dieffs*”, daaraan toevoegende: „*Allen die van Schijndel sijn schelmen ende dieven*”. Gerit toonde zijn bewijsstukken, maar de licentmeester zei: „*Daer wist u gat aen*”. (Licentmeesters waren door de tolkamer van Leuven aangesteld om in diverse plaatsen soms eerst tol te laten betalen over de goederen van de kooplieden, ook al bleven die goederen binnen Brabant.³⁰⁾

Op 7 mei 1620 legden Roelof Rutten Roelofs, oud 58 jaar, en Laureyns Jacops, oud 53 jaar, voor schepenen van Schijndel ter instantie van hun dorpsgenoot Jan Jans Michiels een verklaring af.³¹ Deze had in 1602 of 1603 samen met Laureyns Jacops een schip gekocht en met hop geladen om naar Holland te varen. Ter hoogte van Krimpen gekomen, kwam het tot een aanvaring met een andere schuit en beide vaartuigen zonken. De schade voor Jan beliep meer dan f 600. Roelof Rutten was met een andere boot ter plaatse en getuige van het ongeluk geweest. Laureyns vertelde ook nog, dat toen hij met Jan Jans Michiels in Schijndel teruggekomen was, daar het leger van de vijand in het huis van Jan was aantreffen. Het huis was vol met soldaten, paarden etc. Deze bezetting betekende voor Jan opnieuw grote schade. Nadat hij als borgemeester van Schijndel wederom zwaar verlies leed, kon hij het niet langer aan en ontvluchtte hij het dorp om niet voor zijn schulden in de gevangenis te moeten komen.

In 1623 liet Roelof verklaren, dat *alsulcke seven sacken hoppen als Corst Gerits gesackt heeft ende negen sacken als Roelof Rutten gesackt heeft de selve van hennen eygen gewas is, alhier binnen Schijndel gewassen ende getuelt*.³²

Behalve in hop handelde Roelof mogelijk ook in textiel. In mei 1631 was hij bijna 70 jaar oud; samen met Adriaan Bartholomeus van de Schoot verklaarde hij onder ede dat zij *twee stucken boomesijnen ende laecken tot een paer vrouwen hoosen op een karre waren hebbende, door een partije soldaten van de garnisoen*

30) W. Heesters, *Historische verkenningen* (Waalre, 1984) 175.

31) Streekarchief Vught, Schijndel R 87, f 9, 7 mei 1620.

32) Streekarchief Vught, Schijndel R 87, 22 maart 1623.

van Venloo daer van genoomen waren.³³ Dit ondanks hun betoog dat die alleen voor hun eigen gebruik waren, zonder de bedoeling daarmee handel te drijven.³⁴

Roelof Rutten wordt voor het eerst vermeld in het rechterlijk archief van Schijndel, toen hij met Jacob Jan Pennincx in april 1589 met het consent van de weduwe Mariken momboor werd van de kinderen van wijlen Geraert Jacob Keelbreeckers alias Pennings.³⁵ De voogden verkochten aan Zeger Jacob Keelbreeckers een morgen land, gelegen in Schijndel in de Houtart, en vier morgen land in Bekendonk. Spoedig daarna zegde Roelof het momboorschap op ten behoeve van Zeger Jacobs.^{36,37} Enige jaren later, in februari 1596, waren Henrick Peters van de Weteringen en Roelof Rutten Roelof mombers en curatoren over de onmondige kinderen van Luycas Jan Diricx en wijlen Beelken Lambert Goyarts.³⁸ Op 18 januari 1603 kwamen Huybert Jan Spirincx en Roelof Rutten tot een accoord over een 'seecker proces'.³⁹

Roelof is driemaal getrouwd geweest, te beginnen met een dochter van Catarina Jan Gerit Joordens. Hij vernaderde in 1607 namens zijn zoon van Dirck Jans van de Oetelaer vijf lopense teul-land te Schijndel onder de herdgang Elshot⁴⁰, welke deze twee dagen tevoren had gekocht van Catarina Jan Gerit Joordens, weduwe van Tolof Gijsberts.⁴¹ Het was haar *in haren weeuwelijcken stoel, nae dode van hare ouders aenverstorven* en was belast met een cijns van 3 gulden aan het Maria Magdalena-altaar in de Sint-Janskerk in Den Bosch en een cijns van een stuiver en twee

33) Streekarchief Vught, Schijndel R 88, 14 mei 1631.

34) In het glossarium van zeventiende-eeuws Nederlands van P. van Sterkenburg staat, dat bombasijn een weefsel is voor werkmansondergoed. Hier wordt met 'boomesijn' waarschijnlijk hetzelfde aangegeven.

35) Streekarchief Vught, Schijndel R 43, f 18, 18 oktober 1540.

36) Streekarchief Vught, Schijndel R 56, f 1^v, 17 april 1589

37) Gaarne wil ik de heer T. van Lith uit Berlicum bedanken voor zijn gewaardeerde hulp in het voorjaar van 1985 tijdens de beginfase van dit onderzoek.

38) Streekarchief Vught, Schijndel R 58, f 47^v, 12 februari 1596.

39) Streekarchief Vught, Schijndel R 60, f 97, 18 januari 1603.

40) Streekarchief Vught, Schijndel R 61, f 59, los vel, 27 augustus 1607.

41) Streekarchief Vught, Schijndel R 61, ff 57^v en 58, 25 augustus 1607; f 58^v, 22 maart 1609.

oord als deel van een meerdere cijns aan de heer van Helmond.

Het cijnsboek van Helmond over de jaren 1495-1582⁴² meldt de volgende posten vanaf circa 1550:

Johannes filius Gerardi Jordani

Catharina et Margareta

Martinus Adriani Martini filii et Johannes filius Theod.

Henricus de Oeteler emptor

Rutgerus Rudolphi by vernaederschap

Arnoldus filius Johannis de Helmont schoutet de Scyndel.

Het daarop volgende cijnsboek van Helmond over de jaren 1585-1620⁴³ geeft aan dat er achtereenvolgens betaald is door Rut Roloffs, Art Janssen van Helmont (schout van Schijndel), koper, en Meriken weduwe en de kinderen van Art Janss van Helmond.⁴⁴

Op 12 maart 1616 machtigde Ruth Roelof Rutten zijn vader om de van Dirck Jans van den Oetelaer genaderde en van zijn grootmoeder Caterijna weduwe Tholof Gijsberts afkomstige goederen te vesten.⁴⁵ Deze akte bewijst dat Ruth uit het eerste huwelijk van zijn vader werd geboren.

Roelofs tweede vrouw wordt genoemd in juli 1606: Jan Elias Peeters beloofde de geleende f 200 een jaar later te zullen terugbetalen aan Roelof Rutten als man en momboor van Margriet, de weduwe van Claes Daniel Smolders.⁴⁶ Een akte van 1630 spreekt van *Roelof Rutthen als man ende momber van Margrietgen, nae-gelaeten weduwe wijlen Claes Daniel Smolders, sijne tweede huysvrou*.⁴⁷ Voluit heette zij Margriet Jan Arnout Thijssen en sinds 1600 wordt zij als weduwe Smolders gezien.⁴⁸

42) Gemeentearchief Helmond, Huisarchief van Helmond, 131-II, f 224, 1498-1582.

43) Gemeentearchief Helmond, Huisarchief van Helmond, 146-I, f 224, 1585-1620.

44) Zie over de transactie door Ruth Roelof Rutten en zijn vader aan Ardt Janssen van Helmont ook: Streekarchief Vught, Schijndel R 64, ff 94 en 94^v, 27 mei 1617. R 65, f 166, 12 februari 1622.

45) Streekarchief Vught, Schijndel R 64, ff 43 en 43^v.

46) Streekarchief Vught, Schijndel R 61, f 34, 4 juli 1606.

47) Streekarchief Vught, Schijndel R 64, f 224^v, 23 februari 1630.

48) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1410, ff 6^v-7^v, 11 oktober 1600

Uit een akte van 1579 in het Bosch' Protocol blijkt, dat Henrick Peeter Aerts van de Wetering schuld had bij Claes Daniel Claes Smolders.⁴⁹ Jan, de zoon van Henrick Peeters van de Wetering, lostte die schuld op 9 juni 1614 te Schijndel af aan de kinderen van Claes en Margriet.⁵⁰ De kinderen worden bij die gelegenheid met name genoemd: Gertruyt, gehuwd met Corstiaan Gerits; Iken met haar kinderen; Hilleken, de vrouw van Goyart Luycas; Jan; ten slotte Aelken, getrouwd met de hierboven op p. 55 genoemde Jacop Swits.⁵¹ Claes Daniel Smolders had in 1591 aan Henrick Peeters van de Wetering drie lopen land te Schijndel onder Wijbosch in de Bobbenhoeve verkocht.⁵² Tussen dan en april 1597 (dan wordt zijn weduwe met haar kinderen vermeld⁵³) is hij overleden.

Na het overlijden van Margriet hertrouwde Roelof Rutten op 8 januari 1633 te Schijndel opnieuw. Zijn derde vrouw werd Petra Joannis Petri.⁵⁴ Nog in datzelfde jaar 1633 handelde hij namens zijn vrouw Peeterken Jan Peter Schijmans bij een deling van haar ouders. Daarbij kocht zijn voorzoon Hendrick Roelof Rutten grond in Schijndel onder het Wijbosch ter plaatse van het Ven *tot behoef van sijnen vaedere*.⁵⁵

Op 3 december 1633 bekenden Jan Claes Daniel Smolders en Jacop Joosten als man van Marijken, Jans zuster, dat zij uit handen van Roelof Rutten, de nagelaten weduwnaar van Mar-

(deze akte verwijst naar Streekarchief Vught, Schijndel R 54, ff 80v en 81, 18 november 1580).

49) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1413, f 182^v, 29 mei 1579.

50) Streekarchief Vught, Schijndel R 63, ff 156 en 156^v, 9 juni 1614.

51) In de marge van een akte uit 1600 staat dat Margriet op 4 augustus 1603 25 gulden 5 stuiver ontvangen heeft van Goyart Luycas, *haren swager* (Streekarchief Vught, Schijndel R 59, f 249^v, 17 juli 1600), en op dezelfde foliozijde is op 2 december 1607 in de marge van een andere akte aange-tekend, dat Roelof Rutten handelt als man en momber van Margriet.

52) Streekarchief Vught, Schijndel R 56, f 84^v, 4 november 1591.

53) Streekarchief Vught, Schijndel R 59, f 19, 15 april 1597.

54) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1511, ff 130^v, 131, 7 januari 1634. Streekarchief Vught, Schijndel R 70, f 45^v, 2 mei 1634. R 71, f 1, 10 maart 1635; f 66^v, 28 januari 1636. R 72, f 157, 15 juli 1641.

55) Streekarchief Vught, Schijndel R 69, ff 58^v, 8 november 1633.

grietgen, de somma van 16 gulden 13 stuivers hadden ontvangen of een zesde deel van 100 gulden, welk bedrag hen volgens een testament zou zijn toebedeeld.⁵⁶ Op 2 september 1636 erkende Roelof 150 gulden schuldig te zijn aan zijn zoon Hendrick.⁵⁷

Waarschijnlijk op 17 december 1643 heeft Roelof Rutten, abusievelijk *Thoelof Rutten* genoemd, als man van Peeterken zijn laatste transactie laten beschrijven.⁵⁸ Het betrof hier een transport van 4 lopense teulland in Schijndel onder het Wijbosch op de Locht. Roelof Rutten is op ongeveer 82-jarige leeftijd overleden.

Uit een rekening voor de uitgaven en de inkomsten van de twee onmondige kinderen Cornelis en Catarina van Jan Roelof Rutten blijkt, dat op 12 mei 1645 de roerende goederen door Roelof Rutten achtergelaten in het openbaar verkocht zijn. De twee onmondige kinderen ontvingen het vierde part van de opbrengst, zijnde 16 gulden 2 stuivers 6 penningen.⁵⁹ Vrij spoedig daarna, in december 1645, wordt de achternaam Van Roosmalen voor het eerst vermeld.

Peeterken werd als weduwe van Roelof Rutten genoemd in 1646 en in 1648.⁶⁰ Zij maakte in 1655 voor notaris Jan van de Heuvel te Sint-Michielsgestel haar testament.⁶¹ Hierin werd haar trouwe dienstmaagd als voornaamste erfgenaam met een legaat bestoken. Zij is op 17 december 1664 overleden.⁶²

Hiermede komen we op de kinderen van Roelof Rutten:

1. Ruth Roelof Rutten, volgt onder III-b op pagina 74.
2. Hendrick Roelof Rutten, volgt onder III-a op pagina 71.
3. Jan Roelof Rutten is geboren rond 1600 en eind 1629 over-

56) Streekarchief Vught, Schijndel R 69, ff 57^v-58^v, 8 november 1633. R 71, laatste foliozijde, 3 december 1633.

57) Streekarchief Vught, Schijndel R 71, f 116, 2 september 1636.

58) Streekarchief Vught, Schijndel R 73, ff 8^v en 9, 17 december 1643.

59) Streekarchief Vught, Schijndel R 71, f 108^v, 12 mei 1645.

60) Streekarchief Vught, Schijndel R 74, f 43, 6 februari 1646. R 229, f 183, 13 oktober 1648.

61) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4708, f 67, 24 september 1655. N 4711, f 296, 22 mei 1664. Streekarchief Vught, Schijndel R 82, f 263, 13 februari 1673.

62) Streekarchief Vught, Schijndel R 269, 19 januari 1665.

leden in Schijndel.⁶³ Hij huwde op 19 september 1625 in Schijndel met Catherina Cornelis Goortsen. Hun kinderen⁶⁴ waren:

a. Cornelis.

b. Catharina.

Op 23 maart 1628 beloofde Jan Roelof Rutten wegens de koop van een huis met drie lopense land in Schijndel onder de Borne elk jaar 7 gulden en 10 stuivers te betalen op een hoofdsom van 150 gulden, overeenkomend met een rente van 5% per jaar.⁶⁵ Op 23 mei 1629 ging hij een jaarlijkse en erfelijke schuld aan van 2 gulden en 10 stuivers, te betalen aan Gijsbert Meus Rijcart.⁶⁶ Deze schuldbrief staat in een keurig handschrift op perkament geschreven.

Er was nog een kind:

4. Catarina natuurlijke dochter van Roelof Rutten. Als weduwe van Gijsbert Jan Jorissen hertrouwt zij rond mei 1641 *op houwelijczse vorwarde* met Claes Jan Jan Wouters.⁶⁷

III-a. HENDRICK ROELOF RUTTEN VAN ROOSMALEN⁶⁸, geboren in 1598 of 1599 en te Schijndel overleden op 14 januari 1668. Hendrick Roelof Rutten was evenals zijn vader een koopman in hop, zoals blijkt uit een brief van 10 april 1633 aan de schout en schepenen van Schijndel, waarin kooplieden zich erover beklagden dat zij *seer quaelijcken sijn versien met meters der hoppe ende somtijts als den noot ende gelegentheyt sulcx vereyschen, quaelijcken connen gerieft ende gedient worden, door dien den eenen is oudt van jaren ende den anderen somtijts buyten dese*

63) Streekarchief Vught, Schijndel R 67, ff 228 en 228^v, 15 februari 1630.

64) Streekarchief Vught, Schijndel R 71, ff 106-107^v, 15 februari 1636.

65) Streekarchief Vught, Schijndel R 67, ff 95^v en 96, 23 maart 1628.

66) Streekarchief Vught, Schijndel R 67, ff 177 en 178, 23 mei 1629.

67) Streekarchief Vught, Schijndel R 91, f 66^v, 12 juni 1640.

68) Streekarchief Vught, Schijndel R 68, ff 48^v, 49. R 71, ff 112^v, 113, 254. R 72, ff 8^v, 75^v, 119, 177^v. R 73, f 3^v. R 74, ff 3^v, 54^v, 55. R 76, 31 januari 1651. R 78, ff 15^v, 203. R 80, ff 6, 6^v, 61, 61^v. R 81, ff 19, 19^v. R 82, ff 173-174. R 88, 12 maart 1638; f 116, 8 juli 1637. R 143, ff 137^v-140. R 270, 21 juni 1690. R 271, 21 juni 1701.

En dan opeens, volkomen onverwacht het volgende... Op 17 december 1645 verkochten de erfgenamen van Hendrick Hendrick Eymbert Voets publiekelijk voor alle man aan *Jan Handrick Roelofs van Roosmaelen den jonge* een huis met landerijen voor f 2011.⁷⁰ Sindsdien wordt vrijwel steeds zijn vader Hendrick Roelof Rutten met de achternaam Van Roosmalen gekwalificeerd.⁷¹ De cijsboeken van Helmond betreffende Schijndel over de periodes 1585–1642 en 1642–1712 vermelden op het einde respectievelijk begin *Henrick Roloff Rutten van Roesmaelen, emptor*⁷²; hieruit kan geen preciese datum worden afgeleid.

Op 27 november 1621 huwde Hendrick van Roosmalen aldaar met Anna Johannis Petri van der Meulen alias Vercuylen. Hun kinderen waren:

1. Jan Hendrick Roelofs van Rosmalen de oude.
2. Marijcken Hendrick Roelofs, gedoopt in Schijndel op 27 augustus 1624. Haar tante *Beatrix uxor Rutgeri Rodolphi* was doopgetuige. Zij is getrouwd geweest met Dirck van de Oetelaer en overleed als huisvrouw van Eymbert Ariaen van Vorstenbosch op 17 juli 1693.⁷³

Jan de oude en Marijken, kinderen van Hendrick Roelof van Roosmalen en Anna, dochter van Jan Peters van der Meulen, zijn eerste vrouw, deelden op 28 april 1668, waarbij ook hun halfbroer Jan de jonge conform een opgemaakte testament van 1665 was betrokken.⁷⁴ Op 10 april 1671 verkocht Marijken, geassisteert met Jan de jonge, een akker van twee lopense in Schijndel onder de

69) Streekarchief Vught, Schijndel R 88, 10 april 1633.

70) Streekarchief Vught, Schijndel R 229, 17 december 1645.

71) Streekarchief Vught, Schijndel R 76, 30 mei 1651; 1 juli 1651; 21 maart 1652; f 59^v, 8 november 1653. R 78, f 15^v, 25 augustus 1657; ff 203, 203^v, 4 maart 1659. R 80, f 6, 13 september 1662. R 90, 14 december 1664.

72) Gemeentearchief Helmond, Huisarchief 146-I, ff 203, 207; 146-II, f 203.

73) Streekarchief Vught, Schijndel R 271, 16 augustus 1693. R 143, ff 137^v-140, 1 maart 1695.

74) Streekarchief Vught, Schijndel R 82, ff 64-67, 28 april 1668. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4711, ff 529 en 530, 1 april 1665.

Borne aan haar broer Jan de oude.⁷⁵

Na het overlijden van zijn vrouw Anna maakte Hendrick met zijn aanstaande tweede vrouw Jenneken, dochter van Anthonis Janssen, op 12 augustus 1656 een zogenaamd *contract antenuptiael ofte houwelyjsche vorwaerde* voor notaris Van de Heuvel te Sint-Michielsgestel. Hierbij zou hun beider zoon Jan de jonge dezelfde rechten krijgen als de kinderen van Hendrick verwekt bij Anna.⁷⁶ Dit waren:

3. Jan Hendrick Roelofs van Roosmalen de jonge, volgt onder IV-a op pagina 73.
4. Willem is te Schijndel overleden op 28 juni 1667.⁷⁷

IV-a. JAN HENDRICK ROELOF VAN ROOSMALEN DE JONGE is omstreeks 1655 geboren en stierf te Schijndel op 28 maart 1720 als weduwnaar.⁷⁸ Hij liet vijf gelijk bedeelde en mondighe kinderen uit zijn tweede huwelijk na. Op 21 november 1675 verkochten de erfgenamen van Eymbert Hendrick Voets hem 20 Bossche lopen land in Schijndel onder de Borne op de Oetelaar.⁷⁹ Jan trouwde op 8 juli 1674 te Schijndel met Lijsken Janssen, uit welk huwelijk de volgende kinderen stammen, die jong stierven:

1. Henrica, te Schijndel gedoopt op 24 mei 1675.
2. Johannes, gedoopt te Schijndel op 2 november 1679.
3. Joanna, te Schijndel gedoopt op 29 januari 1682.
4. Guilielma, te Schijndel gedoopt op 22 april 1685.

Jan hertrouwde te Schijndel op 6 februari 1689 met Maria Arien Lamberts, die hem zes kinderen baarde. Roelof, Eijcken, Anne-marie, Jenneken en Maria erfden van hun vader bijna 500 gulden:

5. Eijcken van Roosmalen, te Schijndel gedoopt op 19 juli 1689.
6. Maria van Roosmalen, te Schijndel gedoopt op 20 september 1690.

75) Streekarchief Vught, Schijndel R 82, f 180^v, 10 april 1671.

76) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4709, ff 187-189, 12 augustus 1656.

77) Streekarchief Vught, Schijndel R 269, 2 augustus 1667.

78) Streekarchief Vught, Schijndel R 99, f 265, 1719. R 274, ff 74^v, 75, 8 april 1720.

79) Streekarchief Vught, Schijndel R 82, f 409-411, 21 november 1675.

7. Roelof Jan van Roosmalen, te Schijndel gedoopt op 3 september 1691. Op 27 oktober 1720 trouwde hij aldaar voor schepenen en de pastoor met Jennemarie Hendrik van de Oever, ongeveer 25 jaar oud.⁸⁰
8. Annemarie van Roosmalen, te Schijndel gedoopt op 13 augustus 1692.
9. Joannes, te Schijndel gedoopt op 20 september 1693.
10. Jenneken Jans van Roosmalen, te Schijndel gedoopt op 5 mei 1696.

III-b. RUTH ROELOF RUTTEN is in 1588 geboren⁸¹ in het eerste huwelijk van zijn vader en overleed tussen 1626 en 1628.⁸²

Een Schijndelse schepenakte van 12 maart 1616 vermeldt abusievelijk, dat *Ruth soone Ruth Roeloffs, geassisteert wesende met Dielis Rutten, sijnen oom* als naaste bloedverwant een perceel akkerland nadert van Catarijna weduwe Tholoff Gijsberts.⁸³ Direct aansluitend in de volgende akte wordt hij correct *Ruth soone Roeloff Rutten* genoemd. In hetzelfde jaar, op 6 juli, noteerde de pastoor dat de *honestus Rutgerus Rodolphi Rutgeri et Beatriz Marcelli Laurentii* getrouwd zijn. Deze Beatrix, –in het dagelijkse leven Baetgen of Baetken genoemd–, was een dochter van Mercelis Lauerijns Michiels bij Willemken Lenart Jans van Roggel.⁸⁴

Een belofte door Mercelis Servaes Schevers op 29 januari 1621 om aan Ruth Roelof Rutten de som van 50 carolus gulden te betalen tegen 6 gulden ten hondert herhaalde hij een jaar later.⁸⁵ Het kwam er op neer, dat Mercelis het bedrag leende tegen een rente van 3 gulden per jaar. In de marge van de tweede akte,

80) De huwelijksakte staat vermeldt op de laatste bladzijde van Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Collectie doop-, trouw- en begraafboeken, Schijndel 21, en is verkeerd terechtgekomen. De bladzijden daarvoor hebben de datum november 1805.

81) Streekarchief Vught, Schijndel R 87, f 42, 8 september 1621.

82) Streekarchief Vught, Schijndel R 87, 14 juni 1626. R 67, f 114^v, 4 mei 1628.

83) Streekarchief Vught, Schijndel R 64, f 43, 12 maart 1616.

84) Streekarchief Vught, Schijndel R 65, f 110^v, 30 januari 1621.

85) Streekarchief Vught, Schijndel R 65, f 109^v, 29 januari 1621; f 166, 11 februari 1622.

gedateerd 4 april 1623, staat dat de vrouw van Mercelis de belofte heeft beëindigd. Waarschijnlijk was hij zelf overleden.

Ofschoon Ruth jong is overleden, -hij werd nog geen 40 jaar-, heeft hij voldoende sporen in het Schijndelse schepenprotocol achtergelaten. Op 20 april 1623 beloofde hij op de eerstkomende Sint-Jorisdag het bedrag van 125 gulden te geven aan Sebastiaen Henricx van Herpen, die waarschijnlijk gehuwd was met een zuster van Baetgen.⁸⁶ Een week later kocht Ruth van de erfgenamen van Henrick Peter Matijssen van Heretum een stuk teulland ter grootte van 4 lopense, gelegen in Schijndel onder de Borne.⁸⁷ Het land is verkocht *metter gerechticheyt van uyt te mogen weegen naede Broeczs Dijck*. Als lasten moesten 3 gulden betaald worden aan Jan Rutten Cuyper uit Den Bosch en 2 gulden 13 stuivers aan *de baeren van alle gelovige zielen binnen Den Bosch*. Op 8 mei van datzelfde jaar kocht hij, eveneens onder de Borne, een huis, hof en boomgaard met 2 lopense land van Lambert Symons van de Haigen.⁸⁸ Op 27 november gebruikt hij dit huis met 6 lopense land als onderpand voor de betaling van een jaarlijkse cijns van 9 gulden aan Jan Gerit Michiels en Stouken, diens huisvrouw.⁸⁹ In de marge van deze schepenakte staat: *Roelof Rutten, momber van de onbejaerde kynderen van Ruth Roelofs, heeft de voorsegde rente gequeeten aen Jan Gerit Michiels op 9 November 1630*. Deze handelingen werden voor een deel teniet gedaan, toen op 5 februari 1624 Mariken Delis Corstiaens van de Aa en haar man, meester Peeter van Merhoudt, gebruik maakten van hun voorkeursrecht. Als naaste bloedverwant van haar vader heeft Mariken het perceel dat de erfgenamen van Henrick Peter Matijssen van Heretum aan Ruth Roelof Rutten op 27 april 1623 hadden verkocht, vernaderd.⁹⁰ Op 28 maart 1624 wordt vermeld, dat Anthonis Willems van de Auwenhuys en Gerit Dirck Lamberts *inde ierstcomende hoochtijde van Alderheyligen* 150 gulden beloofden te geven aan Ruth Roelof Rutten tegen een rente van

86) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 18, 20 april 1623.

87) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 23, 27 april 1623.

88) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 25, 8 mei 1623.

89) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 51^v, 27 november 1623.

90) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 59^v, 5 februari 1624.

6 gulden per honderd.⁹¹ Ook in de marge van deze akte staat dat deze belofte *doot ende te niet is gedaen, opten 9 November 1630, door handen van* Anthonis en Gerit voornoemd. Een dag later had Peeter Jan Peeter Reynders een jaarlijkse erfeijns van 12 gulden, gedekt door een onderpand van Henrick Lenart Gerits, overgedragen aan Ruth Roelof Rutten.⁹²

Evenals zijn vader zat Ruth Roelofs in de hophandel. Op 8 september 1621 verklaren Jan Adam Gerits en Ruth Roelof Rutten ter instantie van Cornelis Wouter Pennincx, dat zij ongeveer dertig tot veertig mud hop gekocht hadden van Pauwels Moons. Deze hoeveelheid hop hadden zij op Den Dungen ten huize van Jan Willems op de IJvelaer⁹³ weliswaar ontvangen, maar de leverantie aan Cornelis Wouter Pennincx bleek niet te zijn gelukt. De schade welke zij hiermee geleden hadden beliep tussen de 24 en 40 gulden. Waarom niet geleverd kon worden, is helaas niet beschreven. De laatst bekende handeling van Ruth wordt gegeven door het volgende getuigenis.⁹⁴ De eerbare Jenneken weduwe Peter Jans met haar zoon Jan en Ruth Roelof Rutten met zijn jongste broer Jan verklaarden onder ede ten behoeve van de brouwers en herbergiers Jacop Ambrosius van Duynhove, Andries Henricx en Andries Gerarts, wonende in de stad Helmond, dat in Schijndel ten huize van genoemde Jenneken op 6 juni 1626 zeven zakken hop werden opgehaald door de Helmondse voerlieden Henrick de Greef en Dirck Jans Bronst. Jenneken en haar zoon verklaarden dat de hop door henzelf op eigen grond geteeld was. Ruth en Jan verklaarden, dat zij de voerlieden hadden geholpen met het vullen van de zakken met hop en het laden daarvan op hun kar.

Ruth zal waarschijnlijk vrij spoedig hierna overleden zijn, want op 4 mei 1628 werden Jan Roelof Rutten en Laureijns Mercelis

91) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 74, 28 maart 1624.

92) Streekarchief Vught, Schijndel R 66, f 74^v, 29 maart 1624.

93) Volgens L. v. Minderhout, *Zes eeuwen Den Dungen* (1976) 173, stonden er in het jaar 1600 acht huizen in de IJvelaar. De tekening op p. 157 toont ook huis A 299; de daarbij behorende tekst op p. 138 vermeldt, dat het huis A 299 vanaf 1528 in bezit was van Willem Dirck Jans. Sinds 1599 ging dat huis over aan zijn zoon Jan.

94) Streekarchief Vught, Schijndel R 87, 14 juni 1626.

Laureijns genoemd als de mombers van zijn drie onmondige kinderen bij Baetgen:⁹⁵

1. Catharina, te Schijndel gedoopt op 8 december 1617. Haar doopgetuigen waren Laurentius Mercelii, de oudste broer van Baetgen, en Aleydis Egedii Rutgeri, de vrouw van Gielis Rutten. Gielis is een synoniem van Dielis of Egedius.
2. Henrica, te Schijndel gedoopt op 17 juli 1620. Bij haar doop waren de doopgetuigen Joannes Leonardi, oom van Baetgen, en Helwigis Gisberti Theophili, weduwe van Gijsbert Tolofs. Theophilus is hier een synoniem van Tholof of Tolof.
3. Odulphus Ruthgeri Rodolphi, volgt onder IV-b op pagina 77. Op 27 augustus 1628 hertrouwde Baetgen Mercelis Lauwereyns Willems met Servaes Hendrick Servaes (Schoenmakers). In dit huwelijk kwamen twee kinderen:
 - a. Henricus, te Schijndel gedoopt op 7 januari 1629.
 - b. Maria Servaes Hendricks, te Schijndel gedoopt op 21 oktober 1631, werd in januari 1692 de meter van Lucas van Roosmalen. Zij had bij Gerart Adriaen van der Zande een onwettige dochter, Catharina, van wie op 26 maart 1667 (Schijndel) Tolof Rutten doopgetuige werd.

IV-b. ODULPHUS VAN ROOSMALEN, te Schijndel gedoopt op 6 november 1622, woonde op Borne en is te Schijndel in de Baars op 16 september 1676 als Tolef Rutten overleden. Begin 1632 maakte zijn grootmoeder Willemken, weduwe van Mercelis Laureijns, een testament.⁹⁶ Uit haar deel in de erfenis van haar vader, Lennart van Roggel, maakte zij legaten voor onder anderen de twee kinderen van haar dochter Baetken en de overleden Ruth Roelofs. Baetken en haar tweede man Servaes kregen de onroerende goederen in vruchtgebruik. Nadat in 1645 Willemken was overleden, werden Hendrick Roelof Rutten en Servaes Hendricks de mombers over haar twee dan nog onmondige kinderen.⁹⁷ Deze erfden 2 lopen land in Schijndel onder de Borne, waaruit een malder rog-

95) Streekarchief Vught, Schijndel R 67, f 114^v, 4 mei 1628.

96) Streekarchief Vught, Schijndel R 91, f 9-11, 22 januari 1632.

97) Streekarchief Vught, Schijndel R 73, f 78-82, 11 februari 1645.

ge moest worden betaald aan Willem Lauris van Boxtel. Welke twee van de drie kinderen nog in leven waren, vermeldt het *cijnsboek* van de domeinen van Brabant van 1646:⁹⁸ *Baetken weduwe Rutger Roelofs met Odulphus ende Catharina, haere kynderen*. Blijkbaar was Henrica inmiddels overleden. Notaris Jan van de Heuvel maakte op 1 februari 1648 in Schijndel onder de Borne een testament ten behoeve van Servaes Hendrick Servaessen, die ziek in bed lag, en van Baetken Marcelis Laurensen, gezond gaande en staande.⁹⁹ Hierin wordt aan Theophilus, de voorzoon van Beatrix en de wettige zoon van Ruth Roelofs, 2 gulden en 10 stuiver gelegateerd. Als reden van deze 'magere' legatie werd aangegeven, dat Theophilus reeds bedacht was door Willemken, de moeder van Baetken. In feite werden daardoor ook haar andere twee kinderen in hun moeders goederen gelijkelijk bedeed. Catharina, de zuster van Theophilus, werd niet meer vermeld.

Meriken, weduwe van Hendrick Jan Lenarts van Roggel, verpachtte uit haar erfenis op 1 maart 1661 aan Hendrick Servaes, zoon van Baetken en Servaes, een huis, hof, boomgaard, hopland en akkerland in Schijndel onder de Borne en een stuk akkerland in Schijndel in de Broecksens Dijck.¹⁰⁰ Zij zou daarbij *dry hoptaecten op ieder cuyl, die alsdan sullen worden gescudt by onpartydige*, leveren. De huur bedroeg 44 gulden, te betalen op de eertstkomende Sint-Maartensdag. Tholoff Rutten, de halfbroeder van de pachter, stelde zich borg voor het naleven van de overeenkomst.

Dat het met de ziekte van Servaes in 1648 toch nog was meegevallen, blijkt als hij in 1662 aan Tolof, zoon van Ruth Roelofs, 2 lopense land verkoopt, gelegen in Schijndel onder de Borne. Servaes diende het daarop geleende bedrag van 200 gulden terug te betalen.¹⁰¹ Tevens verkocht hij aan Tolof een huis, hof en een lopense land, eveneens gelegen onder de Borne, waaruit Servaes binnen 2 jaar nog 200 gulden moest lossen. Indien hij in gebreke

98) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Rentmeester-Generaal 196, 1646.

99) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4708, f 219-222, 1 februari 1648.

100) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4726, f 63-64, 1 maart 1661.

101) Streekarchief Vught, Schijndel R 79, f 249, 27 februari 1662.

zou blijven, mocht Tolof het huis behouden.

In juli 1665 ging Tholof Rutten van Rosmaelen naar 's-Hertogenbosch, waar hij van Andries Lambert van de Bogart 200 gulden leende.¹⁰² Vijf jaar later verkocht Thoelof Ruth Roelofs van Roosmaelen aan Willem Laurens Mercelis een huis en 2 lopense land in Schijndel onder de Borne.¹⁰³

In het begrafenisregister van Schijndel staat op 16 september 1676: *Tolef Rutten laet 2 bastaerde achter inde Baers*. Deze eigentijdse ontboezeming werd mogelijk gedaan door de hervormde koster en schoolmeester Paulus Tersele.¹⁰⁴ Blijkens de aangifte bij de ontvanger van de collaterale-successierechteu liet hij *een quadt huysken met een quadt esthuys, hof, land*, gelegen te Schijndel onder de Borne, belast met een grondcijs van een duit aan de domeinen van Brabant.¹⁰⁵ Verder liet hij twee naast elkaar gelegen stukken teulland van een lopen en 20 roe na, waaruit jaarlijks een mud rogge moest worden betaald en aan Andries van de Boogart te Lis jaarlijks 12 gulden (te lossen met 200 honderd gulden kapitaal).

Zijn nageslacht was:

1. Ruth Tholf van Rosmalen, volgt onder V.
2. *Beatrix Theophili Rutgeri, filia illegitima cuius mater Margareta Guillelmi Antonissen*, op 4 november 1663 te Schijndel gedoopt. Zij werd de meter van haar nicht Catharina in 1686 en van haar neef Joannes in 1714. Beatrice trouwde op 23 februari 1701 met Joannes Peters (van de Broek) uit Lieshout.
3. Engelberta filia illegitima Tholof Rutten, te Schijndel gedoopt op 27 augustus 1665 werd. Opnieuw vermeldde de pastoor Margareta Guillelmi Antonissen als de moeder. In tegenstelling tot Ruth en Beatrice heeft zij haar vader niet overleefd.

(Wordt vervolgd)

102) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1620, f 284^v, 285, 28 juli 1665.

103) Streekarchief Vught, Schijndel R 82, f 120, 120^v, 9 januari 1670.

104) Heesters, *Historische verkenningen*, 156.

105) Streekarchief Vught, Schijndel R 270, 22 oktober 1676.

Drostambt van Tilburg te koop

Te Amsterdam sloten op 14 augustus 1651 Cornelis Hart en Joan van den Broeck Gregoris, beiden daar woonachtig, een akkoord over het drostschap van Tilburg. Hart zou zijn relaties, met name Cornelis Haga, president van de Hoge Raad van Holland, aanwenden. Voor de ontvangst en levering van de admissie zou Hart f 500 ontvangen, daarna zou hij drie maanden lang steeds f 1000 toucheren. Niet dat Van den Broeck voornemens was zich te Tilburg te vestigen, want in het zelfde kontrakt werd overeengekomen dat Hart hem een jaar na de admissie tot het drostschap zou helpen aan een toelating als makelaar te Amsterdam, en wel à raison van f 1000.^a

a) Gemeentearchief Amsterdam, N 2420C, f 130, 14 augustus 1651.

De erfgenamen van heer Ghijsel Back

§ 16. Nouwen

Drs L.F.W. Adriaenssen

Van der Hoopstraat 85-3, 1051 VD Amsterdam

(Vervolg van p. 62)

IIbis. WOUTER PETER NOUWEN⁷⁴ was gehuwd met Aleyt Henrick Metten⁷⁵, dochter van Henrick Wouter Metten *ex matre* Back en een erfgename van heer Ghijsel Back. In het Kerstjaar 1489-1490 dingde Heynrick Sledden *van ruymingen te hebbene van opghaende eycken hout* tegen Gherit Cleys Otten en Wouter Nauwen.⁷⁶ In 1508-1510 twistte Pouwels Reinkens *om eycken hout* met Wouter Nouwen.⁷⁷ Wouter Peter Nouwen overleed in 1527 en was bij Aleyt Metten vader van:

74) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 45076, f CCCVII.

75) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Moergestel R 286, f XX^v, des Maendachs voer sinte Lambrecht 1502.

76) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 13026.

77) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 13026, rekening 24 februari 1508 - Sint Jan 1510, f 358.

1. Juet Wouter Nouwen⁷⁸, gehuwd met Dirck van der Elst Willemss.⁷⁹
2. Geertruyt Wouter Nouwen⁸⁰ trouwde met Peter van Boerden. Hun kinderen:
 - a. Juetken Peters van Boerden.⁸¹
 - b. Huybrecht Peters van Boerden alias Nouwen⁸², schepen van Hilvarenbeek. Samen met zijn oom Peter Wouter Nouwen verkocht hij in 1554 een pacht, die zij hadden geërfd van heer Ghijsel Back.⁸³
3. Peter Wouter Nouwen, volgt onder IIIbis op pagina 81.
4. Petronella Wouter Peter Nouwen.
5. Adriaen Wouter Nouwen.

IIIbis. PETER WOUTER NOUWEN⁸⁴ verkocht in 1528 een rente, die zijn vader *aencomende ende verstorven was van Willem Berthen, synen oem, ende danderen vierendeel Willem Nouwen toebehoert*.⁸⁵ Daaruit valt op te maken, dat de broers Willem

78) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 23, f 210^v, 1 april 1528. R 25, f 119, i.m. 2 oktober 1552. R 24, f 43^v, i.m.

79) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Moergestel R 290, f XXVI, 27 januari 1531. Hilvarenbeek R 23, f 122^v, 15 mei 1525. R 24, f 165, 27 september 1531.

80) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 23, f 210^v, 1 april 1528. R 24, f 125, i.m. 1 februari 1532.

81) J.J. Vugs, „De Vrijthof van Hilvarenbeek”, in: N. Heerkens (red.), *Hilvarenbeek in heden en verleden* (Z.pl., 1970) 98.

82) L.F.W. Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes. Genealogie van het geslacht Van den Nieuwenhuysen 1400-1800* ('s-Hertogenbosch, 1988) 67.

83) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1364, f 296, 19 mei 1554.

84) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 13026, rekeuing 1540-1542, f 565. Rekenkamer 13027, rekening Sint-Jansjaren 1547-1549, f 27^v. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 23, f 189, 1 augustus 1527. R 24, f 15^v, 1 februari 1531; f 50^v, 9 april 1531; f 64^v, 27 juni 1531; f 334^v, 15 december 1533. R 25, f 160, 7 maart 1552. R 27, f 4, 3 januari 1567; f 22^v, 5 mei 1568. R 59, f 7^v, 9 april 1543; f 36, 14 januari 1545; f 55, 7 april 1546. R 60, f 42^v, 21 oktober 1562. Moergestel R 290, f XXVI, 27 januari 1531. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1319, f 244^v, 31 december 1533. R 1324, f 263, 1 september 1535. R 1364, f 296, 19 mei 1554.

85) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 23, f 202, Maria Ontvan-

en Wouter Peter Nouwen hadden geërfd van hun oom Willem Berthen. In 1528 naderde Willem Nouwen hetgeen Peter Wouter Nouwen, *syn neve*, verkocht had.⁸⁶ In 1531, op 20 februari, *des Maendaghs, doen die hanen vochten*, verkocht Peter een derde in 43 lopen rogge erfpacht, geërfd van zijn vader, ooit geloofd te betalen aan Mathijs geheten Nouwen en zijn vrouw Heylwich Jans van Spreuwel.⁸⁷ Ook uit zijn vaders erfenis kwam het zesde deel van een huisje aan het Slibbroek in de herdgang van de Voort, dat hij in 1531 verkocht⁸⁸; een jaar later verkocht hij een huis met hof en aangelag in de herdgang van de Veldhoven.⁸⁹ Peter Wouter Nouwen was minstens sedert 1527⁹⁰ gehuwd met Anna Henrick Andries⁹¹ uit Riel, een dochter van Henrick Andries Huyben en Yda Cornelis Goyaerts. In 1573 gaven zij de tocht in hun goederen aan hun kinderen.⁹² Kort daarna zal Peter zijn gestorven; Anna leefde nog als zijn weduwe in 1578.⁹³

1. Henricxken Peter Wouter Nouwen⁹⁴ was getrouwd met Peter Janss de Veth⁹⁵ te Riel. Hun kinderen:

- a. Adriana Peters de Veth, gehuwd met achtereenvolgens Cornelis Jans de With⁹⁶ en Geraert Jan Cleren.
- b. Marie Peters de Veth, gehuwd met Adriaen Anthonis Leemans te Riel.

2. Aleyt Peter Nouwen trouwde met Jan Janss die Witte van

genis 1528.

86) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 23, f 200, 3 januari 1528; 4 mei 1528 (er staat Willem zoon wijlen *Wouter* (i.p.v. Peter) Nouwen).

87) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 24, f 125.

88) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 24, f 43^v, 30 maart 1531.

89) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 24, f 198^v, 5 februari 1532.

90) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 23, f 191, 26 september 1527.

91) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1323, f 296, 12 januari 1536.

92) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 29, f XII^v, 7 februari 1573.

93) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 61, f 84, 26 april 1578.

94) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 25, f 167^v, 9 april 1552. R 26, f LIX, 1 december 1561.

95) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 27, f 21^v, 28 januari 1566; f 24, 4 februari 1566. R 29, f CXXIII, 23 mei 1576. R 30, f 22^v, 31 januari 1577.

96) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 37, f 37, 5 maart 1605.

Goirle.⁹⁷ Hij kocht in 1554 een huis en hoeve met land, groes, hei en wei te Riel, ter plaatse *geheijten Aesvoert*.⁹⁸ Als diens zieke weduwe testeerde Aleyt Nouwen in februari 1606⁹⁹ en drie maanden later werd haar nalatenschap kollateraal gedeeld.¹⁰⁰

3. Wouter Peter Nouwen, volgt onder IVbis.

4. Anthonis Nouwen¹⁰¹ is omstreeks 1530 geboren. Hij werd priester en was in 1556 koster van Emblem bij Lier, vermoedelijk slechts nominaal. Vervolgens woonde hij tot in 1569 te Lier, waar hij een officie en een kapelanie bezat. In 1558 deed hij een eerste gooi naar de erfenis van heer Ghijsel Back: de patroon van het Bacx-koorke te 's-Hertogenbosch had hem bij de begiftiging met een van de beneficies gepasseerd door zijn eigen zoon ermee te beschenken.¹⁰² Nouwen werd in het gelijk gesteld, nam genoeg met een jaarrente. In 1569 ruilde hij met Peter Daemis de cantorij voor zijn Kruiskoor in de Sint-Gummaruskerk te Lier. Wegens de oorlogsomstandigheden vestigde heer Anthonis zich in 1579 te 's-Hertogenbosch, waar hij een jaar later alsnog een van de porties van het Bacx-koorke wist te verwerven, zodat hij twee aandelen in de erfenis van Ghijsel Back op zijn naam had staan. Bij het beneficie behoorde een huis op de hoek van de Clarastraat en de Papenhulst, dat hij betrok. Sinds 1599 woonde hij,

97) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 29, f CXXIII, 23 mei 1576.

98) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 25, f 256, 10 april 1554; f 301^v, 7 december 1554.

99) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4307, f 8^v, 13 februari 1606.

100) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 38, f 18^v, 11 mei 1606. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1447, f 121^v, 2 mei 1606.

101) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, B 364, f 72. L.F.W. Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, *De Brabantse Leeuw*, XXXIV (1985) 139. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 157, 158, 163, 168, 196 (nt 171), 218, 222, 303, 313, 326, 329, 341, 371.

102) De patroon, Laureyns Pelgrom de Bye, maakte zijn zoon Peter in 1558 kapelaan (Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 142). Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1859, ongef., 22 juli 1562: Peter Pelgrom zoon Laureynssens Pelgrom, *als possesseur van een vander capelryen*, machtigt zijn vader om deze te administreren.

meer op stand, in de Peperstraat. Hij werd lid van de Illustre Lieve-Vrouwebroederschap. In de Sint-Janskerk was hij sextariër, dat is bestuurslid van de vereniging van beneficianten. In 1610 deed hij ten gunste van zijn neef Adriaen Schellekens afstand van de cantorij van Hilvarenbeek. Bij wijze van afscheid schonk hij de kollegiale kerk aldaar *drye stoelen inden hoogen choor alhyer, nae heysch vander plaetsen (...) te laeten maecken*. Later schonk hij de cantorij nog een zilveren broche („broedsie”) ter waarde van f 90, die bij belangrijke gelegenheden door de cantor moest worden gedragen.

Anthonis Nouwen verschijnt in de bewaard gebleven stukken vooral als bankier of geldschieder. Tientallen malen leende hij bedragen uit, veelal aan Hilvarenbeekse dorpsgenoten.

In 1619 had heer Antonis twee studiebeurzen gesticht ten behoeve van scholieren aan het Bossche jezuïetencollege. Als eerste bursaal kwam in aanmerking wie zijn naaste in bloedverwantschap was, ontbrak zo'n kandidaat, dan kon de beurs worden vergeven aan iemand uit Hilvarenbeek, op de laatste plaats aan iemand van elders. De kandidaat moest gezond zijn van lichaam en geest en goed kunnen lezen en schrijven. Was hij twaalf jaar, dan moest hij bij de rector van het college of de prefekt van de school een gelofte van trouw afleggen in het Latijn of 'Teutoons'. Dagelijks moest hij voor de stichter diverse gebeden zeggen. Deed hij niet zijn best, was hij onvoldoende studieus of vroom, dan kon de beurs worden ingetrokken. Had de scholier vijf jaar goed geleerd en was hij bovendien van den bloede, dan mocht hij nog twee jaar filosofie en twee jaar theologie studeren aan de universiteiten van Leuven of Dowaaï. Te 's-Hertogenbosch moesten de bursalen worden ondergebracht bij goede katholieken, te Leuven in het Standonck-college (voor arme studenten) of in de pedagogie 'Het Varken', te Dowaaï in het college van Maria Maagd of het koninklijke seminarie. Bij vakantie van een der beurzen moest de plebaan van Hilvarenbeek in de kerk drie maal een oproep aan leergierige familieleden laten doen. Nouwen bestemde voor de beurzen elf rentebrieven,

die samen een jaarlijks inkomen van f 114:12:8 opleverden, dat is f 57:6:4 per bursaal. Het fonds vermeerderde hij in 1622 met twee renten van elk f 6:5:0. Om alle bescheiden verantwoord te kunnen bewaren, gaf Anthonis Nouwen aan de kollatoren of beheerders van de beurzen de groene kist, waarin hij alle akten en retro-akten betreffende de Hilvarenbeekse cantonij en het Bossche Bacx-koorke bewaarde, *et plura alia que omnia testator magno labore in predicta cista collegit et congregavit.*

Als eerste bursalen wees Nouwen zijn neven Claes Andries Nouwen en Adriaen Jan Schellekens (zoon van zijn zus Anneken) aan. Aan genoemde Adriaen en Claes, alsmede aan zijn neef mr Marten Henrick Nouwen liet hij alle boeken, geschreven of gedrukt. Andere legaten gingen naar Catharina Lambert Moonen¹⁰³ (kleindochter van zijn zus Anneken), non in *den Wijmelenberch* ('Windmolenberg') te 's-Hertogenbosch. Naar het Elizabethkonvent Achter de Tolbrug ging f 5 eens 'voor een recreatie', -zijn nicht Marie Wouter Nouwen was daar non. Ten slotte kregen de clarissen te Boxtel f 7, de 'svesteren' (zwartzusters) te 's-Hertogenbosch f 3 en het Mariënborchklooster aldaar op de Uilenburg f 3. De zusters van Orthen, in wier klooster zijn nichten Anneken en Mariken Adriaen Nouwen verbleven, bedacht hij met een 'recreatie' van f 3; Anneken kreeg bovendien de tocht in 15 lopen roge erfelijk. Heer Anthonis was niet alleen maar familieziek, hij dacht ook aan zijn dienstmeid, Dingen Roelants van Breda: als zij hem bij zijn overlijden nog diende, kreeg zij een bed met twee lakens en een beddesprei, afbeeldingen van de kruisiging en de verrijzenis, een ijzeren kookpot, de groene ronde tafel in haar kamer, twee tinnen schotels uit de beste te kiezen *et togam suam confectam more togarum Buscodu-censium*, zijn tuniek gesneden naar de Bossche mode.

103) Niet vermeld onder de kinderen van Lambrecht Claes Moonen en Margriet Jan Schellekens bij L. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen. Namen, data, anekdotes”, *De Brabantse Leeuw*, XIX, XX (1970, 1971) XIX, 47, 48.

In zijn testament van 1620 had Anthonis Nouwen over zijn begrafenis het volgende bepaald: *eligens locum sepulturae suae ante capellam Salvatoris per quodam dominu Gisselbertum Back in dicta ecclesia cathedrali sancti Johannis Evangeliste fundatam, sub lapide quem ipse testator vivus ibidem collocavi curavit* (hij kiest zijn begraafplaats voor de Salvatorkapel, gesticht door heer Ghijsel Back in genoemde kathedrale kerk van Sint Jan, onder een steen die hij uit voorzorg tijdens zijn leven uitkiest). Op de dag van de uitvaart en de dertig daaraanvolgende dagen moesten requiems worden gecelebreerd in het Bacx-koor, terwijl twee wassen kaarsen van elk een half pond moesten worden gebrand, een aan het hoofd- en een aan het voeteneinde. De psalmen 'Miserere' en 'De profundis' moesten dan worden gezongen. Voorts stichtte hij een jaargetijde voor zichzelf en zijn ouders, –bestaande uit een requiemmis, waarbij een zwarte rouwbaar was opgesteld, drie kaarsen werden gebrand en 'Miserere' en 'De profundis' werden gezongen–, en twee passiemissen. Ten slotte vermaakte hij het Bacx-koor zijn kazuivel met het rode kruis, zijn stola, manipel, albe, bovenmantel en singel.

In de bijlage zullen de perikelen rond het graf van heer Anthonis Nouwen worden verhaald.

5. Anneken Peter Nouwen trouwde met Jan Merten Schellekens¹⁰⁴, met wie zij in de herdgang van de Voort bij het Maria-keske woonde. Hij was barbier van zijn vak.¹⁰⁵ Hun kinderen:¹⁰⁶

a. Martinus Becanus¹⁰⁷ S.J. (1563–1624), de calvinistenha-

104) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 28, f 47^v, 24 februari 1568; f V^v, 26 januari 1569. R 29, f 101^v, 29 december 1597.

105) Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 4353, 4354, 4355, 4358, heilige-geestrekeningen van 1560, 1561, 1562, 1563.

106) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1534, f 266, 29 maart 1623. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 36, f 143, 14 oktober 1604.

107) L.F.W. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog en onder de generaliteit. Sociale en economische geschiedenis van een Kempens dorp tussen 1400 en 1800* (Hilvarenbeek, 1987) 303–307. J.A.F. Kronenburg, *Maria's heerlijkheid in Nederland. Geschiedkundige schets van de vereering der H.Maagd in ons vaderland van de vroegste tijden tot op onze dagen*,

mer. Hij ging in 1581 studeren aan de universiteit van Keulen en trad twee jaar later in bij de jezuïeten. Te Keulen doceerde hij in 1590-1593 filosofie aan het Driekoningencollege. Hij doceerde sinds 1593 theologie aan de universiteit van Würzburg, promoveerde in 1597 daar tot doctor in die wetenschap, werd in 1601 hoogleraar te Mainz en in 1614 hoogleraar te Wenen. Na een kortstondige terugkeer naar Mainz (1619-1620) werd hij de biechtvader van de nieuwe keizer, Ferdinand. Becanus publiceerde veel, met name systematiseerde hij de problematiek die de hervorming voor de katholieke kerk met zich meebracht. De keizer nam hij niet alleen de biecht af, maar hij adviseerde hem ook in kerkelijke en wereldse zaken. Op 24 april 1624 is hij te Wenen overleden aan een zware koliekaanval.

- b. Margriet Jan Schellekens trouwde met Lambrecht Claes Moonen, zoon van Claes Henrick Moonen en van Kathelyn Jans die Becker Goyaerts. Hij was wagenmaker in de Paardenstraat, maar heeft, als huurder, ook gewoond op de cantorij in de Papenstraat te Hilvarenbeek. Kort nadat hij in 1615-1616 kerkmeester was geweest, is hij gestorven. Margriet overleed in 1624 of 1625. Van hun negen kinderen onderscheidden zich enkelen als erfgenamen van heer Anthonis Nouwen:
 - aa. Theunis Lammerts Moonen¹⁰⁸, wagenmaker te Diessen. Zijn kinderen procedeerden om het graf bij het Bacx-koorke van Anthonis Nouwen, zie de bijlage.
 - bb. Catharina Lambert Moonen, reguliere kanunikes te 's-Hertogenbosch, genoemd in het testament van Anthonis Nouwen.
 - cc. Anneken Lambrechts Moonen trouwde met Jan Claes Lombaerts¹⁰⁹ te Oisterwijk, voerman van

VI (Amsterdam, 1909) 466, 467.

108) Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, 51.

109) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1556, f 37, 24 oktober 1637: Jan,

P. MARTINVS BECANVS

Antwerpen op Den Bosch.¹¹⁰ Deze gaf in 1650, toen de studiebeurzen van Anthonis Nouwen in gereformeerde handen vielen, te kennen dat hij „is van de Vrienden ende sal niet ongeerne de reeckeningh bijwoonen”.¹¹¹

dd. Jenneken Lambrechts Moonen de jonge¹¹² (1602–1675) woonde als ‘vrome jonge dochter’ te ‘s-Hertogenbosch in ‘den Cleynen Oyvaer’ Achter het Wild Varken en werd begraven onder de zerk van Anthonis Nouwen voor het Bacx-koorke.

c. Elysabeth Jan Merten Schellekens trouwde met Peter Sebrechts Vrancken¹¹³, schoenmaker en leerlooier aan de Voort *bij Sib Vranckenhecken*, later *by Onser Lieff Vrouwenkesken*. Zib Vranck Adriaen Willems en Marijken Peter Geraerts Noyens waren zijn ouders. Hij was eerste assistent van het Venerabele Gilde van Jezus’ Zoete Naam.¹¹⁴ In 1640 à 1643 is hij overleden.

d. Mr Adriaen Schellekens¹¹⁵ is in 1576 of 1577 geboren, studeerde rechten (te Leuven) en sedert 1603 theologie aan de universiteit van Mainz, waar zijn broer hoogleraar was. In 1604 kreeg hij een vergunning om als notaris te ‘s-Hertogenbosch te praktiseren. Twee jaar later werd hij tot priester gewijd en vestigde hij zich als vicecureit te Hilvarenbeek, waar hij ook het notariaat bleef uitoefenen. In 1610 stond zijn oom Anthonis Nouwen de

weduwnaar van Anneken, geeft zijn huis en hof te Oisterwijk *tegenover de capelle aldaer* aan hun kinderen Niclaes en Marijken.

110) Gemeentearchief ‘s-Hertogenbosch, N 2707, f 184, 12 juni 1649.

111) A. van der Does de Willebois, *Studiebeurzen. Beurzenstichtingen voor de stad en voormalige meijerij van ‘s-Hertogenbosch* (4 dln; ‘s-Hertogenbosch, 1904–1906) IV, 420.

112) Gemeentearchief ‘s-Hertogenbosch, N 2709, f 146, 9 mei 1656.

113) Gemeentearchief ‘s-Hertogenbosch, R 1443, f 193, 2 april 1603. Rijksarchief ‘s-Hertogenbosch, N 4309, 2 mei 1620; 2 april 1631. Hilvarenbeek R 51, f 33^v, 26 september 1640. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, XX, 71.

114) R.K. pastorie Hilvarenbeek, register van het Venerabele Gilde, 27, 45.

115) Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 158, 313.

cantorij te Hilvarenbeek aan hem af. In die kwaliteit is heer Adriaen aldaar overleden op 30 juni 1616.

- e. Jan Jan Merten Schellekens, schepen van Hilvarenbeek, daar woonachtig aan de Voort, had nageslacht bij Catharina Huybrecht Wuestenborchs¹¹⁶, dochter van Huybert Adriaen Wuestenborchs alias Moonen en van Cathalyn Geraert Rijsbosch. Een van hun kinderen was:

aa. Mr Adriaen Schellekens¹¹⁷ is op 27 december 1598 te Hilvarenbeek gedoopt en ging in 1620 op de beurs van zijn oudoom Anthonis Nouwen aan de universiteit van Leuven studeren. In 1622 volgde hij zijn oudoom op als beneficiant van het Bacx-koorke. Hij week na de verovering van Den Bosch door Frederik Hendrik in 1629 uit naar Hilvarenbeek, waar hij ging wonen en het altaar van de heilige Barbara verwierf. In 1636 werd door de retorsieperikelen ook daar hem de grond te heet onder de voeten: hij machtigde een Bossche burger om al zijn zaken betreffende het Bacx-koorke te behartigen¹¹⁸ en vertrok naar Antwerpen, waar hij op 27 november 1638 is overleden.

6. Cornelis Peter Nouwen¹¹⁹ kocht in 1567 van zijn vader een huis en hof aan de Kleine Westerwijk onder Hilvarenbeek¹²⁰, verkocht in 1569 een huisje met hof in de Wouwerstraat¹²¹ en geloofde in 1590 een cijns te betalen uit zijn huis in de

116) L.F.W. Adriaenssen, „Stamboom van de Brabantse familie Woestenborg”, *De Brabantse Leeuw*, XXVII (1978) 118.

117) Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 326.

118) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, N 2685, f 66, 28 december 1636.

119) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 29, f IX, 16 januari 1574; f XVIII^v, 27 februari 1574. R 28, f XV, 3 februari 1569. R 31, f 11a^v, 23 januari 1581. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1418, f 100, 6 juli 1583.

120) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 27, f 4, 3 januari 1567.

121) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 28, f LIX, 10 oktober 1569.

Gelderstraat.¹²² Hij noemde zich in 1600 84 jaar oud¹²³, maar dat moet overdreven zijn geweest. Hij was gehuwd met Jenneken Frans van Nulant¹²⁴, weduwe van Jan Jan Mercx. Met Cornelis verkocht zij in 1584 de tocht *inne een hofstadt, daer hy Cornelis een huys opgesteldt heeft, metten hoeve* in de Gelderstraat aan Jan Willem Peter Nouwen en zijn vrouw Delyken Jan Mercx, haar dochter.¹²⁵ In 1604 was zij als weduwe de gebruikster van *de keucken metten kelder ende opperkamer metten hof* van het huis op de hoek van de Paardenstraat en de Gemene Plaats, geheten *het Gulden Cruijs*.¹²⁶ Van Cornelis is alleen een bastaarddochter bekend:

A. Adriana Cornelis Nouwen was een bastaarddochter van Aleyt Lambrecht Henrick Kempen. In 1552 deed Cornelis Nouwen haar, mede ten behoeve van Adriana, een gelofte van 30 stuivers per jaar, *hier oick inne voirsien, dat dese erffelycke rente nyet en sal moegen gelost worden naden doot van Aleyten voerscreven*, waarvoor Aleyt hem bekende dat hij *haer voldael heeft van haerder defloratiën ende vanden costen vanden cramen*.¹²⁷

7. Adriaen Peter Nouwen, volgt onder IVter.
8. Jan Peter Nouwen werd tussen Sint Jan 1540 en 18 maart 1543 door de kwartierschout van Oisterwijk beboet met 21 stuivers: *Van Janne Peeter Nauwens aen die Westerwyc, van dat hy des leymans knape ter Baeschot een bendige wonde hadde gesmeten*.¹²⁸ In 1561 verkochten zijn kollaterale erf-

122) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1416, f 475, 4 augustus 1590.

123) Abdijarchief Park, Corpus VI, kastje I, lias 1, no 2, 4 december 1600.

124) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 29, f XCVIII^v, 16 juli 1575; f CXIX^v, 5 december 1575. R 31, f 16, 3 februari 1581. R 33, f 1, 30 september 1590. R 38, f 87, 5 mei 1610.

125) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 31, f 173^v, 18 februari 1584.

126) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 36, f 121, 29 april 1606.

127) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 25, f 171, 16 mei 1552.

128) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 13026, ff 565^v en 576^v. Des leymans knape ter Baeschot is de knecht van Wouter van Eyghen op het goed Ten Hove te Baarschot onder Diessen.

genamen zijn huis c.a. te Riel.¹²⁹ Hij was getrouwd geweest met Jenneken¹³⁰, dochter van Cornelia Merten Aertss van den Kerchoeve.

9. Peter Peter Nouwen¹³¹ kreeg toen hij trouwde met Elyzabeth Martens Schellekens¹³² van zijn vader twee akkers te Riel.¹³³ Zij was een dochter van Marten Willem Schellekens en van Margriet Dircks Thielmans geheten die Brouwer, die te Hilvarenbeek aan de Gemene Plaats woonden.

(Wordt vervolgd)

Wapens en vlaggen van de Noordbrabantse gemeenten historisch en actueel gezien

W.A. van Ham

Noordsingel 140, 4611 SJ Bergen op Zoom

In een vorig artikel in dit tijdschrift heb ik uiteengezet, hoe de geschiedenis een wisselwerking laat zien tussen het vlaggengebruik en de toepassing van heraldische wapens en kleuren op vlaggen. Bij het tot stand komen van vlaggen spelen ook vormen en kleuren van buiten de wapenkunde een rol.¹

Toch zijn er nog aanhangers van de opvatting, dat onmiddellijke herkenning van een vlag alleen mogelijk is door een onmiddellijke samenhang tussen symbolen en kleuren van een vlag en die van het bijbehorende wapen. Van achtenveertig gemeentevlaggen in Noord-Brabant 'ten oosten van een noord-zuidlijn door Tilburg' vertonen slechts tien de belangrijkste kleuren van de wapens; de overige wijken daarvan af. Dit leidt dan tot de

129) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 26, f XLIX, 25 september 1561.

130) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 25, f 7^v, 29 januari 1550.

131) Een of meer van de akten genoemd bij zijn naamgenoot sub III-3 kan op hem slaan.

132) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 45078, f CLXXXVI^v.

133) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 25, f 167^v, 9 april 1552.

1) *De Brabantse Leeuw*, XL (1991) 65-80.

constatering, dat er in het verleden weinig aandacht is besteed aan de samenhang tussen wapens en vlaggen. Men kan zich afvragen, waarom het behandelde gebied zo krap bemeten is en of de constatering geen gevolg kan zijn van een te beperkte visie bij de benadering van het behandelde onderwerp.²

Het lijkt de moeite waard, een nieuwe poging te doen om de bestaande gemeentevlaggen in de gehele provincie opnieuw te beschouwen, waarbij telkens de gemeentewapens vergelijkenderwijs aan de orde komen.

Het sterke centrale gezag in het koninkrijk der Nederlanden stelde in de jaren 1816-1820 een groot aantal gemeentewapens vast. Door het prestige van de landsoverheid golden die wapens voor veel gemeenten als onaantastbare symbolen, omdat zij 'van hogerhand' verleend waren. Aan een eigen gemeentevlag dacht men zelden; de kennis van oudere vlaggen ging grotendeels verloren.

Na 1945 begon een ontwikkeling in de tegengestelde richting. De centrale overheid regelde achteraf, pas nadat zich praktische ontwikkelingen op dit gebied hadden voorgedaan. Het ministerie van Binnenlandse Zaken gaf in 1948 aan de provinciebesturen te kennen, het op prijs te [zullen] stellen, dat gedeputeerde staten zich alvorens zij een voorstel tot het instellen van een provinciale vlag zouden indienen, advies zouden inwinnen van de Hoge Raad van Adel. In 1957 benadrukte de minister, met verwijzing naar de genoemde circulaire, het belang van een advies van genoemde raad bij voorstellen tot vaststelling van gemeentevlaggen en de vlaggen van waterschappen. In 1961 herhaalde hij het laatste schrijven in een uitvoerigere vorm, aangezien de Hoge Raad van Adel had geconstateerd, dat in enkele gevallen minder correcte vlaggen waren ingesteld. De samenstelling van die vlaggen strookte niet bepaald „met de beginselen van de vlaggenkunde”. De Hoge Raad had eveneens gemerkt, dat doublures voorkwamen, doordat gemeenten dezelfde vlag hadden ingevoerd als een reeds bestaande. Ook kon het voorkomen, dat vlaggen identiek of nagenoeg identiek waren met die van een 'vreemde mogendheid'.³

2) *De Brabantse Leeuw*, XXXIX (1990) 27-32.

3) *De Hoge Raad van Adel. Geschiedenis en werkzaamheden* ('s-Gravenhage, 1966) 211-213.

Werd aan de Hoge Raad van Adel om advies gevraagd, dan gaf deze de voorkeur aan een vlag met uitsluitend banen of aan een dundoek in de wapenkleur(en), waarop de figuur (of -figuren) uit het wapen waren aangebracht. Correcties achteraf van vlaggen met een van die voorkeur afwijkend ontwerp kwamen echter zelden voor.

Deze ontwikkeling liet ruimte voor particulieren of particuliere instellingen om in de vorm van een ontwerp hun diensten aan te bieden aan gemeentebesturen. In het bijzonder mag hier de heer Kl. Sierksma worden genoemd, grondlegger van de Stichting voor Banistiek en Heraldiek. In 1962 kon hij een eerste overzicht van zijn activiteiten verwerken in een toen verschenen pocketboek over Nederlandse vlaggen, dat helaas tot dusverre geen opvolger kende.⁴

Tot 1962 was er in Noord-Brabant een aarzelend begin met slechts achttien vlaggen. In de volgende decennia is het merendeel van de thans geldende ingesteld: in 1962-1971 vierenvestig en in 1972-1981 negenendertig vlaggen. In de jaren 1982-1991 zijn nog achttien vlaggen daaraan toegevoegd. Thans voeren honderdnegen van de Noordbrabantse gemeenten een officieel ingestelde vlag; twaalf bestaan nog zonder vlag voort...

In het boek over wapens en vlaggen in Noord-Brabant zijn de gemeentewapens en -vlaggen naar de gegevens per 1 april 1986 beschreven.⁵ Evenmin als in dat boek kan in dit artikel sprake zijn van een volledige analyse. Gezien het verband van de Brabantse gemeentevlaggen met die in de overige Nederlandse provincies kan deze analyse ook beter plaats hebben in het kader van een standaardwerk over alle Nederlandse gemeentevlaggen.

Hierna volgt een bespreking van de oudste vlaggen; daarop komen verschillen in kleuren en/of emblemen aan de orde tussen de bestaande gemeentevlaggen en de gemeentewapens. Enige bijzondere gevallen en opvallende afwijkingen krijgen een afzonderlijke toelichting. De jongste, na 1986 ingestelde gemeentevlaggen worden daarna besproken. Enige conclusies vormen het sluitstuk van

4) Kl. Sierksma, *Nederlands vlaggenboek* (Groningen, 1962).

5) W.A. Ham, *Wapens en vlaggen van Noord-Brabant* (Zutphen, 1986), vooral 122-130.

deze bijdrage.⁶

Historische vlaggen

De oudere stadsvlaggen binnen de huidige provincie waren die van Bergen op Zoom, Breda, Grave, 's-Hertogenbosch en Ravenstein. Reeds dit kleine aantal geeft een diversiteit van vormen en kleuren te zien, waarbij afleiding van de wapens niet of slechts onvolledig plaats heeft gevonden.

De vlag van Bergen op Zoom vertoont de voornaamste wapenkleuren rood en wit in drie banen, de middelste dubbel zo breed als de beide andere. De kleur groen, die wel in het wapenschild voorkomt, is weggelaten. De vlag is sinds 1978 officieel.⁷

De vlag van Breda was samengesteld uit twee banen van wit en rood. In het midden van de vlag, over de scheiding van de banen, was het volledige stadswapen geplaatst. De in 1952 door de gemeenteraad van Breda ingestelde gemeentevlag is ontleend aan een tijdens de Opstand gevoerd vaandel, dat naast de wapenkleuren en -figuren aan de bovenzijde banen in oranje, wit en blauw vertoonde. Deze drie kleuren kunnen sinds 1952 bij bijzondere gelegenheden in de vorm van een wimpel aan de vlag worden toegevoegd.⁸

Op het veertiende-eeuwse stadszegel van Grave komt een burcht voor, waarop twee langwerpige banieren van de heren van Cuyk. Later kwam een stadswapen in de eigen kleuren wit en blauw in gebruik. In het hart daarvan is een rode burchttoren geplaatst. Het stadswapen van Grave vertoont dus sindsdien de kleuren blauw, rood en wit.⁹ De vlag van Grave was in 1857 (nog) identiek met de banier van de heren van Cuyk, zij het in de 'moderne' (rechthoekige) vorm. Deze vlag vertoont de kleuren rood

6) In dit artikel worden de kleuren van de wapenschilden beschreven met hun hedendaagse benamingen, dus *keel* = rood, *azuur* = blauw, *sinopel* = groen, *sabel* = zwart, *goud* = geel, *zilver* = wit.

7) Van Ham, *Wapens en Vlaggen*, 190. W.A. van Ham, „De symbolen van Bergen op Zoom”, *De Brabantse Leeuw*, XXXVI (1987) 242-245. Een recente archiefvondst maakt het mogelijk de vlag tot een oudere datum terug te voeren: *Vexilla Nostra*, no 176 (september/oktober 1991) 86, 87.

8) W.A. van Ham, „De symbolen van Stad en Land van Breda”, *De Oranjeboom*, XXI (1968) 107. Van Ham, *Wapens en Vlaggen*, 191.

9) Van Ham, *Wapens en vlaggen*, 89-91.

en geel en de banen en emblemen komen overeen met de figuren in het wapen van de gemeente Cuyk. Het mag wel uitzonderlijk worden genoemd, dat een gemeente een vlag voert volgens het wapen van een andere.¹⁰

De Noordbrabantse hoofdstad 's-Hertogenbosch voerde in 1857 een vlag, bestaande uit twee even hoge banen van rood en wit. In het midden van deze vlag was, over de scheiding van de banen heen, het volledige stadswapen geplaatst. In dit wapen, dat in vele velden verdeeld is, nemen kleuren rood en wit slechts een ondergeschikte plaats in.¹¹ In 1904 was voor het eerst sprake van een vlag met twee even hoge banen van geel en zwart. Het gemeentebestuur van 's-Hertogenbosch meende in 1951, dat naast banen in rood en wit de gele 'bosboom' op zwart uit het stadswapen een plaats op de vlag verdiende. De toenmalige gemeentearchivaris maakte vier jaar nadien een ontwerp, dat aan deze criteria voldeed. Door de daarna oplaaiende discussie in verlegenheid gebracht, verdaagde het gemeentebestuur de beslissing. Ook een ontwerp van de volgende gemeentearchivaris (1979) werd niet officieel als gemeentevlag ingesteld. In een rapport uit 1986 van de Noordbrabantse commissie voor wapen- en vlaggenkunde is het ontwerp van 1955 opnieuw aan de orde gesteld. De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch besloot echter in oktober 1989 de voorkeur te geven aan het ontwerp uit 1976, dat een compromis bevat: een vlag van twee even hoge banen van geel en zwart met in het kanton (de bovenhoek aan de stok) twee even hoge banen van rood en wit. Een echte keuze werd dus niet gemaakt: de twee vroeger gebruikte vlaggen zijn eenvoudigweg tot één vlag gecombineerd (*afb. 1*).¹²

Wit en blauw in de vlag van Ravenstein zijn evenals de kleuren in de vlaggen van Bergen op Zoom en 's-Hertogenbosch niet alle in de desbetreffende stadswapens voorkomende kleuren. De kleur zwart van de voornaamste wapenfiguur (de raaf) ontbreekt in de Ravensteinse vlag. Het vlaggetje, dat waarschijnlijk in de loop van 1857 werd bijgetekend op het uit 1817 daterende wapendiplo-

10) Sierksma, *Vlaggenboek*, 68, 69.

11) Sierksma, *Vlaggenboek*, 76, 77. Voor 'gemeente-arbeiders' dient te worden gelezen 'gemeentearchivaris'.

12) *Vexilla Nostra*, no 165, 106, 107.

ma van deze gemeente, werd lange tijd officieus als gemeentevlag beschouwd. Volgens dit model is in 1988, dus na 131 jaar, een officiële gemeentevlag ingesteld (*afb. 2*).¹³

De vlaggen van genoemde riviersteden sloten aan bij vele andere in ons land: het waren simpele banenvlaggen, waaraan men het stadswapen toevoegde om verwarring bij het voorkomen van doublures buiten de eigen stad te voorkomen. Vele hedendaagse Duitse steden doen niet anders. De vlag van Grave vormt op dit alles een merkwaardige uitzondering.

Kleurverschillen tussen wapens en vlaggen

De vlaggekleuren van vierendertig gemeenten in Noord-Brabant wijken af van de wapenkleuren. Daarvan blijken twintig vlaggen te behoren aan gemeenten die geel en blauw in hun wapen voeren.¹⁴ Het veelvuldig voorkomen van geel en blauw in Noord-brabantse gemeentewapens is als volgt te verklaren. Reeds voor 1815 kenden vele dorpen en zeker de meeste steden een wapen. Bij de ambtelijke bevestiging, in de jaren 1816–1820 tot stand gekomen door de activiteiten van de daartoe gemachtigde Hoge Raad van Adel, bleken vele gemeentebesturen niet meer op de hoogte van de juiste kleuren van hun wapens. De vorm kenden zij nog wel door het bezit van de zegelstempels van de vroegere schepenenbanken of van afdrukken van die stempels. De Hoge Raad van Adel gebruikte bij bevestiging van gemeentewapens in het algemeen de kleuren van het rijkswapen, namelijk goud (geel) en azuur (blauw), wanneer de gemeenten niet in staat bleken, hun oorspronkelijke wapenkleuren op te geven. Hierdoor kregen honderdtweëntwintig van de honderdzesenzeventig gemeenten in Noord-Brabant in de periode 1816–1820 een wapen in de kleuren van het rijkswapen.

Door het opheffen van vijfenveertig gemeenten en dank zij de herziening van sommige wapens voeren thans nog zesenzeventig

13) J. Poels, „Vlaggeraadsel Ravenstein opgelost”, *De Nederlandsche Leeuw* (1989) 406, 407; *Vexilla Nostra*, no 160, 16, 17.

14) Met name: Baarle-Nassau, Berghem, Chaam, Den Dungen, 's-Gravenmoer, Helvoirt, Leende, Liempde, Lieshout, Maarheeze, Megen, Moerges-tel, Nistelrode, Nuenen, Sint-Oedenrode, Oeffelt, Oploo c.a., Teteringen, Udenhout en Zeeland.

van de honderdeenendertig gemeenten een wapen, zoals dat in 1816-1820 werd bevestigd of verleend. Achterveertig gemeentewapens in Noord-Brabant hebben de rijkskleuren.

Bij de instelling van een gemeentevlag met een wapen in geel en blauw dient het bestuur te overwegen of deze kleuren wel kenmerkend genoeg zijn om in de vlag opgenomen te worden. Van enige gemeenten waren oudere (wapen)kleuren bekend; bij andere waren gildekleuren of andere combinaties meer populair dan de wapenkleuren. Voor de vaststelling van een vlag is dan eigenlijk verbetering van het gemeentewapen nodig; eerst daarna kan de vlag in de 'nieuwe' kleuren, aan het verbeterde wapen aangepast, worden ingesteld. Sommige gemeenten voeren echter een gemeentevlag in 'afwijkende' kleuren in zonder een aanvraag tot verbetering van het wapen te doen. Vaak dient een vlag op korte termijn tot stand te komen, bijvoorbeeld bij het organiseren van de herdenking van een historisch feit van lokaal belang of van een andere feestelijke gebeurtenis. Een procedure tot wapenverbetering acht men vaak te tijdrovend of (erger nog) men vindt deze niet noodzakelijk.

In een aantal gevallen nam men naast de 'afwijkende' kleuren toch nog geel en blauw in de vlag op. Meestal bestond dan de opvatting dat geel en blauw door een meer dan anderhalve eeuw gebruik een zekere 'historische' waarde hadden verworven. Men wenste ze dus in de vlag op te nemen, zonder oudere kleuren te (blijven) verwaarlozen.

In 1965 werden voor de gemeenten Alphen en Riel, Baarle-Nassau en Chaam, gelegen ten zuidoosten van Breda, vlaggen ontworpen, die op een gelijk stramien berustten. De wapens van deze drie dorpen zijn sinds de zeventiende eeuw bekend; hun kleuren zijn gedocumenteerd in het achttiende-eeuwse standaardwerk van Van Goor.¹⁵ Ondanks het bestaan van die documentatie zijn de gemeentewapens in 1817 bevestigd in de rijkskleuren goud (geel) en azuur (blauw). In de ontworpen vlaggen werd gekozen voor een combinatie van historische met actuele kleuren. De uniformiteit van indeling van de vlaggedoeken kon worden geargumenteerd met het feit dat de wapens eveneens een gelijke

15) Th.E. van Goor, *Beschryvinge der Stadt en Lande van Breda* ('s-Gravenhage, 1744) 372.

indeling kennen (drie wapenfiguren, staande twee en een) en dat zij wellicht tegelijkertijd zijn ontstaan. Ieder ontwerp vertoont in het uitwaaiende gedeelte de historische wapenkleuren in banen, terwijl de broeking (het gedeelte aan de stok) een blauwe baan vormt met daarin als embleem een van de drie gele figuren uit het gemeentewapen. In 1965 stelden twee van de drie gemeenten, namelijk Baarle-Nassau en Chaam, een vlag conform de genoemde ontwerpen in, maar Alphen liet zulks na. Pas in 1988 besloot het college van burgemeester en wethouders van laatstgenoemde gemeente (de gemeenteraad bleef buiten spel) een gemeentevlag vast te stellen, bestaande uit vier even lange banen blauw en geel, waarop de drie bergtoppen uit het gemeentewapen, gestileerd tot driehoeken, over de scheidingslijnen heen geplaatst zijn (afb. 3). Argumenten voor de keuze van de vier banen en voor de plaatsing van de wapenfiguren zijn niet bekend. Het ontwerp uit 1965 werd over het hoofd gezien.¹⁶

Wapens met veel velden: een probleem bij het ontwerpen van vlaggen

Wapens met meer dan een 'vak' of 'veld' hebben meestal ook meer dan drie kleuren, vaak teveel om daaruit een eenvoudige en herkenbare vlag te ontwikkelen. Gemeenten die dergelijke wapens voeren, doen soms verrassende keuzen bij het instellen van een vlag.

Aarle-Rixtel koos in 1973 niet uit de vier wapenkleuren geel, zwart, rood en wit, maar beschouwde *blauw* en rood als voor de gemeente typische kleuren. Blauw is de kleur van het schuttersgilde van de H. Maagd Maria (Aarle) en rood dat van het gilde van de H. Margaretha (Rixtel). Op advies van de Hoge Raad van Adel werd daaraan een witte vierpuntige ster toegevoegd, als symbool van Maria, patrones van de parochie Aarle en schildhoudster van het gemeentewapen.

De gemeente Beek en Donk heeft een gevierendeeld wapen waarvan de kleuren wit, rood, geel en zwart zijn. In 1973 stelde de gemeenteraad een vlag vast in de kleuren van twee plaatselijke schuttersgilden (*blauw* voor Sint Antonius-Beek en rood voor

16) *Vexilla Nostra*, no 164, 92.

Sint Leonardus-Donk). Het opnemen van het gemeentewapen in een bovenhoek van de vlag vormt een herinnering aan de vroegere 'defileervlag' van rode en witte blokken (Noord-Brabant).

Aan de gemeente Nieuw-Ginneken verleende de Kroon in 1948 het recht, om het uit drie velden samengestelde wapen van de voormalige gemeente Ginneken en Bavel verder te voeren. De kleuren van dat wapen zijn zwart, geel, rood, groen en wit. In 1949 zag men de kleuren groen en wit als een voor deze gemeente traditionele combinatie. Bij de vijf banen werd gedacht aan de vijf kernen van de uit delen van de voormalige gemeente Ginneken en Bavel gevormde 'nieuwe' gemeente. Overigens inspireerde bij de kleurkeuze ook het overheersende groen van het bosrijke landschap in dit gebied. Aan het wit werd tevens een godsdienstige betekenis toegekend.

Een verdeling in drie velden kent sinds 1958 ook het gemeentewapen van Schijndel. De kleuren zijn zwart, geel, groen, wit en blauw. De keuze in 1960 voor een vlag met drie even hoge banen van groen, geel en zwart werd gemotiveerd met de opvatting, dat dit de kleuren van de voornaamste stukken uit het wapen zijn. Het groen is ontleend aan de eikeboom uit het tweede kwartier van het gemeentewapen en geel en zwart aan de wassenaar uit het eerste kwartier, dat het wapen van de familie Van der Leck voorstelt.

In 1991 werd de vlag van Schijndel herzien (afb. 4). Het nieuwe dundoek vertoont, evenals het vorige, drie banen. De kleuren zijn thans geel, groen en wit, terwijl in de broektop een zwarte wassenaar is geplaatst. Het weinig sprekende blauw, dat in vele gemeentewapens in deze provincie voorkomt, is op voorstel van de Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde weggelaten. Op de gele baan vormt een liggende zwarte wassenaar uit het eerste kwartier van het gemeentewapen een kenmerkend embleem.

De gemeenteraad van Sprang-Capelle maakte in 1961 een keuze uit kleuren en figuren van het in twee velden verdeelde wapen. Hierin komen rood, groen, wit, blauw en geel voor. In de witte vlag zijn als emblemen de wapentekens opgenomen van de geslachten Van der Duin, ambachtsheren van Sprang (een rode leeuw) en Wendelnesse, ambachtsheren van 's-Grevelduin (groene

blokken of turven).

In de vlag van Standdaarbuiten (1968) werd een zwart omrand, *wit* kruis geplaatst, dat de parochieheilige Sint Johannes de Doper symboliseert. Deze heilige kwam op de oudere zegels als schildhouder voor, maar is in 1817 niet in het gemeentewapen opgenomen. Dat wapen vertoont ook foutieve kleuren. Daartoe behoren de gele maliën in de benedenhelft van het schild; deze behoren wit te zijn. Een wapenherziening bleef achterwege.

De in 1969-1970 door de gemeenteraad van Veldhoven ingestelde vlag was geel met in het midden vier in de vorm van één ruit bijeengeplaatste zwarte ruiten. Deze emblemen ontleende men aan het schildhoofd van het gemeentewapen, dat de eenheid van de vier afzonderlijke kernen in de gemeente op treffende wijze symboliseert. Reeds achttien jaar nadien was men van opvatting, dat die vlag niet meer 'aan de huidige tijdseisen' voldeed. Wat die eisen zijn, werd echter in de toelichting niet gespecificeerd. De nieuwe vlag van Veldhoven heeft een brede middenbaan van *lichtblauw*, een kleur die niet in het gemeentewapen voorkomt. De banen aan de onder- en bovenzijde vertonen een aantal aan de provincievlag ontleende rood-witte blokken (*afb. 5*). In de lichtblauwe baan is het volledige gemeentewapen geplaatst, niet in de juiste kleuren, maar eveneens in rood en wit. De enige aanwijsbare reden voor dit vreemde ontwerp schijnt de 'huisstijl' te zijn die men bij de opening van een nieuw bestuurscentrum invoerde. Aan die 'stijl' diende alles in het gemeentekantoor en zijn omgeving te worden aangepast. Bij het ontwerp beschouwde men het wapen als een grafische figuur, die men in willekeurig gekozen kleuren mag afbeelden. Ook dacht men alleen aan de gebruikswaarde voor het nieuwe kantoor, niet aan zijn betekenis als kenteken voor de plaatselijke gemeenschap.¹⁷

Het gemeentewapen van Woensdrecht heeft de kleuren wit, rood, geel, zwart en groen. Bij de instelling van een gemeentevlag in 1963 beschouwde men geel en groen als de voornaamste wapenkleuren. De meest voorkomende grondsoorten zand en klei worden ermee aangeduid. Door het plaatsen van drie *blauwe* banen in het uitwaaiende gele gedeelte zijn de Oosterschelde, de

17) *Verilla Nostra*, no 160, 11-13.

Westerschelde en het Kreekrak voorgesteld. Het is dus een volledig 'geografische' vlag.

Wapenfiguren en vlagemblemen

De meeste emblemen in de Noordbrabantse gemeentevlaggen zijn ontleend aan de wapens. Een volledige overeenkomst tussen vlag en wapen wordt slechts bereikt als de kleur van het vlaggedoek hetzelfde is als die van het wapenschild en als de emblemen op de vlag dezelfde zijn als de wapenfiguren en hetzelfde aantal en kleur hebben. Voorbeelden hiervan vormen de vlaggen van Breda, Dongen, Hooge en Lage Zwaluwe, Sint Michielsgestel, Reusel en Zevenbergen.

In de vlaggen die als embleem de wapenfiguren vertonen op een ondergrond volgens de wapenkleuren nemen deze toch een andere positie in dan op het wapenschild. Een moderne vlag bestaat immers uit een horizontaal geplaatste rechthoek, terwijl het wapen een verticaal, aan de onderkant aangepunt of afgerond rechthoekig vlak is, dat soms bijna naar een vierkante vorm overgaat. Een goed voorbeeld is de in 1990 *de facto* ingestelde vlag van de gemeente Dongen, waarin de banen evenals de balken in het gemeentewapen beurtelings gekanteeld en tegengekanteeld zijn, maar waarbij het aantal kantelen zal moeten afhangen van het formaat van de vlag (*afb. 6*).¹⁸ Alleen de vlag van Zundert is vierkant (dus een banier), maar daarin zijn de lelies uit het wapen weggelaten en slechts de keper overgenomen. Figuren uit het gemeentearchief zijn afgebeeld in de kantons van de vlaggen van Beek en Donk, Den Dungen en in de standaardvlag van Eindhoven figuren uit het gemeentewapen.

Historische argumenten kunnen een geldige reden vormen om een vlag met een wapenschild erop vast te stellen. Hierboven noemde ik reeds de oude vlaggen van Bergen op Zoom, Breda, Ravenstein en 's-Hertogenbosch, waarop de stadswapens waren

18) *Vexilla Nostra*, no 179, 85. De gemeenteraad stelde bij zijn besluit van 20 september 1989 als voorwaarde, dat zijn besluit tot instellen van de nieuwe gemeentevlag van kracht zou worden zodra de wapenverbetering zou zijn bekrachtigd. Dit geschiedde bij Koninklijk Besluit van 2 januari 1990. Een expliciet besluit inzake de instelling van de vlag met bijbehorende tekening is niet bekend.

geplaatst. Acht gemeentebesturen in deze provincie achtten het nodig het volledige wapen in hun vlag te plaatsen zonder voor de invoering historische argumenten te kunnen aanvoeren.¹⁹ De gemeente Goirle gaf het eigen wapenschild in de vlag de laagste plaats die een embleem op het dundoek kan innemen: onderaan in het uitwaaiende gedeelte (de vluchthoek). Zo slordig gaat men soms met het eigene om.

Attributen inplaats van heiligenbeelden

Het boek over de wapens en vlaggen van Noord-Brabant bevat een analyse van de voornaamste figuren in de gemeentewapens. De meest frequente wapenfiguur blijkt de leeuw te zijn: die komt voor in de wapens van vijfendertig gemeenten. Het beeld van de parochieheilige vormt bijna evenveel keren, namelijk eenendertig maal, de wapenfiguur. Dat betekent, dat bijna de helft van de wapens sterk op elkaar gelijkende figuren vertonen.

Bij het instellen van de vlaggen plaatste men (wellicht om die reden) daarop vaak andere emblemen, die afwijken van de figuren die in de gemeentewapens voorkomen. De meeste gemeenten met een heiligenbeeld in hun wapen vonden dat (mijns inziens terecht) niet passend als embleem in de vlag. Zij verkozen dus iets anders in hun vlag te plaatsen. Vaak ging daarbij de voorkeur uit naar het attribuut van de heilige. Een ster vertegenwoordigt in de vlag van Huijbergen de H. Maagd Maria, de parochiepatrones. Een geel kruis, doorstoken met een vierkant, moet in de vlag van Beers Sint Lambertus symboliseren. Een of twee sleutels, de attributen van Sint Petrus, komen voor op de vlaggen van Bladel, Boxtel en Gilze. De draak, vergezeld van een sleutel, vertegenwoordigt Sint Servatius van Maastricht in de vlaggen van Erp en Lieshout (daar gereduceerd tot een drakekop). Drie kleine schijven staan voor Sint Nicolaas in de vlag van Haps naast een grotere schijf, die de zon uit het gemeentewapen moet voorstellen. In de vlag van Moergestel is een witte schijf geplaatst om de doopschotel van Sint Jan Baptist weer te geven, waarop een verkort rood kruisje het Lam Gods, een ander attribuut van deze heilige, symboliseert.

19) Berkel-Enschot, Boxmeer, Deurne, Fijnaart, Goirle, Putte, Veldhoven en Zeeland.

Een Tau-kruis, attribuut van Sint Antonius de kluizenaar (heremiet) siert de vlag van Terheijden. Een schuinkruis vertegenwoordigt Sint Oda de vlag van Sint-Oedenrode en Sint Willebrord in de vlag van Terheijden. Voor de keuze van dit embleem, dat in feite dat van Sint-Andries en niet van Oda of Willebrord is, zijn wel argumenten aangevoerd. Het schuinkruis is in de vlag van Sint-Oedenrode is opgenomen omdat zij een Schotse heilige zou zijn geweest, terwijl hetzelfde embleem in de Teteringse vlag op de Baronie van Breda én op een plaatselijk schuttersgilde moet wijzen.

Een tot de randen van de vlag reikend kruis is te vinden in negen gemeenten.²⁰ In het gemeentewapen van Gemert staat een zwart kruis, dat wijst op de vroegere kommanderij van de Duitse orde aldaar. In het wapen is dit kruis echter wit. Inderdaad is een zwart kruis meer in overeenstemming met de heraldische regels, historisch beter te verantwoorden en zwart komt op een witte vlag ook duidelijker uit.

Op de groene vlag van Haaren komt een wit, zogenaamd verdubbeld kruis voor. In feite is op een breed groen kruis met witte zomen een smaller, verkort wit kruis geplaatst. Als motivatie geldt, dat het schaap en het lam op het gemeentewapen mogelijk als kerkelijke emblemen van het vrederecht gezien kunnen worden. Kruisen kunnen daarvoor eveneens gelden. Het gemeentewapen dateert uit 1839, toen het middeleeuwse vrederecht allang niet meer van kracht was. Het aangehaalde argument bevat dus een anachronisme.

Zowel in de vlag van Veghel als in die van Wouw wordt Sint Lambertus gerepresenteerd door een geel kruis. Op de vlag van Veghel is bovendien een zwarte ruit opgenomen, met daarin het wit en rood geblokte schuinkruis van de heren van Erp. In het tegenwoordige gemeentewapen is dit kruis verbasterd tot vijf gele kroezen of bierpotten (!) op een blauw schildje. Bij de instelling van de vlag in 1969 heeft het gemeentebestuur van Veghel geen wapenverbetering gevraagd.²¹

20) Dussen, Geffen, Gemert, Haaren, Standdaarbuiten, Veghel, Vlijmen, Werkendam en Wouw.

21) A.P.M. Meuwese, *Erp, gemeente en parochie* ('s-Hertogenbosch, 1955) 120-122; *Verilla Nostra*, no 51; no 151, 67; no 158, 87. Van Ham, *Wapens*

Uitzonderlijke gevallen en bijzondere afwijkingen

Uitzonderlijke gevallen treden op, wanneer de kleuren van de vlaggen sterk afwijken van die van het wapen. Bijzondere afwijkingen kunnen worden geconstateerd, wanneer er in de vlaggen geheel andere emblemen voorkomen dan de figuren, die in de wapens prijken.

De vlag van Best werd in 1962 ingesteld, voordat de gemeente een officieel wapen bezat. Dat wapen, verleend in 1980, kan in het kort worden omschreven als een rood schild, waarop een wit beeld van de parochiepatroon Sint Odulphus. De vlag bestaat uit twee even hoge banen van *geel* en *zwart* met daarin als embleem een rode ruit, waarin een wit, verkort (latijns) kruis en drie gele appels. Deze figuren wijzen op de patroonheilige. Men zocht aansluiting bij de vlag van de gemeente Oirschot, waarvan Best tot in de negentiende eeuw deel uitmaakte. Oirschot heeft sinds 1962 een vlag, die dezelfde geel-zwarte banen vertoont, maar een ander embleem.

Een naar beneden gerichte gele keper op de blauwe vlag van Boekel vertegenwoordigt de beginletter van Venhorst, de tweede grote woonkern in deze gemeente. De ontwerper van de vlag van Budel meende de drie hoorns uit het gemeentewapen te kunnen omvormen tot staande verkorte balken. Op de gemeentevlag van Diessen is een Keltische, driehoekige vlaggevorm met afhangende versieringen afgebeeld, „omdat Diessen een van de oudste dorpen van het land is”. Een zwak argument voor zo’n uitzonderlijke keuze. Op die driehoek moet een ring de rand van de plaatselijke Willebrordusput weergeven, een wat schrale representatie voor de apostel van Noord-Nederland...

De vlag van Luyksgestel (1987) omvat zeven even hoge banen in de kleuren *geel* en *rood*, die in het gemeentewapen niet voorkomen. De banen herinneren aan het graafschap Loon, onderdeel van het prinsbisdom Luik, waaraan Luyksgestel tot het einde van het Oude Bestel toebehoorde. Een historisch gefundeerde keuze, maar waarom is niet tegelijkertijd het gemeentewapen herzien? In het kanton plaatste men ten onrechte een zwart vierkant met de Brabantse leeuw (*afb. 7*). Luyksgestel behoorde niet tot het

hertogdom Brabant en de leeuw hoort in deze vlag dus volstrekt niet thuis. Het opnemen van de Brabantse leeuw werd vaag onderbouwd met het veronderstellen van een 'Brabantse invloed' die hier aan te wijzen zou zijn. Onderaan in het uitwaaiende gedeelte (de vluchthoek) staan over alle banen heen de drie bomen uit het gemeentewapen. Historisch gezien is het ontwerp onjuist te noemen en de vormgeving is zwak. Ook dit ontwerp toont weinig respect voor het eigene door het wapenteken van de gemeente op de laagste plaats in de vlag te zetten.²²

Sinds 1973 prijkt op de van geel en blauw gevierendeelde vlag van Maarheeze als kenmerkend embleem een vliegende kraanvogel in *wit* en *rood*. Hij wijkt in kleur en vorm af van zijn gele, staande soortgenoot op het blauwe gemeentewapen.

De vlag van Megen (1968) vertoont, in afwijking van het sinds 1817 in geel en blauw uitgevoerde gemeentewapen, de historisch verantwoorde kleuren geel en *rood*. Over de banen heen is een 'stedenkroon' geplaatst. Dit embleem is geel en blauw gekleurd en moet dus toch een binding met de kleuren van het gemeentewapen vormen. Een dergelijke kroon is een in de Brabantse heraldiek onbekende verschijning.

Twee gele, gekruiste weversspoelen symboliseren in de vlag van Nistelrode (1975) de vroeger daar bestaande nijverheid. Terwijl de wapenkleuren geel en blauw zijn, komt in de vlag ook *rood* voor. De vrijheidshoed en een verkort (Grieks) kruis op de vlag van Nuland (1976) zijn varianten van de attributen, die het vrijheidsbeeld op het gemeentewapen vergezellen.

Het rode vijfblad in de vlag van Oirschot (1962) is ontleend aan het wapen van het geslacht Van Leefdael dat voorkomt op een van de oudere schependomszegels van die plaats. Bij de herziening van het gemeentewapen in 1970 werd echter niet het wapen van Van Leefdael als hartschild opgenomen, maar dat van Van Merode.

In de gemeentevlag van Oploo c.a. (1967) symboliseren twee c.q. drie aaneengeschakelde *rode* ringen op een vlag van drie even hoge banen van *wit* en *rood* de vijf kerkdorpen binnen deze gemeente. Het wapen heeft de kleuren geel en blauw. De symboliek

22) *Verilla Nostra*, no 154, 11.

lijkt sterk op die in de vlag van het internationale olympische comité, waarin ringen de vijf werelddelen moeten voorstellen.

De gemeenteraad van Prinsenbeek stelde in 1963 een vlag in, die in het uitwaaiende deel in golvende banen de wapenkleuren groen en wit vertoont met aan de stokzijde een rode baan, waarin bovenaan drie witte schuinkruisjes de verbondenheid van de gemeente met de baronie van Breda symboliseren. Tevens is daarmee een goed onderscheid gemaakt met de vlag van de nabijgelegen gemeente Nieuw-Ginneken, die eveneens banen in groen en wit vertoont.

Naast de wapenkleuren wit en zwart komt in de vlag van Raamsdonk (1963) *groen* voor. Deze kleur werd bij de instelling als symbool van het 'groene' polderland toegevoegd, omdat zwart en wit alleen een te somber geheel zouden vormen. Volgens een brief van 27 november 1816 van de burgemeester van Raamsdonk aan de secretaris van de Hoge Raad van Adel was de schildkleur van het wapen „groen, zijnde wel swaar donkergroen”. Onduidelijk is, waarom uiteindelijk in 1817 als schildkleur sabel (zwart) werd verkozen.²³ Hier zien we dus in de vlag een vermenging van 'oude' en 'nieuwe' wapenkleuren.

Een vlag in de oude wapenkleuren (wit, groen en rood) is in 1962 door de gemeenteraad van Rijsbergen ingesteld. Het oude wapen kan worden omschreven als: in een rood schild een groene keper, vergezeld van drie witte lelies. Op de vlag werd de *groene* keper aan de stok (broekzijde) geplaatst en in het uitwaaiende deel (vluchtzijde) een witte lelie opgenomen. Bij de herziening van het gemeentewapen, die pas in 1985 plaats vond, kregen zowel de keper als de lelies de kleur zilver (wit). De gemeentevlag is daarbij niet aangepast.

De blauwe vlag van Vierlingsbeek (1976) ontleent zes gele schijven aan het wapen van de voormalige gemeente Maashees, die in 1942 bij die gemeente is gevoegd. De schijven stellen thans de zes kerkdorpen in de tegenwoordige gemeente voor. De golvende banen wijzen op de 'beek' in de gemeentenaam. De wapenkleuren van Vierlingsbeek zijn blauw, geel en zwart; die van Maashees waren geel en blauw.

23) Archief Hoge Raad van Adel, map Raamsdonk.

Terwijl in het gemeentewapen van Waalre de kleuren wit, rood en geel voorkomen bestaat de gemeentevlag (1963) uit banen van *blauw*, geel en rood, met in de broektop een gele eikel. De eikel is ontleend aan het wapen van de voormalige gemeente Aalst, die in 1923 met de gemeente Waalre is verenigd. Niet duidelijk is, waarom er geen embleem voor de hoofdplaats Waalre in de vlag is opgenomen.

De in 1965 ingestelde vlag van de gemeente Wanroij is bijzonder merkwaardig. Het gemeentewapen heeft de kleuren geel en blauw, terwijl in de vlag enige andere kleuren voorkomen. Deze moeten er aan herinneren, dat de gemeente is gevormd uit een vroeger woest en onherbergzaam gebied (voorgesteld als een *bruine* zonneschijf) dat thans bossen en weiden (*groen*) en korenvelden (*geel*) omvat. Bruin is als vlaggekleur hoogst zeldzaam te noemen en als kleur van de zon nogal opmerkelijk.

In het gemeentewapen van Werkendam komen onder meer drie blauwe merletten en twee witte, van elkaar afgewende zalmen met rode vinnen voor. In de gemeentevlag uit 1960 zijn twee rode zalmen en een rode merlet opgenomen.

Aan de in 1972 vergrote gemeente Woudrichem is twee jaar later een wapen verleend in de kleuren rood, geel en zwart. De gemeentevlag, in 1977 ingesteld, is tamelijk ingewikkeld. Op de *groene* broekbaan (het gedeelte langs de stok) is een *witte* zalm afgebeeld, terwijl de twee van elkaar afgewende zalmen in het wapen rood zijn. De rest van het vlaggedoek is geel, met daarin een *smalle* zwarte baan, waarop vijf gele, breedarmige kruisjes. Groen en wit komen in het gemeentewapen niet voor. Het groen in de vlag wordt in het raadsvoorstel echter gemotiveerd door het feit, dat Woudrichem deel uitmaakt van een 'groene gordel' in het midden van Nederland.

(Wordt vervolgd)

Weerwoord

Het lijkt mij goed te reageren op de kommentaren van de heer W.A. van Ham in *De Brabantse Leeuw* van 1990 (pp. 106, 107) naar aanleiding van mijn artikel over het wapen en de vlag van Westerhoven.^a

1. Ik beweer niet, ook niet in het gewraakte artikel, dat „wapens die voor het eerst in de zeventiende eeuw aan te tonen zijn, moeten worden beschouwd als verzinsels”. In het specifieke geval van de steen in de Luikse kerk lijkt me de zaak echter duidelijk, want de Sint-Jacobsabdij heeft in zijn zegels nooit knotsen en schelpen, alleen maar de twee Jacobben gebruikt.^b
2. Het citeren van een huis-aan-huisblad wordt duidelijk als men bedenkt dat voor juni 1989 in geen enkel mij bekend medium iets over vlag en wapens van Westerhoven is gepubliceerd.^c
3. Alle beweringen in mijn artikel zijn van voetnoten voorzien. Als daaruit door mij verkeerde konklusies zijn getrokken of ik de verkeerde bronnen heb gebruikt, moet dat aangegeven worden. Nu worden er onterechte en onware beweringen over het niet raadplegen van bronnen gedaan.

a) *De Brabantse Leeuw*, XXXIX (1990) 27-32.

b) Telefonische mededeling van de heer J.Th.M. Melssen, juni 1989.

c) Mij is geen mededelingenblad van de Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde bekend, zoals ik indertijd voorstelde; zie *De Brabantse Leeuw*, XXXVII (1987) 189.

A.H. Hoeben

Liatrislaan 12, 5582 GJ Aalst-Waalre

Incest

In *Welpen van de Brabantse Leeuw* wordt de geboorte aangehaald van Tonis van Uden (Veghel, 1740), wiens ouders broer en zuster waren.^a In 1726 verklaarde Cornelia Geerit Goossens te Weelde, 20 jaar oud, dat zij door haar schoonvader Migiel van Leijenborgh meerdere malen was aangerand en ten slotte verkracht. Er kwam een kind van.^b

a) L.F.W. Adriaenssen, „Stamboom van de Brabantse Leeuw”, in: L.F.W. Adriaenssen (red.), *Welpen van de Brabantse Leeuw. Genealogie tussen geld en geloof in Noord-Brabant* ('s-Hertogenbosch, 1991) 4.

b) Rijksarchief Antwerpen, Weelde Gemeentearchief 72, 16 oktober 1726.

Nijver en notabel Goirle

Van Ravels

J. van Gils
Doelenstraat Hb

De familie Van Ravels is een van de oudste Goirlese geslachten. Rond 1800 was Frans van Ravels actief in de textielnijverheid en de eerste dorpsnotabele van dit geslacht.

In de loop van de negentiende eeuw werden diens zoon Cornelis Hendrik en kleinzoon Frans belangrijk voor de Goirlese geschiedenis. Ik wil deze genealogie aanvangen met:

I. JAN VAN RAVELS¹, te Goirle gedoopt op 10 juni 1704, was een zoon van Aelbertus (Norbertus) Adam Teunis Jans van Ravels alias Prekers² bij diens tweede vrouw Adriaentje van Gorp³, dochter van Jan Claes van Gorrep en van Baetken Cornelis van der Weegen. Zij woonden te Goirle in de hertgang 't Ven ter plaatse den Brem. Als erfgenaam van Matthijs van Gorp protesteerde Adriaentje van Gorp samen met Bastiaan Verhoeven en Antonetta Joost Meijnaers tegen het feit, dat Matthijs de erfrente van een perceel weiland te Goirle geschonken had aan de heilige-geestarmen. Armmeester Jan van Erven vond dit protest ongegrond, daar zowel Adriaentje met haar zoon als Antonet Meijnaers met haar onnozele zoon, *als sijnde arm ende behoefftigh, aensitten aen de H. Geesttafel*. In 1758 verklaarde de weduwe van Arnoldus van der Flaes *dat wijlen haren man*

-
- 1) Gemeentearchief Tilburg, R 441, f 241, 24 augustus 1761. R 443, f 132/132^v, 28 oktober 1767; f 258, 11 september 1769. R 444, f 12^v, 16 oktober 1769; f 143, 20 juli 1771. R 445, f 11, 29 maart 1773. R 449, f 4, 4 februari 1783. R 478, f 135, 25 april 1758. R 488, f 32, 28 februari 1789. Gemeentearchief Tilburg, Oud Administratief Archief no 864, 1744. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 88, f 109^v, 18 oktober 1776.
 - 2) Gemeentearchief Tilburg, R 426, f 247, 7 november 1695. R 428, f 38, 29 mei 1700. R 433, f 221^v, 28 december 1729.
 - 3) Gemeentearchief Tilburg, R 370, f 152^v, 1668. R 433, ff 216, 218, 18 november 1729. R 472, f 366^v, 1 oktober 1729. N 58, f 81, 20 augustus 1684; f 202^v, 28 augustus 1686.

ten zijnen lasten had aangenomen soodanige 63 guldens als Adriaen van Dun, gewezen armmeester van Goirle in den jaere 1718 of 1719, was schuldig gebleven aen den uijtlandigen Niclaes van Gorp, welke den armen onder sig had genomen, sijnde herkomstig van Anna van Gorp, geestelijke dochter tot Herentals, moeije van den voornoemde uijtlandige. Daar de weduwe Van der Flaes het geld kwijt wilde, compareerde zij voor de schepenen met Jan van Ravels en armmeester Jan Baptist Brouwers, bekennde Jan van Ravels uijt handen van eerste comparante ontfangen te hebben de somme van 21 guldens in voldoeninge voor een derde deel van de 63 guldens, herkomstig van Anna van Gorp. Doordien eene Cornelis van Gorp, van den arme geleeft hebbende ende begraven sijnde, nevens den comparant daer toe geregtigt soude wesen, alsoo is geschikt ende geaccordeert, dat Jan Brouwers als regerend armmeester de resterende 42 guldens heeft ontfangen uijt handen van de weduwe Van der Flaes, schuldig aen den uijtlandige Niclaes van Gorp, sijnde die reets omtrent vijfftig jaren uijtlandig geweest. Jan van Ravels trouwde te Goirle op 14 september 1732 met Anna Smeekens, gedoopt te Baarle-Nassau op 15 mei 1701, dochter van Peter Wouter Smeekens en van Elisabeth Pauwels Coenen. Het echtpaar woonde te Goirle aan 't Ven en behoorde in 1744 tot de Goirlese gezinnen, die slechts de helft van hun belasting konden betalen. Na 1760 was Jan blijkbaar kapitaalkrachtiger. Hij kocht toen een huis met schuur, schop en erf in de herdgang Kerk nabij de Roomsche schuurkerk van de erven Jan Peter Hosemans en van de kerkmeesters de zogenaamde Toornacker. Later volgde nog de koop van een huis van Jan Antonij van Oorschot, een drietal akkerpercelen, een heijbodem en twee percelen schaarhout. In 1789 werden deze goederen gedeeld door de twee kinderen. Jan van Ravels werd op 12 februari van dat jaar te Goirle begraven. Zijn vrouw werd aldaar begraven op 22 maart 1771. Hun kinderen waren:

1. Adriaan van Ravels, volgt onder II op pagina 112.
2. Elisabeth van Ravels⁴, op 27 september 1735 gedoopt te

4) Gemeentearchief Tilburg, R 435, f 348^v, 16 oktober 1742. R 437, f 67, 26 augustus 1747. R 444, f 143, 16 december 1771. R 461, f 3, 20 september

Goirle, trouwde aldaar op 17 februari 1760 met Hendrik de Bruijn, gedoopt te Goirle op 23 april 1726, zoon van Hendrik de Bruijn en van Adriana Michiel Beerwinckels. Hij werd begraven te Goirle op 8 januari 1794. Zijn vrouw werd aldaar begraven tijdens de rode-loopepidemie, op 9 oktober 1794. Hun kinderen, Michiel en Hendrina getrouwd met Jan Thal (Tal), verkochten in 1802 hun ouderlijke huis met bakhuus en erf aan de kerk te Goirle aan Hendrik Jan Voskens, *zijnde de koper gehouden en verplicht de voorschreven huijzingen en verder getimmerte, als zeer bouwvallig zijnde, binnen het jaar te doen repareren en in staat van goede bewoonbaarheid te stellen.*

3. Peter, te Goirle gedoopt op 31 mei 1737 en daar begraven op 20 februari 1742.

II. ADRIAAN VAN RAVELS⁵ is te Goirle gedoopt en 19 april 1733 en werd daar begraven op 2 juli 1791. Hij trouwde er op 29 juli 1764 Johanna van der Grinten, gedoopt te Tilburg op 27 oktober 1729, dochter van de molenaar Christiaan van der Grinten⁶, pachter van het molenstraatje, de wind- en achtermolen aan de Veldhoven te Tilburg, van de Korvelse molen aldaar en van de Goirlese watermolen. Haar moeder was de molenaarsdochter Angela de Laure.⁷ Johanna van der Grinten werd op 22 december

1802. R 493, f 180, 3 mei 1803.

- 5) Gemeentearchief Tilburg, R 450, f 78^v, 24 januari 1798. R 460, f 89^v, 3 april 1802; ff 90^v-94, 3 april 1802. N 116, no 96, 28 juni 1791. N 122, no 2, 12 januari 1797. N 127, no 36, 14 oktober 1802. N 152, no 47, 17 september 1803.
- 6) Gemeentearchief Tilburg, R 435, f 357, 26 november 1742. R 472, f 22, 23 december 1721. R 474, f 194^v, 11 december 1738. R 475, f 81^v, 13 juni 1741; f 283, 22 april 1744. R 476, ff 254, 255^v, 8 april 1750. R 477, f 1, 22 mei 1750; f 11, 23 december 1750. R 478, f 66, 16 juli 1756; f 68, 19 juni 1756; f 185, 13 februari 1759. R 498, ongef., 23 december 1721. R 499, f 108^v. R 501, ongef., 10 maart 1752. R 634, f 40^v, 17 december 1759. N 66, no 182, 13 november 1735. N 70, no 148, 25 juli 1725, N 80, no 164, 18 juni 1756. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hooge en Lage Mierde R 145, f 158, 8 september 1778.
- 7) J.A.W. Swane, „Mulders in Brabant. De Laure”, *De Brabantse Leeuw*, X (1961) 118.

1801 te Goirle begraven. Als testamentair erfgename van haar man benoemde zij haar neef Baltasar de Laure, *medicine doctor*, –na zijn overlijden opgevolgd door Jacobus Vincentius de la Geneste–, en haar schoonzoon Nicolaas Daamen tot voogden over haar minderjarige kinderen. Haar erfgenamen verkochten haar huis met schuur en stalling nabij de roomse kerk aan haar schoonzoon Willibrordus Spapens en een huis aan Den Brem aan Francis van Ravels. Beiden tekenden hiervoor een schuldbekentenis ten behoeve van de mede-erfgenamen. Schoonzoon Nicolaas Daamen werd door koop eigenaar van de resterende onroerende goederen, bestaande uit een perceel heide en twee akkers te Goirle en een perceel heide onder Hilvarenbeek. De kinderen waren:

1. Elisabeth van Ravels⁸, te Goirle gedoopt op 17 juli 1765, trouwde daar op 29 november 1789 met Nicolaas Daamen, *geweese corporaal onder het regiment ruijters van de landgrave van Hessen Philipsthal*. Hij was gedoopt te Tilburg op 4 januari 1766 als zoon van Francis Daamen en Anna Mar-

8) Gemeentearchief Tilburg, R 424, f 21, 23 februari 1810. R 425, f 89/90, 23 juli 1810; f 148, 8 december 1810. R 457, f 25/26, 24 februari 1796. R 458, f 46, 18 oktober 1797; f 78^v, 24 januari 1798. R 459, f 185, 7 maart 1801; f 195, 4 april 1801. R 460, f 59^v, 7 januari 1802. R 461, ff 23, 24, 6 november 1802; f 88, 2 april 1803. R 462, f 26^v, 30 juli 1804; f 104^v, 1 juni 1805. R 492, f 5^v, 17 mei 1797. R 493, f 87, 1 april 1801; ff 101^v, 125, 200. R 652, f 139, 3 november 1806. N 125, no 40, 11 augustus 1800; no 52, 26 november 1799. N 135, no 22, 17 januari 1810. N 148, no 10, 25 november 1799. N 150, no 35, 4 april 1801. N 152, no 5, 13 januari 1803. N 154, no 22, 10 mei 1805; no 33, 6 juli 1805; no 43, 24 oktober 1805. N 155, no 60, 16 oktober 1806. N 158, no 36, 7 juni 1809. N 160, no 125, 19 september 1811. N 166, no 10, 22 maart 1813; no 53, 5 juni 1813; no 80, 81, 31 juli 1813. N 273, no 51, 7 april 1837. *Kwartierstatenboek, verzameling kwartierstaten, bijeengebracht ter gelegenheid van de herdenking van het 75-jarig bestaan van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde* ('s-Gravenhage, 1958). *Tazandria*, (XLII) 1935, 23-25. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, *Memories van Succesie*, kantoor Tilburg 1, 3 september 1818. Idem 47, 26 september 1838. Hun kinderen waren: Antonius Daamen, deurwaarder, Adriana Daamen, gehuwd met de smid Willem van Vlijmen, Christiaan Daamen, deurwaarder, Anna Daamen, gehuwd met de horlogemaker Johannes Norbertus van Groenendaal, Henrica Daamen, gehuwd met de wagenmaker Adriaan den Ouden, en Johannes Franciscus Daamen, verver en glazenmaker.

garetha Heestermans.⁹ Na zijn huwelijk was hij te Tilburg herbergier, lid van de stedelijke raad en het armbestuur en gildebroeder *van de schutterije der colveniers*. Het echtpaar woonde in het huis *de Halve Maan* op Korvel, waar Nicolaas Daamen tot 1801 in compagnie met Peter Antonij Heestermans handel dreef *in wollen lakens als andersints*. Daarna was hij te Tilburg *fabriqueur* en dreef hij onder de firmanaam N.F. Daamen & Zn. handel in *gemene wollen lakens, baaijen en carsaaijen*. Aan het commissariaat der Fransche troupes leverde hij donkerblauw laken. Nicolaas Daamen verdronk te 's-Hertogenbosch buiten de Vuchterpoort op 18 maart 1816, toen de huifkar waarin hij zat omsloeg en te water raakte. Elisabeth van Ravels overleed te Tilburg op 9 april 1838, volgens haar erfgenamen niets nalatende als *enig meubilair en enige kledingstukken ten hare lijve behorende*.

2. Anna Maria van Ravels¹⁰, op 9 september 1766 gedoopt te Goirle, overleed daar op 25 maart 1836 ab intestato als weduwe van Gerard van Loon. Haar nalatenschap, bestaande uit wat meubilair, kleding en contanten met een waarde van f 302,58, werd gedeeld door Wilbort Spapens en Frans en Jan Baptist van Ravels. De kinderen van Henrica van Ravels kregen niets.
3. Christina van Ravels¹¹, te Goirle gedoopt op 7 juli 1768,

9) J. van Gils, „Twee families Heestermans in de heerlijkheid Tilburg”, *De Brabantse Leeuw*, XXXII (1983) 92.

10) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 42, 23 juli 1836.

11) Gemeentearchief Tilburg, R 464, f 83, 27 februari 1808. N 170, no 37, 14 april 1817. N 171, no 61, 5 mei 1818. N 224, no 216/222, 10 november 1818. N 230, no 4, 16 januari 1824. N 239, no 93, 27 oktober 1835; no 100, 27 november 1835. Gemeentearchief Tilburg, Oud Administratief Archief no 1286, 22 augustus 1798 - 24 januari 1799. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 4, f 5^v, 27 november 1834. No 62, ongef., 30 oktober 1826. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 52, 17 mei 1841. Idem 58, 8 september 1844. H.W. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle* (Voorhout, 1953) 182. J. van Gils, „Spapen is de zoon van de paap”, *De Brabantse Leeuw*, XXIX (1980) 47.

trouwde daar op 30 april 1794 met Willibrordus Spapens, wever en linnenkoopman, lid van het Sint-Sebastiaangilde, van het armbestuur en van het college van zetters, gedoopt te Goirle op 1 augustus 1769 en aldaar overleden op 1 augustus 1840. Zijn ouders waren Jan Spapens en Pieternel van de Pol. Christina van Ravels overleed te Goirle op 28 maart 1844.

4. Hendrica van Ravels¹², te Goirle op 11 december 1770 gedoopt en daar op 3 februari 1793 getrouwd met de linnenwever Bernardus Marcelis, gedoopt te Goirle op 7 mei 1759 als zoon van Peter Wouter Marcelis en Anna van der Sande, landbouwers. Henrica van Ravels werd op 12 november 1796 te Goirle begraven. Haar weduwnaar hertrouwde aldaar op 4 augustus 1800 met de spinster Elisabeth Luijbregts, gedoopt te Middelbeers op 3 februari 1775 als onwettige dochter van Cornelis Luijbregts bij Aldegonda Jansen. Zij overleed te Goirle op 3 september 1823. Bernardus Marcelis overleed te Goirle op 21 september 1818 zonder goederen na te laten. Armmeester Peter Philipsen verklaarde *dat overledene tot aan deszelfs dood door het armenfonds is gealimenteert geweest of onderstand heeft genoten*.
5. Franciscus van Ravels, volgt onder III-a op pagina 115.
6. Jan Baptist, te Goirle op 15 juni 1778 gedoopt en op 6 juli 1779 begraven.
7. Jan Baptist van Ravels, volgt onder III-b op pagina 118.

III-a. FRANCIS VAN RAVELS¹³, te Goirle gedoopt op 9 december 1773, verwekte voor zijn huwelijk een onwettige zoon bij Elisa-

12) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 2, 13 maart 1819.

13) Gemeentearchief Tilburg, N 137, no 34, 20 februari 1812. N 194, no 1, 9 januari 1841. N 220, no 409, 17 november 1814. Gemeentearchief Tilburg, Oud Administratief Archief no 1286, 22 augustus 1798 - 24 januari 1799. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 65, ongef., 17 januari 1834; 18 maart 1835. No 66 ongef., 30 november 1849. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 44, 24 mei 1837. Idem 51, 1 oktober 1840. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle*, 182.

beth Wagtmans, met name Jan Baptist, gedoopt te Goirle op 5 juni 1800 en aldaar vier dagen later begraven. Hij trouwde een jaar later op 27 april met Cornelia van Dun, gedoopt te Goirle op 11 januari 1775, dochter van Adriaan van Dun en van Johanna Hoefmans. Frans was toen linnenwever aan Den Brem te Goirle, maar erfde later het *Hooghuis* bij de kerk van de grootmoeder van zijn vrouw. In het Hooghuis vestigde hij zich als *epicier en detail* en linnenkoopman. Uit de boedel van de kwezel Dorothea Smarius kocht hij een kruisboog, maar in 1819 zou hij zich als gildebroeder aansluiten bij het handboogschuttersgilde van Sint Sebastiaan. Ook was hij lid van het burgerlijke armbestuur. Tijdens de Belgische opstand was hij nog steeds winkelier en werd bij hem een fust jenever gestolen door de bij hem ingekwartierde jager Johan Jacob Koch. Frans van Ravels overleed te Goirle als koopman op 11 september 1840. Zijn vrouw overleed aldaar op 2 januari 1837. Bij de boedelscheiding erfden de zonen Adriaan Cornelis en Christiaan ieder $f\ 1170,52\frac{1}{2}$, *bestaande uit contante gelden uit de boedel als wegens geleverde lijnwaad en uijtstaande gelden*. De kinderen Adriana en Hendrik Cornelis erfden de onroerende goederen, bestaande uit het Hooghuis, een huis met erf en turfschop, drie percelen hakhout, hooi- en weiland onder Goirle en drie percelen heide te Hilvarenbeek. Verder *de huismeubelen en fabryksgereedschappen, de gefabriceerde lijnwaad, kruidenierswaren en andere winkelgoederen* en een bedrag van $f\ 300,57\frac{1}{2}$ *van de uijtstaande gelden en de contante gelden wegens geleverde lijnwaad*. De kinderen van Frans van Ravels en Cornelia van Dun:

1. Adriana van Ravels¹⁴, gedoopt te Goirle op 27 november 1801, overleed aldaar ongehuwd op 2 juni 1883. Zij benoemde haar broer Cornelis Hendrik van Ravels tot enige erfgenaam en bij diens overlijden haar neef Frans van Ravels, op voorwaarde dat binnen zes jaar na haar overlijden $f\ 500$ werd uitgekeerd aan haar broer Christiaan van Ravels, te betalen in drie tweemaandelijks termijnen.

14) Gemeentearchief Tilburg, N 345, no 152, 7 mei 1870. N 358, no 186, 22 juli 1876. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 101, augustus 1883.

2. Johanna, gedoopt te Goirle op 2 februari 1803 en aldaar begraven op 26 juni 1805.
3. Willem, gedoopt te Goirle op 13 april 1805, begraven in zijn geboorteplaats op 29 april 1805.
4. Adrianus Cornelis van Ravels is gedoopt te Goirle op 6 april 1806 en was horlogemaker te Bergen op Zoom, waar hij op 11 mei 1857 overleed. Hij trouwde aldaar op 25 juni 1840 met Adriana van den Broek, geboren te Halsteren als dochter van Adrianus van den Broek en Anna Maria Leijdeckers. Zij overleed te Bergen op Zoom, 91 jaar oud, op 5 mei 1890. Het huwelijk bleef kinderloos.
5. Johanna, gedoopt te Goirle op 25 februari 1808, aldaar overleden op 2 maart 1808.
6. Cornelis Hendrik van Ravels¹⁵, gedoopt te Goirle op 29 januari 1809, was linnenwever voor zijn benoeming in 1834 tot gemeente-ontvanger van Goirle. Bij deze benoeming stonden zijn ouders borg met *eene halve huizinge genaamd het Hoog Huis, zijnde eene woning met bakhuis, schop en erf*. Van Ravels, die ondanks zijn herhaaldelijk terugkerende aanvallen van krankzinnigheid zowel te Geel als thuis *door deszelfs familie op de zachtst mogelijke wijze* werd verpleegd, werd tot 1856 gehandhaafd als gemeente-ontvanger. Hij overleed te Goirle als linnenfabrikant op 24 december 1888. De bij hem inwonende neef Frans van Ravels was zijn enige erfgenaam op een legaat van f 500 na, dat moest worden uitgekeerd aan Christiaan van Ravels, de vader van Frans. Het bezit van Cornelis Hendrik van Ravels, dat na de dood van zijn zuster geschat werd op een waarde van f 20.937,74, was in 1888 geslonken tot f 3.555, waarbij werd opgemerkt dat de

15) Gemeentearchief Tilburg, N 187, no 46, 15 november 1834. N 194, no 7, 1841. N 307, no 44, 27 maart 1852. N 358, no 185, 22 juli 1876. N 424, no 110, 114, 115, 117, 22 juni 1863. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 67, ongef., 3 februari 1855; 9 januari 1856; 5 november 1857. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 112, 22 november 1889. C. Boon en N. de Vries, *Liefdezusters van het Kostbaar Bloed in Goirle* (Goirle, 1990) 15. W. Smulders, *Thomas van Diessen. De stichting van het fraterhuis te Goirle* (Z.pl., z.j.) 30, 31.

kleding van de overledene geen waarde had, *zijnde deze allen ouderwets en half sleets*. De vermindering van het kapitaal was te wijten aan pastoor De Wit, die 'de rijke erfoom' wist over te halen reeds bij zijn leven een deel van zijn kapitaal aan zijn neef Frans te schenken om de hoge successierechten te ontlopen. Frans van Ravels had de pastoor beloofd om *bij een goede uitslag een liefdewerk te zullen verrichten*. De bemiddeling van de pastoor leidde dus tot het beoogde succes en Frans van Ravels liet van het geld een kleuterschooltje bouwen, waarvan zijn zoon Christiaan de eerste steen mocht leggen en de zusters van het Kostbaar Bloed de kleuters onder hun hoede namen.

7. Jan Baptist van Ravels¹⁶, gedoopt te Goirle op 8 augustus 1810, overleed daar ongehuwd op 7 februari 1834. Hij was schoenmaker van beroep en liet geen roerende of onroerende goederen na.
8. Christiaan, geboren te Goirle op 20 oktober 1811, aldaar overleden op 5 november 1811.
9. Christiaan van Ravels, volgt onder IV op pagina 120.
10. Henrica, geboren te Goirle op 28 juni 1814, aldaar overleden op 8 augustus 1814.
11. Johanna, geboren te Goirle op 6 december 1816 en daar overleden op 21 maart 1817.

III-b. JAN VAN RAVELS¹⁷, op 7 mei 1782 te Goirle gedoopt, was wever toen hij te Tilburg op 11 januari 1808 trouwde met Johanna Cornelia van Oerle, gedoopt te Tilburg op 22 september 1782 en aldaar overleden op 7 september 1859. Haar ouders waren Cornelis van Oerle en Wilhelmina van Vessem. Jan van Ravels over-

16) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 38, 9 mei 1834. Als schoenmaker was hij ook woonachtig in Moergestel.

17) Gemeentearchief Tilburg, N 166, no 102, 3 september 1813. N 177, no 129, 2 november 1824. N 235, no 85, 24 oktober 1831. N 241, no 8, 8 februari 1842. N 320, no 54, 11 november 1853. N 327, no 122, 141, 12 april 1858. N 329, no 260, 10 september 1859. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 72, augustus 1858. Idem 73, 10 september 1859.

leed te Tilburg op 9 maart 1858. In de jaren 1813–1815 woonde het echtpaar te 's-Hertogenbosch aan de Sint-Jorisstraat, waar Jan het beroep 'lakenwerker' uitoefende. In die periode leende hij f 300 aan Gerard van Gestel, koopman en pakkendrager te Hilvarenbeek. Terug in Tilburg werd Van Ravels 'opzigter' of 'fabryksmeesterknecht' in de fabriek van Diepen en Jellinghaus. In 1842 verkocht het echtpaar aan hun schoonzoon Gijsbert den Ouden een huisje met hof en erf voor f 400, *gereserveerd hun leven lang het vruchtgebruik van een vertrek aan den westenkant, een kamertje boven de kelder, de helft van den hof en het gemeenschappelijk gebruik van kelder, goot (keuken) en pomp*. Jan van Ravels liet bij zijn overlijden te Tilburg twee percelen bouwland en een perceel heide na. Zijn gehele nalatenschap, getaxeerd op een waarde van f 3916, werd in 1859 gedeeld tussen zijn vier kinderen. Deze kinderen waren:

1. Johanna van Ravels¹⁸ gedoopt te Tilburg op 19 oktober 1808, lakenpluister, trouwt te Tilburg op 18 april 1839 met de smid Gijsbertus den Ouden¹⁹, gedoopt te Udenhout op 4 november 1810, zoon van Arnoldus den Ouden en van Anna Maria Hamers. Johanna van Ravels overleed te Tilburg op 12 december 1865 ab intestato, nalatende de onverdeelde helft van een huis met erf, tuin en smederij op Korvel. Haar man overleed te Tilburg op 26 januari 1896.
2. Adriana Maria, geboren te Tilburg op 13 april 1811 en overleden te 's-Hertogenbosch op 7 april 1815.
3. Cornelia van Ravels, geboren te 's-Hertogenbosch op 31 januari 1814, overleed te Goirle als smederes op 30 juli 1872. Zij was toen weduwe van Antonius van Croonenburg, met wie zij te Tilburg op 17 november 1836 was getrouwd. Hij was smid en werd gedoopt te Best op 2 juni 1807; te Goirle

18) Gemeentearchief Tilburg, N 321, no 266, 15 september 1854. N 337, no 85, 12 maart 1866. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 78, 12 december 1856.

19) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 85, 31 augustus 1872. Erfgenamen van Johannes den Ouden, smid te Udenhout, zijn Antonie Castelijns, leerlooier te Tilburg, getrouwd met zijn zuster Adriana den Ouden, en zijn broer Gijsbertus den Ouden.

overleed hij op 17 augustus 1857.

4. Adrianus van Ravels²⁰, geboren te Tilburg op 26 april 1816, leerlooier in zijn geboorteplaats, bleef ongehuwd.
5. Jan Baptist van Ravels²¹, geboren te Tilburg op 10 januari 1819 en trouwde aldaar op 24 augustus 1848 met Huberdina Lucia Malles, geboren te Tilburg op 2 januari 1816 als dochter van Johannes Malles en Maria Smulders. Datzelfde jaar werd te Zevenbergen op 30 oktober een zoon geboren, Johannes Franciscus, die later werd vrijgesteld van militaire dienst uit hoofde te zijn enige wettige zoon. Jan Baptist, die koperslager van beroep was, verhuisde van Zevenbergen naar Rotterdam, waar hij werkzaam was als machinist. Hij overleed te Tilburg op 2 juli 1868. Zijn vrouw overleed aldaar op 2 januari 1872.
6. Hendrik van Ravels²², geboren te Tilburg op 9 februari 1822, was hoefsmid te Waalwijk toen hij op 12 mei 1851 te Goirle trouwde met Petronella de Visscher, aldaar geboren op 29 juli 1824, dochter van de molenaar Jan de Visscher en van Johanna Naaijken. Hendrik overleed te Dussen als grofsmid op 13 augustus 1896. Zijn vrouw overleed aldaar op 1 september 1895.

IV. CHRISTIAAN VAN RAVELS is te Goirle geboren op 6 november 1812, was bakkersgezel te Kruisland en bakker te Steenberg en Wouw, waar hij op 3 oktober 1892 overleed. Hij trouwde te

20) Adriaan van Ravels wordt niet meer genoemd bij de boedelscheiding van de goederen van zijn ouders in 1859. Hij overleed niet te Tilburg.

21) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Burgerlijke Staud Tilburg, huwelijksbijlagen 1876. Memories van Successie, kantoor Tilburg 105, 14 september 1885. Gemeentearchief Tilburg, adresboek Tilburg 1911. Jan Baptist van Ravels woonde voor zijn huwelijk te Bergen op Zoom en Brussel. Zijn zoon was ambtenaar aan het staatsspoor te Tilburg en trouwde aldaar op 9 mei 1876 met Maria Carolina Donders. Na zijn overlijden was zij drankslijtster aan de Poststraat te Tilburg. Het echtpaar had twee kinderen: Henri Jan en Maria G.Th. van Ravels.

22) Gemeentearchief Tilburg, N 334, no 257, 22 oktober 1864. Te Dussen werden uit dit echtpaar vier dochters en twee zonen geboren. De zonen waren grofhoefsmid van beroep.

Standdaarbuiten op 30 mei 1842 Anna van der Loo, particuliere, daar geboren op 1 oktober 1815, dochter van Godefridus van der Loo, bierbrouwer, en van Maria van Oerle. Zij overleed te Wouw op 31 december 1890. Hun kinderen:

1. Franciscus van Ravels, volgt onder V op pagina 122.
2. Godefridus Cornelis van Ravels, broodbakker, te Wouw geboren op 3 maart 1844, trouwde daar op 20 mei 1886 met Juliana Elisabeth Maria Aerden, geboren te Wouw op 1 januari 1847, dochter van Gerardus Josephus Aerden, molenaar, en van Maria Elisabeth de Bie. Zij overleed te Wouw op 23 februari 1920. Haar weduwnaar overleed aldaar op 20 december 1921.
3. Cornelia Adriana van Ravels, is op 30 april 1846 te Wouw geboren en overleed daar ongehuwd op 26 juni 1921.
4. Wilhelmus van Ravels, koopman, te Wouw geboren op 14 september 1849, overleed aldaar op 1 maart 1922. Hij was er op 29 april 1885 gehuwd met Mathilda Juliana Henrica Maria Aerden, geboren te Wouw op 19 februari 1855, dochter van Gerardus Josephus Aerden en van Maria Elisabeth de Bie.
5. Adrianus Cornelis van Ravels, te Wouw op 12 oktober 1852 geboren, huisschilder en koster, trouwde te Wouw op 27 november 1890 met Maria Cornelia Buijs, aldaar geboren op 8 augustus 1861 en er op 11 juni 1895 overleden. Haar ouders waren de boomkweker Cornelis Buijs en Johanna van Meel. Adrianus Cornelis van Ravels overleed te Wouw op 25 maart 1929.
6. Petronella Maria van Ravels²³, te Wouw geboren op 7 maart 1857, ontving tot haar veertiende jaar een jaarlijkse studiebeurs van f 20 van het college van bestuur van de beurzenstichtingen voor de stad en meierij van Den Bosch. Het geld was afkomstig uit een van de beurzen die gesticht werden door de in 1541 te Goirle geboren priester Aert Swaens.

23) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Provinciaal Bestuur no 5948, 16 november 1865.

V. FRANS VAN RAVELS²⁴ is te Wouw geboren op 27 februari 1843 en vertrok op jeudige leeftijd naar Goirle om zijn oom en tante bij te staan in hun 'linnenaffaires', maar verklaarde nog voor het overlijden van zijn oom *enig en zelfstandig persoon* te zijn van de firma C.H. van Ravels en cie en als zodanig gepatenteerd. In deze hoedanigheid machtigde hij de Nederlandsch Indische Handelsbank te Amsterdam *om zijne belangen waar te nemen met betrekking tot het innen van vorderingen hem wegens koopmansrekeningen of uit andere titels van particulieren of bijzondere personen toekomende*. Van Ravels werkte uitsluitend met thuiswevers, maar kreeg eind 1896 een vergunning voor het gebruik van een petroleummotor voor het machinaal spoelen van garens. Frans werd in 1893 voorgedragen als kandidaat voor het armbestuur, maar niet benoemd. Wel werd hij lid van de societeit *Gaudium Internus*, van de confrerie van de H. Johannes de Doper en van de derde orde van de H. Franciscus. Van Ravels zou de Goirlese geschiedenis ingaan als een rijk man, die zijn geld royaal besteedde aan liefdadige doeleinden. Wij hebben reeds gezien dat hij door de bemiddeling van de pastoor voortijdig in het bezit kwam van een groot deel van de nalatenschap van zijn oom. Meteen daarna kocht hij van Frans van Croonenburg, gemachtigde van Cornelis Hendrik van Ravels, een perceel tuin voor f 500 en leende hij f 1800 aan de weduwe Panken. Volgens

24) Gemeentearchief Tilburg, N 370, no 157, 16 december 1887; no 165, 31 december 1887. N 477, no 271, 272, 6 augustus 1894. N 522, no 127, 5 juni 1888. N 1896-1905, no 17, no 109, 15 mei 1905; no 34, no 180, 7 mei 1898; no 38, no 211, 212, 30 mei 1902; no 40, no 222, 23 juli 1903; no 42, no 211, 25 augustus 1905. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 6, f 54^v, 5 oktober 1893; no 68, ongef., 9 november 1896; no 259. Bevolkingsregister 1900-1910, deel III, 625. Parochiearchief Sint Jansonthoofding te Goirle, oprichtingsakte vereniging Sint-Vincentius a Paulo, afdeling Goirle, d.d. 1 januari 1867. 'Notulen', ff 152, 153, 160. Bisschoppelijk Archief 's-Hertogenbosch, dossier parochie Sint Jans Onthoofding Goirle, brief van pastoor Peters d.d. 19 december 1926. Boon en De Vries, *Liefdezusters van het Kostbaar Bloed*, 14-18. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle*, 161. C. Robben en A. Vermeulen, *St. Jan, de oudste parochie van Goirle* (Goirle z.d.) 28-31, 35, 36. Collectie heemkundekring 'de Vyer Heertganchen' Goirle, map Van Diessen.

de kloosterkroniek van de zusters van het Kostbaar Bloed gaf Van Ravels f 2500 voor de bouw van de kleuterschool, geld dat eveneens afkomstig was van zijn oom, maar ook daarna steunde hij de zusters herhaaldelijk met 'giften', onder meer voor de bouw van een schutting rondom de kloostertuin, voor verharding van de binnenplaats van het klooster en voor de verbouwing die nodig was, toen de zusters een pensioonaat openden voor meisjes uit de gegoede burgerstand. In werkelijkheid ging het niet om giften, maar om *voorschotten, gedaan voor veranderingen in de bouw van het liefdegesticht*. In 1901 werd het geld met rente teruggevorderd door Van Ravels. Door de kerk werd de schuld met rente afgelost. Door het moederhuis van de zusters werd de rente van $3\frac{1}{2}\%$, *of zoveel de kerk moet geven*, verrekend met het kerkbestuur. Nadat het pensioonaat geopend was, ontstond er plaatsgebrek, zodat de kleuterschool van 1893 tot 1899 werd ondergebracht op de bovenverdieping van het magazijn van Van Ravels. Voor de bouw van de nieuwe parochiekerk te Goirle in de jaren 1895-1896 werd door Frans herhaaldelijk geld te leen gegeven aan het kerkbestuur. Dit in beginsel renteloze voorschot was in mei 1896 opgelopen tot een bedrag van f 12.000. In november van dat jaar werd door Van Ravels de schuldbekentenis gewijzigd. De kerk kreeg het vruchtgebruik van f 12.000 *gedurende de tijd, dat de kerk de schuld van hare andere vlottende schulden zal hebben afgelost*, wat berekend werd op een periode van twaalf tot vijftien jaar. Gedurende die tijd zou geen rente betaald worden, noch een begin worden gemaakt met de aflossing of teruggave. Datzelfde jaar schonk hij nog eens f 323 als bijdrage voor de aankoop van een nieuw hoogaltaar. Na 1900 moeten de zaken van Van Ravels er minder rooskleurig hebben voorgestaan. In 1903 ging hij op audiëntie bij de bisschop van 's-Hertogenbosch met het verzoek alsnog een rente van 3% te mogen berekenen over de voorgeschoten gelden. Vanaf 1 januari 1904 werd deze rente betaald en in de jaren 1907-1908 werd de schuld aan Van Ravels door het kerkbestuur geheel afgelost. Voor de buitenwereld bleef hij echter de grote weldoener van kerk en liefdegesticht.

Frans trouwde te Tilburg op 13 juni 1878 met Anna Heesters,

geboren te Udenhout op 16 september 1849, dochter van Antonie Heesters en van Jacoba Hamers. Met haar maakte hij in 1894 en 1902 een testament. In 1903 werd een huis met erf en pakhuis te Goirle, met recht van watertrekking uit de put op het aangrenzende eigendom van de weduwe Van Enschoot, verkocht aan de steenbakker Johannes Botermans uit Gilze. Op 19 september 1905 vertrok Frans met zijn gezin naar Tilburg en werden in het koffiehuis van Laurens van Gorp de resterende onroerende goederen publiek te koop aangeboden, maar de finale verkoping ging niet door. De drie kopen bestonden uit 1) het woonhuis met inrijpoort, *gereserveerd de landschapsschildering in de koepel*, 2) het kantoor met achterkeuken en bergplaats en 3) het magazijn, bekend als bewaarschool, met erf. Dit magazijn werd in 1908 ondershands verkocht aan de fabrieksarbeider Cornelis Marinus Oosterlee voor f 2000. Uit Tilburg vertrok Frans van Ravels op 22 augustus 1908 met zijn vrouw naar Moergestel, waar Anna Heesters op 16 maart 1914 overleed. Zij was lid van de derde orde van de H. Franciscus. Frans van Ravels keerde terug naar Tilburg, waar hij ging wonen bij zoon schoonzoon Hubertus Janssen aan de Capucijnenstraat. Daar overleed hij op 18 december 1926. Een dag later schreef pastoor Peters uit Goirle een brief aan de bisschop, waarin hij vermeldt bezoek te hebben ontvangen van de heer Janssen uit Tilburg, die hem kwam medelen dat zijn schoonvader, 84 jaar oud, ten zijne huize was overleden, *en wijl de familie Van Ravels allen onbemiddeld zijn, verzocht hij mij om uit de kerkekas eene tegemoetkoming in de begrafenis-kosten (zijnde plm. f 550) te mogen ontvangen, wijl zijn schoonvader vroeger een weldoener onzer kerk geweest was en o.a. het hoofd-altaar ten geschenke had gegeven. Hij hield zoo lang aan, dat ik hem zeide, dat ik de zaak aan Uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid zou voorstellen, wijl ik zelf niet over de financiën der kerk mocht beschikken.* De kinderen van Frans van Ravels waren:

1. Adriana Maria Cornelia van Ravels²⁵, geboren te Goirle op 29 april 1879, aldaar eerste secretaresse van de Sint-Elisa-

25) Parochiearchief Sint Jans Onthoofding te Goirle, kistje bevattende de notulen van de Sint-Elisabethvereniging.

bethvereniging, trouwde te Moergestel op 20 april 1909 met Carel Josephus van Bommel, boekhouder, geboren te Moergestel op 29 maart 1880 en aldaar overleden op 22 februari 1952 als lid van het rooms-katholieke kerkbestuur, weduwnaar van Adriana van Ravels en echtgenoot van Maria B. Sens. Zijn ouders waren Cornelis van Bommel en Maria van Dinter. Adriana M.C. van Ravels overleed te Tilburg op 9 april 1940.

2. Maria Jacoba Cornelia, te Goirle op 31 mei 1880 geboren en daat overleden op 11 maart 1883.
3. Christiaan Godefridus Joseph van Ravels²⁶ is geboren te Goirle op 18 mei 1881. Bij de inzegening van de nieuwe parochiekerk te Goirle door mgr Van de Ven was hij commandant van de gardes d'honneur. Hij was fabrikant te Goirle, toen hij 19 jaar oud te Oosterhout op 6 februari 1901 trouwde met Maria Piernella Chatrer, daar geboren op 10 november 1873, dochter van Willem Chatrer, goudsmid, en van Maria Elisabeth Oomen. In 1903 verhuisde het gezin naar Boxtel, negentien later was hij handelsagent te Rotterdam en werd aldaar zijn faillissement uitgesproken. Maria Piernella Chatrer overleed te Dordrecht op 11 juni 1915. Haar man hertrouwde met Adriana Johanna van den Eng en overleed te Rotterdam op 8 juni 1959.
4. Een levenloos geboren kind, Goirle, 21 maart 1882.
5. Maria Jacoba Cornelia van Ravels, geboren te Goirle op 6 mei 1883, trouwde te Moergestel op 18 september 1923 met Hubertus Theodorus Antonius Janssen, geboren te Tilburg op 29 augustus 1893 en aldaar overleden op 13 april 1942. Hij was weduwnaar van Leonarda Bruglemans en zoon van de bouwkundige opzichter Andreas Janssen en van Maria Johanna den Ouden. Maria J.C. van Ravels overleed te Tilburg op 3 februari 1968.

26) Robben en Vermeulen, *St. Jan, de oudste parochie van Goirle*, 30. *Nieuwe Tilburgsche Courant* d.d. 8 juni 1899. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 259, Bevolkingsregister 1900-1910, deel III, 643. Centraal Bureau voor Genealogie 's-Gravenhage, advertenties familie Van Ravels.

6. Anna Cornelia Josephina van Ravels, te Goirle geboren op 29 maart 1884, trouwde te Tilburg op 9 augustus 1904 met Alphonsus Hubertus Maria Nooteboom, koopman, daar ter stede geboren als zoon van de grossier Urias Gerardus Nooteboom en van Hendrika Anna van Erp.
7. Cornelia Petronella Josephina, op 29 maart 1884 te Goirle geboren en daar overleden op 24 september 1884.
8. Francisca Antonia Maria, op 15 augustus 1885 te Goirle geboren en daar overleden op 11 september 1886.
9. Joseph Aloysius Maria, te Goirle op 11 september 1886 geboren en er overleden op 24 april 1887.
10. Joseph Maria Alphonsus van Ravels²⁷, op 21 september 1887 te Goirle geboren, trouwde op 27 november 1913 *in ecclesia S. Mariae Dolorum diosesis Buffalensis in America* met Johanna van der Velden, geboren te Oosterhout op 8 juli 1883, dochter van Arnoldus van der Velden.
11. Vincentius Maria Martinus, te Goirle geboren op 4 september 1889, overleden te Goirle op 9 september 1889.
12. Een levenloos geboren kind: Goirle, 2 september 1892.

Drostambt van Tilburg te koop

Te Amsterdam sloten op 14 augustus 1651 Cornelis Hart en Joan van den Broeck Gregoris, beiden daar woonachtig, een akkoord over het drostschap van Tilburg. Hart zou zijn relaties, met name Cornelis Haga, president van de Hoge Raad van Holland, aanwenden. Voor de ontvangst en levering van de admissie zou Hart *f* 500 ontvangen, daarna zou hij drie maanden lang steeds *f* 1000 toucheren. Niet dat Van den Broeck voornemens was zich te Tilburg te vestigen, want in het zelfde kontrakt werd overeengekomen dat Hart hem een jaar na de admissie tot het drostschap zou helpen aan een toelating als makelaar te Amsterdam, en wel *à raison* van *f* 1000.^a

a) Gemeentearchief Amsterdam, N 2420C, f 130, 14 augustus 1651.

27) Parochiearchief Sint Jans Onthoofding te Goirle, aantekening in het doopboek bij zijn doopacte in 1887.

Correctie van de kwartierstaat Siemons-Oomens

Adriaan Peter van Loon (108) is geen zoon van Peter Michiel van Loon (216) en Anna Nicolaus Woestenberg (217). De nummers 432, 434 en 435 zijn dus ook niet juist. Hij is niet geboren in Oosterhout, maar in Dongen, zoals vermeld bij zijn huwelijk in 1734 met Cornelia Verkooyen (109). Adriaan van Loon is zeker een broer van Peter en Andries Peters van Loon, die in Dongen zijn geboren, en van de oudste broer Jan Peters van Loon, geboren te Oosterhout. Jan, Peter, Andries en Adriaan en hun respectievelijke echtgenotes Adriana van de Corput, Maria van Tilburg, Jacobmijna van Dijck en Cornelia Verkooyen, treden herhaaldelijk op als peter en meter bij de dopen van hun wederzijdse kinderen. Jan Peter van Loon is op 21 april 1671 te Oosterhout gedoopt als zoon van Peeter Peetersen van Loon en Maria Siemons.

Peeter Peetersen Cornelis van Loon (216) trouwde te Dongen op 13 april 1670 met Maria Sijmons, dochter van Sijmon Heiligers en van Claesken Jacobs. Hij hertrouwde te Dongen op 2 mei 1677 met Margaretha Jans Cornelissen. Adriaan, Peter en Andries zijn mogelijk kinderen uit het tweede huwelijk. Hun dopen te Dongen zijn niet (duidelijk) gevonden. De kindereu van deze broers zijn allen weer te Oosterhout gedoopt.^a

a) P.J. Siemons, „Kwartierstaat van de kinderen van het gouden echtpaar Siemons-Oomens”, *De Brabantse Leeuw*, XXIX (1980) 172, 173.

P. Siemons, Paulus Potterweg 43, 6562 XJ Groesbeek

Vragenrubriek

Vragen en antwoorden kunnen worden toegezonden aan de redactie van *De Brabantse Leeuw*, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

VRAGEN

ANDRIESSEN

Catharina Andriessen uit Charlois (ook Van Saerloos, Van Schoreloos) trouwde te Zevenbergen in 1681 met Laurijs Cavelaers. Gevraagd: haar doopgegevens en (voor-)ouders.

MAKELENBURGH, TIBOS

Dirk Peters (van) Makelenburgh en Elisabeth Josephs (ook Janssen) Tibos lieten in Gemert in 1719, 1721 en 1724 hun kinderen Paulus, Antonius en Maria dopen. Gevraagd: de huwelijksgegevens van het echt-

paar en informatie over hun afstamming. Was Elisabeth verwant met de familie Tybos (Veghel, Sint-Oedenrode), opgenomen in *De Brabantse Leeuw* van 1963?

ANTWOORDEN

SCHEIJ (*De Brabantse Leeuw* 1991/1)

Mijn overleden vrouws grootmoeder van moederskant was een geboren Scheij. Anna Maria Petronella Scheij werd te Veghel gedoopt op 23 september 1809 en stierf daar op 1 juni 1846. Zij was een dochter van Antonius Scheij (Horst, 23 januari 1782 – Veghel, 24 augustus 1871) en van Elisabeth Manders (Erp, 1 december 1788 – Veghel, 23 oktober 1819).

Lambertus van Hout (Mill, 10 mei 1794 – Veghel, 7 februari 1861) was een zoon van Gerardus van Hout en van Maria Anna van Erp. Hij was op 30 april 1841 te Veghel met A.M.P. Scheij getrouwd.

Wapen van de familie Scheij: een distelplant op ene grasheuveltje van natuurlijke kleur. Helmteken: de distelplant uit het schild.

P.M.H. Breukers, Korhoenderveld 139, 5431 HD Cuijk

SCHEIJ (*De Brabantse Leeuw* 1992/1)

Sinds 1604 komt in Dordecht een familie Scheij voor, nakomelingen van Steven Adriaensz Scheij, viskoper en keurmeester van de Vismarkt, geboren rond 1575, overleden na 1653. In 1705 ontstaat een Rotterdamse tak van de familie, wanneer Roeland Scheij daar tronwt met Jannetje Jans van der Meulen uit Gouda. Nakomeling van deze Roeland is Hendrik Adrianus Scheij, uit wiens huwelijk met Paulina Hermina van Velthnizen op 10 augustus 1810 een dochter Maria Pietronella wordt geboren.

A. den Haan, Kapteynweg 59, 3318 ED Dordrecht

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap. Redactie: drs L.F.W. Adriaenssen, voorzitter, dr ir C.H.J. van den Brekel, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel. 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 37,50; buitenland f 40,50 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 41

- no 3 -

1992

Nasleep van de beeldenstorm

P.L. Leget-Kuijlen en J.N. Leget
Dr. Hermanslaan 36, 5348 JK Oss

Na de beeldenstorm te 's-Hertogenbosch werd in 1568 weer orde op zaken gesteld door de overheid. De stad werd gedwongen een garnizoen binnen de muren te herbergen.

Aankankelijk waren dit Duitse vendels, die echter door Alva vervangen werden door Spaanse troepen. Op 15 september 1572 kwam de hertog van Holstein met zijn regiment te 's-Hertogenbosch. De paarden en een deel van het voetvolk werden in de omgeving van de stad ingekwartierd, terwijl te Orthen 'roodrokken', dat wil zeggen Albanezen, gelegerd werden.¹ Deze slecht gedisciplineerde troepen stroopten het platteland af en hielden zich onledig met plunderingen.

De gevolgen hiervan vinden we terug in akten, gepasseerd voor schepenen van 's-Hertogenbosch:²

1. Elijsabeth, dochter van wijlen Nijlaes Peters Vrancken te Orthen, weduwe van Aert Thijss, pottenbakker, verzoekt op 29 januari 1574 om aanstelling van voogden over haar twee minderjarige kinderen. Haar man heeft haar „mits de voerledenen troubelen" verlaten en is overleden zonder weergekeerd

1) C.J. Gudde, *Vier eeuwen geschiedenis van het garnizoen 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch, 1958).

2) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1922.

te zijn. Elijsabeth had geprocedeerd tegen de fiscalen van de Raad van Troubelen³ over de goederen die zij van haar ouders bij haar huwelijk had ontvangen en die in beslag genomen waren. Deze goederen worden haar nu teruggegeven. Om het proces te kunnen voeren, had zij haar handelsvoorraad potten verpand. Echter haar koopwaar, huisraad en meubiliair waren geroofd door de Holsteinse ruiters.

2. Op 27 april 1575 vragen de mombers over de vijf minderjarige kinderen van wijlen Claes Adriaens bij Hilleken, dochter van wijlen Henrick Beijens, aan schepenen toestemming om een huis te Hintham, – „door de chrijsluijden bedorven” –, te mogen verkopen.
3. Christina, weduwe van Jan Hermans, verzoekt op 3 maart 1581 om aanstelling van Herman Anthonis, bierbrouwer, Peter Arnts van Hees, meester Nicolaes en meester Arndt, orgelmakers, zonen van Henrick Nijhoff, tot mombers over haar zes onmondige kinderen. Haar man heeft korte tijd voor zijn overlijden het huis met brouwerij ‘de Rode Leeuw’ in de Vughterstraat tegenover de Postelstraat, belast met een hypotheek, gekocht. Er is grote schade ontstaan door de Duitse soldaten van Grauwenborch in garnizoen te ’s-Hertogenbosch, die wel bieren haalden, doch niet betaalden. Hierdoor is een schuld ontstaan van ruim f 1400. Zij verzoekt om toestemming voor de verkoop van het huis met brouwerij en brouwersgereedschap.

3) Dat is de Raad van Beroerten. Viz: J.H. van Heurn, *Historie der stad en meyerie van 's Hertogenbosch, alsmede van de voornaamste daaden der hertogen van Brabant* (4 dln; Te Utrecht, by J. van Schoonhoven en Comp., MDCCLXXVI-MDCCLXXVII).

Kollaboratie in 1543

De kwartierschout van Kempenland toucheerde 30 stuivers boete van Dierck Ghysbrechts van den Spycker, omdat deze *goet gecocht hadde jegens die vianden ende geselscape van Merten van Rossem*.¹

1) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 12997, rekening Kerstjaar 1544-1545, f VIII^v.

Van Roosmalen, een geslacht afkomstig uit Schijndel?

J.H.T. van Roosmalen
Elsdonk 14, 5708 AC Helmond

(Vervolg van p. 55)

V. RUTH THOLF VAN ROOSMALEN is vermoedelijk tussen 1650 en 1655 geboren en na februari 1719 overleden. In de tijd van zijn geboorte was het de katholieken in Brabant verboden hun godsdienst openlijk uit te oefenen.²⁶ Sedert de hervormde predikant te Schijndel in 1649 was aangetreden, was de pastoor naar het veilige Uden gevlucht. Pas in het jaar 1658 kreeg Schijndel een schuurkerk, ergens tussen Veghel en Uden. In deze periode zijn de doop- en trouwboeken slecht bijgehouden, waardoor ze hiaten vertonen.

In een cijnsboek van de domeinen van Brabant betreffende Schijndel over 1646–1706 werden de te betalen cijnsen elk jaar bijgeschreven.²⁷ Bij de aanvang daarvan in het jaar 1646 staat: *Baetken weduwe wijlen Rutger Roeloffs met Odulphus ende Catharina haere kynderen, uuyt huys, hoff ende aengelegen erffens, groot ontrent anderhalff loopensaets, gelegen onder Schijndel inden Borne, d'een sijde ende een eynde aen erve Corstiaen soone Elias Peeters, d'ander sijde aen erve Delis Corstiaens ende ander eynde aende gemeyn straete. Als van vijff royen uuytfanz ingenoemen vande gemeynte van Schijnle anno XV^c. thyen. 1 d.* Zoals bij cijnsboeken gebruikelijk is, worden de nieuwe cijnsbetalers steeds boven de vorige geschreven. Boven de voornoemde tekst staat achtereenvolgens:

*Ruth d'eenich soone van Tolofs van Roosmaelen
5 kinderen van Jan Jans van Son by coope
III*

26) Heesters, *Historische verkenningen*, 128.

27) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, Rentmeester-Generaal D.B. 195, f 28^v, 1646–1706.

Eind 1681 verkoopt Ruth Tolof Rutten van Roosmalen een huis met land in de Borne.²⁸ Hieruit moest een duit grondcijs worden betaald aan de domeinen van Brabant. De totale opbrengst van de verkoop was 176 gulden en 5 stuiver. Dit is het huis met het stuk land, zoals door Tolof bij collaterale successie aan zijn erfgenamen (er staat in enkelvoud *aen sijnen erfgenaem*) in 1676 werd nagelaten.

Op 27 augustus 1679 zijn Rutgerus Tholf van Rosmalen en Mayken Lucen Verweteringe in het huwelijk verbonden ten overstaan van de pastoor en getuigen.²⁹ In een betrekkelijk korte tijd tussen 1684 en 1689 overleden Jan Jan Verwetering de oude, Jan Verwetering en Lucas Verwetering, respectievelijk de grootvader, de oom en de vader van Mayken.³⁰ De erfenissen werden voor een groot deel verdeeld over de vijf kinderen van Lucas, waarbij Ruth Tolofs het beheer kreeg voor zijn nog onmondige kinderen. Engelken, de weduwe van Lucas Verweteringe, verkocht een deel van haar bezittingen voor 550 gulden.³¹ Zij werd op 25 januari 1696 in Schijndel begraven.

Inmiddels werden de zorgen voor Ruth Tolofs alsmaar groter. Nadat hij in 1690 een huis had gehuurd van Maria Art Willems met 8 lopense land in de Venusstraat, ging het met de gezondheid van Mayken steeds slechter.³² Een testament de dato 27 augustus 1693 ten gunste van de langstlevende vermeldt hun grote zorgen en lasten met hun zwaar belaste boedel.³³ Op dezelfde dag leende Ruth 100 gulden, die hij twee jaar later moest terugbetalen.³⁴ Reeds op 10 september 1693 werd *Maria gewesene huysvrouw van Rutger Tholoffs* begraven. Er waren toen nog maar drie kinderen

28) Streekarchief Vught, Schijndel R 84, f 31, 6 december 1681.

29) Bisschoppelijk Archief 's-Hertogenbosch, Schijndel 1.

30) Streekarchief Vught, Schijndel R 92, f 6-9^v, 18 oktober 1684. R 93, f 49, 23 februari 1689; f 51, 25 februari 1689.

31) Streekarchief Vught, Schijndel R 93, f 250^v, 4 januari 1692. R 94, ff 20^v, 21, 12 mei 1692.

32) Streekarchief Vught, N 7156, f 107-108, 2 januari 1690.

33) Streekarchief Vught, N 7157, f 44.

34) Streekarchief Vught, Schijndel R 94, ff 69, 69^v, 27 augustus 1693.

van Ruth en Mayken in leven, die met hun vader in Schijndel in de herdgang van Hermalen woonden.

In 1695 verkocht Ruth twee akkers, samen 4 lopense groot en gelegen onder de Borne³⁵ voor 325 gulden. Dit akkerland was, *soo hij seyde, hem bij testament van sijnen vader ter rechter aelmisse om Goidth wille gelegateert*. Dit testament is helaas nog niet gevonden. De koper, Gijsbert van Goor, wonende te Middelrode, beloofde een zak rogge in een meerdere pacht te vergelden aan het Sint-Anthonisgasthuis binnen Den Bosch. Ook de schuldbrief van 200 gulden, op 28 juli 1665 voor schepenen van Den Bosch verleenden ten laste van Tolof Rutten ten behoeve van de dan inmiddels overleden Andries Lamberts van den Boogert, werd door Van Goor afgehandeld.³⁶ Bij het feitelijke begin van de erfdelingen van de Verweteringen in 1695 waren er nog slechts twee kinderen van Ruth in leven.³⁷ Dit blijkt ook uit het cijsboek van Helmond, waarin nog maar twee kinderen van Mayken Luycas Janssen Verweteringe enige grondcijsen aan de heer van Helmond moesten betalen.³⁸

De laatste gevonden handeling van Ruth wordt vermeld in het Schijndelse schepenprotocol van februari 1719: Ruth Tholofs, weduwnaar van Dircxken Willems, verkoopt publiekelijk aan Laentje Peters van der Meulen, weduwe van Dries Jacobs van Heeswijck, twee akkers van twee lopen, te Schijndel gelegen onder Beemde.³⁹ Hij verkocht om zijn schulden te kunnen betalen, opgelopen door de ziekte van de gehele familie, het sterven en begraven van zijn vrouw en voordochter en ten behoeve van de landsbelastingen.

Zijn kinderen bij Mayken lieten uit hun moeders erfenis *een braecke teulants groot 4 lopensen onder Lutteleynde op de Schoot, 4 lopensen lant in de Papethiende en 2 lopensen in de Beemde*

35) Streekarchief Vught, Schijndel R 94, ff 169^v-170^v, 18 juni 1695.

36) Streekarchief Vught, Schijndel R 94, f 169^v-170^v, 18 juni 1695.

37) Streekarchief Vught, Schijndel R 143, ff 155/157, 22 juni 1695; ff 194/197, 28 maart 1696. R 95, ff 4, 23 augustus 1695; ff 38, 24 mei 1696.

38) Gemeentearchief Helmond, Huisarchief van Helmond, 146-II, f 193, 1642-1714.

39) Streekarchief Vught, Schijndel R 99, f 211^v-213^v, 25 februari 1719.

na. Het geheel was in het bijzijn van Ruth Thoeloffs *getazeert en gewerdeert* op 260 gulden.⁴⁰

Om de lezer een goed overzicht te geven over de gebruikte schrijfwijzen van de diverse geestelijken bij de doop en trouwplechtigheden, is de naam van de vader hieronder telkens opgegeven. De voornamen van de moeders, eerst Marie en later Theodore of Thodore, als synoniem voor Dircxken, zijn vrijwel steeds hetzelfde geschreven. Bij het schrijven van de naam 'Ruth Tholofs' werden er echter diverse creaties gebruikt, met een Ruth Tholis van Rosmalen in 1714. Speciaal op deze schrijfwijze wordt nog teruggekomen. Opvallend daarbij is in 1698 de toevoeging Rutten en in 1714 de naam Van Rosmalen.

1. Maria van Roosmalen, dochter van *Rutgeri Tolofs*, te Schijndel gedoopt op 17 augustus 1680 en er overleden op 10 september 1717.
2. Theophilis, zoon van *Ruth Tholofs*, te Schijndel gedoopt op 4 februari 1683 en daar op 12 oktober 1686 begraven.
3. Johanna van Roosmalen, dochter van *Rudolphi Tholofs*, te Schijndel gedoopt op 26 maart 1685 en aldaar overleden op 28 augustus 1708.
4. Catharina, dochter van *Rutgeri Toolfs*, te Schijndel gedoopt op 19 november 1689.
5. Lucas, zoon van *Rutgeri Tholofs*, te Schijndel gedoopt op 6 mei 1689.
6. Lucas, zoon van *Rutgeri Tolfs*, te Schijndel gedoopt op 23 januari 1692.

Na het overlijden van Mayken hertrouwde⁴¹ Rutger Thoeloffs voor schepenen en de pastoor van Schijndel op 11 september 1695 met Dircxken Willems, jongedochter en uit Sint-Oedenrode geboortig, oud 27 jaren.⁴² Ze is op 22 april 1718 te Schijndel overleden. In het tweede huwelijk noteerde de pastoor de volgende dopelingen:

40) Streekarchief Vught, Schijndel R 272, 29 september 1708. R 274, f 36, 25 oktober 1717.

41) Streekarchief Vught, Schijndel 23, 27 augustus 1695.

42) Streekarchief Vught, Schijndel 28, september 1695.

7. Rudolphus van Roosmalen, zoon van *Rutgeri Tolofhs*, volgt onder VI op pagina 135.
8. Maria, dochter van *Rutgeri Tholofs Rutten*, te Schijndel gedoopt op 5 februari 1698.
9. Maria van Roosmalen, dochter van *Rutgeri Tholofs*, te Schijndel gedoopt op 16 september 1701. Uit een borgbrief ten behoeve van Maria Ruth Tholopens, gehuwd met Jacob Schuurmans, blijkt dat zij in 1742 uit Schijndel verhuisde naar Sint-Michielsgestel.⁴³
10. Elisabetha, dochter van *Rutgeri Tholofs*, gedoopt op 23 december 1703.
11. Maria van Roosmalen, dochter van *Ruth Thoeloffs*, te Schijndel gedoopt op 12 december 1705 en op 26 juni 1762 begraven.
12. Adrianus, zoon van *Rutgeri Tholofs*, te Schijndel gedoopt op 16 februari 1708 en begraven op 13 mei 1710.
13. Zegebertus, zoon van *Rutgeri Tholofhs*, te Schijndel gedoopt op 6 december 1710 en op 29 november 1712 begraven.
14. Joannes, zoon van *Ruth Tholis*, te Schijndel gedoopt op 10 januari 1714.

VI. THOLEFF RUTTEN VAN ROSMALEN, op 30 april 1696 te Schijndel gedoopt met de naam Rudolphus. Bij zijn kerkelijke huwelijk noteerde de pastoor van Schijndel op 9 februari 1721: *juncti sunt matrimonio Odulphus Ruttolis van Rosmalen et Joanna Marie Thome Arnoldi Joosten*. Zijn vadersnaam werd bij de doopaangifte in 1710 nog geschreven als *Ruthgeri Tholofs*, maar is later verbasterd tot *Ruth Tholis* (in 1714). Bij het huwelijk van zijn zoon Odulphus in 1721 zijn in het trouwboek de twee namen samengevoegd tot *Ruttolis*, waarbij voor de eenvoud de letter h tweemaal werd weggelaten. Zoals eerder is opgemerkt, is de Latijnse naam Odulphus synoniem voor Tolof.

In hun huwelijk kwamen onderstaande kinderen ter wereld. Het grote interpretatietalent van de dienstdoende geestelijke bij het inschrijven van de naam van de vader kwam ruimschoots aan

43) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 172, f 72, 18 juni 1742.

zijn trekken. Hoewel de naam van zijn vrouw zowel in Schijndel als in Sint-Oedenrode steeds eenduidig werd weergegeven, liet de priester of koster van Sint-Oedenrode zijn fantasie de vrije loop. Voor de naam *Rudolphi* gaf hij achtereenvolgens *Tholif*, *Tolif*, *Tholof* en *Odulphi*:

1. Franciscus, zoon van *Rudolphi van Rosmalen*, te Schijndel gedoopt op 10 december 1721.
2. Theodorus, zoon van *Rudolphi van Roosmalen*, te Schijndel op 27 januari 1724 gedoopt.
3. Elizabeth van Roosmalen, dochter van *Rudolphi van Roosmalen*, op 20 mei 1726 te Schijndel gedoopt. Ze huwde op 31 augustus 1760 te Sint-Oedenrode met Dielis van der Dusse⁴⁴, weduwnaar van Hendrien Habraken, geboortig van Liempde.⁴⁵ Van Elisabeth van Roosmalen is een borgbrief bewaard gebleven, toen zij als weduwe in 1793 uit Sint-Oedenrode naar Nieuwkuyk vertrok.⁴⁶
4. Arnoldus, zoon van *Tholif Rutten*, te Sint-Oedenrode gedoopt op 12 juli 1728.
5. Woutrina van Roosmalen, dochter van *Tolif Rutten van Roosmalen*, te Sint-Oedenrode Walthera gedoopt op 4 mei 1731. Meter was Elisabeth Rutten van Roosmalen, vermoedelijk de dochter van Rutgerus Tholf van Rosmalen en Theodora Willems, gedoopt in 1703. Woutrina huwde met Joannes van den Bors. Ze kreeg een ontlastbrief toen zij in 1757 uit Sint-Oedenrode naar Liempde vertrok.⁴⁷
6. Maria, dochter van *Tholof van Roosmalen*, te Sint-Oedenrode op 28 juni 1733 gedoopt.

44) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 141, f 44, 23 oktober 1747.

45) Streekarchief Veghel, Sint-Oedenrode, f 93, 31 augustus 1760.

46) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 156, f 30, 20 juli 1793. Borgbrieven uit de plaats van herkomst moesten in de nieuwe plaats van vestiging worden overlegd voor het geval van toekomstige armlastigheid. De plaats van afkomst moest dan in de kosten van het onderhoud voorzien. P.L. Leget-Kuijlen, „Borgbrieven, een hulpmiddel bij genealogisch onderzoek”, *De Brabantse Leeuw*, XXXII (1983) 171.

47) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 191, f 244, 7 juni 1757.

7. Rutgerus van Roosmalen, zoon van *Odulphi van Roosmalen*, volgt onder VII op pagina 137.
8. Thomas van Roosmalen, zoon van *Odulphi van Roosmalen*, te Sint-Oedenrode gedoopt op 23 juli 1738. Hij trouwde aldaar op 31 augustus 1760 met Cathalijn Claese van der Heijde.
9. Theodora, dochter van *Odulphi van Roosmalen*, te Sint-Oedenrode gedoopt op 21 april 1742.

VII. RUTGERUS VAN ROOSMALEN, gedoopt te Sint-Oedenrode op 5 juni 1736 en overleden te Dinther op 24 mei 1813. Op 20 januari 1769 werd in Liempde een eerste borgbrief geschreven, waaruit blijkt dat Rut van Roosmalen binnenkwam uit Sint-Oedenrode.⁴⁸ Er zouden nog vele borgbrieven volgen. In Sint-Oedenrode werd er een in 1769 geschreven, waarin staat dat Rut van Roosmalen, die toen te Boxtel woonde, gaat huwen met Hendrina van den Tillart uit Veghel en zich te Schijndel vestigt.⁴⁹ Schijndel gaf op 26 mei 1769 een borgbrief uit aan Hendrien Adriaan van den Tillaart, gehuwd met Rut van Roosmalen.⁵⁰ Ze zijn op 5 februari 1769 voor schepenen en voor de kerk getrouwd.⁵¹ In hun huwelijk werden de volgende kinderen gedoopt:

1. Dorothea van Roosmalen, dochter van *Rutgeri Rudolphi*, te Liempde gedoopt op 5 april 1770. Mogelijk was Johanna, de 72-jarige moeder van Rut, haar doopgetuige. Theodora is na 1788 gestorven.
2. Joannes, zoon van *Rutgeri Rudolphi*, te Liempde gedoopt op 22 juli 1722.
3. Odulphus, te Sint-Oedenrode gedoopt op 7 augustus 1775, jong gestorven.
4. Adrianus, te Sint-Oedenrode gedoopt op 16 januari 1778, jong overleden.

48) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 69, f 2, 20 januari 1769.

49) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 195, f 174^v, 20 januari 1769.

50) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 179, f 93, 26 mei 1769.

51) Ruts leeftijdsopgave van 28 in plaats van 32 jaar getuigt hier van enig optimisme.

Het overlijdingsregister van Sint-Oedenrode vermeldt dat Hendrina Adriaan van den Tillaart op 18 oktober 1779 is overleden. Bijna een jaar later hertrouwde Rut van Roosmalen aldaar op 17 september 1780 met Peeternel Rutte van de Wijdeven. Een borgbrief toont aan dat Rut zich op 12 mei 1788 wederom vanuit Sint-Oedenrode te Liempde vestigde.⁵² Diverse borgbrieven zijn uitgeschreven voor zijn vrouw, Peeternel Rut van de Wijdeven, en hun zeven kinderen.⁵³ Op 21 juni 1794 kwam Rut van Roosmalen met zijn gezin opnieuw Sint-Oedenrode in.⁵⁴ De kinderen uit het tweede huwelijk van Rut waren:

5. Henrica van Roosmalen, te Sint-Oedenrode gedoopt op 9 juli 1781.
6. Tomas van Roosmalen, volgt onder VIII op pagina 138.
7. Joanna, te Sint-Oedenrode gedoopt op 23 januari 1784.
8. Adriana, te Sint-Oedenrode gedoopt op 2 september 1785.
9. Arnoldus, gedoopt op 13 juli 1787.
10. Rutgerus, te Liempde gedoopt op 4 januari 1791. Dit kind is op 3 mei 1794 in Dinther ingeschreven als komende uit Liempde.⁵⁵

VIII. TOMAS RUT VAN ROOSMALEN. Volgens verschillende bronnen werd hij geboren in Sint-Oedenrode, maar de datum is niet gevonden. Hij overleed op 1 november 1822 te Dinther op 47-jarige leeftijd. Hij was landbouwer. Hij trouwde op 30-jarige leeftijd op 22 mei 1808 te Veghel voor schepenen met Lamberdina Lambert van Lankveld, oud omtrent 23 jaren. In een borgbrief, afgegeven door het gemeentebestuur te Veghel⁵⁶, werd te kennen gegeven dat Lamberdina Lambert van Lankveld, huisvrouw van Tomas van Roosmalen, zich metterwoon binnen het dorp van

52) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 71, f 3^v, 12 mei 1788.

53) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 203, f 17, 12 mei 1788; p. 106, f 137^v; 12 mei 1788; p. 107, f 194, 12 mei 1788; p. 50, f 264, 12 mei 1788.

54) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 156, f 42^v, 21 juni 1794.

55) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 51, f 323, 3 mei 1794.

56) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 138, f 197, 12 juni 1800 en negen.

Dinther had gevestigd op de twaalfde dag van de Zomermaand in 1809. Een uit Veghel ingekomen ontlastbrief bevestigt dat zij naar Dinther is gegaan.⁵⁷ Uit hun huwelijk werden de volgende kinderen geboren:

1. Lambertus van Roosmalen, volgt onder IX op pagina 139.
2. Hendrien van Roosmalen, te Dinther geboren op 31 december 1812. Ze huwde op 15 mei 1835 aldaar met Lambertus van de Leest en is er op 14 januari 1871 overleden als zijn echtgenote.
3. Rover van Roosmalen, geboren op 15 december 1815 te Dinther. Hij huwde op 16 januari 1862 aldaar met Anna Maria van den Heuvel. Op 11 januari 1892 is hij te Dinther overleden als haar echtgenoot op de leeftijd van 76 jaar.
4. Willem van Roosmalen, geboren op 5 februari 1820 te Dinther. Willem was van beroep landbouwer en huwde op 3 juni 1848 met Geerdina van de Ven. Hij overleed in Dinther op 19 januari 1892 als haar echtgenoot.

IX. LAMBERTUS VAN ROOSMALEN, geboren te Dinther op 14 oktober 1809 en daar overleden op 26 juli 1885. Uit een afgegeven certificaat van de Nationale Militie in Noord Brabant, lichting anno 1828, blijkt dat Lambertus door de zittende militieraad in Den Bosch wegens lichaamsgebreken en omdat hij *de onontbeerlijke zoon eener weduwe* was, finaal is vrijgesteld. Hij trouwde op 20 juni 1834 te Erp met Christina van Berlo, jonge dochter, van beroep werkmeid, wonende te Dinther. Ze is op 8 november 1810 te Erp geboren als dochter van Petrus (Christiaui) van Berlo en Adriana (Johannis) van de Reijt. Christina is op 3 maart 1876 op 65-jarige leeftijd te Dinther overleden. In hun huwelijk werden de volgende kinderen te Dinther geboren:

1. Theodorus van Roosmalen, geboren te Dinther op 4 juli 1835; zijn overlijdingsdatum is niet bekend. Op 11 mei 1864 huwde Theodorus, die van beroep landbouwer was, te Dinther met Anna Maria van den Boom. Zij was geboren op 22 januari 1839 in Nistelrode en de ongehuwde dochter van haar overleden vader Wouterus van de Boom en van Maria Verhoeven,

57) Streekarchief Vught, Borg- en ontlastbrieven, p. 55, f 523, 12 juni 1809.

landbouwster te Nistelrode. Haar moeder en de ouders van Theodorus waren bij hun huwelijk aanwezig. Alle kinderen van hen zijn geboren in hun huis te Loosbroek, liggende onder de gemeente Nistelrode. Zij waren:

- A. Lambertus, geboren op 9 augustus 1865.
 - B. Wouterus, geboren op 5 januari 1867.
 - C. Maria, geboren op 30 augustus 1868.
 - D. Martinus van Roosmalen, geboren in Loosbroek onder de gemeente Nistelrode op 2 oktober 1869 en op 3 juni 1934 overleden in Erp. Hij was van beroep huisschilder. Martinus huwde op 19 oktober 1896 te Dinther met Johanna de Louw, geboren aldaar op 3 maart 1865. Zij was een dochter van de schoenmaker Johannes de Louw en Hendrika van der Zanden. Johanna overleed op 27 december 1923 te Erp. Enige jaren voor haar dood werd op hun 25-jarige huwelijksfeest nog een fraaie foto van het echtpaar gemaakt. Martinus hertrouwde daarna met Maria Wilhelmina Luybeu. Zij was geboren in Helmond op 20 juni 1890. Uit het eerste huwelijk stamt nageslacht.⁵⁸
 - E. Christina, geboren op 5 november 1870.
 - F. Christianus, geboren op 10 juli 1875.
- 2. Johannes, te Dinther geboren op 8 april 1837 en twee jaar later overleden.
 - 3. Adrianus, te Dinther geboren op 4 april 1839.
 - 4. Willem van Roosmalen, te Dinther geboren op 29 december 1841, werd landbouwer. Hij is als weduwnaar van Adriana Verkuylen aldaar op 5 september 1914 overleden.
 - 5. Lamberdina van Roosmalen, te Dinther geboren op 18 februari 1844. Zij bleef ongehuwd en overleed op 17 juni 1895 in haar geboortedorp.
 - 6. Peternella van Roosmalen, te Dinther geboren op 29 juli 1846. Zij is op 4 maart 1908 als weduwe van Wilhelmus Ha-

58) De oudste zoon, Theo van Roosmalen (1897-1960), schilderspatroon te Helmond, is bij Betsie Verlijdsdonk vader van de auteur van deze genealogie.

negraaf aldaar overleden.

7. Johannes, te Dinther geboren op 5 februari 1850.

8. Maria van Roosmalen, te Dinther geboren op 6 augustus 1853. Zij is daar op 15 februari 1915 overleden als de weduwe van Adrianus Hanegraaf.

Zeeuwen / Elsten

Nogmaals de oudste generaties (ca 1320–1450)

A.M. Bosters

Koningin Julianalaan 339, 2273 JJ Voorburg

In *De Brabantse Leeuw* van 1989 heb ik een aantal gegevens uitgewerkt met betrekking tot de oudste generaties van het geslacht Zeeuwen-Elsten-Van der Elst in de periode 1450–1550.¹ Bij archiefonderzoek in de verstreken jaren heb ik over deze familie nieuwe gegevens gevonden over een nog oudere afstamming.

De hier behandelde tak vanaf de eerste helft van de veertiende eeuw stamt uit het landbouwgebied van Wouw. De oudst bekende stamvader van de tak is Heinrick (Hein) Zeuwe, geboren omstreeks 1320, wiens nakomelingen in dit bestek verder worden uitgewerkt.

Er zijn nog meer personen met de naam Zeeuwen uit de veertiende, vijftiende en zestiende eeuw bekend, van wie het familieverband voorsnog niet duidelijk is. Zo treffen wij in het jaar 1378 Jan Zeeuwe aan als schepen van Halsteren en in het jaar 1416 Goort Zeeuwe, mogelijk een zoon van Jan, als een van de personen die van de heer van Bergen op Zoom toestemming kreeg om de Oude Beijmoerpolder onder Halsteren te bedijken.² Iets later, in 1454, verschijnt Jan Zeeuwe te Noordgeest onder Halsteren, die verklaart een rente van 18 stuivers schuldig te zijn.³

1) A.M. Bosters, „Genealogie Zeeuwen / Elsten / Van der Elst, ca 1450–1550 (de oudste generaties)”, *De Brabantse Leeuw*, XXXVIII (1989).

2) Gemeentearchief Bergen op Zoom, Raad en Rekenkamer 1, f 59, 23ste dag van de oogstmaand (augustus) 1378; f 60-62, 14 dagen in ‘zullemaand’ (februari) 1416.

3) Gemeentearchief Bergen op Zoom, R 283, 10 april 1454.

In de tweede helft van de veertiende eeuw zijn in de omgeving van Roosendaal onder meer bekend: Jacob Jacobszoon Zeuwen en Harman Zeuw te Spellestraat en Calfsdonck.⁴

Ten slotte is de familie Zeeuwen in de eerste helft van de vijftiende eeuw ook bekend te Etten, waar in het jaar 1438 Jan Jan Zeewensoen wordt gezien en in het jaar 1465 Jan Zeeuwe als schepen van Etten.⁵ Een en ander duidt er op, dat de familie Zeeuwen een van de oudste families uit westelijk Noord-Brabant is, waarvan reeds in de veertiende en vijftiende eeuw vele nakomelingen voorkwamen.

In de tweede helft van de zestiende eeuw gaat, zoals reeds bekend is, de familienaam Zeeuwen over in Elsten. Nadere gegevens betreffende deze naamswisseling werden (nog) niet gevonden. Een mogelijkheid die verondersteld mag worden is, dat een van de afstammelingen Zeeuwen, namelijk Adriaen Willem Zeuwen (V), gehuwd is geweest met een Van der Elst (Elsten), zodat nakomelingen, om zich van andere familieleden Zeeuwen te onderscheiden, de achternaam van hun moeder hebben aangenomen. Onder de naam Elsten en Elst stamt een nog heden ten dage bestaand nageslacht.

Bij de uitwerking van de navolgende oudste generaties zij aangetekend, dat gebrek aan bronnenmateriaal het verkrijgen van een volledig beeld van het familieverband aanzienlijk belemmert. De uitwerking dient derhalve gezien te worden als een vrij summiere hoofdstructuur. Hopelijk kunnen verdere gegevens, zo die nog tevoorschijn mogen komen, de geschetste afstamming verder onderbouwen. De genealogie begint nu met:

I. HEINRICK ZEUVEN (Hein), geboren omstreeks 1320. Hij is van de hier uitgewerkte tak de oudst bekende stamvader. De naam van zijn echtgenote is niet bekend. Het enige dat over hem bekend is, is de vermelding van zijn naam in een legger van vaste inkomsten van de heer van Bergen op Zoom uit het jaar 1359, namelijk twee keer in verband met de betaling van landcijs over

4) Gemeentearchief Bergen op Zoom, Raad en Rekenkamer 597, f 81, 85, 86.

5) F.F.X. Cerutti en F.A. Brekelmans, *Middeleeuwse rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda* (3 dln; Utrecht-Bussum-Zutphen, 1956-1990) II, 207, 445, 465, 469, 513, 557, 561; III, 113.

gepachte landerijen te Spellestraat onder Wouw.³ Zijn zoon zal zijn geweest:

II. WILLEM ZEEUWEN, geboren omstreeks 1350 en overleden voor mei 1447. De naam van zijn echtgenote is niet bekend. In 1447 wordt hij als „wilen Willem Zeeuwen” en als vader van Henric Zeeuwe vermeld.⁶ Zijn zoon Henrick volgt onder III op pagina 143.

III. HENRIC ZEEUWE, geboren omstreeks 1380 en overleden voor 1475. De naam van zijn echtgenote is niet bekend. Op 8 mei 1447 verkocht hij met zijn zoon Willem een erfrente van vijf gouden petersgulden op een aantal goederen te Wouw.⁵ De akte, die een aantal plaatsnamen bevat die in de beschikbare literatuur⁷ niet bekend zijn, luidt als volgt:

Henric Zeeuwe zone wilen Willems Zeeuwen ende Willem Zeeuwe sijn wet-
tich zone, gesetenen te Wouwe, vercopen een voer al Henricke Adriaens
tsjaers erflic vive gouden peters, goet ende custbaer van munten ons ge-
nadichen heeren tshertogen van Bourgondiën ende van Brabant &c voer
datum des briefs geslagen ende gemunt, op een stede met huysingh, hove,
bogaerde, lande, gronde & pertinenciën, houdende tsamen een buynder, ge-
staen ende gelegen te Wouwe opt oesteynde vanden steenweghe, tusschen
Cornelys Zeeuwen syns soons stede aen de westzyde ende Jans Zeeuwen
zyns soons erve aen doostzyde, streckende noortwaert aen den steenwech
voerscreven ende zuytwaert aen den kerccpat. Item op $1\frac{1}{2}$ gemete lants, ge-
heeten de Lange Heyninge, gelegen aldaer bij, tusschen Henricx Zeeuwen
syns zoons erve aen de znytyde ende Jan Gheertss aen de noortzyde,
streckende westwaert aen de voerscreven stede ende oestwaert aen Corne-
lys Hueveleers erve. Item op een heyninge geheeten Thoolghoer, houdende
omtrent II gemete, gelegen aldaer bij, tusschen Bertel Willems aende
noortzyde ende Jans Zeeuwen syns soons erve aen de zuytyde, streckende
westwaerts aen Joes van Ghoerle ende Jan Boudenss erven en oestwaert
aen Bertel Willems ende Adriaen meester Claus erven. Item op II gemete
lants cum fundo, geheeten Boudens Brake, gelegen aldaer bij, in dacker
tusschen Bertel Willems aen de zuytyde ende oec aen dwesteynde, ende
Gheerds de Hont aen de noortzijde, streckende oestwaert aen Adriaens
vander Donc wedwe ende kinderen erven. Item op een heyninge houdende
omtrent IIII gemete, gelegen aldaer bij, tusschen Bouden Roetsaerts aen de

6) Stadsarchief Antwerpen, Schepenregister 39, f 127, 8 mei 1447.

7) W.A. van Ham, „Wouw in de middeleeuwen”, in: A. Delahaye, W.A. van Ham en J.H.F. Bos, *Woide ... die Wouda. Opstellen over de geschiedenis van Wouw* (Z.pl., 1980) 41-152.

zuytzijde ende Cornelys Peter Coevoets erve aen de noortzyde, streckende oestwaert aen Jan Sproncx erve ende westwaert aen den waterlaet diemen heet den Ryesloot, toebehoerende dese voerscreven percheelen Henricke Zeuwe voerscreven. Item op een stede met huysingh, hove, bogaerde, lande, gronde, houdende tsamen omtrent II gemete, gestaen ende gelegen te Wouwe voerscreven in Spellerstrate tusschen Willem Adriaenss erve aen de noortzyde ende Jacobs vanden Hove aen de zuytzyde, streckende metten eynde achter aen de nederstrate. Item op II gemete lants, gelegen aldaer bij, over de strate tusschen Willem Godscalcx aen de zuytzyde ende Jacobs de Ryke aen de noortzyde, streckende oestwaert aen Wonters van den Broeke ende westwaert aen de Spellerstrate voerscreven ende op een gemet lants geheeten Jan Eelensoons veldeken, gelegen aldaer tusschen Jacobs vanden Hove aen de zuytzyde ende Tac Aerntss aen de noortzyde, streckende westwaert aen de Donckheyninge, Cornelyse Hueveleer toebehoerende, ende oestwaert aen de beemde, toebehoerende dese drie perchelen den voerscreven Willeme Zeeuwe, dewelke dander modie Natalis et modie Johannis Baptistæ. Ende te leveren bynnen Antwerpen ter stede &c, los ende vrij van beden, settingen ende van allen anderen oncosten, te Wouwe opten gerechten heeren chys, gedragende omtrent II $\frac{1}{2}$ denier Vleems van elken gemete (...). Conden dat dese voerscreven V gouden peters erflic altyt staen selen als des voerscreven Henric Adriaens vaderlic erve, dats te wetene dat zy altyt tziyne zynden waert gaen ende bliven, selen na inhouden der huwliker voerwarden tusschen hem ende Lijsbetten vanden Vekene sinen wettigen wive gemaect, gelijc scepenen brieven van Antwerpen wel verclaeren, mits dat zy metten penningen die hij Henrick voerscreven aen haer te huwelike brachte, gecocht ende betaelt syn. Sonder argelist.

Drie zoons van Henric Zeeuwen waren:

1. Willem Henrics Zeeuwen, volgt onder IV op pagina 144.
2. Jan Henrics Zeeuwen.
3. Cornelis Henrics Zeeuwen, volgt onder IVbis op pagina 146.

IV. WILLEM HENRICS ZEEUWEN is geboren omstreeks 1410 en overleden na het jaar 1464. Hij wordt vermeld in het cijsboek van Wouw in verband met vier percelen land die hij in gebruik had te Borteldonck, maar vooral te Spellestraat.⁸ Zijn zonen waren:

1. Adriaen Zeeuwen, volgt onder V op pagina 145.
2. Cornelis Willem Zeeuwen, geboren omstreeks 1455. Zijn huisvrouw was Digna. Dat blijkt uit een oude kerkrekening van Wouw over het rekeningjaar 1552-1553, waarin staat geno-

8) Gemeentearchief Bergen op Zoom, Raad en Rekenkamer 1338.

teerd: *In den iersten heer Cornelis Beke van Sint Lenaerts misse te singen tsondaechs smorgens over de sielen van Cornelis Zeeuwen en Dijgne, sijnder huysvrouwe, (...) betaelt VI karolusgulden.*⁹ Hij is waarschijnlijk identiek met Cornelis Zeeuwen, die over de jaren 1490 en 1491 in een cijsboek van Wouw wordt vermeld in verband met de pacht van de *middel thijende tot Herle*, alsook als pachter van 'gorsingen'.¹⁰ Op 31 januari 1504 verkrijgt hij recognitie en waarborg van Peter Claus Elewoutssen op twee percelen land te Wouw, die deze verkocht had aan Marcelis de Wagemaker en Willem Peters genaamd Coevoet.¹¹ In het enige nog bewaarde zestiende-eeuwse schepenregister van Wouw wordt hij gedurende de jaren 1502–1510 diverse malen vermeld in verband met het innen van jaarlijkse renten en erfcijsen op vele goederen en landerijen onder Wouw.¹²

V. ADRIAEN WILLEM ZEEUWEN, geboren omstreeks 1450. Hij zal het geweest zijn, die als „Adriaen Willems” en als „Adriaen van der Elst” wordt vermeld in een cijsregister uit de vijftiende eeuw van Wouw.¹³ Vermoedelijk betreft het hier een en dezelfde persoon. De naam Van der Elst kan dan afgeleid zijn van de achternaam van zijn moeder. Verdere gegevens over hem werden niet in de daarvoor in aanmerking komende archivalia aangetroffen. Zijn nageslacht is reeds in grote lijnen verder uitgewerkt en draagt vanaf omstreeks 1550 de naam Elsten.¹⁴ Bij zijn niet met name bekende echtgenote was hij vader van:

1. Willem Zeeuwen.
2. Thonis Ariaense Zeuwen zal eveneens een zoon zijn geweest van Adriaen Willem Zeeuwen. Hij wordt vermeld op 20 maart

9) L. Merkelbach van Enkhuizen, „Wat een oude kerkrekening ons leren kan”, *Jaarboek 'de Ghulden Roos'*, IX (1949) 46. De betreffende rekening berust in het archief van het bisdom Breda.

10) Gemeentearchief Bergen op Zoom, Raad en Rekenkamer 953 (4), f 1, 10.

11) Gemeentearchief Bergen op Zoom, R 315, f 110.

12) Streekarchief Zevenbergen, Wouw R 1, f 17, 21, 37.

13) Gemeentearchief Bergen op Zoom, Raad en Rekenkamer 1342, f 6, 8.

14) Bosters, „Genealogie Zeeuwen”, 203-208. J.B. van Loon, „Roosendaalse families I. Elst, Elsten”, *De Brabantse Leeuw*, XXXI (1982) 188, 189.

1507, toen hij voor de schepenbank van Wouw bekende een som schuldig te zijn van 10 schellingen groten Brabants geld aan Jacob Janssen van der Meere, zijnde een erfcijs en jaarlijkse rente op drie stukken land te Heerle, respectievelijk geheten *'t Heinichsken, Margriete Brake en Bonen*.¹⁵

3. Jan Ariense Zeuwen (Seeuwen) bekende op 19 februari 1508 van de voogd van Lijsken Ariaens Willem Timmermans twee stukken erf gekocht te hebben, gelegen op de Hoochbrake te Wouw, waarop hij nog een jaarlijkse erfcijs en rente van 10 schellingen groten Brabants schuldig was, alsook nog een stuk grond land van 422 roeden.¹⁶
4. Henrick Zeeuwen.

IVbis. CORNELIS HENRICHS ZEEUWEN is omstreeks 1415 geboren en overleed na 1489. In het jaar 1466 wordt hij vermeld als Cornelis Hein Zeeuwen en als gemachtigde van Gheertruijde Peters Sloommakers weduwe, bij welke gelegenheid hij voor schepenen van Bergen op Zoom de helft van vier steden met huis, hof en land, gelegen *opte Heijde* onder Bergen op Zoom transporteert aan Jacob Henricssone van den Heuvel. Tevens verkoopt hij aan dezelfde koper een aantal landerijen, gelegen in de *Mollaen*.¹⁷ Op 2 januari 1462 verklaarde hij als ingezetene van Wouw 12 £ groten Vlaams schuldig te zijn aan Lijsbet van den Beemden, weduwe van Jan Smits. Na aflossing van deze schuld, aldus werd overeengekomen, zal hij haar 2 zesters rogge lijftocht moeten betalen.¹⁸ In 1464 verkoopt hij als ingezetene van Wouw erfrenten aan Claus van der Werve en zijn vrouw Magdalene van Halmale op een stede van ongeveer 3 gemeten oppervlakte, gelegen te Heerle, alsook op een aantal landerijen. Evenzo op een stede waar hij toen zelf woonde, $\pm$ 1 gemet land, aldaar grenzend aan het goed van Willem Zeeuwen en Jan Zeeuwen, zijn broers.¹⁹ In 1468

15) Streekarchief Zevenbergen, Wouw R 1, f 13.

16) Streekarchief Zevenbergen, Wouw R 1, f 35.

17) Gemeentearchief Bergen op Zoom, Stadsarchief (cartularium) 1, f 885, 16 december 1446.

18) Stadsarchief Antwerpen, Schepenregister 63, f 192.

19) Stadsarchief Antwerpen, Schepenregister 67, f 242, 5 februari 1464.

verkoopt hij samen met zijn vrouw, Margriet Peeter Sloetmakers, en zijn zoon Peter Zeeuwen een erfrente aan Adriaen Wouters, wettige zoon van Wouter Andriesse, op een stede van 7 gemeten te Heerle, geheten *Hagen Mertensstede*. Evenzo op twee stukken land, genaamd *den Brant* en *de Heijtheijninge*, samen $\pm$ 13 gemeten beslaand. Ook nog op een stede van $\pm$ 27 gemeten, genaamd *Andries van der Heijdenstede*, gelegen te Saefsel onder Wouw.²⁰ Op 12 juli 1480 stelde hij de hoeve *Moerbeek*, gelegen te Heerle en die hij toen in bezit zal hebben gehad, als waarborg.²¹ Als ingezetene van Wouw bekende hij op 27 september 1484 aan heer Cornelis Goessens, priester, een erfrente schuldig te zijn van 10 schellingen op 2 gemeten beemden op de noordzijde van Oudenborch onder Wouw, zuidelijk gelegen aan zijn eigen erf en noordelijk aan *de erve vande gulde vande 4 maeghden*, westelijk de beek en in het oosten *de gemene Soeckwech*.²² In het jaar 1489 wordt hij vermeld in verband met een rechtsgeding voor de vierschaar van Antwerpen tussen hem en Jan Willaerts, schout van Woensdrecht, betreffende de koop van een rente op zeker dijkland te Hildernisse.²³

Cornelis Henrics Zeeuwen wordt in 1471 als 'taelspreker' (advocaat) vermeld, daarbij opkomend voor de behartiging van de belangen van Maria Cornelis de Laets weduwe.²⁴ In verband met soortgelijke procuraties wordt hij gedurende de jaren 1473-1483 meerdere malen genoemd.²⁵

Uit Cornelis' huwelijk met Margriet Peeter Sloetmakers werd een zoon geboren:

1. Peter Cornelissen Zeeuwen, geboren omstreeks 1440. Hij nam van zijn vader in 1468 een erfrente over, die zijn vader destijds met Lijsbet van den Beemdeken, weduwe van Jan

20) Stadsarchief Antwerpen, Schepenregister 73, f 56, 24 september 1468.

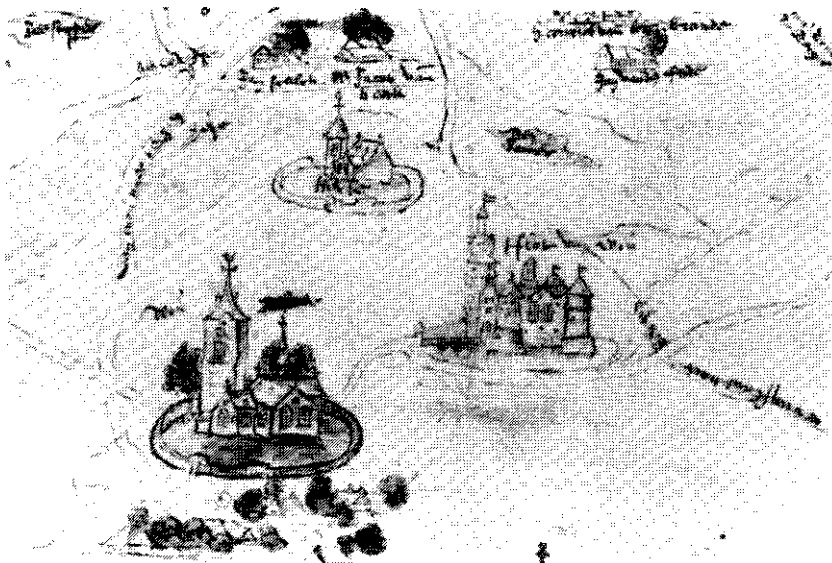
21) Gemeentearchief Bergen op Zoom, R 295, f 49. J.B. van Loon, „De hoeve Moerbeek onder Wouw”, *Jaarboek 'de Ghulden Roos'*, IX (1949).

22) Gemeentearchief Bergen op Zoom, R 230, f 45.

23) Stadsarchief Antwerpen, Vierschaar 1231, f 21, 16 mei 1489.

24) Gemeentearchief Bergen op Zoom, R 287, f 91, 28 februari 1471.

25) Gemeentearchief Bergen op Zoom, R 288, f 74. R 294, f 127. R 297, f 144, 152.

Gezicht op Wouw, het slot van Wouw en Heerle. Fragment van een kaart van het markiezaat van Bergen op Zoom ($\pm$ 1550). Gemeentearchief Bergen op Zoom, Hingman 1476.

Smeets, was overeengekomen.²⁶ Vermoedelijk is hij identiek met Pieter Zeeuwen, vermeld in het vijftiende-eeuwse cijnsboek van Wouw in verband met gebruik van land te Hulsdonk.²⁷ Hij is gehuwd geweest met Lijsbeth Huijghens, uit wie zijn dochter Barbele werd geboren. Samen met zijn dochter en zijn vader Cornelis Henricks Zeeuwen verwierf hij van Gielis Noutss te Wouw een jaarlijkse erfrente op een stede met huis en hof van omstreeks 5 gemeten aldaar. Gielis kreeg daarvoor een huis en hoeve van $\pm$ 27 gemeten te Saefsel onder Wouw in huur.²⁸

26) Stadsarchief Antwerpen, Schepenregister 73, f 201, 202, 28 september 1468.

27) Gemeentearchief Bergen op Zoom, Raad en Rekenkamer 1338.

28) Stadsarchief Antwerpen, Schepenregister 87, f 336, 27 mei 1475.

De erfgenamen van heer Ghijsel Back

§ 16. Nouwen

L.F.W. Adriaenssen

Van der Hoopstraat 85-3, 1051 VD Amsterdam

(Vervolg van p. 92)

IVbis. WOUTER PETER NOUWEN⁷⁴ trouwde met Luytken Claes van Trier⁷⁵, weduwe van Lenaert Peter Aerts. In 1590 was zij weduwe en op 6 november 1629 is zij te Hilvarenbeek overleden. Zij hadden vier kinderen:⁷⁶

1. Adriaen Wouter Nouwen⁷⁷ overleed in 1656 of 1657. Hij was landbouwer geweest te Rovert, op de grens van Hilvarenbeek en Poppel. Op 27 februari 1635 had hij ten overstaan van de plebaan van Hilvarenbeek getesteed, samen met zijn vrouw Diercxken Diercx van Hulsel.⁷⁸ Zij overleed op 5 mei 1635. Kort nadien lijkt hij zijn boerderij, –in steen–, te hebben (her)opgebouwd, want in 1637 of 1638 betaalde hij aan de Rovertse steenbakker Van Tulder f 20:6:0 voor de levering van zeventuizend stenen.⁷⁹ Haar kinderen waren:⁸⁰

A. Jan Adriaen Wouter Nouwen⁸¹ is te Hilvarenbeek gedoopt op 3 februari 1603. Bij Anneken Adriaensen van

74) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 27, f 22^v, 2 mei 1568. R 32, f 33, 26 augustus 1585; f 64, 31 mei 1586. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1405, f 134, 12 mei 1584. R 1418, f 100, 6 juli 1583.

75) Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes*, 411, 412.

76) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1430, f 102, 31 augustus 1590. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 32, f 161^v, 23 juli 1588.

77) Gemeentearchief Tilburg, R 361, f 103, 4 november 1647. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, f 197^v, 6 april 1651. R 55, f 14^v, 11 mei 1656. R 54, f 157^v, 3 september 1655. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1446, f 132^v, 20 januari 1606; f 211, 21 februari 1606. R 1447, f 15, 8 maart 1606.

78) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Moergestel R 301, f 10, 24 maart 1594.

79) Gemeentearchief Tilburg, Weesrekening 1639 (4) van Jan van Tulder.

80) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 55, f 69, 27 februari 1657.

81) Voor hem en zijn nageslacht: Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes*, 457 e.v.

Haeren had hij nageslacht. Zij was een dochter van Adriaen Adriaenssen van Haeren en Jozyn Jan Henrick Janss (van Gorp), landbouwers te Gorp.

B. Wouter Adriaen Nouwen.

C. Peter Adriaen Nouwen⁸² trouwde met Anneken Adriaen Otten⁸³, dochter van Adriaen Adriaen Otten en van Maeyken Jan Laureys Damen alias Bacx. Zij hadden kinderen.⁸⁴

D. Aleytjen Adriaen Wouter Nouwen, gehuwd met Jan Henrick Peter Damen.⁸⁵ Hij was een zoon van Henrick Peter Damen en Mariken Jans van Dun de jonge.

E. Marie Adriaen Nouwen, te Hilvarenbeek gedoopt op 8 september 1597, trouwde eerst met Symon Peters de [Leeuw?] te Ravels en vervolgens met Gooris Peter Deens.

2. Lenaerdtken Wouter Nouwen⁸⁶ trouwde met Pouwels Wouters van den Poel alias Rijsbosch⁸⁷, zoon van Wouter Pauwels van den Poel⁸⁸ en van Mariken Cornelis Bartholomeus Rijsbosch. Op 22 april 1604 hertrouwde Pouwels met Cornelia Willem Cornelis. In 1620 à 1622 is hij overleden. Uit zijn

82) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, f 200, 13 april 1651.

83) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 51, f 188, 20 oktober 1644; f 195, 16 november 1644. R 54, f 127, 12 februari 1655.

84) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 230, weesrekening, gesloten 8 oktober 1670. R 1400, weesrekening 8 oktober 1670 - 18 januari 1676.

85) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 51, f 523^v, 1 februari 1649. R 52, f 200, 13 april 1651.

86) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 38, f 18, 10 mei 1606.

87) Onjuist Wouter Pouwels van den Poel bij L.F.W. Adriaenssen, *Geschiedenis van de families Trompenaars, Trümpener, Trompeneers, Trimpeneers, Trompen en Tromp in de Brabantse en Limburgse Kempen, 1347-1989* (Amsterdam, 1989) 322. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 33, f 223^v, 19 oktober 1595. R 43, f 91, 27 februari 1620. R 47, f 236, 2 juni 1631. R 50, f 414, 17 augustus 1647. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, XX, 45.

88) Zoon van Pauwels Hubrechts van den Poel en van Dingen Wouter Thielmans; cfr Adriaenssen, *Geschiedenis van de families Trompenaars*, 328, 332.

eerste huwelijk had hij twee zonen gewonnen.⁸⁹

- a. Wouter Pauwels van den Poel.⁹⁰ Hij of althans zij zoon Pauwels vestigde zich *tot Poortstadt in den Nederpalts* (Pfortstadt in Hessen).⁹¹
- b. Adriaen Pouwels van den Poel was voerman en reed op Maastricht, Luik, Aken, Stolberg, Verviers en Metz.⁹² In 1647 was hij wijlen en legden zijn 'pandkrediteuren' beslag op zijn stede aan de Kleine Westerwijk onder Hilvarenbeek.⁹³
3. Marie Wouter Nouwen⁹⁴ was non bij de franciskanessen Achter de Tolbrug te 's-Hertogenbosch.
4. Peeterken Wouter Nouwen⁹⁵ huwde Jan Willems de With de jonge⁹⁶, geboren in 1562 of 1563, zoon van Willem Jans de With en van Aleyt Cornelis Melis. Evenals zijn vader had hij een plaats in de schepensbank van Hilvarenbeek. Van heer Anthonis Nouwen huurde hij in 1598 een huizing en hoeving aan de Kleine Westerwijk.⁹⁷ In de periode 1619-1639 huurde hij meerdere malen het aandeel van de Bossche Sint-Janskerk in de Hilvarenbeekse tiende.⁹⁸ Jan de With was geboren in

89) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 44, f 172^v, 5 november 1622. R 47, f 236, 5 juli 1631.

90) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 43, f 91, 27 februari 1620. R 48, f 171, 8 maart 1633. R 52, ongef., 24 december 1649.

91) Gemeentearchief Tilburg, R 365, f 152^v, 12 juli 1657. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 118, laat onjuist Wouters broer Adriaen naar Hessenland emigreren.

92) Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 90, 118.

93) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 50, f 414, 17 augustus 1647.

94) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Jezuïetencollege 17, 21 juli 1620. G. van den Elsen en W. Hoevenaars, *Analecta Gijsverti Coeverincx* (2 dln; Z.pl., z.j.) II, 339.

95) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1446, f 132^v, 20 januari 1606.

96) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 27, f 15, 23 januari 1566. R 30, f 106^v, 1 september 1578; f 136^v, 24 maart 1579. R 43, f 96, 11 maart 1620. R 47, f 236, 2 juni 1631. R 51, f 416^v, 3 september 1647. N 4309, 29 mei 1647. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1446, f 211, 21 februari 1606. R.K. pastorie Hilvarenbeek, register van het Venerabele Gilde, p. 26. Van der Does de Willebois, *Studieburzen*, III, 276.

97) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1436, f 359^v, 18 mei 1598.

98) Kathedraalarchief Sint Jan 's-Hertogenbosch, map 33/34, 25 juli 1619;

1562 of 1563⁹⁹ en overleed te Hilvarenbeek op 5 juni 1647.¹⁰⁰
De kinderen uit dit huwelijk waren:¹⁰¹

- a. Willem Janssen de With.¹⁰²
- b. Wouter Janssen de With¹⁰³, boterkramer, breukmeester, herbergier in *het Wapen van Mechelen* aan de Vrijthof, koopbrouwer. Hij trouwde met Marie Geraert Peter Noijens uit de Wouwerstraat, dochter van de smid Geraert Peter Geraert Hermans Noijens en van Geertruijt Huybrechts van Beurden *ex matre* Gertrudis Nouwen sub Ibis-2-a van deze stamboom, dus een mede-erfgename van heer Ghijsel Back.
- c. Heer Cornelis de With¹⁰⁴ (1609-1659), pastoor van Waarschoot.
- d. Marie Jan Willems de With.
- e. Anthonis Janssen de With¹⁰⁵ (1606-1682), schepen van Hilvarenbeek, in 1656 deken van het Venerabele Gilde, gehuwd met Neeltjen Hendrick Cornelis Bacx.¹⁰⁶
- f. Jan Janssen de With.
- g. Geertruyt Jans de With trouwde met Erff Wouters van Laerhoven, mede-erfgenaam van heer Ghijsel Back.¹⁰⁷

1621; 1623; 25 februari 1639.

- 99) Rijksarchief Antwerpen, Arendonk Gemeentearchief 4881, 12 augustus 1619. Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, Staten-Generaal 12555-48, 1647.
- 100) In 1636 stierf te Hilvarenbeek *den ouden Jan de Wit*, Jans broer: Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 4285.
- 101) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 51, f 416^v, 22 augustus 1647.
- 102) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, ongef., 27 juni 1650.
- 103) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 110, ongef., 25 december 1652. R 224, 1653-1656.
- 104) Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 338.
- 105) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, ongef., 27 juni 1650. R 54, f 23^v, 5 februari 1654. R 65, f 40^v, 31 mei 1662. R.K. pastorie Hilvarenbeek, Register van het Venerabele Gilde, p. 76.
- 106) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 50, f 413, 16 augustus 1647.
- 107) L.F.W. Adriaenssen, „De erfgenamen van heer Ghijsel Back. § 9. Van Laerhoven”, *De Brabantse Leeuw*, XXXIX (1990) 174.

IVter. ADRIAEN PETER NOUWEN¹⁰⁸ was gegoed te Riel¹⁰⁹ en kreeg in 1573 van zijn vader een huis en hoeve aan de Beerten onder Hilvarenbeek.¹¹⁰ Hij trouwde met Kathelyn Claes van Trier¹¹¹ uit Poppel. Te Hilvarenbeek overleed Adriaen in januari 1620 en Kathelyn in 1629. Hun kinderen waren:¹¹²

1. Anneken Adriaen Peter Nouwen¹¹³ werd in 1586 geprofest in het klooster van de zusters (des gemenen levens) van Orthen in de Hinthamerstraat te 's-Hertogenbosch.¹¹⁴
2. Jenneken Adriaen Nouwen trouwde met Willem Marten Goossens¹¹⁵ te Poppel, zoon van Marten Henrick Goossens en van Anneken Claess de Brouwer. Hun huwelijk bleef kinderloos. Jenneken bleef in 1603 land te Poppel en Goirle te hebben nagelaten.¹¹⁶ Willem stierf te Poppel op 6 januari 1614.
3. Andries Adriaen Nouwen, volgt onder Vter op pagina 154.
4. Jan Adriaen Peter Nouwen is op 3 februari 1603 te Hilvarenbeek gedoopt.¹¹⁷ In 1643 kocht hij voor f 700 akkerland en *de Koijweije* te Gorp aan de stroom de Leie, leenroerig aan het leenhof van Gorp.¹¹⁸
5. Henrick Adriaen Nouwen, volgt onder Vquater op pagina

108) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1409, f 422, 14 september 1601. R 1419, f 122, 13 september 1586. R 1436, f 160, 13 januari 1598. R 1453, f 227, 21 juli 1609. R 1454, f 242, 23 februari 1610. R 1521, f 55, 27 november 1620. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 33, f 224, 19 oktober 1595. R 34, f 101^v, 29 december 1597.

109) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 27, f 40, 12 februari 1566.

110) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 29, f XII^v, 7 februari 1573.

111) Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes*, 411.

112) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1489, f 173^v, 4 maart 1614.

113) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1458, f 373^v, 5 april 1612.

114) Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, Raad van State 2155-I, personeelslijst van de zusters van Orthen, ca. 1630.

115) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 4307, f 20^v, 30 december 1608. Hilvarenbeek R 31, f 220^v, 31 december 1584. R 35, f 28^v, 4 mei 1600; f 183, 3 juli 1602.

116) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1443, f 112^v, 4 februari 1603.

117) Luytgart zijn zus werd daar gedoopt op 4 mei 1603; het doopboek is verkeerd ingebonden.

118) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 51, f 142^v, 9 maart 1644.

6. Mariken Adriaen Nouwen werd evenals haar zus Anneken *conventualis conventus seu domus Andree apostoli situs in Buscoducis, dictus comuniter tconvent vanden susteren van Orthen*.¹¹⁹

Vter. ANDRIES ADRIAEN PETER NOUWEN¹²⁰ aan de Beerten. Hij was gehuwd met Maycken Matthys Anschems de Cromme¹²¹, dochter van Mathys Ansem Michiels de Cromme, schepen van Diessen, en van Mechtelt mr Henrick Boudewijns. In 1617 verkocht zij met haar man een boerderij (huis, hof, erf, schuur, bakhuis, schop, schaapskooi, akkers, weiden, hooiland, driesen) te Haghorst onder Diessen, geërfd van haar ouders.¹²² Op 17 december 1635 is zij te Hilvarenbeek overleden. Haar weduwnaar Andries gaf in 1645 zijn kinderen de tocht in zijn bezittingen, behoudens het recht om levenslang gebruik te blijven maken van de *schop voor zijnen winckel om te wercken*.¹²³ Kinderen uit dit huwelijk:¹²⁴

1. Mr Nicolaes Nouwen, volgt onder VIbis op pagina 156.
2. Mechtelt Andries Nouwen trouwde met Nicolaes Schellens te Tongerlo. In 1682 was hun zoon en enige kind, Jan Schellens, onlangs te Leuven overleden.¹²⁵
3. Peter Andries Nouwen was gehuwd met Marie Jan Sebrechts,

119) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1466, f 110, 7 maart 1594.

120) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Moergestel R 304, f 230^v, 1 december 1637. Hilvarenbeek R 32, f 161^v, 23 juli 1588. R 38, f 109^v, 6 juli 1607. R 39, f 123^v, 14 februari 1611. R 43, f 185^v, 22 november 1620. R 44, f 212, 24 januari 1623. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1454, f 242, 23 februari 1610. R 1458, f 373^v, 5 april 1612. R 1479, f 223^v, 24 februari 1621. R 1520, f 279^v, 27 april 1620. R 1521, f 55, 27 november 1620. R 1522, f 246, 8 mei 1622. R 1535, f 355, 4 mei 1624; f 599^v, 27 september 1624. R 1548, f 65^v, 27 november 1634.

121) Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes*, 66.

122) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1493, f 440, 6 juli 1617.

123) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 108, ongef., 26 november 1641.

124) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 50, f 144^v, 23 december 1641.

125) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 171, f 138^v, 24 augustus 1682.

dochter van Hens Sibben¹²⁶ (voluit Hans Zebrechts Vranc-ken) en van Geertruyt Willems Moonen des raeymaeckers. In 1630 kwam hij met zijn schoonmoeder overeen haar zoon Frans Jan Sebrechts in de kost te nemen en hem bij de schoenmaker Jan Peter Sebrechts in de leer te doen: *dies sullen die mombairs vanden voorschreven kints wege draegen ende betaelen het gebruyck oft gerechticheyt den gilde van Sint Crispyn competerende aenden dekens vanden ambacht*.¹²⁷ In tweede echt trouwde Peter met Adriaentje Hendricx van Heusden. Hij probeerde in 1642 en 1643 vruchteloos zijn kinderen te laten opnemen in het arme-kindertehuis 'de Putterij' te Mechelen, gesticht door Heylwich van den Nieuwenhuysen uit Diessen, aan wie hij verwant beweerde te zijn.¹²⁸ Bekende kinderen:¹²⁹

- A. Jan Peter Nouwen, geboren omstreeks 1635, vestigde zich te Tilburg. Hij gaf in 1683 een machtiging om te Tongerlo de nalatenschap van Jan Schellens te regelen.¹³⁰
- B. Maeyken Peter Nouwen liep in de veertier jaren weg van haar dienst te Poppel. Zij is te Hilvarenbeek op 29 december 1683 begraven, ongehuwd en kinderloos. Zij liet een zesde van een huis c.a. aan de Westerwijk na.¹³¹
- C. Jacop Nouwen, vermeld in de weesrekening, misschien te identificeren met Jacob 'Niclaes' Nouwen, die in 1669 een zoon ten doop hield van mr Piero Nouwen.
- D. Grietken, vermeld in de weesrekeningen.

126) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 107, ongef., 27 september 1630. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, XIX, 22.

127) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 107, ongef., 7 juni 1630.

128) Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes*, 390.

129) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 49, f 401, 4 november 1639. R 51, f 267^v, 11 januari 1646; f 445, 6 februari 1648. R 108, ongef., 3 juli 1642. R 227, 16 juni 1642 – 6 juni 1647; 6 juni 1647 – 11 augustus 1664.

130) Gemeentearchief Tilburg, N 58, f 32^v, 9 juni 1683.

131) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 194, ongef., 9 februari 1684.

Vibis. MR NICLAES NOUWEN¹³², te Hilvarenbeek gedoopt op 30 oktober 1604, studeerde op een beurs van zijn oudoom Authonis Nouwen en werd in 1623 aan de universiteit van Leuven ingeschreven. Terug te Hilvarenbeek werkte hij als notaris en schoolmeester. Toen ten gevolge van de retorsie de katholieken voor de eredienst uitweken naar een kapel te Rovert, net over de grens, vestigde Niclaes zich te Poppel in de herdgang Rovert of Hulsel. Voortaan was hij ook koster en werd hij notaris te Poppel genoemd. Hij bleef schoolmeester, want nog in 1650 kreeg hij boven het schoolgeld van de scholaster van Hilvarenbeek een jaargeld van f 80.¹³³ Weduwnaar geworden van Elisabeth van Vossem is hij vermoedelijk priester geworden. Nadat omstreeks 1670 een schuilkerk in de dorpskern van Hilvarenbeek was ingericht, verhuisde meester Niclaes naar de Gelderstraat aldaar. Hij had drie kinderen bij Elisabeth.¹³⁴

1. Bartholomeus Nouwen¹³⁵ is tegen 1640 te Hilvarenbeek geboren en was in 1650 bursaal van de stichting van de Hilvarenbeekse kanunnik Jan Goossens.¹³⁶ Op 9 februari 1666 trouwde hij te Hilvarenbeek met Martijntjen Peter Blanckaerts¹³⁷, dochter van Peter Jan Blanckaerts en van Maeyken Henrick Lavaerts. De familie van Martijntjen van moederszijde was gerechtigd in het Hilvarenbeekse altaar van Maria Magdalena, waartoe 'het Sterrenhuijs' (thans Vrijthof 23) behoorde. Bartholomeus huurde dat huis in 1671 voor f 30 per jaar.¹³⁸ Bartholomeus hertrouwde met Helena Gijsberts van Gerwen, dochter van een klompenmaker, en te Hilvarenbeek op 7 no-

132) Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 209, 211, 217, 222, 237, 329. Gemeentearchief Tilburg, R 361, f 103, 4 november 1647.

133) Algemeen Rijksarchief Brussel, Staten-Generaal 12555-48, *Memorie omme te comen tot voldoeninge vande placcate vanden Ho: Mo:*, 3 januari 1650.

134) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 171, f 138^v, 24 augustus 1682. Een dochter overleed te Hilvarenbeek op 8 november 1669.

135) Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 221, 235, 329, 374, 375.

136) Diens exekuteur-testamentair was heer Anthonis Nouwen geweest: Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 32, f 196, 25 mei 1589.

137) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 52, f 41^v, 19 augustus 1649.

138) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 170, f 60^v, 9 juni 1671.

vember 1679 met Anneken Peters de Cort. In 1680 bracht hij de regenten onder ogen, dat hij is *een arm, desolaet man ende den soberen kost voor syne huysvrouw ende kinderen niet wel en kan winnen*.¹³⁹ Vermoedelijk daarom kreeg hij van het dorpsbestuur aanstellingen tot armenjager in 1681 en tot keurmeester in 1685.¹⁴⁰ Zijn leven beëindigde hij als kok in het norbertijnenklooster te Tongerlo.¹⁴¹ Uit het tweede huwelijk is mij een zoon bekend:

A. Gysbert Bartholomeus Nouwen¹⁴² is in 1694–1697 door de heilige-geesttafel uitbesteed.

2. Cathelyn mr Niclaes Nouwen¹⁴³, samen met haar tweelingzus Maria te Hilvarenbeek gedoopt op 21 maart 1644, trouwde te Poppel op 30 mei 1671 met Peter Cornelis van Overaa¹⁴⁴ uit Chaam, zoon van Cornelis Janssen van Overaa. Voor zijn huwelijk was hij ruitser (in 1662 in garnizoen te Breda), daarna schutter van Hilvarenbeek.¹⁴⁵ Cathelyn, weduwe, vroeg in 1699 om een verklaring van armoede om pro deo te kunnen procederen over haar *geregtigheden ontrent geestelijke beneficiën ofte patrimoniële fondatiën onder 't gebiet van sijne conincklijke majesteijt van Spaenjen*¹⁴⁶, waarbij zij mischien het Mechelse kinderkuis 'de Putterij' op het oog had (zie p. 155). Peter moet kort tevoren zijn gestorven, want in hetzelfde jaar 1699 werd hij door zijn zoon Cornelis opgevolgd als schutter.

139) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 207, ongef., 22 juli 1680.

140) Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 94, f 48, 14 april 1681; f 78, 30 mei 1685.

141) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 789, 10 maart 1701.

142) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 207, ongef., 25 mei 1699; 7 december 1699.

143) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 789, 4 januari 1700. Adriaenssen, *Non omnia possumus omnes*, 239, 417.

144) Gemeentearchief Breda, R 774, f 71, 14 juli 1662; f 78, 14 augustus 1662. Raadhuis Hilvarenbeek, Heerlijheidsarchief 338, 1698. Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, XX, 41.

145) Raadhuis Hilvarenbeek, Heerlijheidsarchief 118, 119, 120, 122. Oud Administratief Archief 94, f 105, 20 mei 1685. Idem 95, f 64, 25 mei 1699.

146) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 207, ongef., 3 december 1699.

3. Mr Piero Nouwen¹⁴⁷ trouwde op 5 mei 1665 te Hilvarenbeek met Aleyt Cornelis Brants. Zijn vader volgde hij op als katholieke schoolmeester. In 1674 huurde hij het 'Sterrenhuijs' aan de Gemene Plaats, waar hij ongetwijfeld heeft les gegeven. Hij leverde terzelfder tijd bier. Aangezien hij in 1666 een hoed leverde, was hij van huis uit vermoedelijk hoedenmaker van zijn vak.¹⁴⁸ Aleyt was een dochter van de tijkwever Cornelis Geraerts Brants en van de valkeniersdochter Henrick Peter Bruers alias van Dun. Op 3 januari 1680 hertrouwde Piero te Hilvarenbeek met Margriet Henrick Aerts, weduwe van de metselaar Cornelis Willems van den Dam. Het jaar daarop stierf hij. Uit zijn eerste huwelijk leefden in 1682 onmondige kinderen.¹⁴⁹ Tijdens de grote dorpsbrand van 1694 woonde Margriet de weduwe aan de Gemene Plaats (nu Vrijthof) in de herberg van Hendrick Huysmans.¹⁵⁰ Blijkens de weesrekening van 1680-1695 waren uit het eerste huwelijk Anna Marie en Catharina Nouwen geboren.¹⁵¹

Vquater. HENRICK ADRIAEN NOUWEN¹⁵² was timmerman te Diessen.¹⁵³ Hij was gehuwd met Neelken Martens van den Sanden¹⁵⁴, dochter van Marten Peters van den Sanden alias Boomen, schepen van Diessen, en van Jenneken Jan Janss van Eynde, die te Diessen achter de pastorie woonden. In 1629 was zij Henricks

147) Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 217, 349.

148) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 226, weesrekening kinderen Nicolaes Hoorevoorts.

149) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 171, f 138^v, 24 augustus 1682. Een van hen, Nicolaes, werd op 29 oktober 1669 te Hilvarenbeek ten doop gehouden door de mij onbekende Jacob Nicolaes Nouwen (vgl. p. 155).

150) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 173, f 86, 8 mei 1694.

151) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 235-II, rekening gesloten 24 maart 1695.

152) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 38, f 63^v, 9 februari 1607. R 40, f 51^v, 5 december 1611. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, R 1453, f 227, 21 juli 1607.

153) A.M. Frenken, „Goederen van het bisdom Peel- en Kempenland”, *Brabants Heem*, XV (1963) 33.

154) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 34, f 9^v, 20 februari 1596.

weduwe¹⁵⁵, in 1635 verscheen zij voor schepen van Hilvarenbeek met haar kinderen:¹⁵⁶

1. Mr Martinus Nouwen¹⁵⁷, geboren in 1601, studeerde aan de universiteit van Leuven op een beurs van Anthonis Nouwen, wiens bibliotheek hij erfde. Hij verwierf de graad van baccalaureus in de theologie. Daags voor Sint Jan 1627 werd hij kanunnik te Breda. In 1636 huurde hij daar een huis op de Haagdijk.¹⁵⁸ Tijdens zijn residentie te Breda was hij gekommitteerd tot alle kapittelprocessen voor de Raden van Brabant te Brussel en 's-Gravenhage. Op 7 oktober 1637 werd hij door zijn kapittel gekommitteerd om te onderhandelen met de prins van Oranje over de kapitatievoorwaarden. Na de val van de stad vertrok hij naar Leuven, waar hij prokureur werd van de universiteit. Hij leefde nog in 1673, vermoedelijk te Antwerpen.
2. Jan Nouwen droeg een meesterstitel, maar onduidelijk is wat hij er mee bedoelde. Hij vestigde zich te Kalmthout, waar hij, sinds daarheen de tolpost van Huijbergen was verplaatst, kommies was van de konvoeien en licenten¹⁵⁹ Bovendien was hij schout van Kalmthout. Op 31 mei 1635 trouwde hij te Antwerpen met Anna Boterschot¹⁶⁰ uit Brecht, daar gedoopt op 7 april 1614 als dochter van Cornelis Boterschot, schout van Brecht en later van Breda, en van Johanna Montens. Uit hun huwelijk:
 - A. Jan Baptist Nauwen¹⁶¹ is te Kalmthout gedoopt op 5 juni 1647 en werd sekretaris van Stabroek en schout van Zandvliet en Berendrecht. Te Antwerpen trouwde

155) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 46, f 145, 3 februari 1629.

156) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 49, f 124, 9 juli 1635.

157) Stadsarchief Antwerpen, N 155, f 184, 19 oktober 1646. N 4320, ongef., 22 januari 1666. N 4322, ongef., 1 april 1673. Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 154.

158) Gemeentearchief Breda, N 109, 31 december 1636.

159) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 23547. Rekenkamer 24066.

160) B.R.C.M. de Roy van Zuidewijn, „Het schepengeslacht Arnouts te Etten”, *De Brabantse Leeuw*, III (1953) 73.

161) De Roy van Zuidewijn, „Het schepengeslacht”, 76. A.P.A. Elias van Stabrouck, *Polder en Kempen. Bijdragen tot de geschiedenis van Stabroek* (Antwerpen, z.j.) 212, 214, 340.

hij op 25 februari 1677 met Anna Verheyen. Zij hadden minstens twee kinderen:¹⁶² Norbert Nouwen, schout van Zandvliet en Berendrecht, en Anna Theresia Nouwen († 1747), gehuwd met Jan Frans Arnouts, bierbrouwer, schepen van Etten.¹⁶³ Op haar grafzerk is als haar wapen een doorsneden schild afgebeeld met boven een staande leeuw en onder een bloem.

3. Cathalyne Nouwen was in 1636¹⁶⁴ de weduwe van mr Adriaen Vingerhoets.¹⁶⁵ Deze was nog in 1634 sekretaris en schout van Essen en Kalmthout.¹⁶⁶ Adriaen was geboren te Diessen uit het huwelijk van Willem Henrick Willems geheten Vingerhoets en Marie Anschem Hoppenbrouwers. Hij had aan de universiteit van Leuven gestudeerd.¹⁶⁷ In 1625 had hij van de Raad van Brabant een toelating als notaris ontvangen.¹⁶⁸

162) J. van Gils, „De Noordbrabantse begijnen in het begijnhof van Turnhout”, *De Brabantse Leeuw*, XXXV (1986) 57, 58.

163) De Roy van Zuidewijn, „Het schepengeslacht”, 37, 38. Algemeen Rijksarchief Brussel, Raad van Brabant 3042B, ongef., 31 mei 1770: Carolus Josephus Bleijens, secretaris van Hoogstraten, mede voor zijn broer en zus, procedeert tegen Ambrosius Simon, apotheker te Breda, als vader van zijn onmondige kinderen bij Anna Maria Theresia Arnouts, betreffende de erfenis van Anna Francisca Nouwen.

164) Stadsarchief Antwerpen, N 154, f 3^v, 7 maart 1636.

165) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, R 43, f 5^v, 31 januari 1619. R 46, f 203, 20 november 1629.

166) Stadsarchief Antwerpen, N 3754, f 118, 18 september 1634. P.J. Verhoeven, „Een blik op Calmpthout in de 17e eeuw”, *Oudheid de Kunst*, VI, 29.

167) H. Bots, I. Matthey en M. Meyer, *Noordbrabantse studenten 1550 1750* (Tilburg, 1979) 732, no 5543.

168) L. Galesloot, *Inventaire du notariat général de Brabant et des protocoles qui y ont été réunis; suivi des inventaires des protocoles de notaires de l'ancien duché de Brabant qui sont conservés dans différents dépôts publics, et précédé d'un exposé historique de l'ancienne registration belge sur le notariat* (Bruxelles, 1862) XCIII.

Jenneken Lammerts Moonen was in 1675 begraven *in het gracht ende onder den serck* van haar oudoom heer Anthonis Nouwen, voor het Bacx-koorke in de Bossche Sint-Janskerk. Voor een pat-tacon had een steenhouwer haar naam op de plaat gekapt. Eigenaars van het graf waren leden van de families Nouwen en Moonen. Bartholomeus Nouwen was in 1680 tot armoede vervallen en dat was wellicht de reden dat hij in augustus van dat jaar, samen met zijn broer Peter, de begraafplaats voor drie dukaten *boven een defroyement* verkocht aan de gereformeerde chirurgijn Jan van Driel. De familie Moonen en Jan Peter Nouwen te Tilburg pikten dat niet. Zij verklaarden nooit toestemming te hebben gegeven tot de verkoop. Adriaen Anthonis Moonen machtigde nog in augustus 1680 Johan Moonen om tegen Van Driel te procederen.

In 1680 machtigden de kinderen van mr Nicolaes Nouwen hun neef Adriaen Anthonis Moonen *te defendeeren het recht van seekeren serck, liggende inde kercke van Sint Jan tot s'Hertogenbosch, onder welcken serck begraven leijt heer Anthonis Nouwen, in sijn leven cantoir van Beecq, waer van sij constituenten tegenwoordigh den naesten bloed zijn ende dienvolgende den naem vanden gemelten heer Anthonis Nouwen, die sij constituenten verstaen hebben door meester Jan van Driel, curighijn tot s'Hertogenbosch, op den selven serck is doen wijthouwen ende roijeeren, wederom door den selven Van Driell te doen herstellen ende repareeren, gelijk de selven naeme vanden gemelten heer Anthonis Nouwen aldaer is wijtgehouden geweest.*

Een bijzondere rol speelde de in augustus 1680 gemachtigde Tilburgse koopman Johan Moonen. Deze trad namelijk in 1681 als voogd van het onmondige kind van zijn broer Jacobus Moonen¹⁷⁰ in rechte tegen Jan van Driel. Daarmee legde hij

169) Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, N 2734, f 191, 10 augustus 1680; f 334, 23 november 1681. Gemeentearchief Tilburg, N 57, f 125^v, 10 februari 1682. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 783, 12 december 1681. Hilvarenbeek R 70, f 9^v, 24 februari 1685; f 35, 19 april 1685. R 171, f 29, 29 oktober 1680. R 207, ongef., 21 april 1681; 7 december 1682; 23 januari 1685.

170) Maximiliaen Moonen woonde later te 's-Gravenhage, in tegenstelling

een claim op de erfenis van Anthonis Nouwen. In 1682 liet hij naar aanleiding van *het uytcappen vande namen ende wapenen van Nouwens ende Moonen* aan Van Driel blijken niet te zullen *gedooghen, datter iemant buijten hen maeghschappe sal werden begraven onder den voorsschreven serck steen.*

Begin 1685 sleepte de zaak nog en was blijkbaar Johaus gepretendeerde belang bij het graf in het geding, want hij liet door Adriaen Anthonis Moonen en zijn broer getuigen, dat hun vader altijd 'neef' had gezegd tegen Johans vader Servaes Moonen. Uit genealogisch onderzoek blijkt dat Anthonis Nouwen en Johan Moonen wel via heer Ghijsel Back aan elkaar verwant waren, maar dat hun relatie niet via Anthonis Nouwen liep.

Een maand later bloedde de zaak dood: de kinderen van mr Niclaes Nouwen verkochten in februari 1685 de zerk aan de Hilvarenbeekse drossaard Jacobus Emens. In april 1685 deden de gebroeders Moonen ook hun aandeel van de hand. Johan van Driel stierf op 8 september 1693 en werd begraven onder een $10\frac{1}{2} \times 5\frac{1}{2}$ voet grote, blauwe zerk voor het Bacxkooke.¹⁷¹

Nijver en notabel Goirle

Van Croonenburg

J. van Gils

Doelenstraat 68, 5081 CM Hilvarenbeek

De eerste generaties Van Croonenburg te Goirle waren smeden van beroep. Door deze familie, die zich pas in de negentiende eeuw te Goirle vestigde, werden geen functies bekleed in het dorpsbestuur, maar wel bij enkele charitatieve instellingen. De familie Van Croonenburg was verwant aan bijna alle Goirlese dorpsnotabelen, namelijk aan de geslachten Van Besouw, Van Dun, Peijnenborg, Van Ravels, Rens, Snels en De Visscher.

tot de bewering van Adriaenssen, „Elf generaties Moonen”, XX, 159, die Brussel en Gemert noemt.

171) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, handschriftenverzameling Provinciaal Genootschap D-19-c, no 271.

I. ANTONIUS VAN CROONENBURG¹ werd op 2 juni 1807 te Best gedoopt als zoon van Godefridus van Croonenburg en Anna Maria van Kuijk, landbouwers te Best. Hij trouwde te Tilburg op 17 november 1836 met de wolpluister Cornelia van Ravels, geboren te 's-Hertogenbosch op 31 januari 1814, dochter van de fabrieksmeesterknecht Johannes van Ravels en van Johanna Cornelia van Oerle. Getuigen bij dit huwelijk waren haar oom Willibrordus Spapens, linnenkoopman te Goirle, en haar neef Cornelis Hendrik van Ravels, de Goirlese gemeente-ontvanger. Het echtpaar ging te Goirle wonen in het voormalige tolhuis van de familie Van der Flaes, in *de Bergen*, dat door smid Van Croonenburg in 1844 gekocht werd van zijn collega Paulus Oomen uit Alphen. Datzelfde jaar was Oomen eigenaar van het pand geworden door koop van de erven van Jan Baptist van der Flaes. Antonius van Croonenburg overleed te Goirle op 17 augustus 1857. Zijn weduwe werd voogdes over de zeven minderjarige kinderen en verdiende de kost als 'grof- en hoefsmederes'. Toen zij te Goirle op 30 juli 1872 overleed, had haar nalatenschap een zuivere waarde van f 11.100. De onroerende goederen bestonden uit het huis met de smederij en een perceel bouwland, een perceel heide te Goirle en een perceel heide onder Hilvarenbeek. Aan 'gereed' geld was f 2025 aanwezig, f 2400 betrof de opbrengst van de verkochte voorraad ijzerwaren en smidsgereedschappen en *de geincasseerde pretentiën de smidszaak betreffende* beliepen f 2800. De inboedel had een waarde van f 1775. Bij de boedelscheiding werd zoon Franciscus Cornelis eigenaar van alle onroerende goederen en bovendien kreeg hij f 1500 in contanten. De andere zes deelgenoten kregen ieder f 1585,71. Financieel gezien behoorde de weduwe Van Croonenburg tot de Goirlese middenklasse. Haar kinderen waren:

1. Anna Maria van Croonenburg, te Goirle geboren op 23 september 1837, aldaar overleden op 6 juli 1912. Zij trouwde te Goirle op 7 juli 1868 met Cornelis Rens, geboren te Goirle op 12 november 1837 en aldaar overleden op 8 januari 1904. Hij

1) Gemeentearchief Tilburg, N 349, no 206, 1 juni 1872. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, N 1842-1895 nr 1842, no 37, 5 februari 1844; no 219, 14 oktober 1844. Memories van Successie, kantoor Tilburg 71, 16 november 1857. Idem 85, 28 september 1872.

- was winkelier, fotograaf, houtdraaijer, stoelenmaker, verver, glazenmaker en wethouder. Zijn ouders waren Jan Baptist Rens en Johanna van Gorp.
2. Franciscus Cornelis van Croonenburg, volgt onder II-a op pagina 165.
 3. Jan Baptist van Croonenburg, volgt onder II-b op pagina 166.
 4. Antonius Godefridus van Croonenburg² is op 7 november 1844 te Goirle geboren en overleed daar op 22 november 1844.
 5. Godefrida van Croonenburg is te Goirle geboren op 7 december 1845 en trouwde aldaar op 8 juli 1872 met Elias Peijnenborg, linnenfabrikant en gemeenteraadslid, geboren te Goirle op 24 juli 1847, zoon van Cornelis Pijnenburg en van Aldegonda van Hees. Hij overleed te Goirle op 27 december 1893. Zij stierf aldaar op 3 november 1887.
 6. Adriaan is op 21 oktober 1848 als kind overleden.
 7. Josephus Hubertus van Croonenburg, volgt onder II-c op pagina 168.
 8. Adrianus Bernardus van Croonenburg, volgt onder II-d op pagina 170.
 9. Helena Maria van Croonenburg³ 20 juli 1856. Zij bleef ongehuwd en was na het overlijden van haar zuster Godefrida, huishoudster bij haar zwager Elias Peijnenborg. Volgens diens testament ontving zij na zijn overlijden een legaat van f 1000. In 1898 leenden zijn kinderen f 3300 aan de kerk tegen een rente van 3% *met de uitdrukkelijke bepaling, dat hun tante Helena van Croonenburg, gedurende haar leven alleen gerechtigd is de rente te ontvangen en voor eigen bate te gebruiken*. Enkele dagen voor haar dood maakte Helena een testament, waarin zij haar broer Adrianus Bernardus tot enige en universele erfgenaam benoemde. Zij overleed te Dorst op 24 juni 1903, maar werd te Goirle begraven, waar zij lid

2) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 59, 10 april 1845.

3) Gemeentearchief Tilburg, N 1896-1905, nr. 26, no 215, 20 juni 1903. Parochie-archief Sint Jans Onthoofding te Goirle, kistje bevattende de notulen van de Sint-Elisabethvereniging. Idem 'notulen', f 154, 7 mei 1898.

was van de congregatie van O.L.V. en eerste penningmeesteres van de Sint-Elisabethvereniging.

II-a. FRANCISCUS CORNELIS VAN CROONENBURG⁴, geboren te Goirle op 27 oktober 1839, smid en erfgenaam van de onroerende goederen van zijn ouders, was lid van de sociëteit *Gaudium Internus* en armmeester van het burgerlijk armbestuur. Hij trouwde te Goirle op 29 september 1873 met Adriana Cornelia Rens, geboren te Goirle op 19 september 1846 en aldaar overleden op 14 maart 1920. Haar ouders waren Jan Baptist Rens en Johanna van Gorp. Frans van Croonenburg overleed te Goirle op 25 februari 1915. Zijn kinderen bij Adriana Cornelia (Keeke) Rens:

1. Cornelia Mariavan Croonenburg⁵ is op 17 oktober 1874 te Goirle geboren en overleden te Hilvarenbeek 15 juli 1938. Te Goirle was zij magazijnhoudster van de Sint-Elisabethvereniging, in Hilvarenbeek werd zij vice-presidente van deze charitatieve instelling. Zij trouwde te Goirle op 14 september 1904 Joseph van de Lisdonk, geboren te Goirle op 21 juli 1872 en overleden te Hilvarenbeek op 4 februari 1946. Hij was aldaar hoofd van de rooms-katholieke jongensschool, lid van het Venerabele Gilde van het H. Sacrament en onderscheiden met het erekruis Pro Ecclesia et Pontifici. Zijn ouders waren de linnenwever Adrianus van de Lisdonk en Adriana Maria Koremans.
2. Jan Baptist van Croonenburg, op 1 oktober 1875 geboren te Goirle, aldaar ongehuwd overleden op 19 januari 1956.
3. Johanna Antonia van Croonenburg is te Goirle geboren op 4 januari 1878 en trouwde daar op 9 mei 1900 met de boekhouder Antonius Josephus Smulders, geboren te Geldrop op 3 november 1873, zoon van Johannes Smulders, burgemeester van Zesgehuchten, en van Elisabeth van Stratum. Hij overleed te Goirle op 4 augustus 1917, zij overleed aldaar op 8 september 1960.

4) Gemeentearchief Tilburg, N 366, no 173, 14 september 1883. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 6, f 54^v, 5 oktober 1893. Collectie heemkundekring 'de Vyer Heertganghen' te Goirle, map Van Diessen.

5) Parochie-archief Sint Jans Onthoofding te Goirle, notulen Sint-Elisabethvereniging.

4. Antonia Maria van Croonenburg, op 9 januari 1880 geboren te Goirle, overleden te Hilvarenbeek op 3 oktober 1940. Zij was aldaar secretaresse van de Sint-Elisabethvereniging. Zij trouwt te Goirle op 5 augustus 1919 Adrianus Franciscus Maria Hoes, geboren te Beuningen op 11 juni 1877 en overleden te Hilvarenbeek op 21 augustus 1958 in het Adrianusgesticht. Hij was te Hilvarenbeek postmeester, lid van het rooms-katholieke arm-, kerk- en schoolbestuur en lid van het Venerabele Gilde van het H. Sacrament. Zijn ouders waren de boekhouder Pieter Arnoldus Hoes en Johanna Adriana Leijten.
5. Adriana Wilhelmina van Croonenburg, te Goirle geboren op 6 februari 1882, overleed te Tilburg ongehuwd op 18 augustus 1952.
6. Cornelis Franciscus van Croonenburg werd geboren te Goirle op 30 april 1884 en stierf daar op 9 juni 1887.
7. Anna Maria van Croonenburg, op 17 juni 1886 te Goirle gedoopt, trouwde er op 19 juli 1921 met Alphonsus Franciscus Linders, hoofdonderwijzer, geboren te Nuenen 2 augustus 1885 en overleden te Weert op 18 juli 1970. Zijn ouders waren Louis Linders en Regina Raessens. Anna Maria van Croonenburg overleed te Weert op 23 juni 1974. Beiden werden begraven te Nuenen.

II-b. JAN BAPTIST VAN CROONENBURG⁶, geboren te Goirle op 31 mei 1842, smid en lid van de sociëteit Gaudium Internus, overleed te Goirle 1 december 1926. Hij trouwde aldaar op 10 februari 1873 met Adriana van der Schoot, geboren te Goirle op 25 juli 1848 en in haar geboorteplaats overleden in het kraambed op 5 april 1885. Zij was de enige dochter van de zeer kapitaalkrachtige timmerman en wagenmaker Hendrik van der Schoot⁷ en Gerarda

6) Gemeentearchief Tilburg, N 351, no 82, 83, 14 maart 1873. N 373, no 159, 15 september 1890. N 466, no 177, 8 mei 1889; no 190, 20 mei 1889. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 22, f 2, 10 januari 1898. Collectie heemkundekring 'de Vyer Heertganghen' te Goirle, map Van Diessen. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 105, september 1885.

7) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg 79, 28 september 1866. Idem 85, 30 juni 1873. Als dochter van Gerarda

Stoopen. Van haar ouders erfde Adriana te Goirle tien huizen, een schuur, acht percelen tuin, vijf akkers en twee weilanden, drie percelen heide en een perceel hakhout. Na het overlijden van Adriana was de waarde van goederen van het echtpaar f 12.451, waarvan het grootste bedrag, f 10.580, bestond uit de getaxeerde waarde van de onroerende goederen. Later werden van dit bezit twee percelen bouwland verkocht voor respectievelijk f 786 aan de het rooms-katholieke kerkbestuur van Goirle en voor f 173 aan de kinderen De Brouwer. Een weiland werd voor f 1600 eigendom van Johannes Petrus van Gorp te Druten. Hun kinderen:

1. Een levenloos geboren meisje: Goirle, 22 december 1873.
2. Antonius Cornelis van Croonenburg, te Goirle geboren op 7 februari 1875, aldaar ongehuwd overleden op 9 januari 1940.
3. Gerardus Hendrikus van Croonenburg⁸ is op 23 oktober 1876 te Goirle geboren, trad op 25 maart 1894 in bij de fraters van Tilburg en werd op 27 augustus 1898 geprotest als frater M. Salesianus. Hij volgde een opleiding Frans L.O. en Duits L.O. en was van 1914 tot 1939 werkzaam in Paramaribo. Hij overleed in huize Steenwijk te Vught op 12 april 1954.
4. Gerardina Cornelia van Croonenburg is op 6 januari 1878 te Goirle geboren en overleed daar ongehuwd op 26 februari 1962.
5. Adrianus Cornelis van Croonenburg, te Goirle geboren op 16 oktober 1879, trad in bij de paters van het H. Hart en werd op 4 augustus 1907 te Leuven tot priester gewijd. Zoals zijn broer had hij ook zijn vaders smidse verlaten om missionaris te worden, maar vanwege zijn zwakke gezondheid bleef hij in Nederland, waar hij propagandist werd van het M.S.C.-werk. In veel plaatsen sprak hij over de missie en verwierf hij financiën voor zijn congregatie. In 1925 stichtte hij een kerk te Overhoven-Sittard, nadien was hij rector te Stadbroek en

Stoopen was Adriana van der Schoot medegerechtigd in het Pannenhuis te Goirle. Zij wordt daarom ook genoemd bij de schenking van dit pand aan de kerk.

- 8) Archief congregatie fraters van Tilburg, dossier G.H. van Croonenburg. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 252. Bevolkingsregister 1890-1900 deel I, f 128. Hij vertrok 16 september 1890 naar de kostschool van de fraters te Reusel.

Berg en Dal. In 1946 keerde hij terug naar het moederhuis van de congregatie te Tilburg, waar hij op 9 mei 1960 overleed.

6. Cornelis Johannes Maria van Croonenburg⁹, te Goirle geboren op 19 mei 1881, vertrok op 28 juni 1901 naar 's-Hertogenbosch, waar hij werkzaam was als correspondent. Hij overleed te Tilburg op 25 oktober 1949. Zijn vrouw was Adriana van Nunen, geboren te Tilburg op 29 oktober 1885 en aldaar overleden op 24 december 1953. Het huwelijk bleef kinderloos.
7. Johanna Maria van Croonenburg, op 7 december 1882 te Goirle geboren, daar ongehuwd overleden op 26 april 1972.
8. Josephus Johannes van Croonenburg, te Goirle geboren op 22 maart 1884, aldaar ongehuwd overleden op 27 september 1954.
9. Een levenloos geboren meisje: Goirle, 5 april 1885.

II-c. JOSEPHUS HUBERTUS VAN CROONENBURG¹⁰, geboren te Goirle op 26 augustus 1851, smid te Tilburg, trouwde aldaar op 8 augustus 1883 met Wilhelmina Johanna Cornelia van der Sanden, geboren te Stratum op 24 september 1853 en overleden te Tilburg op 9 januari 1893. Haar ouders waren Hendricus Antonius van der Sanden en Johanna Cornelia Goetmakers. Josephus Hubertus hertrouwde te Tilburg op 6 mei 1896 met Wilhelmina de Groot, geboren te Geldrop op 16 november 1858, dochter van Johannes de Groot en Goverdina van Baar. Zij overleed te Tilburg op 19 juli 1931. Haar man overleed in het Sint-Elisabethgesticht in zijn geboorteplaats op 17 maart 1941. Op de dag van het overlijden van zijn eerste vrouw waren zijn twee huizen en smederij aan de Schoolstraat te Tilburg belast met een hypotheek van f 2.000 ten gunste van Cornelis Rens uit Goirle. In 1900 kocht hij te Tilburg nog twee woningen 'nabij de fraterschool'

9) Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief no 257. Bevolkingsregister 1900-1910, deel I. Gemeentearchief Tilburg, Bevolkingsregister 1921-1939, 50/11: C. van Croonenburg, kantoorbediende, ingekomen van Goirle op 26 oktober 1927. Hij trouwde te Tilburg in 1927.

10) Gemeentearchief Tilburg, N 520, no 49, 15 februari 1886. N 554, no 47, 17 juni 1893. N 1896 1905 nr. 2, no 247, 5 mei 1896; nr. 23, no 153, 31 mei 1900; nr. 40, no 267, 5 oktober 1903.

voor f 2500 van Jacobus Petrus en Maria Elisabeth Smulders. Voor deze koop leende hij f 2000 van koopman Joannes Adrianus Merckx en diens zuster Catharina Hubertina Merckx. Met zijn tweede vrouw trouwde hij op huwelijksvoorwaarden. Alleen in verlies en winst zouden beiden delen. Door de bruid werden ingebracht een pendule, twaalf zilveren theelepeltjes in een lepel-doozje, een bierkan, een koffie- en theeblad, zes tafelmessjes, twee platen in zwarte lijsten en f 950 in contanten. De kinderen uit het eerste huwelijk geboren te Tilburg waren:

1. Cornelia Maria Johanna van Croonenbrug is te Goirle geboren op 1 juli 1884 en trad in bij de congregatie van de Dochters van het Kostbaar Bloed te Koningsbosch op 16 mei 1905. Na haar professie op 1 september 1912 was zij werkzaam in het lager onderwijs te Hengelo, waar zij op 9 december 1938 overleed in het Sint-Antoniusgesticht.
2. Henricus Antonius Johannes van Croonenburg¹¹, te Goirle geboren op 2 april 1886, emigreerde 18 november 1908 naar Canada.
3. Antonia Godefrida van Croonenburg is op 10 augustus 1887 geboren te Goirle, woonde aldaar bij burgemeester Rens en werd er Toos Rens genoemd. Zij overleed te Nijmegen op 16 oktober 1969 en werd begraven te Tilburg. Zij was te Goirle op 21 juni 1926 getrouwd met Joannes Gijsbertus Josephus van der Heijden, *directeur ener stoomwasscherij* te Tilburg. Zijn ouders waren Hendricus Augustinus van der Heijden en Cornelia Wilhelmina den Ouden.
4. Johanna Eleonora Maria van Croonenburg¹², op 7 februari 1889 geboren te Goirle, verhuisde op 11 augustus 1920 naar de Marnixstraat in Amsterdam. Zij was aldaar werkzaam als winkeljuffrouw.
5. Maria Helena Cornelia van Croonenburg, te Goirle geboren op 22 mei 1890, trouwde te Tilburg op 10 september 1912 met de boekhouder Petrus Josephus Dudar, geboren te Tilburg op 6 april 1883, zoon van Gerardus Cornelis Dudar en van Dingena Tempelaars. Hij overleed te Tilburg op 14 januari 1960. Zijn weduwe overleed aldaar op 24 maart 1980.

11) Gemeentearchief Tilburg, Bevolkingsregister 1900-1910, 36/37.

12) Gemeentearchief Tilburg, Bevolkingsregister 1910-1920, 41/157.

6. Elisabeth Arnolda Theresia van Croonenburg is te Goirle geboren op 5 december 1891 en trouwde met Benjamin Vincentius Velge, geboren te Vlissingen op 16 augustus 1894 en overleden te Tilburg op 12 april 1966. Zij overleed te Tilburg op 15 augustus 1977.

II-d. ADRIANUS BERNARDUS VAN CROONENBURG¹³, te Goirle geboren op 11 december 1853, was bijna veertig jaar als boekhouder verbonden aan het bedrijf van zijn zwager Elias Peijnenborg, die hem in 1890 benoemde tot zijn zaakwaarnemer en van wiens kinderen hij later voogd zou worden. Daarnaast dreef hij een winkel, waar in de tijd van de gedwongen winkelnering de werknemers van zijn zwager hun inkopen kwamen doen. In 1888 nam hij als tweede secretaris zitting in het nieuwe bestuur van de fanfare Oefening en Uitspanning. Toen hij in 1886 te Goirle voor f 450 een bouwplaats kocht van landbouwer Leonardus Bruers, werd hij koopman en fabrikant genoemd. In dat jaar trouwde hij op 30 augustus met Johanna Maria de Visscher, geboren te Goirle op 10 januari 1862, dochter van molenaar Benedictus de Visscher en Catharina van Besouw. Van zijn schoonvader kocht hij in 1903 voor f 3000 een huis aan de Kerkstraat te Goirle. Een jaar eerder was hij aan die straat eigenaar geworden van een huis met tuin en waterput voor f 1775 door koop van de familie Volders. Hij overleed te Goirle op 9 februari 1931. Zijn weduwe overleed aldaar op 27 april 1940. Hun kinderen waren:

1. Antonius Maria Benedictus van Croonenburg is op 11 juli 1887 te Goirle geboren en overleed daar op 19 november 1943. Hij was boekhouder van beroep, toen hij in zijn geboorteplaats op 29 augustus 1916 trouwde met Geertruda Cornelia Maria Snels, geboren te Goirle op 26 maart 1889 en overleden te Tilburg op 19 september 1963. Zij was een dochter van fabrikant Cornelis Snels en Johanna Klijs.
2. Benedictus Maria van Croonenburg, te Goirle geboren op 24

13) Gemeentearchief Tilburg, N 463, no 7, 9 januari 1886. N 524, no 160, 16 juli 1890. N 1896-1905 nr. 26, no 121, 2 april 1903; no 195, 4 juni 1903; nr. 28, no 23, 29 januari 1904. H.W. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle* (Voorhout, 1953) 110. Koninklijke Harmonie Oefening en Uitspanning, Goirle 1878-1978, Goirle 1978, ongef. fol.

augustus 1888, overleden te Breda op 6 januari 1967. Hij was handelsagent en trouwde te Rotterdam op 22 juni 1932 met Petronella Cornelia Maria Hoogstraten, geboren te Rotterdam op 28 januari 1886.

3. Godefrida Cornelia Helena van Croonenburg, op 29 november 1889 geboren te Goirle en er overleden op 11 mei 1890.
4. Catharina Maria Brigitha van Croonenburg, te Goirle geboren op 15 augustus 1891, ongehuwd overleden te 's-Hertogenbosch op 20 december 1941.
5. Johannes Antonius Cornelis van Croonenburg, te Goirle geboren op 1 september 1892 en overleden op 5 april 1893.
6. Johannes Cornelis van Croonenburg, te Goirle geboren op 21 juli 1895 en overleden op 17 augustus 1898.
7. Anna Wilhelmina Maria van Croonenburg, is op 31 januari 1897 te Goirle geboren en trouwde daar op 13 mei 1930 Christianus van den Heuvel, bouwkundig uitvoerder, geboren te Vught op 22 april 1893 en aldaar overleden op 3 september 1965. Zijn ouders waren Marinus van den Heuvel en Johanna Pijnenburg.

Travestiet of hermafrodit

Jacob Geraertssen van Bammelroy werd in 1632 aangemerkt als ten enenmale beroofd van zijn zinnen. Hij telde toen 47 jaren en zat al gedurende 22 jaar in een Bosch' gesticht, omdat hij „nec masculini nec feminini generis” was, noch van het mannelijke, noch van het vrouwelijke geslacht.¹ Hoe zou dat hebben gezeten? Was Jacob echt geslachtloos of juist tweeslachtig? Dat hij Jacob heette en niet Jacoba, wijst op mannelijkheid. De woorden „nec masculini nec feminini generis” duiden waarschijnlijk op zijn niet door derden gewenste en erkende homosexualiteit en zijn hang naar travestie.

Jacobs vader was als ambtenaar aan het hof van de bisschop van Den Bosch in 1576 zijn baan kwijt geraakt, omdat hij de bastaard van een priester bleek te zijn.² Voorstelbaar is, dat vader geen verdere normafwijkende sexualiteit in zijn persoonlijke leven meer kon velen en dat hij tot de meerderjarigheid van zijn zoon, –deze was vernoemd naar de bastaardgrootvader–, diens sexuele geaardheid binnenskamers heeft gehouden. Daarna zouden andere maatregelen nodig zijn geweest, *in casu* gedwongen hospitalisering. Geen wonder dan, dat de verklaarde

patiënt het gesticht in brand wilde steken en de rentmeester de hals afsnijden.³

Leo Adriaenssen

- 1) L.F.W. Adriaenssen, „Arme, miserabele en impotente Bosschenaars”, *De Brabantse Leeuw*, XXXII (1983) 4.
- 2) L.F.W. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog en onder de generaliteit. Sociale en economische geschiedenis van een Kempens dorp tussen 1400 en 1800* (Hilvarenbeek, 1987) 298.
- 3) Literatuur over de geschiedenis van hermafroditisme en transseksualiteit: R. Dekker en L. van de Pol, *Vrouwen in mannenkleren. De geschiedenis van een tegendraadse traditie. Europa 1500-1800* (Amsterdam, 1989) 71 e.v., 87 e.v. Daarin onder meer het relaas over Marie van Antwerpen (Breda, 1719-1781) alias Jan van Ant, die in 1748 en in 1762 met een vrouw trouwde.

Wapens en vlaggen van de Noordbrabantse gemeenten historisch en actueel gezien

W.A. van Ham

Noordsingel 140, 4611 SJ Bergen op Zoom

(Vervolg van p. 108)

Uitzonderlijke gevallen en bijzondere afwijkingen

Uitzonderlijke gevallen treden op, wanneer de kleuren van de vlaggen sterk afwijken van die van het wapen. Bijzondere afwijkingen kunnen worden geconstateerd, wanneer er in de vlaggen geheel andere emblemen voorkomen dan de figuren, die in de wapens prijken.

De vlag van Best werd in 1962 ingesteld, voordat de gemeente een officieel wapen bezat. Dat wapen, verleend in 1980, kan in het kort worden omschreven als een rood schild, waarop een wit beeld van de parochiepatroon Sint Odulphus. De vlag bestaat uit twee even hoge banen van *geel* en *zwart* met daarin als embleem een rode ruit, waarin een wit, verkort (latijns) kruis en drie gele appels. Deze figuren wijzen op de patroonheilige. Men zocht

de Brabantse Leeuw, jrg. 41, afl. 3

aansluiting bij de vlag van de gemeente Oirschot, waarvan Best tot in de negentiende eeuw deel uitmaakte. Oirschot heeft sinds 1962 een vlag, die dezelfde geel-zwarte banen vertoont, maar een ander embleem.

Een naar beneden gerichte gele keper op de blauwe vlag van Boekel vertegenwoordigt de beginletter van Venhorst, de tweede grote woonkern in deze gemeente. De ontwerper van de vlag van Budel meende de drie hoorns uit het gemeentewapen te kunnen omvormen tot staande verkorte balken. Op de gemeentevlag van Diessen is een Keltische, driehoekige vlaggevorm met afhangende versieringen afgebeeld, „omdat Diessen een van de oudste dorpen van het land is”. Een zwak argument voor zo’n uitzonderlijke keuze. Op die driehoek moet een ring de rand van de plaatselijke Willebrordusput weergeven, een wat schrale representatie voor de apostel van Noord-Nederland...

De vlag van Luyksgestel (1987) omvat zeven even hoge banen in de kleuren *geel* en *rood*, die in het gemeentewapen niet voorkomen. De banen herinneren aan het graafschap Loon, onderdeel van het prinsbisdom Luik, waaraan Luyksgestel tot het einde van het Oude Bestel toebehoorde. Een historisch gefundeerde keuze, maar waarom is niet tegelijkertijd het gemeentewapen herzien? In het kanton plaatste men ten onrechte een zwart vierkant met de Brabantse leeuw (*afb. 7*). Luyksgestel behoorde niet tot het hertogdom Brabant en de leeuw hoort in deze vlag dus volstrekt niet thuis. Het opnemen van de Brabantse leeuw werd vaag onderbouwd met het veronderstellen van een ‘Brabantse invloed’ die hier aan te wijzen zou zijn. Onderaan in het uitwaaiende gedeelte (de vluchthoek) staan over alle banen heen de drie bomen uit het gemeentewapen. Historisch gezien is het ontwerp onjuist te noemen en de vormgeving is zwak. Ook dit ontwerp toont weinig respect voor het eigene door het wapenteken van de gemeente op de laagste plaats in de vlag te zetten.¹

Sinds 1973 prijkt op de van geel en blauw gevierendeelde vlag van Maarheeze als kenmerkend embleem een vliegende kraanvogel in *wit* en *rood*. Hij wijkt in kleur en vorm af van zijn gele,

1) *Vezilla Nostra*, no 154, 11.

staande soortgenoot op het blauwe gemeentewapen.

De vlag van Megen (1968) vertoont, in afwijking van het sinds 1817 in geel en blauw uitgevoerde gemeentewapen, de historisch verantwoorde kleuren geel en *rood*. Over de banen heen is een 'stedenkroon' geplaatst. Dit embleem is geel en blauw gekleurd en moet dus toch een binding met de kleuren van het gemeentewapen vormen. Een dergelijke kroon is een in de Brabantse heraldiek onbekende verschijning.

Twee gele, gekruiste weversspoelen symboliseren in de vlag van Nistelrode (1975) de vroeger daar bestaande nijverheid. Terwijl de wapenkleuren geel en blauw zijn, komt in de vlag ook *rood* voor. De vrijheidshoed en een verkort (Grieks) kruis op de vlag van Nuland (1976) zijn varianten van de attributen, die het vrijheidsbeeld op het gemeentewapen vergezellen.

Het rode vijfblad in de vlag van Oirschot (1962) is ontleend aan het wapen van het geslacht Van Leefdael dat voorkomt op een van de oudere schependomszegels van die plaats. Bij de herziening van het gemeentewapen in 1970 werd echter niet het wapen van Van Leefdael als hartschild opgenomen, maar dat van Van Merode.

In de gemeentevlag van Oploo c.a. (1967) symboliseren twee c.q. drie aaneengeschakelde *rode* ringen op een vlag van drie even hoge banen van *wit* en *rood* de vijf kerkdorpen binnen deze gemeente. Het wapen heeft de kleuren geel en blauw. De symboliek lijkt sterk op die in de vlag van het internationale olympische comité, waarin ringen de vijf werelddelen moeten voorstellen.

De gemeenteraad van Prinsenbeek stelde in 1963 een vlag in, die in het uitwaaiende deel in golvende banen de wapenkleuren groen en wit vertoont met aan de stokzijde een *rode* baan, waarin bovenaan drie witte schuinkruisjes de verbondenheid van de gemeente met de baronie van Breda symboliseren. Tevens is daarmee een goed onderscheid gemaakt met de vlag van de nabijgelegen gemeente Nieuw-Ginneken, die eveneens banen in groen en wit vertoont.

Naast de wapenkleuren wit en zwart komt in de vlag van Raamsdonk (1963) *groen* voor. Deze kleur werd bij de instelling

als symbool van het 'groene' polderland toegevoegd, omdat zwart en wit alleen een te somber geheel zouden vormen. Volgens een brief van 27 november 1816 van de burgemeester van Raamsdonk aan de secretaris van de Hoge Raad van Adel was de schildkleur van het wapen „groen, zijnde wel swaar donkergroen”. Onduidelijk is, waarom uiteindelijk in 1817 als schildkleur sabel (zwart) werd verkozen.² Hier zien we dus in de vlag een vermenging van 'oude' en 'nieuwe' wapenkleuren.

Een vlag in de oude wapenkleuren (wit, groen en rood) is in 1962 door de gemeenteraad van Rijsbergen ingesteld. Het oude wapen kan worden omschreven als: in een rood schild een groene keper, vergezeld van drie witte lelies. Op de vlag werd de *groene* keper aan de stok (broekzijde) geplaatst en in het uitwaaiende deel (vluchtzijde) een witte lelie opgenomen. Bij de herziening van het gemeentewapen, die pas in 1985 plaats vond, kregen zowel de keper als de lelies de kleur zilver (wit). De gemeentevlag is daarbij niet aangepast.

De blauwe vlag van Vierlingsbeek (1976) ontleent zes gele schijven aan het wapen van de voormalige gemeente Maashees, die in 1942 bij die gemeente is gevoegd. De schijven stellen thans de zes kerkdorpen in de tegenwoordige gemeente voor. De golvende banen wijzen op de 'beek' in de gemeentenaam. De wapenkleuren van Vierlingsbeek zijn blauw, geel en zwart; die van Maashees waren geel en blauw.

Terwijl in het gemeentewapen van Waalre de kleuren wit, rood en geel voorkomen bestaat de gemeentevlag (1963) uit banen van *blauw*, geel en rood, met in de broektop een gele eikel. De eikel is ontleend aan het wapen van de voormalige gemeente Aalst, die in 1923 met de gemeente Waalre is verenigd. Niet duidelijk is, waarom er geen embleem voor de hoofdplaats Waalre in de vlag is opgenomen.

De in 1965 ingestelde vlag van de gemeente Wanroij is bijzonder merkwaardig. Het gemeentewapen heeft de kleuren geel en blauw, terwijl in de vlag enige andere kleuren voorkomen. Deze moeten er aan herinneren, dat de gemeente is gevormd uit

2) Archief Hoge Raad van Adel, map Raamsdonk.

een vroeger woest en onherbergzaam gebied (voorgesteld als een *bruine* zonneschijf) dat thans bossen en weiden (*groen*) en korenvelden (*geel*) omvat. Bruin is als vlaggekleur hoogst zeldzaam te noemen en als kleur van de zon nogal opmerkelijk.

In het gemeentewapen van Werkendam komen onder meer drie blauwe merletten en twee witte, van elkaar afgewende zalmen met rode vinnen voor. In de gemeentevlag uit 1960 zijn twee rode zalmen en een rode merlet opgenomen.

Aan de in 1972 vergrote gemeente Woudrichem is twee jaar later een wapen verleend in de kleuren rood, geel en zwart. De gemeentevlag, in 1977 ingesteld, is tamelijk ingewikkeld. Op de *groene* broekbaan (het gedeelte langs de stok) is een *witte* zalm afgebeeld, terwijl de twee van elkaar afgewende zalmen in het wapen rood zijn. De rest van het vlaggedoek is geel, met daarin een smalle zwarte baan, waarop vijf gele, breedarmige kruisjes. Groen en wit komen in het gemeentewapen niet voor. Het groen in de vlag wordt in het raadsvoorstel echter gemotiveerd door het feit, dat Woudrichem deel uitmaakt van een 'groene gordel' in het midden van Nederland.

De jongste gemeentevlaggen

Sinds 1986 zijn zestien gemeentevlaggen ingesteld, waarvan die van Alphen en Riel, Bergeyk, Dongen, 's-Hertogenbosch, Luyksgestel, Schijndel en Veldhoven hiervoor reeds ter sprake kwamen. Hierna komen de overige aan de orde. Het commentaar zal daarbij uitvoeriger zijn dan bij de eerdere vlaggen. Het betreft hier immers een actuele stof, waarbij elementaire eisen, die aan een ontwerp voor een vlag gesteld mogen worden, ook aan gemeentebesturen bekend kunnen zijn. Indien de meergemelde commissie voor wapen- en vlaggenkunde ongewenste ontwikkelingen op dit gebied verneemt, worden de desbetreffende bestuurders van haar opinie op de hoogte gesteld. Uit de ingestelde vlaggen kunnen een aantal gevolgtrekkingen worden gemaakt, die bij het beoordelen van ontwerpen voor vlaggen, nu en in de toekomst, van nut kunnen zijn.

Bij de herziening van het gemeentewapen van Asten in 1987

besloot de gemeenteraad tevens een vlag in te stellen. Daartoe werd een ontwerp van de Hoge Raad van Adel uit 1974 vereenvoudigd, met behoud van de voornaamste idee van dat ontwerp, namelijk om het zwarte ankerkruis uit het verbeterde wapen nabij de vlaggestok te plaatsen. Het aantal van zes even hoge banen uit een vroeger ontwerp werd teruggebracht tot drie, in de kleuren wit, rood en geel. Het zwarte kruis komt daarop goed tot zijn recht (*afb. 8*).³

Het tamelijk gecompliceerde gemeentewapen van Bergeijk is gelijk aan dat van de hertogen van Bourgondië Filips de Goede en (1430-1467) Karel de Stoute (1467-1477). De voor Bergeijk kenmerkende emblemen staan buiten het wapenschild: rechts Sint Pieter als schildhouder en links een eik op een berg als schildsteun. Het zou in dit geval voor de hand hebben gelegen, voor een embleem in de vlag naar een symbool buiten het wapenschild te zoeken. Dat zou dan goed in de traditie hebben gepast: de hertogen van Bourgondië kozen als hun vlagge-embleem het Sint-Andrieskruis, dat ook niet in hun wapen voorkomt (zie het vorige artikel). Een ontwerp voor een Bergeijkse vlag uit 1985 dat van deze opvatting uitging en naast een Sint-Andrieskruis een eikel vertoonde, werd na advies van een plaatselijke stichting door het gemeentebestuur niet overgenomen. In 1987 werd conform dit advies een vlag ingesteld, die in hoofdzaak gelijk is aan de vroegere hertogelijke banier van Brabant (zwart met een gele leeuw). Op een blauwe baan aan de zijde van de stok zijn drie boven elkaar geplaatste gele lelies uit het Nieuw-Bourgondische wapen opgenomen. Deze baan heeft een zoom, die rood en wit geblokt is (*afb. 9*). De vlag kan men bezwaarlijk kenmerkend voor Bergeijk noemen. Het is in feite een gereduceerde banier naar de voor Brabant relevante elementen uit het Bourgondische familiewapen.⁴

Ook de gemeente Eersel verkreeg in 1988 een herziening van het gemeentewapen. De vlag komt overeen met het bijschildje in dat wapen. Op de bovenste, witte baan, die zich tot het totaal van

3) *Vexilla Nostra*, no 154, 116.

4) *Vexilla Nostra*, no 154, 13, 14.

de andere banen verhoudt als 30 : 70, is een rode, uitkomende leeuw geplaatst. Het dier bevindt zich aan de stokzijde van deze niet zo eenvoudige vlag met banen van ongelijke hoogte. De witte baan correspondeert met het schildhoofd van vermeld bijschildje. De overige banen zijn respectievelijk zwart en geel gekleurd en verhouden zich onderling als 7 : 2 c.q. 8 : 2 (*afb. 10*).⁵ Men koos dus voor een 'heraldische' vlag volgens het gemeentewapen. Een beperkt aantal banen zwart en geel zou echter een meer aansprekende vlag hebben opgeleverd.

De gemeente Hilvarenbeek ging jarenlang gebukt onder twijfels over de moeilijke keuze tussen uiteenlopende vlaggen- en wapenontwerpen. Uiteindelijk is in 1986 een wapen verleend, dat een voor Noord-Brabant uitzonderlijke schildverdeling kent, namelijk de omgekeerde gaffelsnede. In de twee bovenste delen van het wapen zijn de leeuwen van Brabant c.q. Limburg geplaatst, die uit heraldische *courtoisie* (beleefdheid) naar elkaar zijn toegewend. In de onderhelft, die de vorm van een driehoek heeft, zijn de samenstellende delen van het wapen van het geslacht Leeftaede verwerkt. Alle wapenfiguren zijn ontleend aan de in een vroeger schependomszegel voorkomende schilden. Een werkgroep uit Hilvarenbeek bracht in 1989 een ontwerp voort, dat uitgaat van een verdeling van de vlag volgens „het gaffelteken” (lees *gaffelsnede*) uit het wapen. De verdeling van de vlag in drie delen moet overigens naar de woonkernen van de gemeente verwijzen. Ondanks de driedeling blijven de horizontale banen rood en zwart overheersen, wat onaangename herinneringen oproept aan een niet zo ver verleden... De nadruk bij deze bespreking dient echter op de technische aspecten te liggen. Over de beide bannen heen is de gele Brabantse leeuw geplaatst. Men kan zich afvragen, of de provinciale leeuw wel karakteristiek voor Hilvarenbeek is. Het meest merkwaardige in deze vlag is het feit, dat de Brabantse leeuw is omgewend. Daar schijnt geen enkele reden voor te zijn, omdat de tegenhanger uit het gemeentewapen, de Limburgse leeuw, in de vlag ontbreekt. De Brabantse leeuw draait door zijn omgewende stand de vlaggestok de rug toe en 'loopt' als het ware de vlag uit

5) *Vezilla Nostra*, no 159, 104.

(afb. 11).

Aan de gemeente Hoogeloon c.a. is in 1986 een verbeterd wapen verleend. Daarin zijn op historische argumenten in een gedeeld schild de wapens van Brabant en van de abdij van Tongerlo opgenomen. Dezelfde elementen komen voor in de in hetzelfde jaar ingestelde gemeentevlag (afb. 12).⁶

De gemeenteraad van Oisterwijk stelde, nadat de Kroon een herzien gemeentewapen had verleend, in 1987 een vlag in, die het patroon van de oude vlag (1963) in de nieuwe kleuren (rood en wit) herneemt (afb. 13).⁷

Voor de gemeenten Rucphen en Waalwijk zijn nieuwe vlaggen ingesteld, waarbij de vroegere, weinig kenmerkende vlaggen werden vervangen. Te Rucphen zijn vier witte maliën geplaatst over de drie even hoge banen (groen, rood en zwart) van de oude vlag (uit 1949) heen. In het herziene gemeentewapen komen drie van deze wapenfiguren voor. In de nieuwe vlag (1990) zijn ze verenigd tot een 'maliënkruis'. Hiermee wordt het verband tussen de vier kerkdorpen binnen de ene gemeente aangeduid (afb. 14).⁸

Op de vlag van Waalwijk, in 1989 ingesteld (de vroegere vlag, uit 1953, bestond uit vier even hoge banen van geel, zwart, wit en rood), is in geel op de zwarte middelste baan de eikeboom geplaatst, die in het gemeentewapen als schilddrager fungeert. Om plaatsing mogelijk te maken is de baan tweemaal zo lang als de flankerende andere banen die rood en geel, respectievelijk geel en rood zijn (afb. 15).⁹

De gemeente Westerhoven verkreeg in 1989 verbetering van het wapen, waarbij ook een gemeentevlag is ingesteld (afb. 16). Deze vlag sluit door kleuren en symbolen goed bij het nieuwe wapen aan.¹⁰

Meer dan de helft van de hierboven beschreven gemeente-vlaggen kwam tot stand na herziening van het gemeentewapen. Een gelukkige ontwikkeling, waarin de Noordbrabantse commis-

6) *Vexilla Nostra*, no 145, 88, 89.

7) *Vexilla Nostra*, no 154, 15.

8) *Vexilla Nostra*, no 170, 84.

9) *Vexilla Nostra*, no 164, 92, 93.

10) *Vexilla Nostra*, no 164, 91.

sie voor wapen- en vlaggenkunde een dankbaar aandeel mocht hebben. Het verband met het gemeentewapen is bij de meeste vlaggen zonder meer duidelijk, zonder dat voor een baniervorm of puur heraldische vormgeving werd gekozen.

Conclusies

Van slechts vijf Noordbrabantse steden is een oudere, 'historische' vlag bekend, de overige zijn jonger. Reeds uit dit geringe aantal vlaggen blijkt, dat een deel daarvan niet getrouw de wapenkleuren volgde. Drie gemeenten (Bergen op Zoom, 's-Hertogenbosch en Ravenstein) deden een willekeurige keuze uit hun wapenkleuren; Grave voerde in feite de banier van een reeds lang uitgestorven herenfamilie. Alleen Breda volgde de wapenkleuren. Op Grave na plaatsten deze gemeenten hun volledige gemeentewapen op de vlag.

In de jaren na 1945 begon de 'moderne' ontwikkeling in het gebruik van gemeentevlaggen. De vlaggen ontstonden niet meer 'spontaan', maar kwamen tot stand als gevolg van de steeds meer veldwinnende behoefte om naast het meer aan het bestuur voorbehouden wapen een voor de gehele bevolking bruikbaar ken-teken in te stellen dat de burgerzin kan versterken. Gemeenten kwamen meestal op grond van adviezen van buitenaf tot de instelling van een vlag, waarvan het ontwerp soms de lading niet helemaal dekte. Een en ander mag niet los worden gezien van de ontwikkelingen in het gehele land, waarvan Noord-Brabant nu eenmaal deel uitmaakt. Deze ontwikkelingen kenmerken zich door een meer afstandelijke houding van de centrale organen, die met het toezicht op de gemeentebesturen zijn betrokken. Meer en meer wordt in dit soort aangelegenheden de beslissing aan de besturen zelf overgelaten; een politiek, die ook op het gebied van cultuur en welzijn steeds meer veld wint.

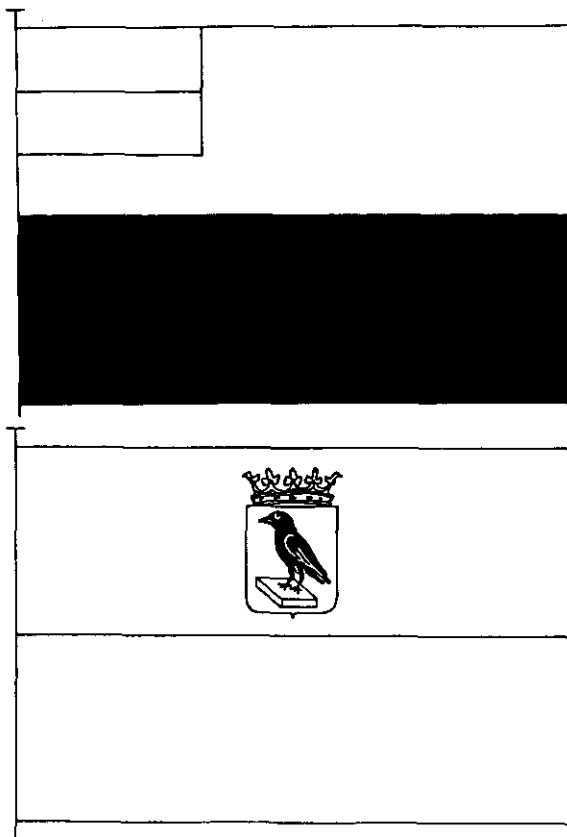
Negen gemeenten in deze provincie namen vlaggen aan in kleuren, waarvan er een of meer niet in het wapen voorkwamen; zestien gemeenten plaatsten in hun vlag emblemen die niet in hun wapens prijken. Bijzondere afwijkingen van kleuren en/of emblemen kwamen in vijftien gemeenten voor. In totaal hebben veertig

gemeentevlaggen kleuren en/of emblemen die sterk afwijken van de kleuren en figuren op de wapens van die gemeenten. Niet alle van gemeentewapens 'afwijkende' vlaggen dient men negatief beoordelen. Indien er goede cultuur-historische argumenten zijn aan te voeren voor een dergelijk ontwerp, verdient dit zeker de voorkeur boven een voor burger en buitenstaander onherkenbaar produkt.

De periode na 1986 laat nieuwe ontwikkelingen zien. Er is een commissie voor wapen-en vlaggenkunde in Noord-Brabant gevormd, die een aantal gemeenten benaderde met het advies hun wapen en vlag kritisch te bezien aan de hand van algemeen-heraldische en cultuur-historische normen. Soms zijn er echter ook bij de instelling van gemeentevlaggen andere elementen in het spel en toont men voor deze normen weinig begrip.

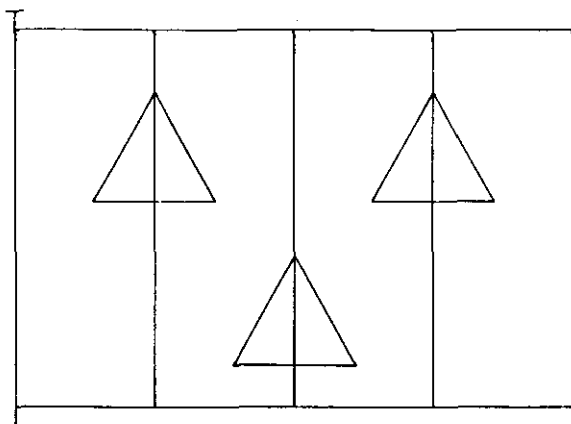
Aan de argumentatie bij de raadsvoorstellen schortte hier en daar nogal wat. Men gaat duidelijk te ver, indien men in het wilde weg gaat experimenteren met een 'huisstijl'. Voor het opnemen in een gemeentevlag van de Brabantse leeuw, het provinciale symbool bij uitstek, beschikt men niet altijd over de juiste argumenten. De verbondenheid met Noord-Brabant kan men beter doen blijken door het hijsen van de provinciale vlag naast het eigen dundoek.

Wellicht komt door herziening van de gemeentelijke indeling van Noord-Brabant een einde aan het officiële bestaan van vele tot dusverre gevoerde wapens en vlaggen. De nieuwgevormde gemeenten zullen naar in de verwachting ligt meerdere dorpen en/of stadjes omvatten, die thans nog een eigen bestuur kennen. Bij het tot stand brengen van nieuwe wapens en vlaggen zal een zekere deskundigheid onontbeerlijk zijn. Elementaire voorwaarden voor het tot stand brengen van een goed ontwerp zijn kennis van en begrip voor historische feiten en verhoudingen, alsmede vaardigheid in het maken van heraldisch en banistiek verantwoorde ontwerpen. De toekomst ligt er voor open...

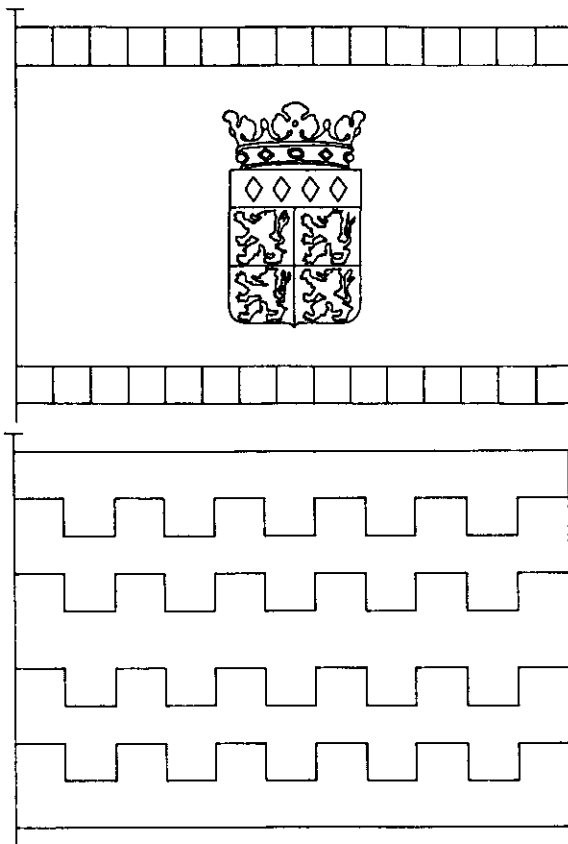
1. *Gemeentevlag van 's-Hertogenbosch*. In het raadsbesluit van 26 oktober 1989 is de vlag niet omschreven. In het raadsvoorstel is de vlag beschreven als: Twee even hoge banen van geel en zwart, waarvan de lengte zich verhoudt tot de totale hoogte als 3 : 2; in de broektop een kanton van twee even hoge banen van rood en wit, waarvan de lengte zich verhoudt tot de totale hoogte van het kanton als 3 : 2 en deze totale hoogte tweederde van de hoogte van de gele baan uitmaakt.

2. *Gemeentevlag van Ravenstein*. Twee horizontale banen, de bovenste wit en de onderste lichtblauw. Op het midden van de witte baan staat het gemeentewapen van Ravenstein, dat op 16 juli 1817 door de Hoge Raad van Adel werd verleend (raadsbesluit van 27 september 1988). N.B. De omschrijving is onvolledig: tussen 'twee' en 'horizontale' dienen de woorden *even hoge* te worden ingevoegd, tussen 'het' en 'gemeentewapen' het woord *volledige*.

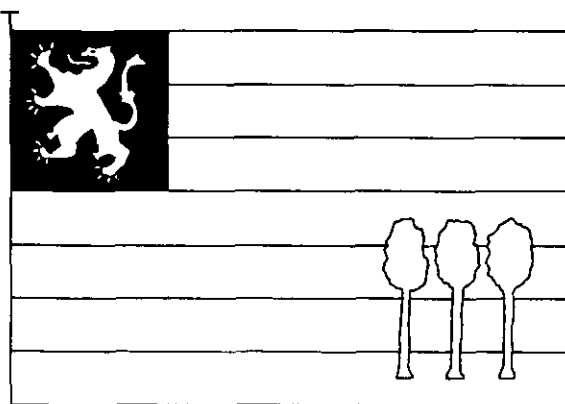
3. *Gemeentevlag van Alphen c.a.* In het besluit van burgemeester en wethouders (van 15 november 1988) is de vlag niet omschreven. N.B. Een mogelijke omschrijving kan luiden: Vier even lange banen, blauw-geel-blauw-geel; over de scheiding van de banen drie gelijkzijdige driehoeken, elk met zijden ter lengte van eenderde van de vlaghoogte, twee boven en een onder, op de scheiding van de banen, van het een in het ander.

4. *Gemeentevlag van Schijndel.* Drie banen, geel, groen en wit, met op de gele baan in de broektop een zwarte wassenaar, waarvan de hoogte gelijk is aan een kwart van de hoogte van de vlag (raadsbesluit van 18 juli 1991). N.B. Een verbeterde beschrijving zou kunnen luiden: Drie even hoge banen, geel, groen en wit, met op de gele baan in de broektop een liggende zwarte wassenaar, waarvan de hoogte gelijk is aan een kwart van de hoogte van de vlag. Bij het raadsbesluit is geen tekening overgelegd.

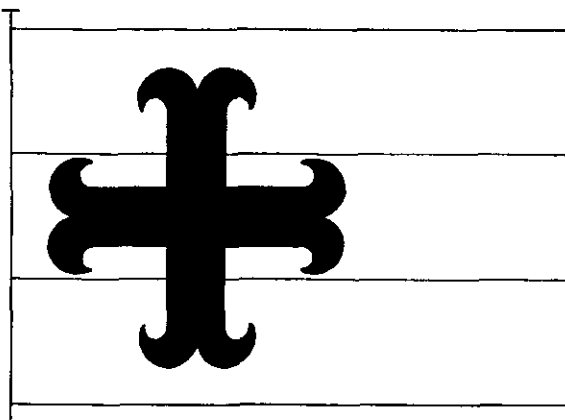

5. *Gemeentevlag van Veldhoven*. Aan de boven- en onderzijde horizontale blokranden die zijn afgeleid van de Brabantse vlag, rood-wit, het wapen eveneens in rood-wit gestileerd. De fond, het grote vlak van het wapen licht-blauw (raadsbesluit van 13 september 1988). N.B. De omschrijving komt niet overeen met de in de vlaggekunde gebruikte terminologie. De vlag bestaat uit drie banen, waarvan de hoogten zich verhouden als 1 : 8 : 1. De boven- en benedenbaan bestaan elk uit blokken van rood en wit. Op de middelste, lichtblauwe baan is op de helft van de vlaglengte het volledige gemeentewapen geplaatst, waarvan de hoogte (inclusief die van de kroon) eenzesde van de vlaghoogte bedraagt; het is uitgevoerd in de kleuren rood en wit (het schild is dus gevierendeeld van rood en wit, met in de kwartieren respectievelijk witte en rode leeuwen). Het schildhoofd is wit met rode ruiten. De kroon is rood met witte edelstenen.

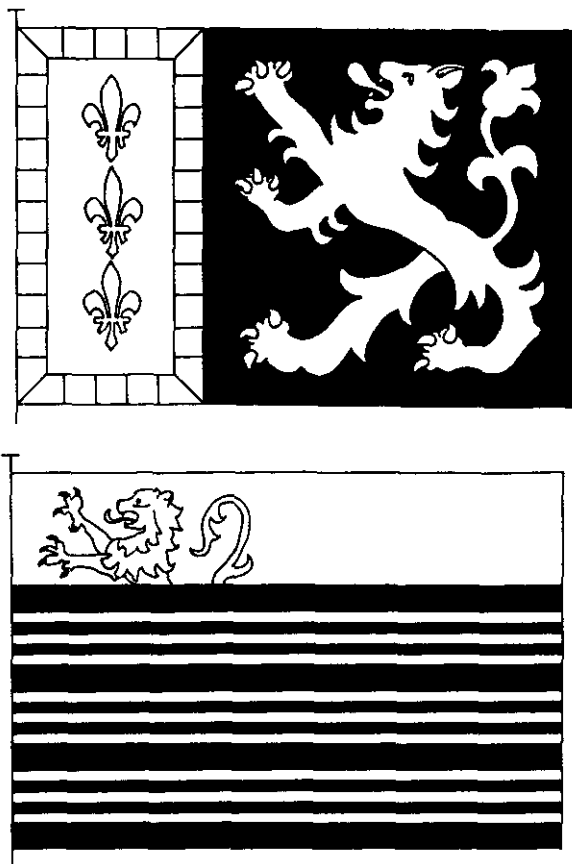
6. *Gemeentevlag van Dongen*. In het raadsbesluit van 20 september 1989, in werking getreden op 2 januari 1990, is de vlag niet omschreven. N.B. In het voorstel van burgemeester en wethouders luidt de omschrijving als volgt: vijf even hoge banen van rood, wit, rood, wit en rood; de witte banen beurtelings gekanteeld en tegengekanteeld van evenveel kantelen voorzien, als de lengte van de vlag zal vereisen.

7. *Gemeentevlag van Luyksgestel*. Zeven horizontale banen van gelijke hoogte in achtereenvolgens de heraldische kleuren geel-rood-geel-geel-rood-geel met in de broektop in een vierkant zwart blok ter hoogte van driezevende van de vlaghoogte, in geel, de Brabantse leeuw, getongd en genageld in rood en aan de vluchtzijde in groen, drie bomen waarvan de hoogte eveneens driezevende van de vlaghoogte bedraagt (raadsbesluit van 5 november 1987). N.B. Een vlag is geen wapen en daarom is de aanduiding 'heraldische kleuren' overbodig. Uiteraard is de omschrijving 'in rood' en 'in groen' niet correct en hoort te luiden: 'rode tong en nagels' en 'drie groene bomen'.

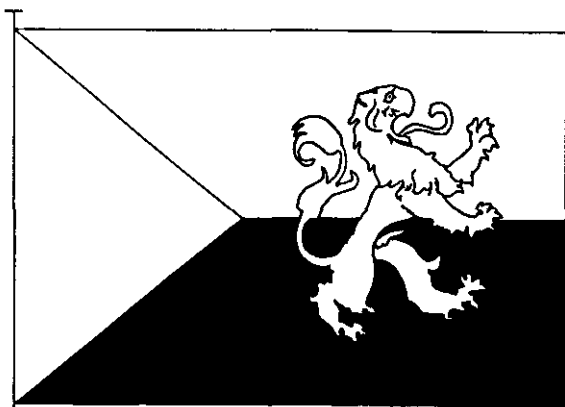

8. *Gemeentevlag van Asten*. Drie even hoge banen wit, rood en geel, waarop een zwart ankerkruis, waarvan de hoogte gelijk is aan viervijfde van de hoogte van de vlag, geplaatst op eenderde van de vlaglengte (raadsbesluit van 27 januari 1987).

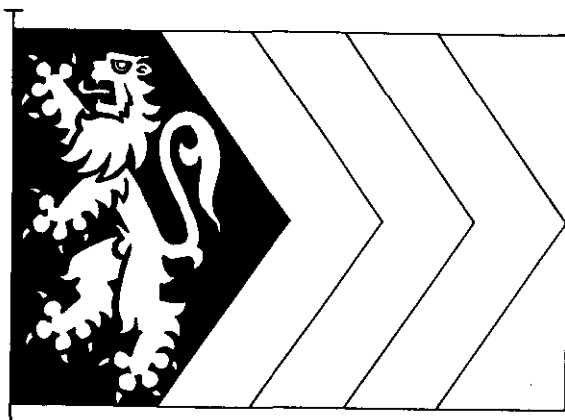

9. *Gemeentevlag van Bergeijk*. Verdeeld in een broekbaan ter lengte van eenderde van de vlaglengte en een vierkante banier met lengte gelijk aan hoogte. De broekbaan is van blauw, omzoomd met een rand van afwisselend rode en witte blokken, vijf in de boven- en benedenrand, elf in staande zijranden; in de vier hoeken elkaar diagonaal afsnijdend, met aan alle zijden een wit blok in het midden. Op het blauwe veld, op de middenas, drie gele lelies, paalsgewijze boven elkaar, hun totale hoogte gelijk aan negen blokken. Op het zwarte banierveld een gele leeuw met tong, tanden en nagels van rood, zowel hoogte als breedte van de leeuw zijn gelijk aan de hoogte van het blauwe veld (raadsbesluit van 2 juli 1987). N.B. Een meer vlaggenkundige omschrijving kan luiden: Twee banen, waarvan de lengte zich verhoudt als 1 : 2; de baan aan de broekzijde is blauw, waarin drie boven elkaar geplaatste gele lelies, die totaal een hoogte hebben van negen van de na te noemen blokken. Deze baan is omzoomd met een rand van rode en witte blokken, boven en onder vijf, weerszijden elf, waarvan die op de hoeken diagonaal zijn verdeeld. De baan aan de vluchtzijde is zwart, waarin een gele leeuw, met rode tong en nagels. De hoogte en de lengte van de leeuw zijn gelijk aan de hoogte van de blauwe baan.

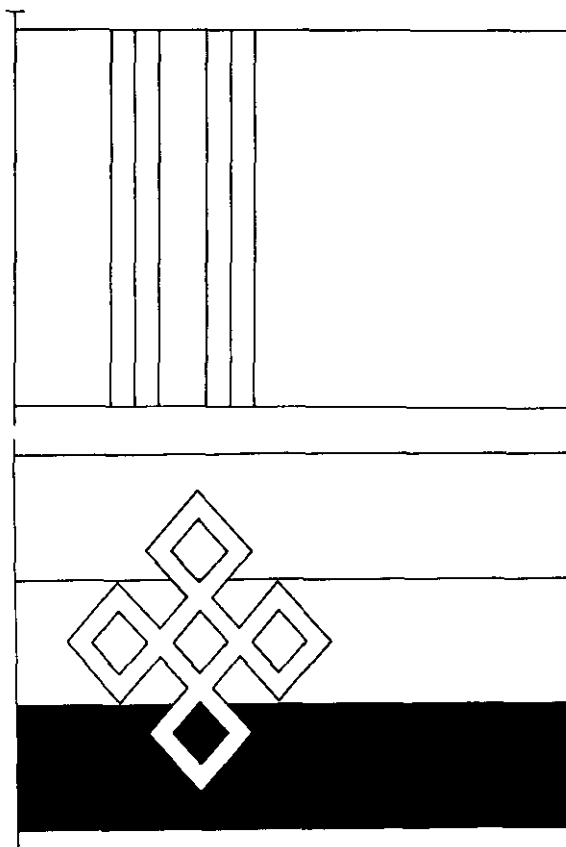
10. *Gemeentevlag van Eersel*. Twintig banen in de hoogteverhouding van: 30 : 7 : 2,8 : 2,8 : 2,8 : 2,8 : 7 : 2,8 : 2,8 : 2,8 : 2,8 : 7 : 2,8 : 2,8 : 2,8 : 2,8 : 7 (samen 100), wit-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart-geel-zwart, op de broekingsheft van het wit een rode leeuw met staart (raadsbesluit van 28 juni 1988). N.B. In de tekst van dit besluit zijn de verhoudingen verkeerd weergegeven door het verschuiven van spaties tussen de cijfers).

11. *Gemeentevlag van Hilvarenbeek*. Twee banen, rood en zwart, met een witte broekingsdriehoek, reikende tot vijftwaalfde van de lengte van de vlag, en met, geplaatst op tweederde van de lengte van de vlag, een omgewende gele leeuw, waarvan de hoogte gelijk is aan driekwart van de hoogte van de vlag en zoals hieronder is weergegeven (raadsbesluit van 27 april 1989). N.B. Meer vlaggenkundig juist zou de omschrijving luiden: twee *even hoge* banen, rood en zwart (...).

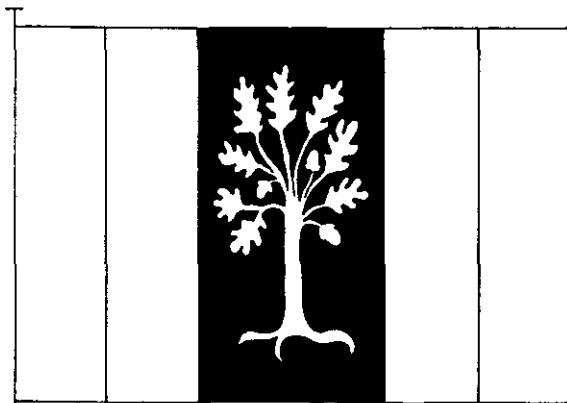

12. *Gemeentevlag van Hoogeloon c.a.* Broekskepersgewijs verdeeld in zwart, geel, rood, geel, rood. De top van het zwarte vlak ligt op het midden van de vlag, de andere kepers hebben een breedte van een vijfde vlaghoogte en maken met hun top een hoek van 100° . In het zwart een gele leeuw van negentiende vlaghoogte (raadsbesluit van 27 mei 1986).

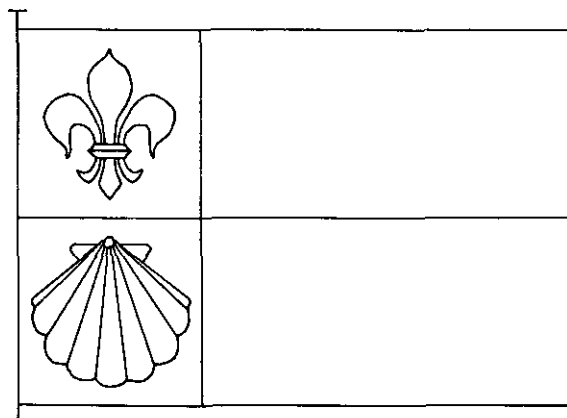

13. *Gemeentevlag van Oisterwijk*. Zeven verticale banen waarvan de lengten zich verhouden als 5 : 1 : 1 : 2 : 1 : 1 : 13, wit, rood, wit, rood, wit (raadsbesluit van 17 september 1987).

14. *Gemeentevlag van Rucphen*. Drie banen, groen, rood en zwart, waarop een wit kruis, waarvan de hoogte gelijk is aan viervijfde van de hoogte van de vlag, bestaande uit vijf in elkaar overlopende maliën (raadsbesluit van 28 augustus 1990). N.B. Een verbeterde beschrijving zou kunnen luiden: drie *even hoge* banen (...) met op *eenderde van de vlaglengte* een wit kruis (...) met een *lijndikte gelijk aan eentwintigste van de vlaghoogte*.

15. *Gemeentevlag van Waalwijk*. Vijf banen van rood, geel, zwart, geel en rood, waarvan de lengten zich verhouden als 1 : 1 : 2 : 1 : 1; op het midden van de middelste (zwarte) baan is een gele, gestileerde, uitgerukte eikeboom geplaatst, met een hoogte, gelijk aan viervijfde van de vlaghoogte (raadsbesluit van 28 september 1989).

16. *Gemeentevlag van Westerhoven*. Gevierendeeld over een derde van de lengte van de vlag, wit en blauw, met aan de broekzijde op het witte vlak een rode lelie en op het blauwe vlak een gele schelp, beiden met een hoogte gelijk aan tweevijfde van de hoogte van de vlag (raadsbesluit van 3 juli 1989).

De afbeeldingen van de vlaggen zijn getekend door Han Bos te Bergen op Zoom, waarvoor mijn hartelijke dank.

Enige gebruikte termen in de vlaggebeschrijving¹¹

- **broek:** een strook van dikkere stof, genaaid aan de zijde van de vlag, waardoor de lijn loopt, waarmee de vlag wordt gehesen of neergehaald.
- **broekhoek:** het deel van het vlaggedoek onderaan tegen de stok.
- **broeking:** het deel van het vlaggedoek op een derde van de broek.
- **bf broektop:** het deel bovenaan de vlag bij de stok, ook wel bovenhals genoemd.
- **broekzijde:** het deel van het vlaggedoek nabij of in de broeking.
- **hoogte:** de maat van de vlag langs de broek gerekend. Horizontale banen worden berekend in de hoogte van de vlag.
- **kanton:** het deel van de vlag in de broektop, bedekt door een rechthoek of vierkant. Dit wijkt meestal in kleur af van de rest van de vlag.
- **lengte:** de afmeting van de vlag langs de zijde van het doek, die loodrecht op de broek staat. Een vlag kan effen zijn of in banen verdeeld. Verticale banen berekent men in verhoudingen tot de hoogte van de vlag.
- **vlucht:** het uitwaaiende tweederde deel van de vlag, vanaf de broeking gerekend.
- **vluchthoek:** het deel van de vlag tegenover de broekhoek; laatstgenoemde hoek is dus de laagste plaats in de vlag.
- **vluchttop:** het deel van de vlag tegenover de broektop.
- **vluchtzijde:** het deel van het vlaggedoek nabij of in de vlucht.

Mededelingen

BIDPRENTJES VAN DE ACHELSE KLUIS

Een van de belangrijkste bronnen voor de beginnende genealoog vormen

11) W. Smith, *Spectrum Vlaggenboek* (Utrecht, 1975) 13-31.

bidprentjes. Als zelfs die ontbreken, staat voor u de collectie van pater Dominicus de Jong in de Achelse Kluis ter beschikking. Deze verzameling bevat zo'n 700.000 bidprentjes en 50.000 rouwbrieven, een zeer rijke bron, waarin vrijwel geen enkele familie ontbreekt.

Op maandag en woensdag bent u welkom. Wel moet u tevoren telefonisch een afspraak maken, op de genoemde dagen tussen 10.00 en 12.00 uur en tussen 14.00 en 17.00 uur. Telefoon België: 011-641078, of Nederland: 04908-275. U kunt ook schrijven voor een afspraak aan de Achelse Kluis, De Kluis 1, Achel (Hamont) in België, of Abdijweg 50, Borkel en Schaft (Valkenswaard) in Nederland.

ARCHIEVEN VAN DE GODSHUIZEN

Het historische archief van de Godshuizen te 's-Hertogenbosch, met inbegrip van de bibliotheek, de documentatie en het fotoarchief zijn in bruikleen gegeven aan de gemeente Den Bosch en daar in het stadsarchief geplaatst. Alle stukken die ouder zijn dan 20 jaar kunnen in de studiezaal geraadpleegd worden. Voor dossiers van patiënten, personeelsleden en bewoners geldt om wille van de privacy overigens een andere, meer restrictieve regeling.

ADRESWIJZIGING

Het *Genealogisch Tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard* en de *Stichting Genealogisch Documentatiecentrum voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard* zijn verhuisd naar de Roelantlaan 220, 5665 PT Geldrop.

VAN ROESSEL

In jaargang XV (1966) van *De Brabantse Leeuw* wordt een genealogie-Van Roessel gegeven. Daarin staan enkele onjuistheden. Op pagina 151 onder VI-F-8 wordt Adrianus Norbertus van Roessel als schoolmeester te Diessen vermeld. Dit verbaasde mij, daar mijn moeder dit nooit over haar vader verteld had. In een fotoboek over Diessen, Haghorst en Baarschot (1990) wordt hij dan ook niet bij de onderwijzers vermeld. Hij was winkelier te Diessen; deze winkel werd gedreven in het nog bestaande pand aan de Kerkstraat 7. Hij is niet op 1 januari 1834, maar op 1 januari 1934 te Meerveldhoven overleden. Ook de vermelding dat hij in Meerveldhoven met Antonetta (niet Antoinette) Goossens getrouwd zou zijn, is onjuist. Volgens het trouwboekje (in mijn bezit) is het burgerlijke huwelijk te Diessen gesloten.

Bij zijn kinderen wordt op dezelfde pagina onder a vermeld, dat Maria

trouwde met Antonius van de Meeren. Dat is onjuist: mijn moeder trouwde met Johannes Corelis Maria van der Meeren. Ten tijde van het huwelijk was mijn vader nog geen steenfabrikant, maar boekhouder-administrateur bij de linnenfabriek van Van Lotringen in Strijp. Maria Elisabeth van Roessel stierf op 29 september 1975 te Eindhoven.

W. van der Meeren, Bernhardstraat 1, 5691 TM Son

Vragenrubriek

Vragen en antwoorden kunnen worden toegezonden aan de redactie van *De Brabantse Leeuw*, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

VRAGEN

BLEIJENBERG

De landbouwersfamilie van deze naam woonde tot het midden van de zeventiende eeuw in het land van Heusden en Aalburg, met name te Wijk. Gezocht: informatie over Brabantse naamsdragers en het liefst aansluiting met de Zuidhollandse familie Blijenberg, die afstamt van een ridder, die op de al eeuwen gelegen verzonken 'Blyenburgt' in de buurt van Dordrecht woonde.

GIJSBERTS

Joannes Gijsberts, geboren te Hoogeloon en woonachtig te Netersel, trouwde op 3 oktober 1751 met Maria van den Heuvel uit Netersel. Joannes stierf te Netersel in 1796, Maria in 1792. Gevraagd: doopgegevens en voorgeslacht van dit echtpaar.

ANTWOORDEN

AELIUS GRAJUS (*De Brabantse Leeuw* 1992/2)

Er bestaan ettelijke versies en varianten van de sage van de zwaanridder Helias of Elius, door sommige geïdentificeerd met de Romeinse legeraanvoerder Aelius Grajus, door anderen met Lohengrin. In de gestalte van een zwaan redde hij de hertogin van Bouillon dan wel die van Brabant. Vandaar dat hij werd aangezien voor de stamvader van de Brabantse hertogen en als grootvader van Godfried van Bouillon. Jan van Boendale (*De Brabantsche Yeesten*, ± 1316) zag in hem een zoon van koning Orient.

Mededeling van de redactie

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap. Redactie: drs L.F.W. Adriaenssen, voorzitter, dr ir C.H.J. van den Brekel, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijts. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel. 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 37,50; buitenland f 40,50 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 41

- no 4 -

1992

Genealogie van het geslacht Die Rode, later De Roij, De Rooij, Deroi

Wolfgang Deroi, drs G.J.A. Schampers en Frank A.J.M. Scheffers
p.a. Bazuinlaan 14, 5402 PC Uden

Afkortingen

GAH	Gemeentearchief 's-Hertogenbosch
OAA	Oud Administratief Archief
RAH	Rijksarchief 's-Hertogenbosch
SAA	Stadsarchief Antwerpen
SAO	Streekarchief Oirschot

In de middeleeuwen komt de naam De Rode veelvuldig voor in de meierij van 's-Hertogenbosch en meer speciaal in de Kempen. Het is niet waarschijnlijk dat het om een enkele familie gaat. In *De Brabantse Leeuw* van 1955 heeft J.H. van Mosselveld het artikel „De Roij, een Kempisch patriciërsgeacht” gepubliceerd, dat gaat over de Tilburgse familie De Roij. Enige verwantschap van deze Tilburgse familie met de thans behandelde familie Die Rode - De Roij is niet gebleken en ook niet waarschijnlijk, omdat het Tilburgse geslacht pas in de zestiende eeuw de naam De Roij gaat voeren. De Oirschotse familie voert de familienaam Die Rode zeker al in het midden van de vijftiende eeuw, maar vermoedelijk al veel vroeger. Mogelijk komt de stamvader van de Oirschotse Die Rode's uit Boxtel, waar deze familie op het einde van de veertiende eeuw bezittingen had, en was hij een zoon van de Buxtelse schout Willem die Rode, die in de eerste helft van de vijftien-

de eeuw leefde. Bovendien hadden de Buxtelse Die Rode's al in de veertiende eeuw een erfpacht uit de Grootbraken te Oirschot, waar de Oirschotse familie later eigendommen had. Onderzoek in de Bossche protocollen heeft hiervoor evenwel geen bewijs gebracht, integendeel, er is geen enkele verwantschap gebleken. In de Buxtelse protocollen is een aanzienlijk hiaat in de vijftiende eeuw en later vinden we geen spoor meer van schout Willem. Blijkbaar had hij geen nazaten in Buxtel, hetgeen niet uitsluit dat een zoon van hem stamvader van de Oirschotse familie kan zijn geworden.

De stamvader van de Oirschotse familie Die Rode, aldaar ook 's Royen en De Roij genoemd, is:

I. GERAERT WILLEMS DIE RODE, van beroep smid, trouwt met Aleyt Eelkens, dochter van Henrick Willem Eelkens.¹ Geraert bezat een hoeve te Notel, afkomstig van Steven Dirck Leenmans van Vessem. Hij had die hoeve eerder in erfpacht gekregen van Steven Dirck Leenmans van Vessem.² Deze was wellicht verwant met Geraert Willems die Rode, via zijn vader of moeder. Steven was getrouwd met Heylwich Rutger Henrick Oemen van der Vleuten, die zijn weduwe was in 1486.³ Dit huwelijk bleef kinderloos. Steven had een hertogsleen te Vessem, bestaande uit „3 mutsaet lant en 3 buentre beemt”.⁴ De eerste leenman volgens dit register was Jan Didderic Willemszoon van Vessem, opgevolgd door zijn zoon Dirc Jan Dircsoen, de vader van Steven. Als leenman werd Steven opgevolgd door zijn broer Jan Leenman Diricx. Geraert verleed voor zover bekend het eerst een akte in Oirschot voor schepenen op 23 mei 1467, toen hij een erfpacht van 14 lopenzaad rogge beloofde aan Henrick Arnt Scabroecx, gaande uit de Achsedonck te Oirschot. Deze erfpacht was op 2 april 1492 in het bezit van meester Daniel van Herzel, kannunik te Oirschot.⁵ Voor schepenen van

1) GAH, R 1259, f 39^v, 1489/90.

2) GAH, R 1246, f 117, 1476/77.

3) GAH, R 1237, f 177^v, 1466/1467. R 1243, f 55, 1473/74.

4) RAH, Raad van Brabant 1379, f 209.

5) SAO, Oirschot R 125b, f 574.

Den Bosch droeg Geraert die Rode met zijn schoonbroer Peter Henric Willem Eelkens, zijn schoonzuster Elisabeth (gehuwd met Willem Hantscoenmekers) en een aantal verdere verwanten van zijn vrouw goed over aan de priester Henrick Belarts en diens zusters.⁶

In 1486 zijn Geraert en Aleit wijlen, als hun erfgenamen een huis te Notel verkopen aan Agnes Jan Engels, dat Geraert gekocht had van de kinderen van Willem van den Schoot.⁷ Uit dit huwelijk:

1. Henrick Gerits Sroyen droeg op 25 februari 1489 het versterf van zijn vader en moeder over aan zijn broers en zusters, waarbij hij beloofde voor het deel van zijn broer Goyart, die buitenlands verblijft, in te blijven staan.⁸ Mogelijk vertrok ook hij uit Oirschot.
2. Goyart Gerits 's Royen verbleef in 1489 in het buitenland.⁸
3. Gerart Gerarts 's Royen verkocht met Jan zijn broer en Katharina zijn zuster een erfcijns, te voldoen uit drie stukken land van een hoeve, die Gerard hun vader eertijds verkregen had van Steven Leenmans, gelegen te Oirschot.⁹ Hij zou van zijn broer Jan 3 lopense erfrogge meer krijgen uit zekere goederen dan de andere erfgenamen.¹⁰
4. Jan Gerarts 's Royen droeg aan Arnt Bernarts alle goederen op, die Jan Willem 's Brouwers hem beloofd had bij schepenbrieven van 's-Hertogenbosch op 12 september 1490¹⁰ en aan Hubert zoon van wijlen Gerard Beris een erfpacht van 2 mud rogge, die Jan Willems die Brouwer beloofd had te zullen geven uit een huis, erf, tuin en aangehorigheden in Oirschot ter plaatse Notel.¹¹ Hij was waarschijnlijk bierbrouwer geworden, want in oktober 1527 werd verklaard dat hij nog geen jaar had gebrouwen.¹²

6) GAH, 1240, f 132^v, 1470/71.

7) SAO, Oirschot R 125a, f 23 (een geschonden akte).

8) SAO, Oirschot R 125a, f 300.

9) GAH, R 1259, f 39^v, 1489/90.

10) SAO, Oirschot R 125b, f 393^v, 29 augustus 1490.

11) GAH, R 1262, f 297, 17 december 1492.

12) SAO, Oirschot R 130a, f 491.

5. Katharijn Geraerts 's Royen trad enkele malen tegelijk met haar broers op.¹² Zij zal ongehuwd zijn gebleven.
6. Willem Gerits Sroyen, volgt onder II-a op pagina 196.
7. Henrick Geryts die Roije, volgt onder II-b op pagina 197.

II-a. WILLEM GERAERTS 's ROIJEN was van beroep smid.¹³ Hij trouwde met Kathelij n Bressers, dochter van Dirc Bressers en Katharijn Dirck Vereeck.¹⁴ Bij de deling van de erfenis van haar ouders verkregen zij een huis te Oirschot ter plaatse *de Perts-kerkhof* in de herdgang Kerkhof, alsmede een aangelegen akker.¹⁵ Willem droeg in 1525¹⁶ 3 roeden van zijn hof op aan zijn zwager Dirc Dirc Bressers en in 1527 verkocht hij een deel van de erfenis van zijn schoonouders aan Heijlwech en Cornelia, beide dochters van Rutger Belarts.¹⁷ Willem en Kathelij n zijn voor 2 september 1540 overleden.¹⁸ Hun kinderen waren:

1. Geraert Willems Sroyen, eveneens voor 2 september 1540 overleden. Zijn dochter Katharijn is dan nog minderjarig.
2. Jan Willem Sroijen, overleden voor 2 september 1540. Zijn nog twee minderjarige kinderen waren op die datum:
 - A. Michiel de Roye kreeg als leertouwer te Antwerpen het poorterschap.
 - B. Elisabeth de Roye.
3. Merten Willems de Roye werd in 1538 ingeschreven als poorter van Antwerpen.¹⁹
4. Frans Willems 's Royen.
5. Job Willems de Roye werd op 30 juli 1557 ingeschreven als poorter van Antwerpen. Hij was van beroep messenmaker.²⁰
6. Anna Willems de Roye trouwde met Mathijs Thomas Jans.
7. Aleijt Willems de Roye trouwde met Reijnier Jan Wijch-

13) GAH, R 1261, f 10, 6 oktober 1491.

14) W. de Bakker, „De Bresser”, *De Brabantse Leeuw*, XXII (1973) 123.

15) SAO, Oirschot R 129b, f 12, 4 maart 1522.

16) SAO, Oirschot R 130a, f 166, 26 september 1525.

17) SAO, Oirschot R 130a, f 349, 15 mei 1527.

18) SAO, Oirschot R 134a, f 181.

19) SAA, Vierschaar 142, 18 mei 1538.

20) SAA, Vierschaar 147.

mans.

8. Diercxken Willems 's Royen.
9. Marie en haar zuster Diercxken werden op 27 september 1540 bijgestaan door Jan de Roij als gekozen momber, waarschijnlijk hun oom. Op die dag verkochten de gezamenlijke erfgenamen het huis aan het *Pertskerkhoff* aan Dirck Dircx die Bresser, hun neef.²¹ Tevoren hadden Marten, Frans en Job voor zich en Mathijs Thomas Jans namens zijn vrouw en mede voor de minderjarige kinderen van Jan en Geraert hun zwager Reijnier Jan Wijchmans gemachtigd om hun deel in dit huis te verkopen.²²

II-b. HENRICK GERAERTS 's ROIJEN, smid, trouwde met Clara van Berze, dochter van heer Henrick van Berze²³, priester. Zij is overleden voor 15 augustus 1508. Henrick hertrouwde met Mechteld Beckers alias van Doren, dochter van Goyart Beckers. Samen met zijn broer Willem en met Adriaan Vos, Willem Vos, Jacob van de Doren, Goyart Willem Aelbrechts en Jacob Peter van Esch beloofde hij op 15 maart 1503 2 rijnsguldens jaarlijks te betalen aan een rentmeester te Den Bosch.²⁴ De onderlinge relaties en de reden van betaling zijn niet duidelijk. Op 15 mei 1508 droeg Jan Wouters van Heerbeek, gehuwd met Margriet Goyart Beckers, aan Mechteld, gehuwd met Henrick 's Roijen, 4 lopense rogge jaarlijkse erfpacht op, die Claus die Becker vermaakt had aan zijn nicht Margriet en aan Mechteld.²⁵ Dit lijkt op een huwelijks gift. Op 10 april 1509 gaf Henrick aan zijn kinderen Henrick, Gerart en Aleit uit zijn eerste huwelijk de goederen, die hij na de dood van van Clara zijn eerste vrouw heeft geërfd, met behoud van het vruchtgebruik. De kinderen droegen deze goederen direct weer over aan hun vader, die hen daarvoor 14 petersgulden per jaar beloofde.²⁶ Deze kinderen waren:

21) SAO, Oirschot R 134a, f 193.

22) SAO, Oirschot R 134a, f 181, 2 september 1540.

23) SAO, Oirschot R 128, f 187.

24) SAO, Oirschot R 126a, f 127.

25) SAO, Oirschot R 128, f 87.

26) SAO, Oirschot R 128, f 187.

1. Gerart Henricks de Roije, volgt onder III op pagina 199.
2. Henrick Henricx 's Roijen, smid, gehuwd met Marie Aert Steenmetzers, dochter van Art Marten Steenmetzers en van Margriet Bertelmeeuws Jan Eelen Vossen. Zij erfde van haar ouders een huis met hof en aangslag ter grootte van een lopense op Straten en 'de Lippen Beemt' op Notel.²⁷ Mederfgenamen waren haar zusters Heijlwech, Geertruijt en Helleke, de laatste gehuwd met Gheraert Gherart Switzenzoen. In 1538 erfden zij $\frac{1}{13}$ in de nalatenschap van haar tante Elisabeth Bartholomeus Vossen, die een huis had op Straten.²⁸ De kinderen uit dit huwelijk woonden waarschijnlijk niet of slechts een korte tijd in Oirschot. Het waren:
 - A. Goyart Henricx Sroijen²⁹, overleden voor 10 maart 1549.³⁰ Hij verkocht in 1537 het 'Heijn Riepen beemptken' onder Straten, dat hij had verkregen van Daniel Henrick Daniels³¹, en in 1539 'de Tiendeloze akker', verkregen van Goyart Jacob Blaerthems en zijn vrouw Ermgardt tegen een obligatie van 62 gouden carolus guldens. Op 10 maart 1549 blijken zijn weduwe en kinderen, -hun namen zijn niet bekend-, een mud rogge jaarlijks schuldig te zijn aan de erven van Laurens Daniels.³²
 - B. Wouter Henricx 's Roijen. Ook van hem is weinig bekend. Hij was in 1555 inwoner van Aarle onder Best.³³ Jan Huijskens beloofde hem in 1549 2 carolusgulden jaarlijks te zullen betalen.³⁴ en in 1546 bleek Henrick Peter Ghijben hem geld schuldig te zijn.³⁵ Misschien was hij de vader van de satijnwerker Jan Wouters de Roij, die op 30 september 1541 het poorterschap van Antwerpen

27) SAO, Oirschot R 128, f 314, 22 januari 1511.

28) SAO, Oirschot R 133a, f 447, 18 oktober 1538.

29) SAO, Oirschot R 133, f 31, 26 februari 1539.

30) SAO, Oirschot R 136b, f 65.

31) SAO, Oirschot R 133a, f 84, 18 maart 1537.

32) SAO, Oirschot R 136b, f 65.

33) SAO, Oirschot R 137c, f 173.

34) SAO, Oirschot R 136b, f 101, 4 april 1549.

35) SAO, Oirschot R 135b, f 221, 12 februari 1546.

kocht.³⁶

3. Aleit Henricks Sroijen werd in 1509 werd bijgestaan door haar oom Jan Gheraerts Sroijen.

Uit het tweede huwelijk:

4. Claire Henrics sRoijen des smits (genoemd naar haar vaders eerste vrouw) was gehuwd met Jan Dirck Bollenzoen. Deze verkocht in 1530 haar ouderlijke erfdeel over aan Goyart Henrick 's Roijen.³⁷

III. GERAERT HENRICK 'S ROIJEN, woonde te Aarle onder Best, was vermoedelijk smid van beroep en diende als schepen van Oirschot. Hij was gehuwd met Elisabeth Aerts Vos, dochter van Aert Geraert Vos en Beatrix Daniel Scabroeckx. Elisabeth was in 1505 nog minderjarig.³⁸ Geraert leende enkele malen geld, vermoedelijk voor handelsdoeleinden, behalve de 134 carolusguldens die hij schuldig bleef na de aankoop van de akker 'de Braecken' onder Aarle van de kinderen van wijlen Goyart van de Maerselaer.³⁹ Het echtpaar had zes zonen, die in 1576 een boedelscheiding aangingen. Daarbij kregen Jan, Philips, Aert en Daniel het huis met hof en aangelag te Aarle, groot *twelf lopensaet ende dertiendalf royen* eb belast met *f* 6 en een mud rogge per jaar, te betalen aan Niclaes de orgelmaker te Den Bosch. Henrick verkreeg een akker onder Aarle, belast met *f* 3 jaarlijks aan het convent van Coudewater (Rosmalen), 7 stuivers 's jaars aan Mathijs van der Heijden en nog een halve braspenning. Geraert viel de akker 'die Braeck' ten deel, ongeveer 3 lopense groot en belast met *f* 3 aan de weduwe van Jan Aert Scheijnkens. Jan en Daniel verkochten hun deel in het huis aan hun broer Aert, die Jan daarvoor *f* 200 schuldig bleef en Daniel *f* 102.⁴⁰

1. Jan Geraerts de Roij, volgt onder IV-a.
2. Henrick Geraerts de Roij, volgt onder IV-b.

36) SAA, Vierschaar 144.

37) SAO, Oirschot R 131a, f 76, 3 mei 1530.

38) SAO, Oirschot R 127, f 148.

39) SAO, Oirschot R 137b, f 40, 28 januari 1555.

40) SAO, Oirschot R 141c, f 1, 2 januari 1576; f 68, 21 februari 1576.

3. Geraert Geraerts de Roij, volgt onder V-c.
4. Philips Geraerts de Roij, volgt onder IV-d.
5. Aert Geraerts de Roij, volgt onder IV-e.
6. Daniel Geraerts de Roij, volgt onder IV-f.

IV-a. JAN GERAERTS DE ROIJ is getrouwd geweest met achtereenvolgens Luijtgardt Ardt Raijmakers en Heijlwig Janssen van de Laeck, dochter van Jan Andriesse van de Laeck en Margriet Ghijsbert Thomassen. De kinderen uit het eerste huwelijk stierven jong, want op 22 november 1535⁴¹ trad Jan op als weduwnaar, mede voor zijn kinderen als mede-erfgenamen van Aleijt Jacob Raijmakers, vrouw van Dirck die Hoppenbrouwer. De erven verkochten eigendommen uit de nalatenschap aan Jacob Rutger Marcelisse van der Schueren. De kinderen worden nergens met name genoemd.

Heijlweg, de tweede vrouw van Jan, had in 1563 nog twee minderjarige broers, Andries, Goyart, en een zus Maria, die getrouwd was met Adam Marcelis Wollaerts.⁴² Uit de erfenis van hun grootvader Ghijsbrecht Thomassen verkochten zij de akker 'de Langestreep' te Verrenbest en enkele andere percelen aan Laurens Jacobsen tegen een obligatie van *f* 242. Jan Geraerts leende diverse malen geld uit. Hij was kennelijk in goeden doen. Hij was op 28 september 1580 niet meer in leven, want dan treedt zijn broer Henrick op als voogd van zijn kinderen, aan wie Bernard Wouters van de Wijer *f* 28 schuldig blijkt te zijn.⁴³ De kinderen zijn:

1. Jan Jan Geraerts de Roij trouwde in de kerk te Best op 17 september 1622 (getuigen waren R.D. Mathias Collinus en Henricus Gerardi de Roij, zijn neef) met Barbara Dircx van Doormalen. Hij gaf in 1598 met Andries Janss van de Laeck (zijn oom) mede namens zijn zuster Marike en namens Margaretha, weduwe van Jan Andries van de Laeck (zijn grootmoeder), kwijting aan Lambrecht Denis Goyarts, man van

41) SAO, Oirschot R 132b, f 222.

42) SAO, Oirschot R 139a, f 227, 31 december 1563.

43) SAO, Oirschot R 142c, f 427.

Dingen dochter van Henrick Ansems voor f 9:10:0 jaarlijks.¹
Jan en Barbara hadden twee kinderen:

A. Gerard, gedoopt te Best op 10 augustus 1623.

B. Jan Jans de Roij, aan wie Henrick Cornelis op 30 augustus 1636 voor zijn vruchtgebruik en ter vererving op Jan en zijn broer Gerard 100 carolusgulden beloofde. In de marge van de akte staat dat Jacob Dirks van Doormalen, voogd van Gerit Jans de Roij, de helft van dit bedrag heeft ontvangen in april 1645.

2. Marike Jans de Roij, voor wie in haar broer Jan in 1598 optrad.²

(Wordt vervolgd)

1) SAO, Oirschot R 145a, f 49^v, 23 mei 1598.

2) SAO, Oirschot R 161, f 278, 23 mei 1598.

Een onverwachte vondst te Antwerpen

Jndith dochter van Henrick Fenix te Antwerpen verklaart op 5 mei 1665, dat haar natuurlijke zoon Nicolaes Corstiaens en zijn vader Corstiaen Claes van Vechel eerlijke mensen zijn. Nicolaes Corstiaens van Vechel, -geboren en wonende te 's-Hertogenbosch-, is getrouwd met Helena Jans van Vucht.¹ Deze verklaring wordt door Judith afgelegd, omdat haar zoon bij de Raad van Brabant te 's-Gravenhage een brief van legitimatie hoopt te verkrijgen. Judith en Corstiaen Claes van Vechel hebben op 12 september 1635 een mutueel testament gepasseerd.² Nicolaes verwerft op 8 september 1665 de begeerde brief van legitimatie.³ Judith Henricx Fenix, geboren te Oirschot en wonende te Antwerpen, passeert op 26 september 1665 haar testament; zij is dan ziek. Haar broeder Henrick Henricx Fenix te Eersel zal f 10 ontvangen en twee renten, samen losbaar met f 200, die Willem Janssens te Eersel aan haar verkocht heeft. Haar zoon Nicolaes Corstiaen van Vechel te 's-Hertogebosch is haar universele erfgenaam.²

P.L. Leget-Kuijlen en J.N. Leget

1) Zij trouwden voor schepenen van 's-Hertogenbosch op 16 februari 1659.

2) SAA, N 700.

3) *De Brabantse Leeuw*, XLI (1990) 8.

De Leeuw uit De Bont

L.F.W. Adriaenssen

van der Hoopstraat 85-3, 1051 VD Amsterdam

Afkortingen

GA	Gemeentearchief
GAB	Gemeentearchief Breda
GAH	Gemeentearchief 's-Hertogenbosch
RAH	Rijksarchief 's-Hertogenbosch
SAOH	Streekarchief Oosterhout

I. CLAES DIE BONT¹ is omstreeks 1360 geboren, wordt gezien tot in 1436 en was wijlen in 1437. Bij Ermgart Goyarts der Kijnder was hij vader van de volgende kinderen, die hij in 1415 de tocht in verschillende landerijen te Loon op Zand gaf:²

1. Kathelijne Claes die Bont, gehuwd met Henrick Marten Symons. Zij had een bastaarddochter:
 - a. Lijsbeth natuurlijke dochter Kathelyn Claess die Bont.³
In 1457 gaf zij om 12 mud rogge Tilburgse maat, te betalen op Lichtmis, haar derde deel in een huis met erf en hof aan de Rijt onder Tilburg aan haar neven Bertram en Claes Goyaerts die Bont.⁴
2. Goyaert Claess die Bont, volgt onder II op pagina 203.
3. Gerit Claess die Bont.
4. Agnes Claess die Bont.
5. Ermgart Claess die Bont trouwde met Peter Peters van Scouwen.⁵ In 1436 verklaarde hij, dat de predikheren van Den Bosch het recht hadden om met *pleyten* een Venloonse *vaert* te gebruiken tussen zijn erf, aan beide zijden en ter lengte van dat erf.⁶ Peter van Scouwen was schout van Loon op Zand.⁷ Ermgart was zijn weduwe in 1444 en leefde nog in

1) GAH, R 1193, f 346, 13 april 1423. R 1194, f 186^v, 1 mei 1424. R 1206, f 268^v, 7 maart 1436.

2) GAH, R 1189, f 46, 3 januari 1415.

3) GAH, R 1227, f 493^v, 27 juni 1457. R 1230, f 244^v, 30 juni 1460.

4) GAH, R 1227, f 437^v, 27 juni 1457.

5) GAH, R 1201, f 318^v, 1430/31. R 1205, f 251, 1434/35.

6) GAH, R 1206, f 237^v, 16 maart 1436.

7) GAH, R 1204, f 256^v, 1433/34: hij is de gewezen 'dienaar' van Diederick

1460.⁸ Peter en Ermgart hadden ten minste twee zonen:

- a. Peeter van Schouwen, priester te Loon op Zand in 1482, in 1519 de absente rector van het Lambertus- en Nicolaasaltaar te Rijsbergen.⁹
- b. Gherit Peters van Schouwen¹⁰, schout van Loon op Zand, vader van:
 - aa. Jan Gheraerts van Schouwen, schout van Loon op Zand, volgt onder V.
 - bb. Gysbertken Gherits van Schouwen.¹¹
 - cc. Peter Gherits van Schouwen.¹¹
 - dd. Dierck Gherits van Schouwen.¹²

Claes had onwettig nageslacht:¹³

5. Wouter natuurlijke zoon Claes die Bont, volgt onder IIbis.

II. GOYAERT CLAESE DIE BONT trad in 1423 samen met zijn vader op voor Gerit Scilder, de eigenaar van de *Proyssershoeve* te Loon op Zand.¹⁴ Hij was vader van:¹⁵

1. Bartrom Goyartss die Bont, volgt onder III op pagina 204.
2. Jan Goyartss die Bont trouwde met Christijn Hubrecht Gestelmans.¹⁶

van Haestrecht, heer van Loon op Zand.

8) GAH, R 1215, f 147, 10 december 1444. R 1230, f 244^v, 30 juni 1460.

9) G.C.A. Juten, *Consilium de Beke* (Z.pl., z.j.) 241. G. Bannenberg, A. Frenken en H. Hens, *De oude dekenaten Cuijk, Woensel en Hilvarenbeek in de 15de- en 16de-eeuwse registers van het aartsdiakenaat Kempenland* (2 dln; Nijmegen, 1968-1970) II, 161).

10) GAH, R 1225, f 415, 1454/55. R 1226, ff 19, 263^v, 1455/56. R 1235, f 178, 1465/66. R 1243, f 283^v, 1473/74. R 1252, f 121^v, 1482/83.

11) GAH, R 1265, f 355, 1495/97.

12) GAH, R 1241, f 90^v, 1471/72.

13) Een tweede bastaard was misschien Reyneer natuurlijke zoon Claes Reynerss die Bont, snijder, wiens weduwe in 1471 Katelyn was (GAH, R 1215, f 242. R 1217, f 452^v. R 1218, f 341. R 1220, f 273^v. R 1221, f 130. R 1222, f 340. R 1225, ff 424, 428. R 1226, ff 167^v, 407^v. R 1229, ff 44^v, 303. R 1240, f 239).

14) GAH, R 1193, f 346, 13 april 1423.

15) GAH, R 1227, f 437^v, 27 juni 1457.

16) GAH, R 1252, f 483, 9 april 1483.

3. Claes Goyaerts die Bont.¹⁷

4. Cornelia Goyaerts die Bont, gehuwd met Cornelis Geritss van Broeckhoven.

III. BARTROM GOYAERTS DE BONT¹⁸ overleed voor 1504.¹⁹ Onverklaarbaar is, waarom hij in 1455 Bertram van Ghilze Goyarts die Bont wordt genoemd;²⁰ hij was de derde generatie van zijn familie die te Loon op Zand woonde en was derhalve niet afkomstig uit Gilze in de baronie van Breda; mogelijk gebruikte hij de naam van zijn moeder. In 1457 beloofde hem Adriaen Willems die Haen 15 lasten nieuwe Loonse turf met Lichtmis aanstaande te 's-Hertogenbosch te leveren, indien althans het water zulks mogelijk maakte.²¹ Met drie vennoten kocht hij in 1474 2 bunder 6 roe moerland te Loon op Zand, gelegen aan een vaart, die wel open moest blijven.²² Van Kathelyn Wouters die Bont, weduwe van Erart Jan Elen, kocht hij in 1481 verschillende percelen land.²³ Jan van Achelt kocht ooit van hem een huis met erf en land in *tWesterloe*.²⁴ Hij trouwde met Mechtelt Aelwijn Scuylenborchs.²⁵ Haar vader was vermoedelijk Aelwijn natuurlijke zoon Aelwijns Schuylenborch, die het goed *die hoeve te Rijt* te Tilburg in erfpacht bezat.²⁶ Onbekend is of Mechtelt de moeder

17) GAH, R 1227, f 493^v, 27 juni 1457.

18) GAH, R 1224, f 3, 11 oktober 1453. R 1229, f 78, 20 maart 1459. R 1231, f 232, 27 januari 1461. R 1232, f 186, 1 april 1462/63. R 1242, f 88, 12 augustus 1473. R 1244, f 175, 23 februari 1475: Bartram is pachtplichtig geweest uit het huis *den Moryaen* te Tilburg. R 1247, f 361, 29 juni 1478. R 1250, f 402, 20 oktober 1480. R 1251, f 28, 16 januari 1482. R 1254, f 1, 15 oktober 1484. J.J. de Bont, „Familie De Bont in de heerlijkheid Venloon”, *Genealogisch tijdschrift voor Midden- en West-Noord-Brabant en de Bommelerwaard*, XVI (1992) 189, las verschillende malen 'sbonten' als 'scouten' en zegt daarom dat Bartrom schout is geweest.

19) RAH, Loon op Zand R 55, f 17^v, 10 april 1503.

20) GAH, R 1225, f 24, 1 januari 1455.

21) GAH, R 1228, f 104, 2 december 1457.

22) GAH, R 1243, f 145^v, 27 juni 1474.

23) GAH, R 1251, f 540^v, 1 december 1481.

24) GAH, R 1253, f 168, 27 oktober 1483.

25) GAH, R 1218, f 270^v, 17 mei 1448.

26) GAH, R 1198, f 72^v, 21 mei 1428.

was van Bartroms kinderen:²⁷

1. Goessen Bertrams die Bont werd tussen Sint Remigius 1502 en 26 februari 1503 poorter van 's-Hertogenbosch.²⁸ In de akten uit 1505 en 1514²⁷ wordt hij niet vermeld, zodat hij dan is overleden of uit zijn erfenis gekocht.
2. Claes Bartroms, volgt onder IV op pagina 206.
3. Jan Bartroms de Bont²⁹ overleed omstreeks 1540. In 1510 was hij schepen van Loon op Zand. Hij was gehuwd met Adriaenken Jan Henricx Lemmens³⁰; haar vader was in 1499 samen met Gerit Wouters die Bont kerkmeester van Loon op Zand, waar hij in 1479 moerland om uit te turven had gekocht van de predikheren van Den Bosch.³¹ Uit dit huwelijk stamt een familie De Bont. Beide echtelieden ordonneerden in 1539 dat een derde van hun bezit na hun dood moest vervallen aan de kinderen van hun dochter Geertruydt.³² Hun kinderen gingen in 1543 een boedelscheiding van de ouderlijke nalatenschap aan:³³
 - A. Bartrom Jan Bartroms, gehuwd met Peter Jacop Henrick Symons.³⁴ In 1516 was hij een van de dekens van het Sint-Barberengilde van Loon op Zand.³⁵ In 1521 beloofde hij aan Margriet weduwe Jacob Henricx, -zijn schoonmoeder?- een jaarlijkse cijns van 38 stuivers te betalen uit zijn betimmerde erfenis *op die vaert*.³⁶ Bartrom en zijn vrouw testeerden in 1522 in gunste van de

27) RAH, Loon op Zand R 55, f 11^v, 12 juni 1505; f 62, 17 april 1514.

28) GAH, B 12.

29) RAH, Loon op Zand R 55, f 7^v, 31 augustus 1505; f 106, 23 december 1520. R 56, bundel 1538-1539, f 2^v, 13 november 1538; bundel 1538-1539, f 1^v, 29 augustus 1539; bundel 1539-1545, f 4, 12 maart 1541.

30) RAH, Loon op Zand R 55, f 67^v, 3 september 1513: deling tussen de kinderen van Jan Henricx Lamberts en Aleyt N.

31) GAH, R 1249, f 131^v, 20 oktober 1479. R 1266, f 166, 10 maart 1499.

32) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1540, f 1^v, 17 augustus 1539.

33) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1545, f 47^v, 19 april 1543.

34) RAH, Loon op Zand R 55, ff 107 en 107^v, 3 februari 1521; f 117, 17 april 1521. R 56, bundel 1524-1525, f 148^v, 6 mei 1523.

35) RAH, Loon op Zand R 55, f 76^v, 1516 *die Symonis et Iude*.

36) RAH, Loon op Zand R 55, f 120, 20 augustus 1521.

langstlevende van hen beiden.³⁷

- B. Yken Jan Bartroms, gehuwd met Jan Wouters. Zij erfde onder meer hooiland te Capelle en een pacht van 12 lopen rogge *op Peter die Bonts goet tot Tilborch*.
- C. Geertruydt Jan Bartroms, gehuwd met Jan Adriaen Jan Goossens.
4. Goyaert dochter Bartroms de Bont trouwde met Jan de Cort Gerits.³⁸ Hij was steenbakker van zijn stiel, want in 1503 verkocht hij aan de heer van Loon op Zand een partij van meer dan 50.000 stenen voor 7 stuivers het duizend: *ende dies sal Jan voerscreven den steen borren ende wt leveren ende myn joncker sal die borringe doen*. Bij de afrekening werd de basis gelegd voor een nieuwe leveringsovereenkomst: *Item als Jan die Cort weederom sal vormen, soe heeft die heer van Loen hem geloeft te doen sess rynsgulden ende eenen mud roggen opt dwerck dat Jan hem selven vormen sal*.³⁹ In 1523 maakten zij hun testament.⁴⁰ Hun kinderen waren Jan, Bartrom, Willem, Aert en Adriaentken Jans die Cort, de laatste gehuwd met Goyart Geritss.⁴¹
5. Wouter Bartroms die Bont machtigde in 1503 Jan van Scouwen, Gherit die Bont en de broers Jan en Claes Bartroms die Bont in alle zaken voortvloeiende uit de erfenis van zijn ouders.⁴²

IV. CLAES BARTROMS DE BONT⁴³, geboren tegen 1460, over-

37) RAH, Loon op Zand R 55, f 128^v, 10 september 1522.

38) GAH, R 1265, f 459^v, 28 april 1496/97. R 1269, f 77^v, 1 juli 1501.

39) RAH, Loon op Zand R 55, f 1^v, 25 oktober 1512.

40) RAH, Loon op Zand R 55, f 142, 10 september 1523.

41) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1531-1532, f 2^v, 25 juni 1531.

42) RAH, Loon op Zand R 55, f 17^v, 1 april 1503.

43) GAH, R 1253, f 299^v, 16 juni 1484. R 1259, f 112, 4 februari 1490. R 1269, f 293, 4 juni 1501. RAH, Loon op Zand R 55, f 12^v, 6 juli 1506; f 14^v, 21 november 1506; f 44, 11 januari 1508; f 90^v, 5 mei 1518; f 91^v, 3 mei 1518; f 103^v, 8 februari 1519. R 56, bundel 1523-1524, los stuk, 2 juli 1522; bundel 1525-1526, f 3^v, *des Sondaech voer sint Laureyns* 1524; bundel mei-oktober 1532, f 1; 14 juli 1532; bundel 1532-1533, f 8, 29 april 1534; bundel 1537-1538, f 4^v, 21 november 1537; bundel 1538-1539, f 2^v, 13 november 1538; f 3^v, 30 november 1538.

leden in 1538 à 1541. Hij was schepen van Loon op Zand en kerkmeester in 1520.⁴⁴

Rond 1520 hadden Corst Janssen en Claes Bertrams mede namens eenenvijftig dorpsgenoten geprocedeerd tegen de heer en vrouwe van Loon op Zand over de belasting die de laatsten hieven over het vervoer van turf over de oude vaart tussen Loon en Zand en Den Bosch, die een oude groot tournoois of 2 stuivers bedroeg voor een pleitschip ofwel een last turf.⁴⁵ Claes die Bont was zelf een moerturver. In 1513 kocht hij van jonker Henrick van Nassouwe *vyf boenders moeren, af te steken van den grond, X royen myn*, genaamd *die Casteleyns moeren*.⁴⁶ Al veel eerder, in 1485, had hij moerland te Venloon gekocht⁴⁷ en in 1505 e.v. kocht hij van zijn kinderen percelen moer (zie hieronder).

In 1482 werden de Venloonse landbouwer Gerit Gelden Thijsen en zijn broer Willem door het gerechtshof van de bisschop van Luik tegen betaling van 9 rijnsgulden geslaakt uit de excommunicatie. Deze was hen opgelegd, omdat zij samen met twee anderen hadden gevochten met Claes en zijn konsorten en hem hadden verwond. Aangezien Claes een geestelijke was, kwam de zaak voor het bisschoppelijke gerecht.⁴⁸ Hij was geen priester, maar een *clericus minime coniugatus*, een gehuwde klerk. Hem was dus de kruin geschoren (de lagere wijdingen toegediend) en aangezien in de clerus alleen een gewijde koster mocht trouwen, moet hij in het bezit geweest zijn van de *matricularia* (kosterij). Omdat het niet waarschijnlijk is dat hij het kostersambt daadwerkelijk uitoefende, zal hij een zogenaamde erfkoster zijn geweest, die van het ambt de inkomsten trok, maar de waarneming daarvan verhuurde.

Claes Bartroms de Bont trouwde met Gheertruyt⁴⁹, natuurlijk

44) RAH, Loon op Zand R 55, f 107, 15 november 1520.

45) J. van der Hammen en N.J. van der Hammen, „Charters betreffende Loon-op-Zand”, *Taxandria*, XLII (1935), 229, 230.

46) RAH, Loon op Zand R 55, f 57, 6 mei 1513.

47) GAH, R 1254, f 167, 5 maart 1485.

48) Bannenberg e.a., *De oude dekenaten*, II, 160, 161.

49) GAH, R 1268, f 252, 15 februari 1500. RAH, Loon op Zand, R 56, bundel 1525-1526, f 3, 6 oktober 1518.

ke dochter van Jan Barthouts die Cock van Loen⁵⁰ en van Marie Lamberts. Vervolgens trouwde hij met Willem Arnts die Wit⁵¹, dochter van Arnt Willems die Witte en van Mary, die gegoed waren in het Kraanven. Willem wordt in 1541–1544 gezien als weduwe.⁵² In 1513 verkocht Claes een bebouwd erf, *metten eender zyde aen den graft vanden kerchoff, metten anderen zyde neven joffrou Katharina van Haestrecht, streckende van tsherenstraet op op een stege toe* en vijf jaar later hypothekeerde hij zijn huis op dezelfde lokatie met 30 stuivers per jaar.⁵³ Zijn pachter Heyr Vendick had in 1516 een betalingsachterstand van 24 mud rogge en 16 rijnsgulden; *dies heeft hem Claes, dese hoeve begherende noch ii jaren te laets recht aen te gaen, nu tot Meye naestcomende, ende af te trecken soe dat behoert ten eynde vanden ii jaren*, het kontrakt verlengd tegen 2 mud rogge en 2 rijnsgulden per jaar en de verplichting binnen die termijn ook de pachtschuld in te lopen.⁵⁴ Van zijn schoonzoon Adam Quaps kocht hij in 1533 een huis met land op de Efteling.⁵⁵

De kinderen uit het eerste huwelijk erfden van hun tante Mary, vrouw van Gherit Swerts (die Weert)⁵⁶, voor 588 rijnsgulden kapitalen te Kessel, Loon op Zand, Tilburg, Engelen, Drunen en Heusden, 6 mud 33 lopen inkomsten uit roggepachten, 1 schild geheven te 's-Hertogenbosch en daarenboven te Loon op Zand het *oude geseedt, die oude moeren* (ook beschreven als moeren, *deels geheiten der kercken moer van der Sprange ende Loen*) en *een hoeff gelegen byden Segbosch*. Genoemde moeren werden voor

50) Hij was gegoed te 's-Hertogenbosch (GAH, Groot Ziekengasthuis, regest 1409, 13 januari 1475).

51) RAH, Loon op Zand R 55, f 30^v, 12 april 1509.

52) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539–1545, f 4, 12 maart 1541; f 64^v, 19 februari 1543; f 65, 1 september 1543; f 65, 21 februari 1543; f 82^v, 21 januari 1544.

53) RAH, Loon op Zand R 55, f 51^v, 17 januari 1513; f 57, 6 mei 1513; f 84, 85^v, 6 oktober 1518.

54) RAH, Loon op Zand R 55, f 72^v, 27 februari 1516.

55) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1532–1533, f 3, 15 mei 1533.

56) Gerit Peters die Weert was waard in „die Baerdze” te Loon op Zand (GAH, R 1236, f 11v, 7 november 1466).

een deel aangekocht door Claes Bartroms die Bont.⁵⁷ De voor-
kinderen zijn:⁵⁸

1. Mr Lambert Claes Bartrom Sbonten⁵⁹ gaf in 1518 zijn vader *allen alsulcken goet, have ende erve, daer hey bestorven is van heerken, vrouw[k]en, suster ofte broeder, vader ende moeder ofte al noch besterven sal binnen Loen ende oeck binnen Tilborch* en ontving terzelfder gelegenheid deze goederen in tocht van zijn vader.⁶⁰
2. Bastiaen Claessen, volgt onder V.
3. Mary Claessen⁴⁹ trouwde met Korst Korstiaens Denissen.⁶¹ Namens zijn vrouw verkocht hij in 1504 eenzesde deel van alle moeren die wijlen Gherit die Weert toebehoorden, behalve *die Vrouwen banck ende die Vaghen moeren*.⁶²

De kinderen van Willem die Wit waren:⁶³

4. Bartrom Claes Bartroms de Bont⁶⁴, schepen van Loon op Zand. Hij kreeg in 1524 van zijn vader een betimmerd erf *aent Eynde* en van Zeger Willems een akker als huwelijks giften.⁶⁵ Hij zal zijn getrouwd met een dochter van genoemde Zeger; deze Zeger Willems van Haestrecht was schepen van Loon op Zand en in 1506 kerkmeester.⁶⁶ Bertrum werd vader van

57) RAH, Loon op Zand R 55, f 7, 12 juni 1505; f 11^v, 26 april 1506; f 19^v, 10 mei 1507; f 33^v, 12 september 1509; f 92, 12 mei 1518.

58) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1545, f 65, 1 september 1543.

59) RAH, Loon op Zand R 55, f 44, 11 januari 1508; f 45^v, 29 september 1511; f 68^v, 13 mei 1515. Bij De Bont, „Familie De Bont”, 191, trouwt Lambert misschien met zijn moeder.

60) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1525-1526, f 3, 6 oktober 1518.

61) RAH, Loon op Zand R 55, f 80^v, 20 juli 1517.

62) RAH, Loon op Zand R 55, f 2, 15 mei 1504.

63) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1545, f 4, 12 maart 1541; f 64^v, 19 februari 1543; f 82^v, 21 januari 1544. R 57, f 23^v, 2 oktober 1561.

64) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1532-1533, f 4^v, 12 juli 1533; bundel 1539-1540, f 6; bundel 1539-1545, f 11^v, *op sint Lambert dach bysscop* 1541.

65) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1525-1526, f 3^v, *des Sondaech voer sint Laureyns* 1524.

66) RAH, Loon op Zand R 55, f 12^v, 6 juli 1506; f 35^v, 25 januari 1509. Zegers grootvader was ridder Pauwels van Haestrecht.

Claes Bertroms de Bont.⁶⁷

5. Wouter Claes Bertroms de Bont was in 1559 deken van de fundatie van het Heilig Sakrament in de kerk van Loon op Zand.⁶⁸ In 1544 geloofde hij een rente van 3 carolusgulden te betalen uit zijn hoeve lands met timmering *opt Efterlinge*.⁶⁹ Uit zijn huwelijk met Adriaenken Jan Gerits⁷⁰ stamt een familie De Bont. Twee van de kinderen waren:

A. Willem Wouters Claess de Bont, bierbrouwer te Sprang. Zijn weduwe Lysken Peter Jacobs liet in 1607 de inventaris van hun roerende en onroerende bezittingen opmaken, waaruit de volgende selectie:⁷¹

- *het geseedt met de huijsinge ende geboomte daer op staende, waar de weduwe woont, getaxeerd op f 1000;*
- *nog een boerderij, getaxeerde op f 1350;*
- *vijf percelen hooiland te Sprang en Labbegat onder Vrijhoeven-Capelle, samen 7 geerden en 6 à 7 hout groot, met een geschatte waarde van f 2420;*
- *wat akker- en moerland te Sprang en Capelle;*
- *twee treckpeerden metten waghen, ploech ende eerden, f 200;*
- *twee jonge ruijnpeerden, f 175;*
- *vier eijnde koeije, f 70;*
- *noch eenen brouketel met twee broucuijpen, met den acker, met den trechter, met een binnen geut, met sestien tonnen, met vier onder wlooten, eenen onder foos ende den bierboom.*

De weduwe beloofde aan Jan Wouters Claess de Bont, de 'bloedvoogd' van haar kinderen Tonis, Jacobs, Claes, Wouterken, Ariaenken en Mariken Willems de Bont, dat zij hen f 2400 zou betalen als ze trouwden of volwassen

67) RAH, Loon op Zand R 3, f 4, jaargeding van 18 januari 1591; f 17^v, 25 mei 1594; f 19, 9 november 1594; f 26^v, 17 januari 1596.

68) RAH, Loon op Zand R 57, f 6^v, 15 september 1559.

69) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1545, f 70, 1 mei 1544.

70) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1545, f 69^v, 1 mei 1544.

71) SAOH, Sprang R 49, f 141, 11 april 1607.

werden.

B. Jan Wouter Claess de Bont⁷², schepen van Loon op Zand. In 1616 eiste hij van Thonis Cornelis de Bruyn de betaling van 12 carolusgulden *ter cause de coop van een halve vette beest*.⁷³

6. Cornelis Claessen leefde nog in 1549⁷⁴, maar bij de boedscheiding van zijn ouders in 1561 traden in zijn plaats zijn kinderen Cornelis Cornelissen, Ariken Corneliss (gehuwd met Floris Henricxss), Lijsken Cornelis (gehuwd met Adriaen Peeters Verdiesen) en Claesken Corneliss (gehuwd met Cornelis Janssen).
7. Aernt Claes Bartroms⁷⁵ was in 1532 deken van de Onze-Lieve-Vrouwebroederschap en in 1544 heilige-geestmeester van Loon op Zand.⁷⁶ Bij Lijsken Jan Meliss⁷⁷ was hij vader van Wouter Aernts en Bastiaen Aernts. Wouter was samen met Cornelis Geritss de Leeuw executeur-testamentair van Heylwich Matheus Bey (Beyen), weduwe van Claes Gherits de Weert.⁷⁸
8. Mariken Claessen trouwde met Peeter Pauwels Quaps⁷⁹, die in 1543 zijn huis *opt Efterlyncke* belastte met 1 carolusgulden jaarlijks.⁸⁰ Hij ging in 1570 met Cornelis Bastiaens (hierna

72) RAH, Loon op Zand R 3, f 26^v, 31 januari 1596; f 32^v, 1598. R 4, deel 1605-1610, f 5, jaargeding van 18 januari 1606; f 7, 12 april 1606.

73) RAH, Loon op Zand R 5, ongef., genecht van 12 oktober 1616.

74) RAH, Loon op Zand R 57, f 17, 23 april 1549.

75) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1536-1537, f 10, 1 mei 1536; bundel 1539-1545, f 66, 9 maart 1544; f 71^v, 11 mei 1544; f 120, 18 oktober 1545.

76) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1531-1532, f 8^v, 11 februari 1531 oude stijl; bundel 1539-1545, f 93^v, 4 maart 1544; f 95, 5 maart 1544.

77) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1545, f 38, 4 februari 1543; f 46, 11 april 1543; f 65^v, 21 februari 1544.

78) RAH, Loon op Zand R 57, bundel 1551-1552, f 32, 17 maart 1551 oude stijl; f 36, 8 mei 1552; f 38^v, 18 mei 1552; bundel 1553, f 3, z.d. (maart 1553); f 9, 6 januari 1552 oude stijl; f 9^v, 26 januari 1552 oude stijl; f 13, 25 januari 1552 oude stijl.

79) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1540, f 8^v, 4 april 1540.

80) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1539-1545, f 57, *anno XVe ende XLIII op sint Jans dach decollationis*.

sub VI) een erfmingeling aan.⁸¹

9. Mariken Claess trouwde in eerste echt met Adam Dircx Adam Quaps⁸² en in tweede met Zacharias Willemss.⁸³
10. Aleyt Claes Bertrums, gehuwd met Arnt Wouter Arntss. Deze hertrouwde in 1542 met Heesken Jan Loyen.⁸⁴

(Wordt vervolgd)

Nijver en notabel Goirle

Van Diessen

J. van Gils

Doelenstraat 68, 5081 CM Hilvarenbeek

Afkortingen

BAH	Bisschoppelijk Archief 's-Hertogenbosch
GAT	Gemeentearchief Tilburg
OAA	Oud Administratief Archief
RAH	Rijksarchief 's-Hertogenbosch

De familie Van Diessen behoorde vanaf haar vestiging te Goirle tot het midden van de negentiende eeuw tot het dorpsproletariaat. Slechts een persoon uit dit geslacht, Thomas van Diessen zou gaan behoren tot de dorpselite. Binnen de negentiende-eeuwse dorpsgemeenschap speelde hij een eigenaardige rol, die hem tot een bijna legendarische figuur maakte. Hij was de enige Goirle-naar voor wie een standbeeld werd opgericht.

I. THOMAS VAN DIESEN¹, te Goirle woonachtig in een huisje van de Heilige-Geestarmen bij de kerk, werd gedoopt te Baarle-Nassau op 4 januari 1706 als zoon van Jan van Diessen en Helena

81) RAH, Loon op Zand R 58, f 54, 15 mei 1570.

82) RAH, Loon op Zand R 56, bundel 1532-1533, f 3, 15 mei 1533.

83) Bij De Bont, „Familie De Bont”, 193, Willem Zacharias. Nakomelingen van Zacharias hadden in het begin van de zeventiende eeuw gemeenschappelijke bezittingen met nakomelingen van Bastiaen Claessen (de Bont); zie sub VII.

84) RAH, Loon op Zand R 57, f 8, 20 december 1542.

Cornelis van Dun. Hij trouwt te Goirle op 21 juni 1739 met Adriana Raijmakers, gedoopt te Goirle op 6 augustus 1714, dochter van Adriaen Raijmakers en van Maria Huijbert van Spaendonck. Gezien het beroep van zijn zoon en schoonzoon was Thomas waarschijnlijk ook kaatsballenmaker. Hij werd op 2 januari 1767 te Goirle begraven. Zijn vrouw werd aldaar op 19 december 1767 begraven. Zijn vrouw en twee kinderen werden pro deo begraven. Thomas *pro Deo voor de helft*. Hun kinderen:²

1. Jan van Diessen, volgt onder II op pagina 213.
2. Adrianus, te Goirle gedoopt op 12 maart 1740, als kind overleden.
3. Maria, op 24 april 1742 te Goirle gedoopt, als kind overleden.
4. Joanna, op 7 januari 1744 te Goirle gedoopt, als kind overleden.
5. Cornelius, te Goirle gedoopt op 3 december 1746, als kind overleden.
6. Helena Maria, op 2 juni 1750 te Goirle gedoopt, daar begraven op 25 juni 1750.
7. Helena Maria van Diessen³ is te Goirle op 9 december 1751 gedoopt en trouwde daar op 30 juli 1780 met de kaatsballenmaker Jan van der Zande (Sande), gedoopt te Goirle op 24 januari 1745, zoon van de ballenmaker Adriaan van der Sande en van Willemijn Castelijns. Helena van Diessen overleed te Goirle op 11 juni 1818. Haar man overleed aldaar op 12 mei 1822, *tot aan zijn dood gealimenteert geworden van den armen en dien volgens niets nagelaten*.

II. JAN VAN DIESSEN⁴, te Goirle gedoopt op 8 december 1738, *filius naturalis*, gewettigd bij het huwelijk van zijn ouders, bewoonde

1) GAT, OAA no 950 1751.

2) Kinderen van Thomas van Diessen werden begraven te Goirle op 6 maart 1747, 1 mei 1747 pro deo, 17 mei 1747 pro deo en 5 maart 1748.

3) RAH, Memories van Successie, kantoor Tilburg 1, 8 december 1818. Idem 9 24 juli 1822.

4) GAT, OAA no 1060-1080, 1782. No 1286, 22 augustus 1798/24 januari 1799. No 1796, 1 november 1798. Raadhuis Goirle, OAA no 62 ongef., 18 maart 1823. No 1585, rekeningen armbestuur 1816-1826.

een huis van de Heilige-Geestarmen te Goirle op Abcoven en was ballenmaker en arbeider van beroep. Hij overleed te Goirle op 9 juni 1817, na herhaaldelijk te zijn bedeed door het armbestuur. Hij trouwde te Goirle op 10 april 1763 met Clara Maas, afkomstig uit Westelbeers, gedoopt te Middelbeers op 26 mei 1740, dochter van Peter Maas en Elisabeth van Gils. Clara Maas, zeker vanaf 1782 blind, overleed te Goirle op 1 oktober 1821. Na haar dood ontstond er een kwestie met het armbestuur van Middelbeers over de betaling van de begrafenis-kosten. Hun kinderen:⁵

1. Peter van Diessen⁶ is te Goirle gedoopt op 4 november 1763, was kaatsballenmaker en overleed te Goirle op 4 maart 1812. Hij trouwde aldaar op 27 april 1788 met Helena Bosseij uit Reusel. Hun twee kinderen, gedoopt te Goirle:
 - A. Adrianus, te Goirle gedoopt op 9 maart 1789, aldaar op 20 mei 1789 begraven.
 - B. Jan Baptist, op 20 februari 1794 te Goirle gedoopt, aldaar begraven op 12 september 1794.
2. Jan, op 19 april 1765 te Goirle gedoopt, daar begraven op 27 april 1765.
3. Franciscus, op 20 oktober 1766 te Goirle gedoopt, jong overleden en pro deo begraven.
4. Adriana Maria, te Goirle gedoopt op 5 maart 1769, jong overleden en pro deo begraven.
5. Cornelia van Diessen is op 23 oktober 1771 te Goirle gedoopt en beviel aldaar op 31 juli 1806 van een onwettig kind, Maria Elisabeth, van wie Adriaan Vijveren de vader was. Het kind overleed te Goirle op 3 maart 1808. Cornelia trouwt daar op 9 oktober 1809 met Jan de Kort. Zij overleed te Goirle op 24 november 1810, *arm zijnde*, enkele maanden na de geboorte van een zoon, die haar slechts een week zou overleven.
6. Jacoba van Diessen, volgt onder III op pagina 215.
7. Thomas van Diessen, te Goirle gedoopt op 26 mei 1777, linnenwever, woonde te Tilburg aan de Hasselt, waar hij op 4 november 1799 trouwde met Anna Maria Veraart, die op 19

5) Kinderen werden begraven te Goirle op 13 mei 1769 en 11 april 1771.

6) GAT, OAA no 1286, 22 augustus 1798/24 januari 1799.

maart 1800 te Tilburg in het kraambd overleed. Hun kind was:

A. Gerardus, gedoopt te Tilburg op 10 maart 1800 en aldaar overleden op 12 maart 1800.

8. Cornelis van Diessen⁷ is op 18 februari 1781 te Goirle gedoopt, werd timmerman en ontving 30 november 1803 pro deo een paspoort voor een reis naar keizerlijk Brabant. Hij was 5 voet lang en had bruin haar en bruine ogen. Hij overleed te Goirle ongehuwd op 23 augustus 1808.
9. Gerarda, te Goirle gedoopt op 28 december 1784, werd 1 februari 1785 aldaar begraven.

III. JACOB VAN DIESSEN⁸, spinster, te Goirle gedoopt op 4 juni 1774, overleed te Goirle op 29 november 1855. Zij trouwde aldaar op 12 augustus 1805 met de dagloner Jan Spanings uit Tilburg, die 21 april 1856 te Goirle overleed en bedeed werd door het armbestuur. Voor haar huwelijk beviel zij te Goirle van een onwettig kind, verwekt door Peter van Loon. Dit kind was:

1. Jan Baptist van Diessen, gedoopt te Goirle 28 maart 1801, volgt onder IV op pagina 215.

IV. JAN BAPTIST VAN DIESSEN⁹ was linnenwever van beroep, toen hij te Goirle op 26 augustus 1826 trouwde met Anna Elisabeth Maas, dienstmeid te Goirle, gedoopt te Bergeijk op 11 april 1791, dochter van Thomas Maas en Johanna van de Put. Zij overleed te Goirle op 2 maart 1837, een jaar waarin Jan Baptist ondersteuning ontving van het armbestuur. Hij hertrouwde te Goirle datzelfde jaar op 25 november met de dienstmeid Adriana Smolders, gedoopt te Hilvarenbeek op 31 augustus 1805, overleden te Goirle op 31 mei 1876. Haar ouders waren Nicolaas Smolders en Helena Janssen. Bij het sluiten van zijn tweede huwelijk

7) GAT, R 652 f 18^v, 30 november 1803.

8) Raadhuis Goirle, OAA no 1589, rekeningen armbestuur 1841-1844.

9) Raadhuis Goirle, OAA no 1588 rekeningen armbestuur 1836-1840 RAH, Provinciaal Bestuur no 10.033, gemeentefinanciën Goirle, 1852. W. Smulders, *Thomas van Diessen en de fraters van Tilburg* (Tilburg, z.j.) 15. H.W. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle* (Voorhout, 1953) 149.

was Jan Baptist bode op Tilburg in dienst van de gemeente Goirle voor een jaarwedde van f 15. Daarnaast bleef hij linnenwever. Hij woonde in een huisje aan de Ketsheuvel dat in 1856 door brand verwoest werd en overleed te Goirle op 2 april 1862. Zijn kinderen waren:

1. Jan Baptist¹⁰, te Goirle gedoopt op 15 december 1826, aldaar overleden op 13 november 1827.
2. Thomas van Diessen, volgt onder V op pagina 218.
3. Helena Maria van Diessen¹¹, te Goirle geboren op 4 juli 1831. Zij bleef ongehuwd en was keukenmeid te 's-Hertogenbosch bij de familie Van Lanschot en de vicarius van het bisdom. Als beloning voor haar dienst bij de familie Van Lanschot werd zij op haar oude dag opgenomen in de Van Lanschotstichting. Zij overleed aldaar 30 januari 1914. Zij was lid van de derde orde.
4. Jan Baptist van Diessen¹² is op 5 maart 1839 te Goirle gedoopt. Hij was linnenwever van beroep toen hij op 24 november 1862 te Goirle trouwde met Johanna Maria Jacobs, dienstmeid te Hilvarenbeek, geboren te Diessen op 2 mei 1842 en overleden te Goirle op 28 januari 1865. Haar ouders waren Peter Jacobs en Anna Maria van Kempen. Hij hertrouwde te Goirle op 9 januari 1873 met Maria Smits, dienstmeid te Goirle, geboren te Dorst op 14 november 1842 als dochter van de Goirlese linnenwever Johannes Cornelis Smits en van Cornelia Wolvers. Zij overleed te Goirle op 26 juli 1909. Jan Baptist van Diessen overleed te Goirle als linnenwever op 6 mei 1918. In 1874 kocht hij voor f 1200 een huis met erf en tuin van de linnenfabrikant Adriaan van Dun. Op dit huis werden leningen van respectievelijk f 160 en f 200

10) RAH, Memories van Successie, kantoor Tilburg 20, 10 mei 1828.

11) Smulders, *Thomas van Diessen en de fraters van Tilburg*, 15.

12) GAT, N 354, no 264, 17 augustus 1874; no 357, 4 december 1874. N 469, no 376, 12 december 1890. N 473, no 426, 7 oktober 1892. N 1896-1905 no 4, no 712, 713, 11 september 1903; no 32, no 418, 2 december 1896. Raadhuis Goirle, OAA no 68 ongef. 2 mei 1896, 14 juli 1896. No 107, gemeenteverslag 1882. RAH, arrondissementsrechtbank Breda, no 244, rolnummer 395, 18 juni 1896.

afgesloten in 1890 en 1892. Bij zijn tweede huwelijk was Jan Baptist voerman, maar in 1874 werden paard, rijtuig, karren en voermansgereedschappen publiekelijk verkocht. Bij ministerieel besluit van 17 december 1867 was hij ter plaatse aangesteld als brievenaarder en vanaf 1881 als telefonist. Hij bleef als ambtenaar werkzaam tot 1896. In dat jaar stond hij terecht voor de arrondissementsrechtbank te Breda wegens verduistering onder bezwarende omstandigheden. Als brievenaarder was hij ook belast met *de dienst der rijks-postspaarbank* en had hij opzettelijk geldsommen verduisterd tot een bedrag van f 1020,33, afkomstig van Arnoldus Remijssen. Voor de rechtbank bekend Van Diessen een deel van dit geld voor zijn eigen huishouden gebruikt te hebben, maar *de rest moet mij ontvreemd zijn*. Hij werd veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf met aftrek van voorarrest en door het gemeentebestuur werd hij uit zijn functies onttrokken. Als zijn vader in de gevangenis zit, solliciteert zijn zoon Johannes Cornelis naar de bodedienst op Riel en wordt hij door verschillende Goirlese notabelen, waaronder de burgemeester, aanbevolen bij de inspecteur der posterijen te Breda, *dit omdat een benoeming kan leiden tot een eventuele steun van het treurig achtergebleven gezin van de gewezen brievenaarder, te meer daar de sollicitant van onbesproken gedrag is. Hij kwam nimmer in aanraking met justitie en verdient in weerwil van het bekende gedrag van zijn vader algemene achting*.

Jan Baptist van Diessen leende bij zijn terugkeer uit de gevangenis f 1700 van de bouwkundige Jan Baptist Rens. Enkele jaren later maakte hij een testament met zijn vrouw, waarin zij elkaar het vruchtgebruik van hun nalatenschap legateerden. Bij zijn tweede vrouw had Van Diessen nageslacht.

5. Leonardus van Diessen, linnenwever, te Goirle geboren op 19 augustus 1840, daar overleden op 31 december 1859.
6. Johanna Maria van Diessen is op 20 oktober 1842 te Goirle geboren en trouwde daar op 2 juli 1864 met de linnenwever

Adrianus van Gool, geboren te Goirle op 27 februari 1838 en aldaar overleden op 25 december 1899. Zijn ouders waren Jan Baptist van Gool en Johanna Janssen. Johanna Maria van Diessen overleed te Goirle op 14 november 1921.

7. Nicolasina van Diessen, te Goirle gedoopt op 17 februari 1846 en er overleden op 3 oktober 1923. Zij trouwde te Goirle op 3 juli 1871 met de linnenwever Johannes Ludovicus van Puijenbroek, aldaar geboren op 29 oktober 1847, zoon van Adrianus van Puijenbroek, linnenfabrikant, en van Maria van Besouw. Hij overleed te Goirle op 28 oktober 1913.

V. THOMAS VAN DIESSEN.¹³

Te Goirle werd hij geboren op 11 oktober 1828. Zijn levensverhaal, dat onder meer werd opgetekend in de kloosterkronieken van de zusters

13) GAT, N 332, no 41, 1 februari 1862. N 337, no 47, 5 februari 1866. N 356, no 253, 6 oktober 1875. N 365, no 207, 7 december 1882. N 368, no 35, 21 februari 1885. N 372, no 48, 6 mei 1889. N 423, no 71, 72, 73, 16 april 1862. N 445, no 157, 158, 21 september 1869. N 452, no 145, 155, 31 mei 1875. N 466, no 245, 5 juli 1889. N 519, no 24, 25, 5 februari 1885. N 545, no 73, 20 oktober 1892. N 547, no 21, 23 januari 1894; no 204, 22 juni 1894, N 1896-1905 no 22, no 118, 17 april 1899. Enquête betreffende de gedwongen winkelnering, blz. 57-59, vragen 1272 t/m 1318. RAH, Memories van Successie, kantoor Tilburg 96, 4 oktober 1880. Idem 109, 1887. Raadhuis Goirle, OAA no 67, ongef., 30 maart 1858. No 276, overlijdensverklaringen 1892-1893. No 825, register grafrechten algemene begraafplaats 1875-1896. No 1604, rekeningen van het burgerlijk armbestuur 1884-1908. Idem 776-782, kohieren hoofdelijke omslagen, 1860-1892. Archief parochie Sint Jans Onthoofding, Goirle, 'notulen' ff 100, 104. Idem stukken betreffende de afdeling Goirle van de Sint-Vincentiusvereniging. BAH, dossier paroclie Sint Jans Onthoofding Goirle, lijst van fundaties, 2 oktober 1920. Collectie heemkundekring 'de Vyer Heertganghen' Goirle, map Van Diessen. *Tilburgsche Courant*, 9, 10 en 12 oktober 1928. C. Boon en N. de Vries, *Liefdezusters van het Kostbaar Bloed in Goirle* (Goirle, 1990) 6-21. C. Gerritse e.a., *Een spoor van 100 jaar liefdadigheid* (Hapert, 1986) 20, 29, 30. J. van Gils, „Leven in de textielnijverheid”, in de serie *Twee eeuwen Goirle*, III, 14, 15. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle*, 149-155, 160, 164, 165. M.Th. Horsten, *De fraters van Tilburg 1844-1944*, 2e deel 1883-1912 (Tilburg, 1951) 126-141. W. Krijbolder en B. Meijs, „Gaet heen en onderwijst”, in de serie *Twee eeuwen Goirle*, no IV, 13-21. Smulders, *Thomas van Diessen en de fraters van Tilburg*, 15-52.

van het Kostbaar Bloed en de fraters van Tilburg en later werd herhaald in diverse geschiedkundige geschriften over Goirle, doet denken aan een negentiende-eeuwse hagiografie. Zoals in veel kloosterkronieken uit de negentiende eeuw is de waarheid vaak geweld aangedaan door de kroniekschrijvers, die in de stichting van een klooster graag de hand Gods zagen en in dit geval Thomas van Diessen als een instrument in Gods hand. Inderdaad werd hij, zoals veel negentiende eeuwse heiligen, *geboren uit doodarme, maar zeer brave en godsdienstige ouders*, maar Thomas, die de armoede en de vernedering van de bedeling door het armbestuur aan den lijve had meegemaakt, zou later als werkgever de conservatieve stroming in de katholieke kerk aanhangen, die meende dat het sociale vraagstuk slechts door middel van charitas kon worden opgelost. Volgens de getuigenis van P. Schellekens was Thomas op de lagere school een ijverige en oplettende leerling met een goed verstand, maar ook iemand die zich zonder verzet over de grond liet sleuren of aan zijn haren liet trekken. Na zijn lagere-schooltijd ging hij zijn vader helpen als bode en leerde hij het weversvak, een beroep dat volgens de arts Coronel veel breuken, rug- en maagklachten veroorzaakte. Bij de keuring voor militaire dienst werd van de wevers, spinners en spoelers gemiddeld 37,1% afgekeurd wegens lichaamsgebreken en Thomas vormde hierop geen uitzondering. Hij werd om genoemde redenen afgekeurd voor de militie. In deze tijd ondernam hij zijn eerste poging om als postulant bij de fraters van Tilburg in te treden, maar hij werd afgewezen. Negen jaar op een rij schijnt hij naar Tilburg gestapt te zijn, om zijn verzoek te herhalen, maar pater superior De Beer bleef hem als kandidaat voor het kloosterleven weigeren. Omdat zijn aspiraties toch in de religieuze richting gingen, begon hij, met goedvinden van de pastoor, met het houden van bijeenkomsten voor de mannelijke jeugd in de boerderij van C. van Hest, waar gezamenlijk werd gebeden, voorgelezen en over 'heilige zaken' gesproken. Vanaf 1852 werden deze bijeenkomsten in de kerk gehouden en dit feit kan beschouwd worden als de stichting van de later door de bisschop erkende jongenscongregatie, die zou worden gevolgd door de oprichting van de congratie van O.L.V. voor jonge dochters. In de avonduren en vooral op zondagen hield hij 'conferenties' met Thomas van Erven, welke moesten leiden tot een beter godsdienstig leven van de buurtbewoners. Deze dadendrang van Thomas, die hem de bijnaam „de tweede kapelaan” bezorgde, was geheel in overeenstemming met het negentiende-eeuwse streven om de 'lage standen' te vormen tot nuttige leden van de maatschappij en tot een gedrag dat voldeed aan de christelijke waarden en normen.

Thomas trouwde te Goirle op 24 april 1858 met Petronella van de

Laar, *ene ijverige en godsdienstige congregiste*, ondanks het feit, dat hij nog vlak voor zijn huwelijk liet weten toch liever naar het klooster te gaan en ondanks de tegenwerking van vooral zijn eigen ouders, die vreesden dat hij door zijn wankele gezondheid de kost niet zou kunnen verdienen. Het paar ging wonen aan de Vismarkt te Goirle, waar al spoedig bleek dat Thomas niet in staat was om met linnen weven in hun onderhoud te kunnen voorzien.

Dat in deze eerste jaren van zijn huwelijk de financiële toestand weinig rooskleurig was, blijkt uit de kohieren van de hoofdelijke omslag, waarin Thomas rond 1860 werd aangeslagen voor 65 cent, het laagste bedrag. Uit deze jaren dateert het verhaal dat Thomas de handel in ging door met vijf gulden, geleend van Simon van Gorp, in Turnhout bij Brepols 200 almanakken te kopen, welke hij op de terugweg naar Goirle via Arendonk, Reusel, Mierde en Hilvarenbeek verkocht. De winst van drie gulden zou het beginkapitaal van Thomas' gevormd hebben. Een aardig verhaal, maar van Thomas is bekend, dat hij een gewiekste zakenman was. In ieder geval zijn de zaken grootschaliger aangepakt en kon ieder jaar meer geld geïnvesteerd worden, waaraan de hoogconjunctuur in de linnennijverheid in de jaren 1861-1865 heeft meegeholpen. Volgens de officiële geschiedschrijving begon Thomas als venter van rozenkranzen, kerkboeken en prentjes, maar volgens zijn winkelboek werd in 1861 vooral geïnvesteerd in linnen en garen, dat gekocht werd van de fabrikanten Van Besouw, Van de Lisdonk en Donders. Reeds in 1862 is zijn kredietwaardigheid voldoende om f 500 te kunnen lenen van de pastoorsmeid Antonia de Groot en vijf roeden grond te kopen van Anna Bruers, weduwe van Adriaan Wagtmans. In dat jaar maakte hij met zijn vrouw zijn eerste testament en blijkt dat ook een winkel begonnen is in papier, boeken en kruidenierswaren. Als in 1864 zijn vriend Barthelomeus van Oerle intreedt bij de fraters van Tilburg, neemt hij ook diens linnenhandel over. Hij blijkt dan woonachtig aan de Kerkweg, de latere Kloosterstraat, in een huis dat zijn eigendom is en volgens zijn zeggen f 1050 gekost heeft. Bovendien bezat hij nog een tweede huis, dat in 1866 verkocht werd aan de kinderen Leemans en in 1869 voor f 500 werd teruggekocht. Volgens de balans van het jaar 1866 waren de schulden op de huizen afgelost en vertegenwoordigden de voorraden boeken, papier, winkelgoederen, garens, linnen en pellen een waarde van f 6.883,05½. Toch is het niet duidelijk wanneer Thomas van linnenkoopman linnenfabrikant is geworden. Pas op de balans van 1868 is er sprake van een werkhuis. Een jaar later ging hij met Adriaan Rens een vennootschap aan onder firmanaam „Van Diessen en Rens”, *bepaaldelijk ten doel hebbende het fabriceren en verkoopen van linnen en pellen*

en het drijven van handel in linnen weefgaren. Adriaan Rens overleed al in 1870, waarna Thomas onder eigen naam de zaak voortzette met Cornelis Vekemans als boekhouder. Volgens het kohier van de hoofdelijk aanslag behoorde hij in dat jaar tot de kleine linnenfabrikanten. Tien jaar later was zijn belastbaar jaarinkomen f 1500, een inkomen dat vergelijkbaar is met dat van de voornaamste Goirlese landbouwers. Dat Thomas in die periode ook geaccepteerd werd door de dorpselite, blijkt uit het feit dat hij in 1867 met andere notabelen oprichter werd van de afdeling Goirle van de Sint-Vincentiusvereniging (waarvan hij penningmeester werd) en lid was van de sociëteit *Gaudium Internus*.

Thomas, die bekend was als fabrikant van fijn linnen voor dames- en herenhemden, betrok zijn garen vaak van de grotere Goirlese fabrikanten, maar kreeg van hen ook opdrachten voor het fabriceren van speciale weefsels. Zijn bedrijfsgebouwen werden in 1875 uitgebreid door de koop van een huis bestaande uit twee woningen voor f 1200 van de weduwe van Laurentius van Oerle. Tegelijkertijd werd voor dit bedrag een aansluitend perceel bouwland gekocht. In de aangekochte woningen werden kantoor, magazijn, spoelerij en scheerderij ondergebracht. Rond 1890, vlak voor zijn overlijden, was Thomas gepatenteerd winkelier, brood- en boekverkoper, bibliotheekhouder, linnenfabrikant en *koopman binnenlands in het klein*. Zijn onroerende goederen hadden toen een waarde van f 2700. De roerende goederen werden getaxeerd op een waarde van f 20.300 en zij bestonden onder meer uit de voorraad linnen en garen, werktuigen en fabrieksgereedschappen, een voorraad boeken, platen, schrijfbehoeften, papier en galanterieën en de voorraad kruidenierswaren, vettewaren, manufactures, porcelein, glas en aardewerk.

In zijn bedrijf werkten in 1891 een man en drie meisjes. Op zestien tot twintig weefgetouwen werd geweven door thuiswevers, die betaald werden met bonnen van drie tot vijftien gulden. De afrekening vond plaats na de aflevering van een stuk en de bonnen konden besteed worden in zijn kruidenierszaak, want Thomas was een voorstander van de gedwongen winkelnering en zag deze zelfs als een noodzaak om zijn concurrentiepositie te kunnen verbeteren. Hij was bij de enquête over de gedwongen winkelnering in 1891 dan ook de enige fabrikant die toegaf dat hij het niet prettig vond als zijn werknemers elders hun inkopen zouden doen: „Ik heb hen vroeger toch werk verschaft, al deed ik het met verlies, alleen uit medelijden met de arbeiders.” Ook vond hij het niet juist om zijn arbeiders met geld te betalen: „Ik geloof niet dat dat zo goed is voor hen.” Zijn instelling betreffende de gedwongen winkelnering heeft zelfs geleid tot een langdurige ruzie met zijn vriend en

collega Frans van Ravels, wiens werknemers ook vaak voor Van Diessen weefden en die zich verplicht voelden in de winkel van de laatste hun inkopen te doen.

Ook op andere terreinen was Thomas aartsconservatief. Hij wilde zijn bedrijf niet mechaniceren. Hij zou gezegd hebben: „De duvel steekt achter die machines.” Verder was hij een voorstander van de bevoogdende wijze van bedeling door de armbesturen. Zelf stelde hij woonruimte beschikbaar voor de armen, waarvoor door het armbestuur huur aan hem werd betaald. Reeds in 1869 begon zijn strijd tegen het openbaar onderwijs. Voor de katholieke jeugd in het dorp moesten er katholieke scholen komen, waarmee hij het standpunt van de Kerk innam dat onderwijs in alle opzichten katholiek en godsdienstig moest zijn. Reeds in 1868 was hij zelf begonnen met het geven van catechismuslessen, waarvoor hij een gedeelte van zijn werkhuis gebruikte, maar pas in 1879 zou het, mede door zijn inzet, lukken om in Goirle een succursaalhuis te stichten van de congregatie der Dochters van het Kostbaar Bloed. Voor de bouw en inrichting van het klooster werd de hulp van de dorpsnotabelen ingeroepen en Thomas schonk f 1000. De eerste zusters kwamen in mei 1880 naar Goirle en begonnen daar met de ziekenverpleging en een naai- en bewaarschool. In september van dat jaar werd gestart met het bijzonder lager onderwijs voor meisjes. Om meer inkomsten te verwerven werden ‘kostjuffrouwen’ opgenomen en werd in 1888 begonnen met een pensionaat voor meisjes uit de gegoede kringen. Door Thomas van Diessen werden tot aan zijn dood gratis schoolbehoeften verstrekt. Na de stichting van het nonnenklooster speelde Thomas met de gedachte, dat ook de katholieke opvoeding van de mannelijke jeugd moest verbeteren. Om meer greep op deze bevolkingsgroep te krijgen, bouwde hij, met steun van de andere dorpsnotabelen, de zogenaamde Aloysiuszaal met een kapel, speelzaal en bibliotheek voor de opvang van jongens die de lagere school verlaten hadden. Deze stichting werd in 1883 door mgr Godschalk van Den Bosch goedgekeurd. Datzelfde jaar verkocht hij een gedeelte van zijn onroerende goederen, welke in 1875 door koop van de weduwe Van Oerle eigendom waren geworden, voor f 600 aan het R.K. kerkbestuur van Goirle, op voorwaarde dat hij en zijn vrouw hun leven lang het vruchtgebruik zouden genieten en dat het kerkbestuur de kosten van de overeenkomst en de vaste lasten voor haar rekening nam. Twee jaar later werd door Thomas en zijn vrouw de volgende acte opgesteld: *den akker grenzende aan onzen tuin, groot ongeveer 3000 vierkante meter, wenschen wij als eigendom te geven aan de Kerk te Goorle, echter op voorwaarde dat en akker en tuin en gebouwen van het St. Aloisius gesticht bij elkaar blijven en gebruikt worden*

zoodra het kan voor het Katholiek onderwijs voor jongens te Goorle of andere liefdewerken door de Eerwaarde fraters van Tilburg of andere Religieusen. Voor dat het tot dit einde gebruikt worden wenschen wij de opbrengst er van tijdens ons leven voor ons te behouden, maar na ons overlijden moeten de opbrengsten voor de kerk of voor liefdewerken tot Goorle gebruikt worden. Deze zogenaamde schenking werd notarieel vastgelegd op 21 februari 1885, maar volgens deze acte betaalde het kerkbestuur f 60 voor het perceel bouwland en f 300 voor de afstand van het vruchtgebruik van de onroerende goederen, die reeds in 1882 eigendom van de kerk waren geworden. Datzelfde jaar werd door Thomas en zijn vrouw een nieuw testament gemaakt, waarin zij elkaar tot enige en universele erfgenaam benoemden. Thomas bepaalde dat indien hij mocht overlijden na zijn vrouw $\frac{1}{4}$ van zijn nalatenschap bestemd was voor de pastoor van Goirle, $\frac{1}{6}$ van zijn bloedverwanten en $\frac{1}{6}$ voor de bloedverwanten van zijn vrouw. De uitvoerder van het testament, Cornelis Rens, zou voor de moeite f 50 ontvangen, maar hij moest binnen acht dagen na het overlijden alle schulden betalen en hij moest 200 missen laten celebreren voor de zielerust van de erflater. Kort hierna werd door schoolopziener A.M. Sassen uit Oisterwijk vastgesteld dat de openbare school in Goirle te klein werd en vergroot en verbouwd moest worden. Door het gemeentebestuur van Goirle werd hem meegegeeld dat de fraters van Tilburg in Goirle een bijzondere lagere school wilden openen en verbouwing van de openbare school dus niet nodig was. Door de fraters was echter aan het gemeentebestuur al eerder meegedeeld, dat in de congresatie een tekort was aan bevoegde leerkrachten en dat zij in een huis te Goirle vooral de mogelijkheid zagen om de paters en fraters een geschikte gelegenheid tot wandelen en ontspanning te verschaffen. De vestiging van een succursaalhuis zou nog jaren kunnen duren. Bovendien was het door de kerk aangeboden terrein te klein. Volgens de kloosterkroniek vroeg pater superior aan Thomas van Diessen *nog een financieel offer*. Thomas deed nu afstand van zijn resterende onroerende goederen, woonhuis, fabriek, bergplaats etc., echter op voorwaarde dat hij het vruchtgebruik behield en dat, indien nodig, de congregatie hem en zijn vrouw later zou bijstaan tot een bedrag van f 2000. Opnieuw werden er goederen getransporteerd aan het R.K. kerkbestuur van Goirle, maar wel tegen de betaling van een koopsom van f 2.000. Met de bouw van het klooster zou spoedig begonnen worden, daar juist in 1889, onder het kabinet-Mackay de schoolstrijd een voorlopig eindpunt bereikt had en een gedeeltelijke subsidiëring van het bijzonder onderwijs mogelijk werd. In de raadsvergadering van 27 mei 1889 werd de bouw van een succursaal voor rekening van de congre-

gatie goedgekeurd. De onkosten werden geraamd op f 18.000, waarvan f 12.000 renteloos werd voorgeschooten door fabrikant Frans van Ravels en f 3.000 werd betaald uit de nalatenschap van freule Van Dam tot Veenhuizen uit Soest. Pas in 1892 zou begonnen worden met het geven van bijzonder lager onderwijs aan jongens. De eerste fraters van Tilburg waren echter al op 13 mei 1890 in Goirle gearriveerd, waar zij zich in de beginjaren bezighielden met het geven van onderwijs aan achterlijke kinderen. Door Thomas van Diessen werd zijn neefje Thomas van Gool op dit internaat geplaatst.

Thomas van Diessen overleed te Goirle op 25 september 1892 aan 'hartzwakte'. Volgens zijn overlijdensacte was zijn beroep winkelier. Ook was hij lid van de derde orde van de Heilige Franciscus. De preek, tijdens de uitvaart gehouden door pastoor De Wit, werd een retorische lofrede op Thomas: „Wij zwijgen over zijne onuitputtelijke liefdadigheid die hulp verleende, waar zij werd ingeroepen, wij zwijgen van zijne overvloedige bijdrage voor de Katholieke missiewerken, van zijne heilvolle arbeid als mede-oprichter en ijverig lid van de St. Vincentiusvereniging, om meer uitdrukkelijk te vermelden wat hij voor 't heil der jeugd van zijn geliefd Gooirle verricht heeft. Met helderen blik zag hij aan wat gevaren de jeugd is blootgesteld. Hier tegen wilde hij waken, al zijn krachten wilde hij inspannen, al zijne bezittingen in het zweet des aanschijns verdiend opofferen om het jeudig geslacht vlekkeloos en godsvruchtig te doen opgroeien. Hoe heeft een man zooveel goeds tot stand kunnen brengen? Was hij van voorname afkomst, rijk, wetenschappelijk? O, neen een eenvoudige werkman was hij van afkomst, armer dan arm, blind aan een oog, ongeletterd, maar toegerust met een levendig geloof, bezielde met stalen werkkracht, blakend van onvermoeiden ijver, daarbij geleid in alles door heldhaftige zelfopoffering. Aardsche goederen verachte hij, maar toch zwoegde hij om ze te verwerven, ten einde ze dienstbaar te maken aan zijn levensdoel; de godsvruchtige vorming der jeugd. Voor het oog der wereld was Thomas met zijn eenvoudige, bijna zeiden wij nietig uiterlijk, een onbeduidend man, maar ik noem hem een machtig werktuig der Goddelijke voorzienigheid tot heil van onze gemeente. Wij noemen hem een Vincentius, wij noemen hem een heiligen.” Zijn weduwe, Petronella van de Laar, Pietje genaamd, die te Goirle 18 december 1833 geboren werd als dochter van Jan Baptist van de Laar en Aldegonda van Gorp, overleed te Goirle als winkelierster, lid van de Sint-Elisabethvereniging en van de derde orde van de Heilige Franciscus op 10 februari 1900. Na het overlijden van Thomas gaf zij volmacht aan Cornelis Vekemans om al haar zaken betreffende de handel te behartigen. In 1894 leende zij f 1000 aan linnenfabrikant Adri-

anus van de Ven en datzelfde jaar maakte zij een nieuw testament. Niet langer waren de pastoor en de familie erfgenaam. Enige en universele erfgenaam werd wethouder Cornelis Rens en bij vooroverlijden diens zoon Jan Baptist Rens, later burgemeester van Goirle. Haar lijfspreuk was: „godsdiens, huisgezin en zaken zullen U gelukkig maken.” Toen zijn vijftig jaar werd, liet Thomas voor zijn kinderloos gebleven vrouw het volgende acrostichon schrijven door Piet van Besouw uit Geldrop:

Plechtig viert weer heel Thomas huis,
Immers, 't geldt nu zijn dierbaar 'Kruis'
Een halve eeuw toch is 't nu net
Toen dat 'Kruisje' werd afgezet.
Ja vijftig jaren reeds in 't leven,
En toch, waar is die tijd gebleven,
Verloren? neen, voorzeker neen!
Aan 't gindsche Grootboek stond er Een
Noteerde daar, hoe al die tijd
Der schoonste deugd steeds was gewijd
Ik wensch dan, dat Gij lang nog 'Kruisje'
Een zegen blijft in Thomas huisje;
Slijt steeds uw dagen wel tevreden;
Smaakt hier reeds 's hemels zoetigheden,
En eenmaal, rijk versierd met deugd,
Neem' God U op in 's Hemels vreugd.

Ongehuwde moeder haalt na negen jaar verhaal

In de zomer van 1656 lieten Adriaen Wilbort Cornelissen Guytkens geheten van Schie en Anneken Aert Peeter Hericx te Loon op Zand de zondagse proklamaties van hun voorgenomen huwelijk afkondigen. Wie bezwaren had, kon dat bij de predikant melden. Zodoende kwam Magdaleen Adriaen Hendrick Berthens, de 30 jaar oude dienstmeid van de sekretaris van Engelen, het huwelijk ophouden. Zij was namelijk negen jaar tevoren door de bruidegom van een jonge dochter bevrucht, die zij alleen had moeten opvoeden en onderhouden. De vader had zij gevraagd haar te trouwen of op z'n minst de uit de 'defloratie' voortgevloede schade eerlijk te betalen en verder te delen in de opvoedingskosten van het kind, maar hij had geweigerd.¹ In 1656 kon de ongehuwde vader niet meer ontkennen dat hij een huishouden ging opzetten en derhalve voldoende draagkracht had om zijn kind en de moeder genoegdoening

te geven. Hij betaalde hen respectievelijk f20 en f27 en de bruiloft kon worden gevierd.²

1) RAH, Loon op Zand R 76, ongef., 1 augustus 1656.

2) RAH, Loon op Zand R 76, ongef., 3 augustus 1656.

Adriaenssen uit Van den Kouwelaer uit Paters uit Van Heestaden

Ginneken – Teteringen – Tilburg

L.F.W. Adriaenssen

Van der Hoopstraat 85-3, 1051 VD Amsterdam

Afkortingen

GAB Gemeentearchief Breda

GAT Gemeentearchief Tilburg

RAH Rijksarchief 's-Hertogenbosch

§ 1. Inleiding

Attila de Hun bedreigde in 452 Rome. Paus Leo overreedde hem de heilige stad met rust te laten en verwierf zo het epitheton de Grote. Zijn feest valt op 10 april en in 1875 werd op die dag mijn grootvader Fons Adriaenssen geboren. Hij werd Leo Alphonsus gedoopt. Mijn moeder vond zijn roepnaam te lelijk voor een klein kind en daarom heet ik Leo Adriaenssen.

Mijn overgrootvader werd in 1848 Kees van Sprang gedoopt en in 1852 bij het huwelijk van zijn moeder met Terus Adriaenssen als diens zoon erkend. Eigenlijk houdt daar mijn stamboom op, maar omdat niets zeker is in de genealogie, ben ik terug gegaan naar de Adriaen van wie mijn achternaam is afgeleid. Terus was vernoemd naar zijn grootvader Wouter Adriaenssen (1737-1815), een tappenier, die zijn familienaam Van den Kouwelaer maar zelden gebruikte. Ik dank mijn achternaam aan zijn vader, Adriaen van den Kouwelaer (1705-1760).

Voluit heette mijn stamvader Adriaen Jan Paters van den Kouwelaer. *Cauwelaer* is een herdgang onder Ginneken. In de zestiende eeuw was daar de grote hoeve annex oliemolen van dezelfde naam gelegen. Toen Maurits in 1624 Breda belegerde, werd de

boerderij verwoest. Wat de familie Paters, die in andere herdgangen woonde, uitstaande had met deze hoeve, is onbekend. Vermoedelijk is een Paters in de grote Ginnekense familie Van den Kouwelaer ingetrouwd.

Adriaen Jan Paters was de vijfde generatie van deze naam. Waarom de eerste, Jan Adriaen Cornelis Pater ($\pm$ 1575–1640), zo heette, is niet bekend. Alleen is duidelijk, dat hij de naam heeft aangenomen of als toenaam opgedrongen kreeg. Zijn vaders vader Cornelis voerde een andere naam: Van Heestaden.

De traditie van naamswijziging van vader op zoon heeft mijn broer Johan Adriaenssen voortgezet, doordat zijn kinderen naar hun moeder Johannessen heten.

Symon, stamvader van de familie Van Heestaden waaruit Adriaenssen stamt, is omstreeks 1400 geboren, maar de naam wordt al eerder gezien. In 1376 was een andere Symon van Heestaden schepen van de nabij de Ginnekense herdgang Heestaden gelegen vrijheid Rijsbergen¹ en te Breda gaf in 1403 Avezoete van den Wyngaerde, vrouw van Steven van Heestaden, een Hollandse willemsgulden aan de kosteres en de kerk van de premonstratenzer nonnen uit haar helft van een schuur en erf in de Katerstraat.² (Een in 1356 door Ceelken van Hyllaer die sloetmaker verkochte cijns werd later, –datum onbekend–, gegolden door Jan Meesmaker Stevenssoen van Heestaden.³) Ansem van Hestaden vertelde in 1383 hoe de grens liep tussen Zwaluwe en Hazeldonk.⁴

Een meiseniersvererving uit 1449 vermeldt drie kinderen van Jan van Heestaden met de mededeling: *dese syn comen van Kathelyne van Hylaer Tielen wyf van den Vuechschote*. Het zijn:⁵

1. Gielis Janss van Heestaden.

1) GAB, Collectie Aankomsttitels, Rijsbergen no 1, 14 september 1376.

2) A. Erens, *De oorkonden van het norbertinessenklooster St. Catharinadal te Breda - Oosterhout* (Tongerlo, 1928–1929) 159, no 182.

3) Erens, *De oorkonden*, 83, no 72.

4) F.F.X. Cerutti en F. Brekelmans, *Middeleeuwse rechtsbronnen van stad en heerlijkheid Breda* (3 dln; Utrecht-Bussum-Zutphen, 1956–1990) I, 316, no 271, 2 november 1383.

5) *Hage*, VIII (1978) 40 e.v.

2. Kathelyne van Heestaden, gehuwd met Peter van Mer.
3. Een dochter van Jan van Heestaden, weduwe van Jan Aert Sbruynen.

Dan was er nog *Marie filia Godefridi Herjans alias de Hosteden* te Terover onder Alphen, wiens excommunicatie op 2 september 1459 werd beëindigd. Tegen betaling van 6 rijnsgulden werd zij geabsolveerd, *necnon pro quitancia eiusdem Marie de eo quod ipsa existens pridem maritata sese a quodam Bartholomeo filio Arnoldi Merts illicito et adulterino coytu pluries carnaliter cognosci permisit, non obstante quod ipse Bartholomeus perprieus Katherinam, ipsius ree sororem legitimam, per ecclesiam affidavit ac cum eadem ulterius ad matrimonii solempnizationem procedere promisit ipsamque eciam carnaliter cognovit*. Bartholomeus werd op 19 december daaraanvolgende geabsolveerd; hem kostte dat f 8.⁶

Te Ginneken waren de Van Heestadens gegoed op Heestaden, te Ulvenhout, Bavel en Notsel. De erfgenamen van Rombout van Heestaden heten in 1510 te zijn gegoed te Ulvenhout.⁷ Daem Rombouts van Heestaden⁸ kocht in 1500 een huizing met vier bunder land te Notsel, verkocht in 1504 een aanstede te Notsel, verkocht in 1509 land te Ulvenhout en kocht in 1519 een huis met een schuur en een bunder land aan de Voort onder Bavel. In 1521 verkochten Cornelis, Adriaen en Rombout Damen van Heestaden, kinderen van wijlen Daem Rombouts van Heestaden en van Marie Domaes Cornelis Maes, een huis met schuur, kooi, hof en een bunder land te Bavel aan de Voort.⁹

Een tijdgenoot en wellicht bloedverwant van genoemde Van Heestadens was Godert van Heestaden, smid te Antwerpen, die in 1521 met zijn vrouw Pieternelle Anthonis Boots voor schepenen

6) G. Bannenberg, A. Frenken en H. Hens, *De oude dekenaten Cuyk, Woensel en Hilvarenbeek in de 15de- en 16de eeuwse registers van het aartsdekenaat Kempenland* (2 dln; Nijmegen, 1968-1970) II, 129, 130.

7) GAB, R 419, f 195, 12 maart 1510.

8) GAB, R 415, f 171, 25 augustus 1500. R 416, f 116, 27 maart 1504. R 418, f 87, 12 juni 1509; f 91. 24 juli 1509. R 426, f 122^v, 10 maart 1519.

9) GAB, R 428, f 165, 22 januari 1521.

van Breda verscheen.¹⁰

Heestaden is een kleine herdgang in het zuiden van de vrijheid Ginneken. De Mark stroomt er doorheen. Rond 1500 woonde er de volgende familie:

JAN GERYTS, bij Marie Rombout Lenaerts vader van zes kinderen, die in 1530 een huis met erf en twee bunders land op Heestaden verkochten:¹¹

1. Cornelie Jan Geryts, gehuwd met Cornelis Mathys van Berghen.
2. Alyt Jan Gheryts, gehuwd met Ghysel Gheryt Ghysels. In 1509 kochten zij van Denys Adriaen Ghyben land op Heestaden naast de erfgenamen van Symon van Heestaden.¹² Ghysels zus en broer Margriet en Symon Gheryt Ghysels waren in 1492 gegoed op Heestaden.¹³
3. Kathelyn Jan Geryts.
4. Jenneken Jan Gerytss trouwde met Henrick Wouters van Keessel.
5. Margriet Jan Gerytss, gehuwd met Jan Faes, waaruit twee zonen:
 - a. Jan Jan Faess.
 - b. Joost Jan Faes, gehuwd met Marie Cornelis Beatris. Hun collaterale erfgenamen verkochten in 1573 de huizing *den Engel* bij de kerk te Ginneken aan Cornelis Joosen van Couwelaer.¹⁴
6. Adriaen Jan Gherits.

Halverwege de zeventiende eeuw nam een familie Van Heestaden de geslachtsnaam Paters (Pater) aan. Een verklaring daarvoor kan ik niet geven. Misschien was het een bijnaam, zoals Cornelis Jan Thijssen alias Paters (Vibis) ook wel pater Cornelis werd ge-

10) GAB, R 428, f 2, 31 december 1521.

11) GAB, R 676, f 186^v, 5 april 1530.

12) GAB, R 418, f 103^v, 13 november 1509.

13) Erens, *De oorkonden*, 381, 382, no 532 (26 juni 1492).

14) G.C.A. Juten, *Cartularium van het begijnhof te Breda* (Z.pl., z.j.) 215, no 254 (29 september 1573).

noemd en te Kalmthout in 1650 een Jan Pauwels alias pater Jan woonde.¹⁵ Ook kan de naam langs een vrouwelijke afstammingslijn zijn overgeërfd. Te Breda had wel tot rond 1580 een kleine familie Paters gewoond¹⁶, maar van bloedverwantschap kan nauwelijks sprake zijn geweest. Hetzelfde geldt voor een familie te Princenhage, die begint met:

CORNELIS GORIS BACKERS¹⁷, geboren omstreeks 1570, was bij Neeltken Jan Kerstens vader van:

1. Peeter Cornelis Goris alias Peeter Paters, in 1624 vermeld met zijn vrouw Marie Andries Buysen.¹⁸ Haar vader had als boswachter in het Mastbos (Princenhage en Ginneken) gewoond. Volgens een verklaring uit 1667 had de grens tussen beide heerlijkheden gelopen langs de heerbaan op Antwerpen, op de westzijde (Princenhaagse kant) waarvan het „Boschwachters huijs, Peeter Paters steken ende eenige ander heyvelden” lagen.¹⁹
2. Dingeman Cornelis Goris Backers alias Paters trouwde te Princenhage op 17 november 1620 met Jenneken Adriaens. De erfgenamen van Dingeman *Peeter* Paters waren in 1649-1650 betrokken in een crimineel proces voor schepenen van Breda.²⁰ Volgens de kohieren van de personele lasten van

15) GAT, R 362, f 258^v, 14 september 1650.

16) Cornelis Paters en Godele Cornelis Keijen Pickaerts, beiden overleden voor 1553, hadden drie kinderen (GAB, R 457, f 165^v, 26 november 1552. R 484, f 84^v, 13 april 1580):

1. Peter Cornelis Paters, wiens enige kind, Anneken Peter Paters, trouwde met Peeter Willem Janss Stickers alias de Visscher.
2. Cornelia Cornelis Paters trouwde met Cornelis Joachims van den Berghe, in 1561-1573 tienman van Breda. Zij testeerden op 11 maart 1566 (GAB, N 1016, f 193), Cornelia overleed kinderloos, Cornelis had uit een eerder huwelijk twee kinderen.
3. Margriet Cornelis Paters woonde met haar man Jan Janss Fraeij de Schoenmaecker in de Kerkstraat en testeerde met hem op 22 juni 1555 (GAB, N 1015, f 201).

17) GAB, R 721, f 58^v, 17 mei 1622.

18) GAB, R 721, f 110, 6 februari 1624.

19) L. Merkelbach van Enkhuizen en A. Hallema, *Geschiedenis der gemeente Ginneken en Bavel* (Utrecht, 1941) 140, 141.

20) GAB, Processtukken 252-6.

Princenhage is Dingeman Cornelis Goris Backers omstreeks 1649 overleden. De kinderen van Dingeman en Jenneken:

- A. Anneken, te Princenhage gedoopt op 6 februari 1622.
- B. Maria, te Princenhage gedoopt op 24 februari 1624.
- C. Adriana, te Princenhage gedoopt op 4 juli 1627.
- D. Anneken Dingeman Cornelis Paters is op 4 februari 1630 te Princenhage gedoopt en trouwde daar op 9 november 1653 met Mathys Symensen Bruyn Gerrits.
- E. Cornelia, te Princenhage gedoopt op 8 augustus 1632.
- F. Jan Dingeman Backers, te Princenhage gedoopt op 10 februari 1635. Hij leefde nog in 1666.
- G. Cornelis Dingeman Backers, te Princenhage gedoopt op 1 augustus 1640, vermeld in 1666.

Evenmin als bij Paters is bekend hoe de familienaam Van den Kouwelaer zijn intrede deed. Aan het uitgebreide geslacht van die naam in de baronie van Breda en aanpalende landen zal ik in een apart artikel aandacht besteden.

(Wordt vervolgd)

De erfgenamen van heer Ghijsel Back

§ 17. Colen

L.F.W. Adriaenssen

Van der Hoopstraat 85-3, 1051 VD Amsterdam

Afkortingen

ARAB	Algemeen Rijksarchief Brussel
ARAG	Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage
GA	Gemeentearchief
GAB	Gemeentearchief Breda
GAH	Gemeentearchief 's-Hertogenbosch
RAH	Rijksarchief 's-Hertogenbosch
SAE	Streekarchief Eindhoven
SAO	Streekarchief Oirschot

I. ENGELBEERN HENRICKX BAC, zus van heer Ghijsel, trouwde met de Bossche vleeshouwer Daniel Croeck Daniels.¹ Hij was een

1) GAH, Gereformeerd burgerweeshuis no 1046, 16 juni 1453; no 1047, 18 fe-

zoon van Deenken Croke Henricx bij een zekere Heylwich. Bij zijn tweede vrouw Jut Gielis Dunnecop² was hij vader van Heylwich Croeck, die trouwde met de vleeshouwer Reijnier Henrick Loden.³ Ook Daniel was slager. Hij bezat in 1446 $\frac{1}{8}$ van de vleesbank *den Doem* in de ingang van het vleeshuis en verhuurde in 1455 twee vleesbanken in de ingang van het vleeshuis in *den Doem* om 13 petersgulden op Kerstmis.⁴ Engelbeern Bac had een kind, dat volgt onder II op pagina 232.

II. ALEYT DANIEL CROECK⁵ was in 1478 e.v. de weduwe van Gerit Henricx van Merlair⁶, zoon van Henrick Henricx van Merlaer en van Yda N. Hij was knokenhouwer, medeblander en proviseur van de armen van het blok Hinthamereind. Samen met Herman Jauss van den Berghe heeft Gerit in 1468 de dorpel van de hoeve en *tymmeringe* voor aan de gevel van het vleeshouwershuis 1 à 2 voet verhoogd.⁷ In 1479 was Aleyt in het bezit van een vleesbank in het Bossche vleeshuis.⁸ Gerit en Aleyt werden begraven voor het Bacx-koorke in de Sint-Janskerk. Hun kinderen zijn:⁹

bruari 146; no 1050, 16 juni 1456; nrs 1278-1280, 3 augustus 1429. R 1204, f 130, 29 oktober 1433. R 1234, f 47, 18 juni 1465. R 1242, f 39^v, 16 maart 1473. R 1245, f 92^v, 24 februari 1476. R 1246, f 246, 10 augustus 1477. R 1256, f 1, 6 oktober 1486. H.B.M. Essink, „Een Bossche slagersstamreeks. De linie Croeck-Loden-van Osch ($\pm$ 1450 tot heden)”, *De Brabantse Leeuw*, VIII (1959) 59.

2) GAH, R 1256, f 307^v, 30 mei 1487.

3) GAH, Ambachtsgilden 152, voorin. R 1257, f 207^v, 3 januari 1488.

4) GAH, R 1216, f 86^v, 31 mei 1446. R 1225, f 357, 29 januari 1455.

5) GAH, R 1233, f 27^v, 1 februari 1464. R 1235, f 12, 28 november 1465. R 1247, f 276, 10 maart 1478. R 1248, f 28, 28 augustus 1479. R 1250, f 128^v, 1 februari 1481.

6) GAH, R 1234, f 228, 15 december 1464. R 1235, f 201^v, 10 januari 1466. R 1236, f 59, 2 april 1467; f 71, 12 april 1467. R 1238, f 231, 10 juli 1468. R 1240, f 3^v, 6 oktober 1470. R 1246, f 246, 10 augustus 1477. R 1250, f 238^v, 31 januari 1481; f 474^v, 24 mei 1481. R 1268, f 180^v, 26 augustus 1500.

7) GAH, R 1237, f 249, maart 1468.

8) GAH, R 1248, f 237, 20 augustus 1479.

9) GAH, R 1240, f 84^v, 15 februari 1471; f 90, 23 februari 1471. R 1247, f 176, 16 juni 1478. R 1251, f 140, 10 november 1481. R 1260, f 434^v, 30 maart 1494.

1. Henrick dochter Geryts van Merlaer¹⁰ trouwde met Yoest Hubrecht Roloffs van Hees¹¹, in 1499 meester van het zinne-looshuis van Den Bosch.¹²
2. Engel Geryts van Merlaer, volgt onder III op pagina 233.
3. Ghysbert Gherits van Merlaer is in 1478 à 1481 overleden.
4. Bartholomeus van Merlaer¹³ (Barthaut) ging in 1487 studeren te Keulen, promoveerde tot meester in de vrije kunsten en werd tot priester gewijd. Hij was van Sint Lambrechts Blaarthem, maar bewoonde te 's-Hertogenbosch in de Hint-hamerstraat tegenover de kerk een huis dat was ingebouwd in het *huys van Cloetingen*. In dezelfde straat stond het Meeldmans-gasthuis voor dertien arme mannen, dat hij als regent beheerde. Heer Barthout was minstens sedert 1497 rector van het Bacx-koorke. In 1517 was hij *provisor peno-ris* van het kapittel van de Sint-Janskerk. Als executeur-testamentair van zijn neef Claes Colen (III-1) liet hij aan de kerk (vermoedelijk door Jan Heyns) een zijkapel bouwen, die werd toegewijd aan de Heilige Verrijzenis en nadien het *Merlaerskoorke* werd genoemd. Voor dit koortje werd hij in september 1538 begraven.

III. ENGEL GERYTS VAN MERLAER trouwde met Peter Colen¹⁴, zoon van Coelken die Dorre Jans en van Christyn. Als laken-koper bestelde hij blijkens de Bossche schepenprotokollen van

10) GAH, Aanwinsten 7851, f 12^v, 1480. R 1245, f 297^v, 1475/76. R 1322, f 194^v, 19 juni 1535.

11) GAH, R 1246, f 247, 13 augustus 1477.

12) GAH, R 1267, f 434, 5 september 1499.

13) GA Helmond, Helmond R 232, p. 81, 21 maart 1542. R 234, p. 70, 15 augustus 1545. ARAB, Rekenkamer 13006, rekening Sint Jan-Kerstmis 1514. Overige bronnen bij: L.F.W. Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke in de Sint Jan tot de reductie van Den Bosch”, *De Brabantse Leeuw*, XXXIV (1985) 130, 131.

14) ARAB, Rekenkamer 13007, rekening Kerstmis 1511 - Sint Jan 1512. GAH, R 1235, f 23, 16 januari 1466; f 74, 11 juli 1466. R 1237, f 38^v, 1468. R 1240, f 332, 11 november 1470. R 1245, f 297^v, 27 augustus 1476. R 1264, f 23^v, 26 februari 1495. R 1261, f 389^v, 17 november 1491. R 1267, f 9^v, 16 januari 1499. Ch.C.V. Verreyt, „Zegelafbeeldingen”, *De Navorscher*, XL (1890) 523.

1485–1492 meerdere malen hoeveelheden *geheel besegelden Bos-schen laken vanden besten, gelijk men die aen die ramen bynnen deser stadt gewoenlick is te bezegelen*. Groen en blauw genoten zijn voorkeur, gevolgd door rood en paars, terwijl zwart met af een toe een half laken de hekkensluite was. Per laken betaalde hij 10 rijns gulden.¹⁵ Dat hij voor vier van zijn kinderen in 1486 losrenten kocht op de stad Leiden¹⁶, doet onwillekeurig denken aan zijn nering. In 1478 was hij schepen van Den Bosch.¹⁷ Daar bewoonde hij de herberg *het Gulden Vlies* in de Zadelaarsstraat.¹⁸ Zijn vrouw had twee vleesbanken geërfd, die Peter in 1486 verhuurde.¹⁹ Geertruyt de Gruyter Aelbrechts was zijn tweede vrouw.²⁰ Engels kinderen waren:

1. Claes Colen²¹ studeerde gedeeltelijk samen met zijn oom Bartholomeus van Merlaer aan de universiteit van Keulen, waar hij de meestertitel behaalde. Terug te 's-Hertogenbosch woonde hij als priester in de Peperstraat samen met zijn vriendin Goessen Henricx Emmen. Hij begiftigde haar in 1506 met een lijfrente op het van zijn moeder geërfd huis „de Doem”, *staende aende Merckt voer aen 't Vleeshuys mit twee vleeschbancken ende drie looten int selve vleeshuys*. In de kollegiale Sint-Janskerk bezat heer Claes het altaar van de heiligen Maria Magdalena, Lazarus en Martha en een van de porties van het Bacx-koorke. Uit dien hoofde was

15) R 1254, f 56^v, 26 februari 1485. R 1257, f 346^v, 25 juni 1488. R 1258, f 232, 5 april 1489; f 271^v, 24 maart 1489. R 1259, f 13, 8 januari 1490. R 1260, f 216^v, 16 maart 1491; f 446, 28 juni 1491. R 1261, ff 31, 1491/92; f 545^v, 30 januari 1492.

16) GA Leiden, Stadsarchief 1-581, f CXC^v, 1501-1502. Idem 1-588, f CLXX^v, Sint-Martensjaar 1507-1508. Idem 1-602, f CXLV, Sint-Martensjaar 1521-1522. Idem 1-615, ongef., Sint-Martensjaar 1531-1532 (steekproeven).

17) A.F.O. van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen van 's-Gravenhage, alsmede hunne eigenaars en bewoners in vroegere eeuwen. Aanteekeningen uit de Bossche schepenprotocollen loopende van 1500-1810* (3 dln; z.pl., z.j.) 68.

18) Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, III, 493.

19) GAH, R 1255, f 29^v, 11 augustus 1486.

20) ARAB, Rekenkamer 24663, f XLVI^v, 1515-1516.

21) Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 132, 133.

hij in 1504–1506 rentmeester van de beneficiantenvereniging van de kerk. Sinds 1509 had hij daar bovendien een kanunniksdij. Heer Claes Colen verrichtte enkele vrome werken. In 1510 bepaalde hij dat voortaan zijn huis in de Peperstraat tijdens de jaarlijkse Onze-Lieve-Vrouwe-Ommegang moest worden opengesteld voor het publiek, dat er bij een beeld van de heilige maagd Catharina kon bidden. Aan het Maria Magdalena-altaar stichtte hij een beneficie. Ten slotte stichtte hij een kapel met een altaar ter ere van de Verrijzenis, te bouwen aan de Sint-Janskerk. Nadat heer Claes op 19 februari 1519 te 's-Hertogenbosch was gestorven, werd hij voor het Bacx-koorke begraven. Hij liet twee bastaardkinderen bij Goessen Emmen na:

A. Frans heer Claes Colen.²²

B. Anna heer Claes Colen²³ is in 1511 geboren en werd non. In 1521 was zij *woenende int clooster after die Tolbrugge*²⁴, zij was dus franciscanes. In 1571 en 1581 wordt zij nog als kloosterzuster genoemd, maar in 1596 was zij wijlen.²⁵

2. Aleyt Peter Colen trouwde in eerste echt met Jan Andries van Hersselt en hertrouwde met Lenart Wyers²⁶ te Antwerpen. Haar enige kind, de koopman Adriaen Wyers²⁷ (°1520), overleed kinderloos, waardoor in 1560 een kollaterale erfdeling tussen de neven en nichten Colen plaats vond.²⁸ Lenart was in 1518 bij Martina van Leeuwen vader geworden van een bastaard, Lenart Wyers.²⁷
3. Engel Peter Colen, volgt onder § 18.

22) GAH, Aanwinsten 7851, f 139, 1517; f 156^v, 1519; f 218, 1525/26.

23) GAH, Aanwinsten 7851, f 139, 1517. Van Sasse van Ysselt, „De vereeniging van de priesters-beneficianten der Bossche Illustre Lieve vrouw Broederschap”, *Taxandria*, XXIII (1916) 273.

24) GAH, R 1296, f 291, 8 maart 1521.

25) L.H.C. Schutjes, *Geschiedenis van het bisdom 's Hertogenbosch* (5 dln; Sint-Michielsgestel, 1870–1876) IV, 486. G. van den Elsen en W. Hoevenaars (uitg.), *Analecta Gijsberti Coeverincx* (2 dln; z.pl., z.j.) II, 336.

26) GAH, R 1300, f 38, 11 december 1524.

27) GAH, Aanwinsten 7851, f 230, 1526.

28) GAH, R 1378, f 349, 10 april 1560.

4. Peter Peter Colen, volgt onder IV op pagina 236.
5. Gherit Peters Colen, volgt onder IVbis op pagina 239.
6. Anna Peters Colen²⁹ werd non in het Sint-Geertruidenklooster te 's-Hertogenbosch. In 1573 was zij subprioress.
7. Jacop Peters Colen, volgt onder IVter.
8. Christina Peters Colen³⁰ was *geprofessyde zustere bynnen den convente vanden susteren achter die Tolbrugge bynnen desen stadt*.
9. Heer Daniel Colen³¹ was *donaet ten regulieren opte Haige by Eyndhoven*, dat is priester-donaat bij de augustijnen van het klooster Mariënhege bij Eindhoven.

IV. PETER PETERS COLEN³² kocht in 1506 de herberg *den Gulden Leeuw* inde Zadelaarsstraat te 's-Hertogenbosch.³³ In 1523 stierf hij. Zijn vrouw was Elyzabeth Dierck Aernts³⁴, dochter van Dierck Aernts van Driel bij Elyzabeth Engbert Wouters van den Heesacker. Hun kinderen:

1. Jacop Peters Colen wordt niet in 1541 vermeld onder de kinderen van zijn ouders en overleed in elk geval voor 1563.
2. Aleyt Peter Colen trouwde met Arnt mr Anthoenis Arnts,

29) GAH, R 1397, f 234, 26 augustus 1573. R 1844, f 239, 14 juni 1555. G.C.M. van Dijck, *De Bossche optimaten. Geschiedenis van de Illustre Lieve Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch, 1318-1973* (Tilburg, 1973) 251.

30) GAH, R 1256, f 121, 1486/87. R 1265, f 431, 25 februari 1497. R 1267, f 27^v, 10 april 1499. R 1269, f 333^v, 1 september 1501.

31) Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 133.

32) GAH, R 1276, 200^v, 13 augustus 1507. R 1277, f 19^v, 8 januari 1507. R 1279, f 246, 3 augustus 1510; f 325^v, 15 januari 1509; f 485^v, 28 november 1509. R 1280, f 174, 12 september 1510; f 447, 17 november 1510. R 1293, f 394^v, 11 mei 1519. R 1300, f 38, 11 december 1524. A. Smijers, „De Illustre Lieve Vrouwe Broederschap te 's-Hertogenbosch”, *Tijdschrift der Vereeniging voor Nederlandsche muziekgeschiedenis*, XI-XVII (1925-1955), XIV (1935) 101.

33) A.F.O. van Sasse van IJsselt, *De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch, alsmede hunne eigenaars en bewoners in vroegere eeuwen. Aanteekeningen uit de Bossche schepenprotocollen loopende van 1500-1810* (3 dln.; z.pl., z.j.) III, 482.

34) GAH, R 1841, f 60, z.d. (defekt). B.v.B., „Het Bossche geslacht Aertssen”, *Taxandria*, XLIII (1936) 208.

een zoon van mr Anthoenis bij Aleyt Dircx Jans van der Hair. Zijn vader was lakenverver en woonde in de Verwersstraat, waar hij het huis *Sint Jan* naliet.³⁵ Ook Arnt was lakenverver. Hij kwam om, toen hij zich bij de executie van vier gereformeerden op 20 juli 1568 druk maakte: „Ende alsoo de Jonghers seer liepen om de executie te sien doen, soo hebben de Duytschen, die daer de Wacht hadden, de Jonghers ghestooten, geslaghen ende met steenen gheworpen, soo datter veel van de selve Jonghers ghequetst wierden; waer door eenen grooten oploop ende gedrangh gekomen is, in welck ghedrangh *Arent Antonissz. Verwer* doot ghedrongen is, die men seyt, den voorsz. *Michiel Rombouts*, van de ghevangen-Poort komende, qualijck toe-ghesproken, ende de doodt, als een ketter wel verdient hebbende, toegewenscht te hebben.”³⁶ De kinderen van Arnt en Aleyt waren Elisabeth, Aelken en Agatha, die voor 1548 stierven, en Anthoenis, Margriet, Engel en Katharina, de laatste drie onmondig. Anthoenis, Margriet en Katharina zijn medio 1574 overleden.³⁷

3. Mr Dirck Colen³⁸ verscheen in 1524, kort na het overlijden van zijn vader, voor schepenen van Den Bosch, *seggende hoe dat hy mits anderen noetlycken occupatiën alhier binnen deser stadt den tydt van twee oft drie jaeren geduerende niet tegenwoerdich en sal moegen zyn.*³⁹ Hij kwam niet terug en werd raad en ontvanger van de artillerie te Brussel.⁴⁰ Ook wordt hij sekretaris van de gravin van Egmond genoemd. Op 8 december 1567 is hij overleden. Zijn huwelijk met Magda-

35) GAH, R 1843, f 54, 19 mei 1533. Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, II, 178.

36) Van Oudenhoven, *Silva-ducis aucta & renata*, 147.

37) GAH, R 1398, f 96, 10 februari 1573. R 1848, f 409, 30 december 1575.

38) Van Dijck, *De Bossche optimaten*, 453.

39) GAH, R 1300, f 382, 12 maart 1524.

40) Archives du Nord Rijsel, B 2498 (88914), B 3527 (125098) en B 3528 (125149), kwitanties d.d. 3 februari 1552, 30 december 1553 en 5 december 1558. ARAB, Rekenkamer 26166, rekeningen van Thierry Colen, kalenderjaren 1560 en 1561.

lena van Vreckem was kinderloos gebleven.

4. Engelken Peter Colen, volgt onder V op pagina 238.

V. ENGELKEN PETER COLEN trouwde met Henrick Kuyst (Kuysten). Hun kinderen erfden blijkens de boedelscheiding van 1559 onder meer een huis en erf met daaraan nog vier huizen *inden Cruysbruers poerten*.⁴¹ Hieruit:

1. Mr Matheus Kuyst⁴² (Kuysten) was in 1565–1580 ontvanger van de exploiten van de Raad van Brabant.⁴³ Hij woonde te Brussel, waar hij in 1599 testeerde ten gunste van de clarissen en de minderbroeders van Den Bosch en van het klooster Jericho te Brussel.⁴⁴ Onbekend is, of hij dezelfde was als Matheus Kuysten, die met zijn vrouw Marie jaargetijden stichtte bij de kruisbroeders (dominikanen) te 's-Hertogenbosch⁴⁵, maar de belending aan de Kruisbroederspoort van zijn ouderlijke huis maakt dat wel plausibel.
2. Margrietken Henrick Kuyst⁴⁶ erfde het ouderlijke huis in de Kruisbroederspoort. Bij testament van 8 juni 1587 liet zij het met toebehoren en huisraad na aan haar achterneef heer Jan Eyndthouts, na diens dood te vervallen aan de armen.⁴⁷
3. Elisabeth Henrick Kuysten trouwde met Michiel Creeft Henricx⁴⁸ uit Grave. Diens vader was rentmeester van de stad Grave en van het land van Cuyk. Hun kinderen:⁴⁴
 - a. Engel Creeft⁴⁹, gehuwd met Jacob van Balen⁵⁰, (president-)schepen in 1601, 1604, 1605, 1609, 1610, 1613,

41) GAH, R 1845, f 513, 27 juni 1559.

42) GAH, R 1385, ff 331^v en 382, 10 mei 1564.

43) ARAB, Rekenkamer 12999, f XXVIII. Rekenkamer 21721.

44) GAH, R 1853, f 155, 24 maart 1601.

45) C.R. Hermans, *Annales canonicorum regularium S. Augustini ordinis S. Crucis* (3 dln; Silvae-ducis, 1848) II, 335, 342.

46) GAH, R 1385, f 331^v, 10 mei 1564. R 1430, f 444, 17 juli 1591. Godshuizen, Groot-Ziekengasthuis inv. Van Rooij 3359, 1586.

47) L. de Gou, „Het geslacht van Eyndthouts”, *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie*, XXVIII (1974) 104.

48) GAH, N 2660, ongef., 29 oktober 1599.

49) GAH, R 1425, f 247, 26 maart 1605; 407, 2 april 1606; f 409, 26 mei 1606. R 1428, f 318, 5 december 1618; f 421, 8 mei 1620.

50) GAH, R 1425, f 250, 29 maart 1605. R 1428, f 272, 4 april 1618.

1614, 1617, 1618, 1621.⁵¹ Hij was een zoon van Christoffel van Balen en Thomasken Jacobs Coelborner. Beide echtelieden overleden kinderloos in 1622, Jacob op 19 januari en Engel op 15 oktober. Zijn bibliotheek liet hij na aan het jezuïetencollege van Den Bosch.⁵²

- b. Michiel Michielss Creeft. Zijn zoon Adolph Michielssen Creeft⁵³ was in 1605 onmondig⁵⁴ en dertien jaar later was Luytgart van Grootvelt zijn weduwe.⁵⁵ In 1649 verklaarde ten overstaan van een Bossche notaris Michael Adolff Creeft, *gewesene chrychs secretaris van syne keyserlycke mayesteyt int leger van Silesiën*, dat wijlen zijn vader de zoon was van Michiel Michielssen Creeft. Voorts is hij de universele erfgenaam van zijn oude-moei Angela Creeft, eertijds de vrouw van mr Jacob van Balen, die de zuster was van Michiel Michielssen Creeft. Adolph had alleen een jong overleden zusje gehad, Margrietken.⁵⁶

4. Peter Henricx Kuyst.

IVbis. GHERIT PETER COLEN⁵⁷ is, aangezien hij in 1488 aan de universiteit van Leuven ging studeren⁵⁸, ongeveer in 1469 gebo-

51) B.C.M. Jacobs, *Justitie en politie in 's-Hertogenbosch voor 1629. De bestuursorganisatie van een Brabantse stad* (Assen, 1986) 277, 278.

52) F. van Hoeck, *Schets van de geschiedenis der jezuïeten in Nederland* (Nijmegen, 1940) 218.

53) GAH, R 1425, f 407, 2 april 1606; f 409, 26 mei 1606.

54) GAH, R 1425, f 247, 26 maart 1605.

55) GAH, R 1428, f 318, 5 december 1618.

56) GAH, N 1707, f 133, 22 november 1649.

57) RAH, Handschriftenverzameling Provinciaal Genootschap, inventaris 1915, no 166, 22 juni 1509. GAH, Aanwinsten 7851, f 12^v, 1480. R 1270, f 367^v, 20 augustus 1501. R 1271, f 134, 26 november 1503. R 1272, f 48^v, 26 februari 1504; f 496^v, 8 mei 1504; f 514, 14 augustus 1504. R 1275, f 392^v, 11 juli 1506. R 1279, f 443^v, 12 juli 1509; f 460, 23 augustus 1509; f 466^v, 7 september 1509. R 1300, f 38, 11 december 1524. R.A. van Zuylen, *Inventaris der archieven van de stad 's Hertogenbosch. (Stadsrekeningen van het jaar 1399-1800)* (2 stukken; 's-Hertogenbosch, 1863-1866) I, 135.

58) A. Schillings, *Matricule de l'université de Louvain*, dln III-X (Bruxelles, 1958-1967) III, 47, no 255, 29 februari 1488.

ren. Terug te 's-Hertogenbosch werd hij schepen (1507, 1513)⁵⁹ en verwierf hij voldoende aanzien om te worden toegelaten tot de elite zwanebroeders van het Illustre Lieve-Vrouwebroeders.⁶⁰ Hij verkocht in 1503 een huis in de Bossche Zadelstraat.⁶¹ In hetzelfde jaar kocht hij pelterijen op de jaarmarkt van Bergen op Zoom⁶² en in 1505 wordt hij deken van een Bosch' ambachtsgilde genoemd⁶³ (wellicht dat van de kramers). Voorts was hij rentmeester van het klooster Ten Hage.⁶⁴ Zijn eerste vrouw was Aelbertken Gerit Jacobs⁶⁵, die vermoedelijk uit Dordrecht kwam; met haar broer, de priester Henrick, en zusters Cristine⁶⁶ en Sophia, allen kinderen van Gerit Jacobs de zeepzieder en Barbara, bezat zij landerijen in Holland in *sheren lant van Moerkercken*.⁶⁷ Gherit Colen hertrouwde met Hadewich Jan Celen⁶⁸, weduwe van de Bossche schepen Gerit Laureyns van den Brugge geheten van Eyck. Zij kwam uit Helmond en was een dochter van Jan Henrics Celen en van Cathelyn Snoecx dochter Dierck Aert Snoecx

59) Van Oudenhoven, *Silva-ducis aucta & renata*, 70. Verreyt, „Zegelafbeeldingen”, 523. Jacobs, *Justitie en politie in 's-Hertogenbosch voor 1629*, 269.

60) Smijers, „De Illustre Lieve Vrouwe Broederschap te 's-Hertogenbosch”, XVI (1946) 88.

61) GAH, R 1271, f 111, 20 september 1503.

62) C.J.F. Slootmans, *Paas- en Koudemarkten te Bergen op Zoom 1365-1565* (3 stukken; Tilburg, 1985) I, 503.

63) Van Zuylen, *Inventaris der archieven*, I, 82, 83.

64) Van Dijck, *De Bossche optimaten*, 251. Zijn benoeming tot administrateur van de abdij Binderen zei hij niet te hebben geaksepteerd (A.M. Frenken, „De abdij Binderen. Pogingen tot reformatie 1525-1524”, *Brabantia*, V (1956) 70-72).

65) GAH, R 1268, f 180, 26 augustus 1500.

66) Zij was de vrouw van Herman Pelgrom Dirxss. (L.F.W. Adriaenssen, „De erfgenamen van heer Ghijsel Back”, § 6. „Pelgrom de Bie”, *De Brabantse Leeuw*, XXXVIII (1989) 110).

67) GAH, R 1268, f 180, 26 augustus 1500. R 1303, f 256^v, 4 augustus 1525.

68) SAE, Eindhoven R 32, f 98, 9 februari 1589. GA Helmond, Helmond R 230, p. 285, 19 september 1532; p. 294, 2 januari 1533; p. 295, 31 december 1533; p. 359, 19 november 1534. R 233, p. 49, 19 maart 1544. A.F.O. van Sasse van Ysselt, „Genealogie der adellijke familie van Eyck”, *Bijdragen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noordbrabant* 1918, 26.

van der Zantvoirt. Van de heer van Helmond was Gerit Colen in 1530 rentmeester en waarschijnlijk is hij in zijn tweede huwelijk daarheen verhuisd: in 1528 kocht hij Jan Luycas van Eyck en Cathelyn Gerits van den Brugge (voordochter van zijn vrouw) uit hun recht in een huis te Helmond⁶⁹, in 1530 machtigde hij een oom, een zwager, een broer en twee schoonzons om de huwelijks-gift voor zijn oudste zoon Gerit af te handelen⁷⁰ en minstens drie van zijn kinderen hadden er later hun domicilie. Op 6 oktober 1531 is hij overleden. Zijn voorkinderen waren:⁷¹

1. Cornelisken Gherit Colen⁷² trouwde drie maal, eerst met Henrick van Horssen Sanders⁷³, vervolgens met Jacob van den Eynde en ten laatste male met Jan Hoernkens.⁷⁴ Deze zou een zoon zijn geweest van Henrick Hoernkens en Elisabeth Roeloffs van den Rennendonck en omstreeks 1550 zijn overleden; Jan Henrick Hoernkens was in 1543 de weduwnaar van Anna Aert Paeuweter.⁷⁵ Cornelisken Colen was Jans weduwe in 1557.⁷⁶ Zij had uit haar eerste huwelijk vijf kinderen, met wie zij in 1546 voor schepenen van Den Bosch compareerde:⁷⁷

- a. Bartholomeus Henricxss van Horssen⁷⁸ was in 1538 als *clericus* rector van het door zijn oudoom Bartholomeus van Merlaer gestichte koor in de Sint-Janskerk. Hij werd echter geen priester, want in 1560 is sprake van zijn on-

69) GA Helmond, Helmond R 230, p. 104, 5 februari 1528.

70) GA Helmond, Helmond R 227, p. 280, 6 februari 1530.

71) GAH, Aanwinsten 7851, ff 274^v en 275, 1528. R 1352, f 397, 28 augustus 1549.

72) GAH, Aanwinsten 7851, f 124^v, 26 juli 1516.

73) GAH, Sakramentsbroederschap 37, rekening 1533–1544, f II^v. R 1313, f 163^v, 6 maart 1531; f 188^v, 21 maart 1531. R 1314, f 319, 18 augustus 1531.

74) GAH, R 1278, f 461, 27 september 1509. R 1461, f 205, 20 februari 1614.

75) GAH, R 1340, f 306, 24 juli 1543. Vgl. R 1327, f 274^v, 16 juli 1538; f 358^v, 28 september 1538. R 1329, f 28^v, 22 december 1538; f 207, 28 februari 1539. Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, III, 265.

76) GAH, R 1372, f 286^v, 5 juni 1557.

77) GAH, R 1345, f 199, 28 mei 1546.

78) Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 139.

mondige (wettige) kinderen.⁷⁹

- b. Gerrit Henricxss van Horsen.
 - c. Engelken Henricx van Horsen⁸⁰, geboren in 1523.
 - d. Aelbert Henricxs van Horsen⁸¹, geboren in 1524.
 - e. Hillegont Henricx van Horsen.
2. Geritken Gerit Colen⁸² is in 1504 geboren en werd non in het augustinessenklooster *op die Hage* bij Helmond, waarvan haar vader rentmeester was geweest en haar oom Daniel Colen biechtvader.
 3. Sophya Gerit Colen, volgt onder § 19.
 4. Anna Gherit Colen.
 5. Gerit Geritss Colen de oude⁸³ is in 1510 geboren en vestigde zich te Gorinchem, waar hij waard was in *de Engel* en een positie verwierf als stadhouder van de schout. Hij was *gegoed onder den Dortschen weert*⁸⁴ en trouwde in 1530⁷⁰ met een vrouw uit Hardinxveld: Maryken Hubrechts Adriaens de Backer.⁸⁵ In 1534 werd hij door zijn familie onder curatele gesteld; zijn vrouw werd aan het hoofd geplaatst van het huishouden en zijn bloedverwanten namen de sanering van zijn schulden ter hand.⁸⁶ Simon Pelgrom, prior van de wilhelmieten van Den Bosch, schonk zijn neef Gerit een venster.⁸⁷ Uit dit huwelijk stamt nageslacht.

De kinderen van Gherit Colen en Hadewich Celen:⁸⁸

6. Gerit Gerits Colen de jonge, volgt onder Vbis op pagina 247.
7. Aelbertken Gerits Colen⁸⁹, geboren in 1514, trouwde met Jan

79) GAH, R 1378, f 349, 10 april 1560.

80) GAH, Aanwinsten 7851, f 274^v, 1525.

81) GAH, Aanwinsten 7851, f 274^v, 1525.

82) GAH, Aanwinsten 7851, f 125, 26 juli 1516; f 172^v, 1521.

83) GAH, Aanwinsten 7851, f 124^v, 26 juli 1516. R 1313, f 163^v, 6 maart 1531; f 188^v, 21 maart 1531. R 1314, f 319^v, 18 augustus 1531.

84) GAH, R 1325, f 299^v, 16 juni 1536.

85) GAH, R 1340, f 328, 7 augustus 1543.

86) GAH, R 1321, f 39^v, 21 november 1534.

87) W.J.F. Juten, „Simon Pelgrom en het klooster ‘Porta Coeli’, 1539-1572”, *Taxandria*, II (1895) 256.

88) GA Helmond, Helmond R 232, p. 81, 21 maart 1542.

89) SAE, Eindhoven R 31(II), f 27^v, 9 april 1572. GAH, R 1336, f 165^v, 20

Beck Gysbertss⁹⁰, zoon van Ghysbrecht Becx Janss ('van het middelste bed'), fabriekmeester van Helmond in 1528, en van Coenegont Aert Slozen, die in de Veestraat te Helmond woonden. Ghysbrechts kinderen verkochten in 1545 *een huys, hoff ende schuer ende hoffstadt metter poorten boven dinvaert staende, die welcke der coper sal moegen betimmeren (...), genampt die Brouwerie, gelegen tot Helmont inde Veestraet neven die Aa* en de hoeve geheten „Papenrijt” te Bakel.⁹¹ Aelbertken was minstens sedert 1560 diens weduwe, zo ook toen zij in 1571 de tocht in een huis en achterhuis aan de Steenweg te Eindhoven, een hopveld aldaar op de Berg en ander land gaf aan haar kinderen Jan, Henryck en Engelken Jans Becx, die werden bevoogd door hun oom Claes de Valckenere.⁹²

8. Jenneken Gheraert Colen⁹³ is in 1514 geboren en dus vermoedelijk een tweelingzus van Aelbertken. Zij trouwde met Jan Martens van den Putte⁹⁴ te Helmond, waar hij een huis in de Veestraat bezat en langdurig schepen was. In 1551 verkocht hij met zijn broers en zusters Arnt, Henric, Jenneken en Emken een huis te Helmond aan hun oom Henric Jan Meyssen.⁹⁵ Jenneken overleed kinderloos, waarop Jan hertrouwde met ene Lyntken, die in 1604 wordt gezien met haar volgende echtgenoot, Adam Andriessen van Heeze.⁹⁶

oktober 1541.

- 90) GA Helmond, Helmond R 233, p. 23, 11 januari 1544. R 234, p. 20, 24 mei 1545; p. 88, 22 december 1545; p. 95, 21 januari 1546. R 235, p. 19, 5 februari 1547; p. 131, 8 juni 1549. R 236, p. 154, 21 november 1558.
- 91) GA Helmond, Helmond R 234, p. 76, 23 oktober 1545; p. 93, 7 januari 1545.
- 92) SAE, Eindhoven R31 (II), f 22, 30 december 1571.
- 93) GA Helmond, Helmond R 238, p. 56, 15 april 1569.
- 94) GA Helmond, Helmond R 233, p. 49, 19 maart 1544. R 235, p. 41, 14 februari 1547; p. 327, 25 oktober 1552. R 236, p. 72, 6 maart 1557; p. 192, 12 augustus 1559. R 244, p. 62, 21 juni 1597. GAH, handschrift Provinciaal Genootschap 330-f, inventaris van stukken betreffende de stichting van het Bacx-koorke, 31 december 1657.
- 95) GA Helmond, Helmond R 235, p. 224, 7 februari 1551.
- 96) GAH, R 1475, f 261, 25 augustus 1604.

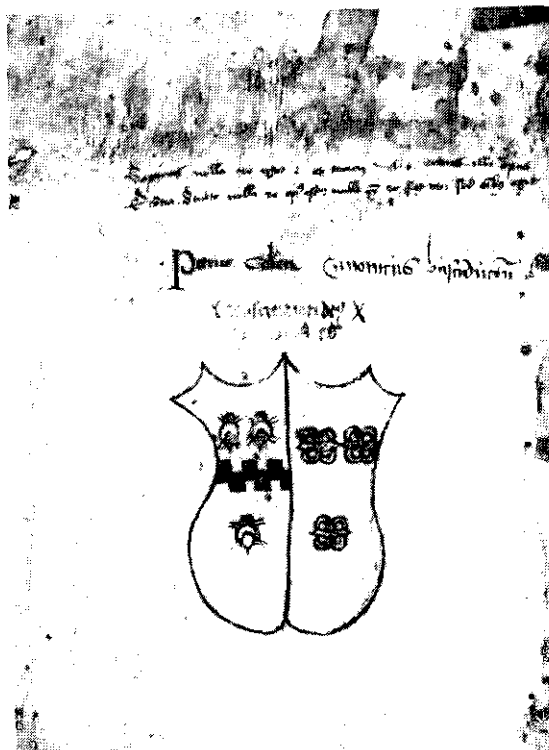
9. Peeter Colen⁹⁷ werd al als scholier begiftigd met de Sint-Antoniuskapel te Hintham. Later ging hij studeren te Leuven. Vervolgens werd hij rector van de Lieve-Vrouwekapel te Eersel, van het Catharina-altaar te Eersel en van het Verrijzenisaltaar in het Merlaerskoortje in de Sint-Janskerk van Den Bosch. In dezelfde kerk kreeg hij een kanunniksdij. Uit de nalatenschap van heer Ghijsel Back sleepte hij de cantorij van Hilvarenbeek en een van de beneficies van het Bacx-koorke in de wacht. Heer Peter praktiseerde als notaris; enkele akten werden gepasseerd in het Bacx-koorke, dat als zijn kantoor lijkt te hebben gefungeerd. Voorts was hij in 1562 proost van de invloedrijke Illustre Lieve-Vrouwebroederschap, sinds 1566 deken van Maasland, sinds 1571 deken van Orthen en pastoor van de nieuwe Bossche Sint-Pietersparochie. Hij was een behoudende geestelijke, die geen heil zag in hervormingen, maar opteerde voor de strenge naleving van de letter van de kerkelijke regels. Op 26 januari 1572 is hij te 's-Hertogenbosch overleden en voor het Bacx-koorke werd hij ter aarde besteld.
10. Margriet Peter Colen, volgt onder Vter op pagina 252.
11. Jan Gerit Colen verbleef in 1541 buitenslands.
12. Engelken Gerit Peter Colen⁹⁹, geboren in 1519, trouwde met Claes die Valckenaer¹⁰⁰, schepen van Helmond. Hij was een zoon van Alaerdt Wrenssen Svelckeneers, die was gehuwd

97) SAE, Eindhoven R 31(II), f 27^v, 9 april 1572. GAH, R 1379, f 451^v, 8 augustus 1561. Overige bronnen bij Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 137, 138.

97) E. de Bom en H. Potmeyer, „De incunabelen of wiegedrukken van de hoofdbibliotheek der stad Antwerpen’, *Het Boek*, VIII (1919) 174.

99) GA Helmond, Helmond R 232, p. 77, 8 februari 1542. R 234, p. 70, 15 augustus 1545.

100) GA Helmond, Helmond R 232, p. 104, 18 maart 1543. R 235, p. 305, 19 maart 1552; p. 307, 16 maart 1552. R 236, pp. 149 en 152, 30 september 1558; p. 319, 12 oktober 1562; p. 343, 1 februari 1563; p. 358, 30 april 1563; p. 393, 29 januari 1564; p. 421, 29 juli 1564. R 237, no 23, 1 februari 1565; no 131, 18 mei 1566; no 189 en 190, 4 januari 1567. R 238, p. 74, 23 augustus 1569; p. 198, 23 juni 1571. R 239, p. 18, 7 februari 1572; p. 85, 4 augustus 1573; p. 155, 5 februari 1574.

Schutblad van het *Liber chronicarum* door Hartmann Schedel (stadsbibliotheek Antwerpen). Het getekende familiewapen is zeker niet dat van Peter Colen, die het boek in 1564 bezat na naliet aan de predikheren van Den Bosch.⁹⁸

met Helena natuurlijke dochter Gevarts van Doeren, misschien Claes' moeder.¹⁰¹ Claes bezat huizen in de Veestraat, waar hij waarschijnlijk woonde, in de Bindersestraat en bij het Gasthuisveld. In 1545 testeerde hij samen met Engelen Colen¹⁰² en sinds 1557 wordt hij gezien met zijn tweede vrouw Anna Peeters van Doernen¹⁰³, wiens testamentaire erfgenaam in 1595 Luycas Huvelmans uit Eindhoven te

101) GA Helmond, Helmond R 228, p. 393, 21 maart 1509.

102) GA Helmond, Helmond R 234, p. 59, 15 mei 1545.

103) GA Helmond, Helmond R 236, p. 82, 25 april 1557. R 239, p. 192, 19 juni 1574.

Haarlem was.¹⁰⁴

13. Oeyken Gerit Colen¹⁰⁵ is in 1521 geboren en trouwde met mr Arnt Hoirnkens¹⁰⁶, zoon van Gerit Hoernkens Henrickss en van Margriet mr Laureynssens van der Bruggen alias van Eyck. Hij was doctor in de medicijnen en woonde te Aarle-Beek. Bovendien dreef hij handel, in 1543 transporteerde althans een Dordtenaar namens hem twee kisten via Vlissingen naar Engeland, inhoudende *tsamen 14 stucken lijnwaet, 6 half oessetten, een sarcken pluymen*.¹⁰⁷ In 1561 à 1563 is hij overleden. Uit dit huwelijk:¹⁰⁸

- a. Mr Robbrecht Hoornkens¹⁰⁹ volgde een universitaire te Leuven, werd priester en verzamelde beneficies te Erp, Eersel en in de kathdrale kerk van de Sint Jan te 's-Hertogenbosch. Hij was aanvankelijk sekretaris van Aarle-Beek en Rixtel, maar werd in 1606 pastoor van Balgoij. Later was hij pastoor van Beugen.
- b. Philips Hoernkens, geboren in 1551, kreeg een legaat van f 1600 van joffer Fulcentia van Gerwen (vrouw van Huybert of Peeter van Meer), van wie Oeyken Colen een nicht was.¹¹⁰ Op 16 mei 1591 werd hij te Rome begraven. Op zijn zerk in de Santa Maria di Campo Santo staat:¹¹¹

104) GA Helmond, Helmond R 242, p. 283, 27 juli 1595.

105) GA Helmond, Helmond R 238, p. 58, 13 mei 1569. GAH, R 1379, f 469, 1 september 1561. R 1383, f 221^v, 5 februari 1562.

106) GAH, R 1338, f 17, 20 oktober 1542. R 1361, f 131^v, 2 december 1552. R 1363, f 36^v, 4 december 1552; f 42, 7 december 1552. R 1366, f 534, 3 april 1554. R 1373, f 172, 5 januari 1557. R 1374, f 27, 27 juli 1557; f 423^v, 19 september 1558. R 1843, f 382, 14 maart 1548. GA Helmond, Helmond R 235, p. 438, 5 mei 1554. Van Sasse van Ysselt, „Genealogie der adellijke familie van Eyck”, 26.

107) W.S. Unger, *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*, dl III ('s-Gravenhage, 1931) 423.

108) GAH, R 1383, f 553, i.m. 5 februari 1564. R 1385, f 206, 5 februari 1564. R 1405, f 85^v, 9 september 1583.

109) GAH, R 1421, f 99^v, 23 september 1589. Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 143.

110) GAH, R 1529, f 65^v, 22 november 1617.

111) V. Gaillard, *épitaphes des Néerlandais (Belges et Hollandais) enterrés à Rome* (Gand, 1853) 106.

D.O.M.
 ET MEMORIAE
 PHILIPPI HORNKENS BELGAE
 EX AGRO BUSCODUCENSI BRABANTIAE
 BENE NATO
 GERARDUS HORNKENS
 FR. SUO CARISS. SIBIQUE
 HUNC SVAE IMMUTATIONIS DIEM
 EXPECTANDI LOCUM
 EX BENEPLACITO RECTORIS ECCLESIAE
 ET ARCHICONFRATERNITATIS ELEGIT
 ET MONUMENT. P.C.
 OBIIT ILLE XL AET. SVAE ANNO
 XVII KAL. JUN. MDXCI
 HIC VERO ...

- c. Jan mr Aernt Hoernkens.
- d. Gerart Aernt Hoernkens¹¹² werd begraven in het graf van zijn broer Philips te Rome.
- e. Henrick mr Arnt Hoernkens.
- 14. Aleyt Gherit Colen¹¹³, geboren in 1526 of 1527, werd in 1547 geprotest als zuster bij de reguliere kanunnikessen in het klooster van Sint-Annenborch te Rosmalen.¹¹⁴

Vbis. GERIT GERITS COLEN DE JONGE¹¹⁵ was eerst als getonsu-reerde klerk gebeneficeerd met een kanunniksdij te Gorinchem en

112) GAH, R 1397, f 411^v, 1 maart 1573. R 1473, f 270^v, 2 juli 1603.

113) GAH, Aanwinsten 7851, f 387^v, 1540.

114) Schutjes, *Geschiedenis van het bisdom 's Hertogenbosch*, V, 605, 606. Van den Elsen en Hoevenaars, *Analecta Gijsberti Coeverincx*, II, 264.

115) GAB, R 682, f 275, 4 juli 1563. GAH, R 1376, f 356^v, 17 augustus 1559. R 1378, f 321, 27 maart 1560. R 1379, f 172^v, 6 februari 1561. R 1381, f 332, 10 december 1561; f 344, 11 december 1561. R 1383, f 362, 12 mei 1563; f 386^v, 8 juni 1563; f 553, 27 september 1563. R 1397, f 110^v, 13 februari 1572; f 675, 12 juli 1574. R 1400, f 432, 7 april 1576. R 1412, f 91, i.m. 29 juli 1573. R 1805, f 11^v, 12 maart 1556. A.G.J. Mosmans, „De Bossche stads-secretaris Gerrit Gerrits Colen en zijn afstammelingen in de vrouwelijke lijn”, *Taxandria*, XLI (1937) 5, 6. Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, I, 266.

een beneficie te 's-Hertogenbosch.¹¹⁶ Vervolgens trouwde hij twee maal, eerst met Elisabeth Jan Thomas¹¹⁷ en daarna met Hermken Gerit Haghens.¹¹⁸ Hij wordt in 1553 en 1554 gezien als rentmeester van de abt van Berne.¹¹⁹ In 1556 werd hij stadssekretaris van Den Bosch, waar hij ook praktiseerde als notaris.¹²⁰ Tijdens de oorlog met Spanje toonde hij zich uiterst staatsgezind.¹²¹

Gerits eerste echtgenote was sinds 15 juni 1550 de weduwe van de bierbrouwer Rutger Anthonis Beelaerts en een dochter van Jan Thomas Dircxs Costers en Aleyt Henricx van Doern. Het tweede stel schoonouders bestond uit Gherit Dirck Haghens de oude en Adriaentken Hermans van Spoerdonck. Hermken gaf in 1590 aan haar stiefdochters Ariaentken en Elisabeth het huis in de Postelstraat, dat haar man 1571 had gekocht.¹²² Zijn buurman mr Gerardt Fabri beloofde in 1575, *dat de voirscreven Geerardt Colen alsulcke locht ofte lichte als hij meester Geerardt Fabri scheppende ende hebbende is geweest onder de dack van zynen voirhuysse met eenen spiegel oft glas aldair op sekere plaetsken tusschen de*

116) ARAB, Raad van State en Audiëntie 1250-I, f 13^v, 19 juli 1553. Schutjes, *Geschiedenis van het bisdom 's Hertogenbosch*, IV, 207.

117) GAH, N 2659A, f 91, 16 mei 1547. R 1381, f 379^v, 15 januari 1562; f 395, 22 januari 1562. R 1383, f 69, 14 december 1562; f 171b, 29 januari 1563. R 1402, f 305^v, 18 juli 1578. R 1843, f 371, 10 oktober 1547. R 1846, f 320, 30 december 1563. Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, I, 287; II, 130.

118) GAH, R 1406, f 36, 10 mei 1586; f 41^v, 17 juni 1586. R 1417, f 102, 11 april 1580. R 1423, f 189, 17 juni 1597. Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, III, 553. Zuidema 1898, 262.

119) GAH, R 1858, ongef., diverse akten.

120) C.R. Hermans, *Bijdragen tot de geschiedenis, oudheden, letteren, statistiek en beeldende kunsten der provincie Noord-Brabant* (2 dln; 's-Hertogenbosch, 1845) I, 136, 144. P. Cuypers van Velthoven, *Documents pour servir à l'histoire des troubles religieux du XVIme siècle dans le Brabant septentrional. Bois-le-Duc (1566-1570)*, (Bruxelles, 1858) 312. Van Zuylen, *Inventaris der archieven*, II, 833, 919.

121) H. van Alfen, „'s Hertogenbosch en de prins van Oranje”, in: *'s Hertogenbosch 1185-1935* ('s-Hertogenbosch, 1935) 121. L.P.L. Pirenne, *'s-Hertogenbosch tussen Atrecht en Utrecht. Staatkundige geschiedenis 1576-1579* (Nijmegen, 1959) 13, 23, 27, 32, 33, 40, 59, 79, 92.

122) GAH, R 1430, f 135^v, 12 oktober 1590. Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, I, 266.

coicken ende keldercamere des voorscreven Gerards Colen zal moghen doen toemetssen oft betimmeren altyts alst denselve Gerardt Colen zal gelieven.¹²³ Gerardt was zwanebroeder van de Illustre Lieve-Vrouwebroederschap¹²⁴ Op 31 oktober 1578 is hij overleden. De kinderen uit zijn voorhuwelijk waren:¹²⁵

1. Ariaentken Gerits Colen¹²⁶ trouwde te 's-Hertogenbosch op 25 januari 1596 met Guillaem Lievens¹²⁷, zoon van Jan Lievens en Margriet Geubels. Zij was weduwe in 1603 en de moeder van:

- a. Gerart Lievens¹²⁸, geboren in 1599, wollenlakenkoper te 's-Hertogenbosch. Daar kocht hij in 1635 het huis *in de Drie Nobelen*.¹²⁹ In 1651 woonde hij te Vught¹³⁰, in 1660 te Oisterwijk¹³¹ en toen hij in 1672 het huis *het Gulden Hoefyser* in de Bossche Vughterstraat erfde, woonde hij te Mol.¹³² Hij trouwde met Anna Herincx, dochter van Willem Gysbrechts Herincx uit Helmond en van Andriesken Henrick Goyaerts. Zij stierf te Mol eind maart of begin april 1672. Bij haar werd hij vader van Johan Lievens¹³³ te Oisterwijk en Gerart Lievens¹³⁴ te

) GAH, R 1399, f 435, 9 september 1575.

124) C.R. Hermans, *Geschiedkundig mengelwerk over de provincie Noord-Brabant* (2 dln; 's-Hertogenbosch, 1840-1841) II, 131.

125) GAH, R 1475, f 261, 25 augustus 1604.

126) GAH, R 1423, f 189, 17 juni 1597. R 1475, f 11^v, 19 november 1603. R 1924, ongef., 21 november 1606.

127) A. van der Does de Willebois, *Studiebeurzen. Beurzenstichtingen voor de stad en voormalige meierij van 's-Hertogenbosch* (4 dln; 's-Hertogenbosch, 1904-1906) II, 123, 125, 126.

128) SAA, N 2256, dl 2, f 76^v, 7 februari 1626. GAH, N 2665, 27 januari 1637. A.M. Frenken, *Helmond in het verleden*, dl II ('s-Hertogenbosch, 1929) 86. Van de Mortel, „Herincx in 's-Hertogenbosch”, *Taxandria*, IL (1942) 262.

129) Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, I, 85.

130) GAH, N 2682, no 115, 27 november 1651.

131) RAH, Loon op Zand R 78, ongef., 1 juli 1660.

132) [A.F.O.] van Sasse van Ysselt, „Akten, betreffende de Bossche familie Tielmans zich noemend Van Breugel en hare verwantschap met Hester van Grinsven”, *Taxandria*, XXV (1918) 112, 113.

133) H. Bots, I. Matthey en M. Meyer, *Noordbrabantse studenten 1550-1750* (Tilburg, 1979) 476, no 3206.

's-Hertogenbosch.

2. Geraerdtken Geraert Colen trouwde met Aert Joachims van den Heuvel¹³⁵, schoenmaker in *de Witte Schoen* in de Vugherstraat. Zijn ouders waren Joachim Peters van den Heuvel, deken van de nestelmakers van Den Bosch¹³⁶, en Jenneken Jan Jans van der Moelen. Uit dit huwelijk:
 - a. Heer Gerard van den Heuvel¹³⁷, geboren in 1584 of 1585, was rector van het Bacx-koorke en officiant van het Merlaerskoorke. Voorts beheerde hij twee grote beurzenstichtingen, was hij regent van een gasthuis te 's-Hertogenbosch en *scriptor* van de kapelaans van de Sint-Janskerk. Nadat Den Bosch was veroverd door Frederik Hendrik vestigde hij zich te Oirschot. In 1636 is hij overleden.
 - b. Jenneken Aerts van den Heuvel.¹³⁸
 - c. Arnoldus van den Heuvel¹³⁹ trouwde op 29 maart 1631 te 's-Hertogenbosch met Magdalena van Hemselroye¹⁴⁰, dochter van de Helmondse wollenlakenkoper Peter Silvesters van Hemselroij en van Willemken Hendrick Herincx. In 1632 was hij collator van de beurzenstichting van Peter van Grinsven.¹⁴¹ Datzelfde jaar werd hij geprocureerd om de inkomsten te innen van zijn acherneef

134) Bots e.a., *Noordbrabantse studenten*, 475, no 3205.

135) GAH, R 1417, f 195^v, 11 januari 1581. R 1425, f 373, 5 april 1606. R 1428, f 416^v, 19 februari 1620. R 1453, f 98^v, 21 mei 1609. R 1854, f 158, 4 augustus 1606.

136) N.H.L. van den Heuvel, *De ambachtsgilden van 's-Gravenhage vóór 1629. Rechtsbronnen van het bedrijfsleven en het gildewezen* (Utrecht, 1946) 658.

137) RAH, Loon op Zand R 64, f 6^v, 12 november 1625. Overige bronnen bij Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 151, 152.

138) SAO, R 158, p. 291, 13 mei 1633.

139) GAH, R 1541, f 14, 27 oktober 1629.

140) RAH, Raad van Brabant 741, f 229^v, no 3628, 15 juli 1665. GAH, N 2733, f 44, 25 april 1675; f 67, 8 juni 1675. R 582, 1663. R 583, 1664-1665. R 584, 1666-1675. J.J.M. Heeren, „De familie Herincx (Helmond)”, *Taxandria*, XXVIII (1921) 24.

141) RAH, Hilvarenbeek R 48, f 49, 10 maart 1632. Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen*, II, 280, 281.

Guilliam van Someren als rector van het Merlaarskoo-
tje in de Bossche Sint Jan, alsmede van de beurs die Jan
van Someren genoot als rector van het Catharina-altaar
in de Sint Jan.¹⁴² Magdalena beviel in november 1636
van haar posthume dochter Maria en overleed in Den
Bosch op 16 mei 1675.¹⁴³ Zij hadden *den Witten Schoen*
in de Vughterstraat te 's-Hertogenbosch bewoonde.

aa. Arnout van den Heuvel, te 's-Hertogenbosch ge-
doopt op 19 augustus 1633. Hij studeerde sinds
1656 te Leuven.¹⁴⁴

bb. Geraerdten Aertssen van den Heuvel trouwde
met Laureys Donckers. Deze eiste in 1668 voor
zijn oudste en jongste zonen de *f* 127 grote stu-
diebeurs van Johan Kievits op, die volgens hem
was gegund aan Nicolaes Keppel bij *absusive col-
latie*, wat een beleefde manier zal zijn geweest om
te protesteren tegen de uitsluiting van katholieken
van studiefondsden.¹⁴⁵

d. Mr Jan van den Heuvel, in 1623 organist¹⁴⁶ te Oirschot.

e. Iken Aerts van den Heuvel.¹⁴⁷

3. Anna Geraerts Coolen trouwde met Jan Peters Leyten. Hun
zoon Peter Janssen Leyten werd vader van Jenneken, die de
huisvrouw werd van Gerrit Claessens.

4. Elisabeth Gerits Colen, gehuwd met Gerit Gerits van de
Ven¹⁴⁸, olieslager in *de Drie Starren* aan de Vughterdijk. Hun
kinderen Gerrit, Jacob, Willemken en Weyndelken (gehuwd

142) GAH, N 2665, ongef., 21 april 1632. Vgl. RAH, charterverzameling Pro-
vinciaal Genootschap, no 267b, 3 juli 1630.

143) GAH, N 2733, f 44, 25 april 1675.

144) Bots e.a., *Noordbrabantse studenten*, 365, no 2173.

145) ARAG, Staten-Generaal 3277, f 410^v, 14 april 1668; f 423, 17 april 1668;
f 456^v, 23 april 1668.

146) GAH, R 1523, f 324^v, 30 mei 1623. Schutjes, *Geschiedenis van het bisdom
's Hertogenbosch*, V, 360.

147) GAH, Tafel van de Heilige Geest, Voorlopige inventaris van de blokken
234D, 15 april 1655; 2283, 8 mei 1659. R 1541, f 15, 27 oktober 1629. R
1643, f 160^v, 1 maart 1668.

148) GAH, R 1425, f 71, 31 juli 1603. N 2665, ongef., 23 mei 1615.

met Adriaen Spijkers) deelden in 1624 de nalatenschap.¹⁴⁹

Vter. MARGRIET GHERITS COLEN¹⁵⁰ is in 1517 geboren en trouwde na 1543 met Jan Claes Michiels.¹⁵¹ Als diens weduwe kocht zij in 1591 een huis met een erf en een kamer daarachter, bestaande uit twee woningen, gelegen in Orthenstraat op de hoek van de Bokhovenstraat tegenover het Sint-Geertruidenconvent.¹⁵² Jan Claes Michiels wordt ook Jan heer Niclaessen genoemd. Afgaande op het geslachtswapen van zijn gelijknamige zoon kan zijn moeder een Van Gerwen zijn geweest. Als Jan Claes van Stiphout was hij tussen Kerstmis 1537 en Sint Jan 1538 poorter van Den Bosch geworden.¹⁵³ Zijn vader was sinds 1529 sekretaris van Lieshout, Aarle, Beek, Rixtel en Stiphout.¹⁵⁴ Staande hun huwelijk moeten Jan en Margriet hebben gewoond te Aarle, waarnaar hun zoon zich noemde. Kinderen:

1. Gerardt Jans van Aerlebeeck¹⁵⁵, een minderjarige scholier, was in 1563 rector van het officie van het Merlaerskoorke. Later werd hij niet meer gezien.
2. Jan Jansschens van Aerle¹⁵⁶ is in 1555 te 's-Hertogenbosch of Aarle geboren. Hij was priester en praktiseerde aanvankelijk als sekretaris van Aarle en vervolgens als kapittelnotaris te 's-Hertogenbosch. Aan het einde van de eeuw vestigde hij zich te Sint-Oedenrode, waar hij vice-deken was van het kapittel en scholaster. Uit de erfenis van heer Ghijsel Back verwierf hij de cantorij van Hilvarenbeek. Op 23 december 1635

149) GAH, R 1856, f 409, 23 november 1624.

150) GA Helmond, Helmond R 232, p. 104, 18 maart 1543. R 238, p. 58, 13 mei 1569. R 244, p. 251, 21 april en 11 september 1599.

151) GA Helmond, Helmond R 239, p. 381, 5 februari 1578.

152) GAH, R 1430, f 307, 12 maart 1591.

153) ARAB, Rekenkamer 13008.

154) J.J.M. Heeren, „Het schrijfbacht van Peelland”, *Brabants Jaarboek* (1950) 79.

155) Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 143, 144.

156) GAH, R 1420, f 43^v, 14 november 1597. R 1421, f 99^v, 23 september 1589; f 181, 30 december 1589. GA Helmond, Helmond R 242, p. 11, 3 februari 1590. R 245, f 49, 2 september 1604; f 86, 19 maart 1605. Verdere bronnen bij: Adriaenssen, „De gerechtigden tot het Bacx-koorke”, 144, 145.

is hij bij de zusters van Orthen te 's-Hertogenbosch overleden. Hij had drie beneficies en zeven studiebeurzen gesticht, waarover zijn erfgenamen generaties lang tegen de gereformeerden bleven procederen.

3. Engel Jan Claessen trouwde met mr Joost Henrics Verbeeck¹⁵⁷ uit Nuenen. Deze studeerde sinds 1558 aan de universiteit van Leuven, promoveerde daar in 1560 tot meester in de vrije kunsten¹⁵⁸ en vestigde zich als sekretaris van Aarle. *Het secretaris ampt verlaten Bartholomei 1650*, noteerde hij in een schepenregister¹⁵⁹ en in 1607 was Engel zijn weduwe.¹⁶⁰ Zij hadden een zoon:

- a. Mr Henrick Verbeeck¹⁶¹ volgde zijn vader op als sekretaris van Aarle c.a. Van de Raad van Brabant kreeg hij in 1625 een admissie om te praktiseren als notaris.¹⁶² In 1628 kocht hij voor *f 3600 een hoogh, steenen huys, schuere, koestalle, backhuys, hoff, boomgart, houtwasche met eenen camp lants* te Aarle ter plaatse *den Upstall*.¹⁶³ Hij was kapelmeester van Aarle.¹⁶⁴ Meester Henrick werd overleefd door zijn dochters Jenneken (gehuwd met Bartholomeus van Heessel, sekretaris van Aarle en Beek) en Margriet (gehuwd met Jan Henrick Swinckels) en door zijn zoon Joost Hendricx Verbeeck.¹⁶⁵

157) RAH, Aarle-Rixtel R 68a, f 16, 29 oktober 1587; f 53^v, 5 november 1590; f 126, 26 maart 1599; f 127, 15 juli 1599; f 136^v, 4 mei 1601. GA Helmond, Helmond R 244, p. 215, 21 april 1599; p. 251, 11 september 1599.

158) Bots e.a., *Noordbrabantse studenten*, 711.

159) RAH, Aarle-Rixtel R 69, ongef. (f 2).

160) RAH, Aarle-Rixtel R 69, ongef., 11 december 1607.

161) RAH, Aarle-Rixtel R 71, f 85, 28 april 1626. R 72, f 22, 3 februari 1633; f 121, 16 januari 1637; f 132^v, 4 augustus 1637. GAH, R 1555, f 175, 11 november 1636. A.F.O. van Sasse van Ysselt, *Oorkonden betreffende Rixtel*, ('s-Hertogenbosch, 1920) 158.

162) J.A. ten Cate, *De notariële archieven in Noord-Brabant* ('s-Gravenhage, 1957) 32.

163) RAH, R 71, f 161^v, 13 november 1628.

164) A.M. Frenken, „Aanvullingen op Schutjes 'Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch', *Bossche Bijdragen*, XXIII (1956–1957) 49.

165) GAH, R 1573, f 178^v, 1 december 1650. J.P.W.A. Smit, „Het schilderstuk der collatoren der beurzenstichting van heer en meester Jan van

4. Meysken heer Jan Nyclaessen trouwde met Nyclaes Gerits van Berckel¹⁶⁶, die hertrouwde met Mechtelt Jan Jan Lombaerts¹⁶⁷ en in 1604 à 1607 kwam te overlijden. Meyskens kinderen:¹⁶⁸
 - a. Jan Claes van Berckel.
 - b. Geritken Claess van Berckel¹⁶⁷, gehuwd met mr Jan Henricx.¹⁶⁹ Hun kinderen waren Mariken mr Jan Henricx (gehuwd met Welt Gerarts, molenaar te Aarle), Claes mr Jan Henricx en Jenneken mr Jans Henricx, beide laatsten in 1637 nog onmondig.¹⁷⁰ (Wordt vervolgd)

Zeventiende-eeuws racisme

De 'lelijke creool' Francisco de Tissandier trouwde rond 1625 met een deftige dame. Haar vader, de van Antwerpen geboortige Roberto Marselis, was een aanzienlijke spekulant te Sevilla. Haar grootvader, mr Peter Bruyninx, prokureur te Antwerpen, was te Hilvarenbeek geboren als zoon van de priester Huybrecht Bruyninx. De bruidegom was een *creol*, een *leelecart*, *medio molatado*, maar goed voor 20.000 dukaten en daarom toch een aanvaardbare partij.¹

1) E. Stols, *De Spaanse Brabanders of de handelsbetrekkingen der Zuidelijke nederlanden met de Iberische wereld 1598-1648*, dl (Brussel, 1971) 376.

Aarle", *De Brabantse Leeuw*, XIII (1964). J.A.W. Swane, „Verbeeck", *De Brabantse Leeuw*, XIV (1965).

166) RAH, Aarle-Rixtel R 68a, f 127, 15 september 1599. R 69a, ongef., 11 december 1607. GA Helmond, Helmond R 244, p. 215, 21 april 1599; p. 251, 11 september 1599.

167) Haar dochter Meysken Claes van Berckel, in 1607 nog ongehuwd, trouwde met Jan Loyen (RAH, Aarle-Rixtel R 71, f 19, 29 mei 1623).

168) RAH, Aarle-Rixtel R 69a, ongef., 11 december 1607. R 70, f 20, 5 maart 1612.

169) Mogelijk te identificeren met mr Jan Goyaert Henricxss van Aerlebeeck, in 1613-1614 sekretaris van Son en Breugel, later notaris te 's-Hertogenbosch (GAH, R 1490, f 134^v, 23 december 1614. Ten Cate, *De notariële archieven in Noord-Brabant*, 122, 124).

170) RAH, Aarle-Rixtel R 72, f 132^v, 4 augustus 1637. GAH, R 1555, f 175, 11 november 1636.

CumIndex

De cumulatieve index op *De Brabantse Leeuw* is bijgewerkt tot en met de lopende jaargang en kan worden besteld bij de genealogische sectie, Parade 17, 5211 KL 's-Hertogenbosch tel. 073-139484.

Vragenrubriek

Vragen en antwoorden kunnen worden toegezonden aan de redactie van *De Brabantse Leeuw*, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

VRAGEN

DANKAERTS

Op 26 augustus 1633 wordt te Breda Willem van Merode geboren als zoon van Willem van Merode, *eques sub domino barone de Wesemaele*, en Johanna Dankaers. De ouders van Willem junior moeten slechts korte tijd te Breda vertoefd hebben, want behalve de geboortemelding wordt over de ouders noch hemzelf iets meer vernomen. Johanna had een broer, Henricus Dankaers, gehuwd met Catharina van der Planken. Gezocht: informatie over Dankaerts. Deze naam komt te Tholen en Bergen op Zoom reeds rond 1500 voor.

DONKERS

Alle gegevens over de familie Donkers in het land van Ravenstein en aanpalende gebieden zijn welkom. Vooral gezocht wordt naar het voorgeslacht van Jan Donkers ($\pm$ 1625-1710), die heeft gewoond te Diëden en misschien te Ravenstein. Is er verwantschap met de familie Doncker(s) te Megen?

DE ROIJ

Kontakt gezocht met wie werkt er aan de familie De Roij (zestiende en zeventiende eeuw te Tilburg en Roosendaal).

GREVE

Hendrik Kropff (Kassel 1760-Waspik 1845), soldaat, en zijn vrouw Maria Greve (overleden te Hellevoetsluis op 15 december 1819, 54 jaar oud, ouders onbekend) lieten hun kinderen Petronella (1796), Elisabeth (1798), Carolina (1800) en Maria Sophia (1805) te Waspik dopen. Waar en wanneer werd Maria Greve geboren en wie waren haar ouders?

VAN DE WETERINGE

Claes Hendricxs van de Weteringe uit Heesbeen in het land van Heusden en Altena, smid te Westmaas in de Hoekse Waard (1682), schepen aldaar (1714) trouwde in 1681 met Grietje Willems de Winter. Wie waren zijn ouders?

ANTWOORDEN

BLEIJENBERG (*De Brabantse Leeuw* 1992/3)

Gijsbert Bleijenbergh, te Rijswijk (Noord-Brabant) vermeld als Nederlands-gereformeerde lidmaat op 8 april 1686, als diaken in 1690 en als ouderling in 1715, 1723 en 1724.

Aaltje Bleijenbergh was gehuwd met Gosen Bomer, die in oktober 1719 overleden. Hij kwam van Loevestein naar Rijswijk in 1677, wordt vermeld als diaken in 1679, 1680 en 1686, als ouderling in 1688, 1689, 1694, 1707, 1708, 1715 en 1716. Uit dit huwelijk:

1. Pieterella, te Rijswijk gedoopt op 10 mei 1682.
2. Wilhelmus, te Rijswijk gedoopt op 19 maart 1684.
3. Jenneke, te Rijswijk gedoopt op 13 oktober 1686.
4. Pieter, te Rijswijk gedoopt op 5 juni 1689.
5. Amelia, te Rijswijk gedoopt op 6 mei 1691 (getuige: Elisabet de Vroe).

Amelia Bleijenburgh (Bleijenborg), jongedochter van Rees¹, trouwde met attestatie van Heusden te Rijswijk op 21 maart 1683 met Christiaan Peerlenburgh (Peerlenborg) uit Arnhem. Hun zoon Jacobus Peerlenburgh werd te Rijswijk gedoopt op 11 maart 1685; namens de vader was Gosen Bomer getuige.

Jan Bleijenburgh, jongemau van Rees, geboren ±1655, overleden te Wijk voor 29 december 1727², trouwde te Rijswijk op 30 augustus 1682 met Maijke Ariens van Wijk, jongedochter van Wijk, overleden voor 26 maart 1728.³ Zij zijn de stamouders van de familie Bleijenbergh in het land van Heusden en Altena.

1) Wat wordt er bedoeld met Rees? Op de Veluwezoom lag een landgoed van die naam.

2) Op deze dag testeerde zijn weduwe (Wijk R 7).

3) Wijk R 8.

P. Sanders, Roelantlaan 220, 5665 PT Geldrop

de brabantse leeuw

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE SECTIE
VOOR
GESLACHT-, NAAM- EN WAPENKUNDE VAN HET
NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP

REGISTER JAARGANG 41

1992

HET NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP
's-HERTOGENBOSCH

Inhoudsopgave

L.F.W. ADRIAENSSEN, De erfgenamen van heer Ghijsel Back	
§ 16. Nouwen	36, 80, 149
§ 17. Colen	231
L.F.W. ADRIAENSSEN, De Leeuw uit De Bont.....	202
L.F.W. ADRIAENSSEN, Adriaenssen uit Van den Kouwe- laer uit Paters uit Van Heestaden. Ginneken - Teteringen - Tilburg	226
A.M. BOSTERS, Zeeuwen / Elsten. Nogmaals de oudste ge- neraties (ca 1320-1450)	141
W. DEROI, G.J.A. SCHAMPERS EN F.A.J.M. SCHEFFERS, Genealogie van het geslacht Die Rode, later De Roij, De Rooij, Deroi	193
J. VAN GILS, Nijver en notabel Goirle	
Van Gorp.....	36
Van Ravels	110
Van Croonenburg	162
Van Diessen	212
W.A. VAN HAM, Wapens en vlaggen van de Noordbra- bantse gemeenten historisch en actueel gezien	92, 172
A.H. HOEBEN, Weerwoord	109
P.L. LEGET-KUIJLEN EN J.N. LEGET, Nasleep van de beel- denstorm	129
J.H.T. VAN ROOSMALEN, Van Roosmalen, een geslacht afkomstig uit Schijndel?	51, 65, 131
P. SIEMONS, Correctie van de kwartierstaat Siemons-Oo- mens	127
J.A.M. SMULDERS, De herkomst van een Tilburgs geslacht Smulders	1

MEDEDELINGEN

Welpen van de Brabantse Leeuw	63
Bidprentjes van de Achelse Kluis	190
Archieven van de godshuizen	191
Adreswijziging	191
Van Roessel	191
CumIndex	255

VRAGEN

Aelius Grajus	63
Boerdonk, Reijnen, Heijs	63
Scheij	64
Cockx	64
Andriessen	127
Makelenburgh, Tibos	127
Bleijenberg	192
Gijsberts	192
Danckaerts	255
Donkers	255
De Roij	255
Greve	255
Van de Weteringe	256

ANTWOORDEN

Van Diependael, Bonxs	64
Scheij	128
Aelius Grajus	192
Belijenberg	256

SPROKKELINGEN

Echte liefde of een schijnhuwelijk?	36
Drostambt van Tilburg te koop	80
Incest	109
Kollaboratie in 1543	130
Travestiet of hermafrodiet	171
Een onverwachte vondst te Antwerpen	201
Ongehuwde moeder haalt na negen jaar verhaal	225
Zeventiende-eeuws racisme	254

Naamregister

Aa, van de: 75. Ael, van: 23. Aelbrechts: 197. Aelwijns: 33. Aerden: 121. Aerl(e), van: 20, 252. Aerlebeeck, van: 252, 254. Aernts(s), Arnts(s): 144, 211, 212, 236. Aerts(s), Aerds, Aertssen: 16, 20, 27, 29, 57, 149, 158. Achelt, van: 204. Adriaens(s), Adriaenssen: 30, 35, 130, 143, 144, 227, 230. Adrienss: 24. Acker, in den: 34. Amervoert, van der: 4, 6. Andel, van: 4, 5. Andries(s), Andriesse(n): 35, 82, 127, 147. Ans(s)ems, Ancems: 23, 47, 201. Ant, van: 172. Antwerpen, van: 172. Anthonis(sen): 23, 79, 130. Appels: 21, 30, 46. Arnouts: 160. Asten, van: 24. Attila: 226.

Baar, van: 168. Baesten: 19. Baeijens: 58. Bac, Back: 4, 9, 11, 80, 81, 86, 152, 162, 231, 232, 244, 252. Backer, de(n) (die), Backers: 3, 6, 37, 230, 231, 242. Bacx: 23, 83, 150, 152. Balen, van: 238, 239. Bammelroy, van: 171. Bartroms: 211. Bastiaens: 211. Beatris: 229. Beaux: 59. Becanus: 86, 88. Beemdeken, van den: 146, 147. Beer, de (die): 19, 29, 219. Beerse (Berze), van: 6, 197. Beerten: 8. Beerthens: 11. Beerwinckels: 112. Bey(en), Beijens: 130, 211. Beykens, 32. Beke: 145. Beck, Becx: 243. Becker de, (die), Beckers, Bekkers: 24, 37, 40, 41, 87, 197. Beela(e)rts: 195, 248. Berg(h)e, van de(n): 65, 230, 232. Berghen, van: 229. Beris: 195. Berckel, van: 254. Berlo, van: 139. Bernarts: 195. Berthen(s): 81, 82, 225. Bert(h)ou(l)ts: 9, 13, 20. Besouw, van: 46, 48, 162, 170, 218, 220, 225. Betten: 8, 9, 17, 31. Beurden, van: 20, 33, 152. Bie de, die Bye: 5, 15, 121. Bigghen: 2. Blaerthems: 198. Blanckaerts: 156. Bleijenberg: 192, 256. Bleijens: 160. Boerden, van: 9, 25, 28, 81. Boerdonk: 63. Boga(e)rt, van (de), van den Boogert: 54, 79, 133. Bogairten: 22. Bogen: 7. Boxtel, van: 50, 78. Bollaerts: 9. Bollen: 199. Boomen: 158. Borner: 256. Bommel, van: 125. Bonx: 64. Bons: 64. Bont, de: 10, 59. Bontwerker: 55. Boom, van den: 139. Boots: 228. Bors, van den: 136. Bosmans: 60. Bosseij: 214. Botermans: 37, 124. Boterschot: 159. Boudewijns: 154. Brants: 158. Breda, van: 85. Brenders: 42, 43. Brepols: 220. Bresser, de (die), Bressers: 38, 196, 197. Broeck(e), van de(n): 79, 80, 117, 126, 144. Broeckhoven, van: 22, 204. Broers: 50. Broc(ken): 8. Bronst: 76. Brouwer, de (die), Brouwers: 38, 92, 111, 153, 167, 195. Brugge(n), van den (der): 240, 241, 246. Bruglemans: 125. Bruijn, de: 64, 112, 211. Bruyninx: 254. Bruijsten: 30. Bruers: 50, 62, 158, 220. Buerden, van: 25, 33, 34. Buijs, Buysen: 121, 230. Burgers: 23.

Celen: 240, 242. Chatrer: 125. Collinus: 200. Coronel: 219.

Dam, van den: 158. Dam tot Veenhuizen, van: 224. Daamen, Da(e)men: 33, 44-48, 58, 113, 114, 150. Daemis: 83. Daniels: 13, 198. Dankae(t)s:

255. Deens: 150. Denis(sen): 27, 209. Diepen: 119. Diependael(s): 64. Dijck, van: 53, 127. Dickens: 41. Dinter, van: 125. Dircs, Di(e)rcks, Dircx, Diricx: 17, 20, 23, 35, 56, 67, 194. Disseldorp, van: 46. Doern(en), van: 245, 248. Donders: 120, 220. Donc, van der: 143. Don(c)kers: 251, 255. Doormalen, van: 200, 201. Do(e)ren, van: 197, 245. Dorre, die: 233. Driel, van: 161, 162, 236. Druynen, van: 65, 66. Dudar: 169. Duynhove, van: 76. Dun, van: 111, 116, 150, 158, 162, 216. Dunnecop: 232. Dusse, van der: 136. Dusseldorp, van: 46, 48, 50.

Eelkens: 12, 20, 28, 194, 195. Eyghen, van: 91. Eyck, van: 240, 241, 246. Eynde, van (den): 16, 158, 241. Eijnthoven (Eyndhoven), van: 61, 62. Eyndthouts: 238. Elen, Eelens: 144, 204. Elewouts: 145. Elst, van der: 81, 141 e.v. Elsten: 141 e.v.. Emens: 162. Emmen: 234, 235. Eng, van den: 125. Engels: 195. Enschoot, van: 39, 40, 50. Erp, van: 126, 128. Erven, van: 42, 43, 110, 219. Esch, van: 197. Eulem, van: 45.

Fabri: 248. Faes(sen): 28, 229. Feytman: 9. Fenix: 201. Philipsen: 42, 115. Flaes, van der: 37, 110, 111, 163. Fraeij: 230. Vrancken, Francken: 18, 19, 45, 53, 88, 129, 155.

Gans, van: 18. Gheertss, Geertsen: 64, 143. Geenen: 15, 16. Geneste de la: 113. Gera(e)rts: 76, 200, 254. Gerits(s), Geryts, Gerrits, Gerits(s)en: 24, 31, 66, 69, 76, 206, 210, 229, 231. Gerwen, van: 156, 246, 252. Gestel, van: 44, 119. Gestelmans: 203. Geubels: 249. Gielis: 54. Ghijben: 198. Gijsberts, Ghijsbrechts: 17, 53, 67, 74, 192. Ghysels: 229. Gils, van, van G(h)ilze: 42, 49, 58, 214, 204. Glavyman: 3. Godschalk, Godscalcx: 144, 222. Goetmakers: 168. Goya(e)rts: 67, 82, 200, 249. Gool, van: 41, 218, 224. Ghoerle, van: 143. Goortsen: 71. Goos, van: 133. Goossens, Goessens: 109, 147, 153, 156, 191, 206. Gorp (Gorrep), van: 17, 20-22, 28, 31, 36 e.v. 110, 111, 124, 150, 164, 165, 167, 220, 224. Grajus: 63, 192. Greef, de: 76. Greve(n): 6, 255. Griend, van de: 46. Grinsven, van: 250. Grinten, van der: 39, 112. Groenendaal, van: 113. Groetwouters: 5. Groot, de: 168, 220. Grooten: 32. Grootvelt, van: 239. Gruyter, de: 234. Guytkens: 225.

Haen, die: 204. Haenberch, van den: 9. Hair, van der: 237. Haerman: 7. Haestrecht, van: 203, 208, 209. Hadewigen: 3. Haga: 80, 126. Haigen, van de: 75. Hayghen, Haghens: 3, 248. Hal, van: 41. Halmale, van: 146. Hamers: 119, 124. Hanegraaf: 140, 141. Hantscoenmekers: 195. Haaren (Haeren), van: 38, 150. Hart: 80, 126. Hasselt, van: 214. Hautart, van der: 3, 7, 8. Heerbeeck, van: 197. Hees(e), van, van He(e)ze: 42, 60, 62, 130, 164, 233, 243. Heesacker, van den: 236. Heessel, van: 253. Heestaden, van: 227. Heestermans: 114. Heesters: 123, 124. Heeswijck, van:

133. Heijde(n), van der: 137, 169. Heiligers: 127. Heyns: 233. Heijs: 64. Heyst, van: 5, 8, 14, 24, 32. Heysten: 29. Helmont, van: 68. Hemselroy(e), van: 250. Hendri(c)ks, Henrics, Henricx(s): 7, 17, 18, 24, 50, 51, 76, 77, 205, 211, 254. Heretum, van: 75. Heereveld, van: 50. Hericx: 225. Herincx: 249, 250. Herjans: 228. Hermans: 20, 25, 31, 34, 130. Herpen, van: 75. Hersselt, van: 235. Herzel, van: 194. Hessels: 3, 5-7. Hest, van: 219. Heusden, van: 155. Heuvel, van de(n): 70, 73, 139, 146, 171, 192, 250, 251. Hicxpors: 21. Hyllaer, van: 227. Hoeff, van den: 10. Hoefkens: 29, 32. Hoefmans: 116. Hoes: 166. Hoeven, van der: 9. Hont, de: 143. Hooff, van: 34. Hoogstraten: 171. Ho(o)rknens, Hoernkens, Hoirnkens: 241, 246, 247. Hoppenbrouwer, die, Hoppenbrouwers: 160, 200. Horssen, van: 241, 242. Hosemans: 111. Hosteden, van: 228. Hout, van (den): 2, 64, 128. Hove, van den: 144. Hovel, van den: 2. Hueveleer: 144. Huyben: 24, 25, 31, 82. Huijgens: 148. Huijskens: 198. Huysmans: 158. Hukelem, van: 5. Hulst, van: 29, 149. Hulten, van: 18. Huvelmans: 245.

Jacobs(sen), Jacops: 4, 6, 7, 22, 41, 55, 64, 66, 67, 69, 200, 210, 216, 240. Jans, Jans(s)en, Janssens: 24, 26, 29-31, 35, 42, 52, 53, 73, 76, 115, 124, 125, 196, 201, 207, 211, 215. Jellinghaus: 119. Joachims: 23. Johannessen: 227. Jong(h) de: 44, 132. Joordens: 53, 67, 68. Joosten: 11, 24, 135. Jorissen: 71. Josephs: 54.

Camp, van den: 7. Canter, de: 26. Castelijns: 119, 213. Cavelaar, Cavelaers: 64, 127. Keelbreeckers: 67. Keessel, van: 229. Keijen: 230. Keyser, (die), Keyzers: 2, 30. Kempen, van: 216. Kempen: 91. Keppel: 251. Kercke: 37. Kerckhoeve, van den: 92. Kersmeker die: 22. Kerstens: 230. Kievits: 251. Claess, Claessen(s): 15, 212, 251, 253. Kleef, van: 63. Cleren: 82. Klijs: 170. Koch: 116. Cock, die, Cockx: 64, 208. Coelborner: 239. Coenen: 111. Coevoet(s): 144, 145. Colen: 21, 25. Cornelis(sen): 17, 18, 20, 23, 32, 35, 127, 150, 201, 211. Corput, van de: 127. Corstiaens: 131. Cort (Kort), de: 157, 206, 214. Costers: 248. Koremans: 165. Kouwelaer, van den, van Couwelaer: 227, 226, 229, 231. Couwenberg, Cauwenberchs: 27, 39, 40. Creeft: 238, 239. Crilla(e)rts: 19, 24, 27, 28, 31, 32. Kristinen: 9. Cromme de: 154. Croonenborg, van: 48, 119, 122. Croeck, Croke: 231, 232. Kropff: 255. Cruijt: 64. Quaps: 208, 211, 212. Kuijk, van: 163. Cuyper: 65, 75. Kuyst(en): 238.

Laeck, van de: 200. Laar, van de: 220, 224. Laerhoven, van: 152. Laets, de: 147. Lamberts: 73, 75, 205, 208. Landmeter: 55. Langerbeens: 7. Lankveld, van: 138. Lanschot, van: 216. Laure de: 39, 112, 113. Lau-reijns, Lauwereijns: 53, 77. Laurentii: 74. Lavaerts: 156. Leemans: 19, 28, 82. Leenderts: 57. Leenhouwer (die), Leenhouwers: 2, 13. Leenman(s): 194, 195. Leeuw, de: 150, 211. Leeuwen, van: 235. Leijdeckers:

117. Leijenborgh, van: 109. Leijten, Leyten: 12, 15, 17, 20, 24, 27, 30, 32, 34, 166, 251. Lemmens: 14, 41, 205. Lenaerts: 229. Lensen: 14. Librechts, Libregts: 14, 49. Liemde, van: 61. Lieshout, van: 11. Lievens: 249. Linden, van der: 61. Linders: 166. Liscop: 2. Lisdonk, van de: 43, 45, 47, 48, 165, 220. Loden: 232. Lodewycx: 57, 59. Loyen: 212, 254. Lombaerts: 87, 254. Loo (Loe), van den (der): 7, 21, 121. Loon, van: 41, 114, 127, 215. Lothringen, van: 192. Louw de: 39, 140. Luyben: 140. Luijbregts: 115. Luycas: 69. Luijten: 44.

Maerl, van: 16. Maerselaer, van de: 199. Maas, Maes: 13, 56, 214, 215, 228. Maes, van: 59. Mahon: 18. Makelenburgh (van): 127. Malles: 120. Manders: 128. Marcelis: 115. Marijen: 18. Martens: 39. Math(a)eussen: 19, 21. Meel, van: 121. Me(e)r, van: 64, 228, 246. Meere(n), van der: 146, 192. Meesmaker: 227. Meeus(sen), Meussen: 27, 28, 32. Meyelsvoirt, van: 7. Meijnaers, Mijnaars: 47, 110. Meyssen: 243. Melis(s), Melijs: 8, 151, 211. Mercelii: 77. Mercelis: 79. Merhoudt, van: 75. Merc(k)x: 59, 91, 169. Merlaer, van: 232, 233, 241. Merode, van: 255. Merts: 228. Mesmeker, die: 7. Mespelen, van: 21. Metten: 7, 80. Meulen, van der: 72, 128, 133. Michiels: 26, 27, 66, 74, 75, 252. Middegaels: 60, 61. Moelder, die: 1. Moelen, van der: 250. Molder, die: 1, 18. Montens: 159. Moonen: 38, 56, 60, 61, 85, 87, 89, 90, 155, 161, 162. Moons: 76. Mortel, van de: 46. Mutsaerts: 2, 11, 13, 17, 18, 19, 24-27, 32.

Naaijken: 120. Nassouwe, van: 207. Nelemans: 64. Nelen: 20, 64. Nesen: 8, 20, 64. Nieuwenhuysen, van den: 155. Nijhoff: 130. Nijss: 30. Nyclaessen: 254. Noijens, Noyens: 88, 152. Nooteboom: 126. Noulant, van: 59. Noutss: 148. Nauwen: 30. Nulant, van: 91. Nunen, van: 168.

Oerle, van: 118, 121, 163, 211, 222. Oerlmans: 15. Oetelaer, van: 67, 68, 72. Oever, van de: 74. Olofs: 53. Oomen, Oemen: 125, 163, 194. Onmaten: 4. Oorschot (Oirschot), van: 41, 111. Oosterlee: 124. Osch, van: 42. Otten: 32, 38, 80, 150. Ouden, den: 113, 119, 125, 169. Auwenhuys, van de: 75. Overaa, van: 157.

Pagghen: 3. Panken: 122. Pater(s): 226, 227, 229, 230. Paulussen: 37. Pauwels: 6, 230. Paeuweter: 241. Peerbooms: 56-58. Peerlenburg: 256. Peyman: 17. Peijnenborg(h), Pijnenborg: 38, 46, 48, 50, 162, 164, 170. Pelgrom de Bye: 83. Pelgrom: 242. Pelgrum: 83. Pelt, van: 61. Pennings, Pennincx: 61, 67, 76. Pessen: 33. Pe(e)ters: 27, 31, 32, 35, 68, 69, 124, 131. Piers: 19. Pigghen: 3. Pickaerts: 230. Plancken: 255. Plattynmekers: 56. Pluymen: 28. Poel, van den: 150, 151. Pol, van de: 115. Poppen: 9. Priem: 8. Princen: 43. Proost, de: 40. Puijenbroek, van: 45, 46, 218. Pulskens: 14, 34. Put(te), van de(n): 215, 243.

Raijmakers: 200, 213. Raessens: 166. Ravels, van: 39, 44, 162, 163, 222, 224. Rijcart: 71. Ryke de: 144. Rijcken: 64. Rijkers: 40. Reymbouts: 21. Reynders: 57, 76. Reynen, Reijnen: 12, 13, 16, 19, 27-30, 37, 63. Rijsbosch: 90, 150. Reijt, van de: 139. Remijss(en): 24, 217. Rennendonck, van den: 241. Rens: 40, 46, 48, 162-165, 168, 169, 217, 220, 221, 223, 225. Roelof(f)s: 25, 51, 54, 55, 65-67, 72, 74-78, 131. Roessen, van: 191, 192. Roetsaerts: 143. Roggel, van: 74, 77, 78. Roij, de: 255. Rombouts: 237. Ronde, die: 2. Rondens: 2, 13. Rosen: 14. Rossem, van: 36, 130. Rovers: 7, 53. Rutten: 52-55, 61, 65-72, 75-79, 133.

Saerloos, van: 127. Salen: 13. Sande(n), van den (der), van der Zande(n): 57, 77, 115, 140, 158, 168, 213. Sanders: 38. Zantvoirt, van der: 241. Sassen: 223. Sberen: 14. Sbruynen: 228. Scabroec(k)x: 194, 199. Scheij: 64, 128. Scheijnkens: 199. Scheijven: 21. Schellekens: 84-86, 88, 90, 92, 154, 219. Schellens: 155. Schevers: 74. Schie, van: 225. Schijmans: 69. Schijndel, van: 24. Schilders, Scilder: 61, 203. Scoemekers, Schoenmakers: 5, 77. Schoot, van de (den, der): 49, 66, 127, 166, 167, 195. Schoreloos, van: 127. Sc(h)ouwen, van: 202, 203, 206. Sc(h)uylenborch(s): 204. Schueren, van der: 33, 200. Schuurmans: 135. Sebastianze: 64. Sebrechts: 154, 155. Zegers: 16, 34. Sens: 125. Servaessen: 78. Sibben: 155. Simon, Siemons, Symons: 11, 23, 127, 160, 202, 205. Sledden: 80. Sloetmakers: 147, 147. Slozen: 243. Smeets: 147. Smeekens: 111. Smits, die Smit: 32, 49, 50, 52, 216. Smitten: 15, 30. Smoelders: 1. Smoelne(e)rs: 1. Smolders: 1, 55, 68, 69, 215. Smulders: 1, 120, 165, 169. Smuts: 146. Snabbe(n): 2- 5, 7. Snellen: 38. Snels: 42, 162, 170. Snoecx: 240. Sofaerts: 18, 32. Someren, van: 251. Zomers, Somers: 13, 32. Zon (Son), van: 29, 131. Spaendonck, van: 12, 14, 22, 30, 213. Spanings: 215. Spapen(s): 15, 37, 38, 40, 44, 113-115, 163. Spij(c)kers, van den Spycker: 13, 35, 48, 130, 252. Spirincx: 67. Spoerdonck, van: 248. Sprang(h), van: 57, 58, 226. Spreuwel, van: 82. Sproncx: 144. Stake, van den: 4, 6. Stappaerts: 25. Steenmetzers: 198. Stert(s): 4, 8. Stevens(s): 22, 27, 30, 35. Stickers: 9, 230. Stiphout, van: 252. Stopen: 40, 167. Storms: 41. Stratum, van: 165. Svelckeneers: 244. Swaanen: 41. Swaens: 121. Swagemakers: 23. Swerts: 208. Zwijsen: 30. Swinckels: 253. Swits: 54, 69. Switten: 198.

Taet: 20, 57. T(h)al: 112. Teynden, van den: 8. Tempelaars: 169. Terselle: 79. Tibos, Tybos: 127, 128. Thielmans: 60, 92, 150. Thijss(en): 68, 129, 207. Tilla(a)rt, van den: 137, 138. Timmermans: 146. Tissandrier, de: 254. Toyt: 2, 4, 5. Tho(e)lof(f)s: 133-135. Tolos: 53, 77, 132. Thomas(sen): 49, 50, 200, 248. Trier, van: 149, 153. Tristanus: 33. Truyen: 33. Thulden, van: 62. Tulder, van: 149.

Uden, van: 7, 109.

Valant: 3. Valckenaer (Valckenere) de: 243, 244. Vanny, Vannijs: 5, 8. Vechel, van: 201. Vekemans: 43, 221, 224. Vekene, van den: 144. Velden, van der: 126. Velthuizen, van: 128. Velge: 170. Ven, van (de): 52, 53, 49, 125, 139, 225, 251. Vendick: 208. Venman: 4. Vennix: 20. Ver-aart: 214. Veramelvoirt: 27. Verbeeck: 253. Verbunt: 33. Verdiesen: 211. Vereeck: 196. Verhagen: 53. Verheyen: 160. Verhoeven: 31-33, 35, 139. Verkooyen: 127. Vercuylen: 72. Verlijdsdonk: 140. Vermee: 12, 29, 48. Vermeer: 50. Verryth: 61. Versc(h)ueren: 15, 16. Versteden: 42. Verwer: 237. Verwetering(e): 53, 132, 133. Vessem, van: 118, 194. Veth, de: 82. Vijgen: 37. Vijveren: 214. Vingerhoets: 160. Vis(s)cher de: 120, 162, 170, 230. Vlemyncks: 9. Vleuten, van der: 194. Vli(j)men, van: 3, 113. Voets: 72, 73. Vogels: 6. Volders: 170. Voecht de: 4. Vorstenbosch, van: 72. Vos(sen): 197-199. Voskens: 112. Vossem, van: 156. Vreckem, van: 238. Vrynaer: 59. Vroe, de: 256. Vucht (Vugt), van: 7, 19, 48, 201. Vuechschote, van den: 227.

Wagemaker, de: 145. Wagtmans: 116, 220. Walscharts: 59. Weert die (de): 208, 209, 211. Weymers: 12, 25, 26. Weegen, van der: 110. Werve, van der: 146. Wetering, van de, van de Weteringe(e): 67, 69, 256. Wiercx: 45. Wijchmans: 196, 197. Wijdeven, van de: 138. Wijer, van de: 200. Wyers: 235. Wijfliet, van: 9. Wijk, van: 256. Wyngaerde, van den: 227. Wijze, die: 31. Willaerts: 147. Willems(s): 14, 20, 76, 77, 88, 132-134, 136, 143. Winter, de: 256. Wit(h) (Witte), de (die): 58, 82, 118, 151, 152, 208, 224. Witlocx: 30. Woestenberg: 127. Wolf, die: 5. Wollaerts: 200. Wolvers: 216. Woude, van den: 4. Wouters: 14, 16, 18, 22, 24, 34, 35, 71, 147, 206. Wouwe, van den: 20. Writer: 8. Wuestenborchs: 90.